

Adroddiad ar arolygiad dilynol llawn
dirybudd o

Carchar EM a Sefydliad

Troseddwyr Ifanc y Parc

7–11 Gorffennaf 2008

gan Brif Arolygydd Carchardai EM

Hawlfraint y Goron 2009

Wedi'i argraffu a'i gyhoeddi gan:
Her Majesty's Inspectorate of Prisons
1st Floor, Ashley House
Monck Street
London SW1P 2BQ
England

Cynnwys

Cyflwyniad	5	
Tudalen Ffeithiau	7	
1	Crynodeb carchar iach a chynnydd ar y prif argymhellion	9
2	Cynnydd ar argymhellion eraill	
<hr/>		
	1 Cyrraedd cystodaeth	23
	2 Amgylchedd a pherthnasau	29
	3 Dyletswydd i ofalu	35
	4 Gwasanaethau iechyd	57
	5 Gweithgareddau	67
	6 Trefn dda	77
	7 Gwasanaethau	83
	8 Adsefydlu	85
3	Crynodeb o Argymhellion	97
<hr/>		
Atodiadau		
<hr/>		
	I Tîm Arolygiad	111
	II Proffil poblogaeth y carchar	112
	III Cyfweiliadau perthynas staff-carcharor	113
	IV Dadansoddiad o'r defnydd o rym	116
	V Crynodeb o holiaduron a chyfweiliadau carcharorion	121

Cyflwyniad

Mae Parc yn garchar dan reolaeth breifat, sydd wedi'i ddynodi'n swyddogol fel carchar lleol i ddynion categori B ar gyfer oedolion ac oedolion ifanc. Fodd bynnag, mae'r mwyafrif helaeth o'i boblogaeth oedolion ac oedolion ifanc wedi'u dedfrydu. I bob pwrpas, felly, mae'n garchar hyfforddiant – ac yn wir, yr unig garchar hyfforddiant caeedig anarbenigol yng Nghymru. Yn anffodus, fel y canfu'r arolygiad blaenorol, nid yw erioed wedi cael yr adnoddau priodol ar gyfer y rôl honno.

Er bod peth gwelliant wedi bod yn ansawdd yr addysg a'r gwaith a ddarparwyd, canfu'r arolygiad mai dyma'r achos o hyd. Dim ond 70 o safleoedd addysg llawn-amser oedd ar gyfer poblogaeth estynedig y carchar o 1,200; a dim ond 289 safleoedd gwaith, rhai ohonynt mewn gweithdai contract, gyda phrinder o gyfleoedd i ennill sgiliau'n ymwneud â chyflogaeth. Ar unrhyw amser penodol roedd o leiaf 400 o garcharorion di-waith swyddogol, ac roedd llawer o'r rheiny yn y gweithdai contract yn segur mewn gwirionedd. Bu gostyngiad yn y targed gweithgaredd â phwrpas ers yr arolygiad blaenorol, o ganlyniad dim ond wyth awr y diwrnod y gallai'r carcharorion â gwaith ddisgwyl treulio allan o'r gell; ond gallai carcharorion di-waith, fodd bynnag, gael eu cloi am hyd at 20 awr y dydd.

Canfu'r arolygiad blaenorol hefyd bod y perthnasau rhwng staff a charcharorion yn wael, ac nad oedd y gwaith ar gysylltiadau hiliol yn ddatblygedig, er gwaethaf adroddiad beirniadol iawn gan y Comisiwn Cydraddoldeb Hiliol. Tra bod y ddau faes hyn wedi derbyn sylw rheolaeth sylweddol ac wedi gwella ychydig, nid yw'r un o'r ddau eto yn dda. Roedd staff yn glên â charcharorion, ond gyda diffyg hyfforddiant neu hyder i ymgysylltu'n bositif â nhw ac i herio ymddygiad anaddas. Yn yr un modd, er gwaethaf prosesau cydraddoldeb hiliol cryfach, dim ond ychydig o staff neu reolwyr oedd wedi'u hyfforddi mewn amrywiaeth, felly roedd ganddynt ddiffyg ymwybyddiaeth ddiwylliannol ac roeddynt yn amharod i herio materion hiliol a galw-enwau. Fodd bynnag, bu cynnydd sylweddol mewn agweddau eraill o amrywiaeth, ac roedd yr holl agweddau gofal iechyd hefyd wedi gwella.

Roedd Parc yn garchar gweddol ddiogel, yn enwedig i oedolion. Roedd strategaeth gostwng trais newydd wedi'i chyflwyno, er nad oedd eto wedi'i sefydlu'n gadarn ac nid oedd staff yn gwbl glir ynghylch sut yr oedd yn gweithio. Roedd y carchar wedi cyflawni'r trawsnewid i'r gweithdrefnau asesiad, gofal yn y ddalfa a gwaith tîm (ACCT) newydd ar gyfer rheoli'r rheiny oedd mewn risg o hunan-niweidio, ond roedd peth gwendidau yng nghyswllt cymorth a chynlluniau gofal, gyda rheolwyr yn ymwybodol o hyn, a gorddibyniaeth ar ddefnyddio'r uned gofal iechyd i gefnogi carcharorion hunanladdol. Roedd defnydd grym ymysg oedolion ifanc yn uchel, yn adlewyrchu'r lefel uchel o ymladd ac ymosodiadau ymysg y boblogaeth hon. Fel yn yr arolygiad blaenorol, cafodd oedolion ifanc bregus ei lleoli'n amhriodol yn yr uned wahanu, gan nad oedd unrhyw ddarpariaeth amgen iddynt yng Nghymru.

Roedd adsefydlu wedi gwella ers yr arolygiad blaenorol, ac roedd cysylltiadau da gyda charchardai, ardaloedd gwasanaeth prawf a gwasanaethau cymunedol eraill yng Nghymru. Roedd rheoli troseddwyd wedi dechrau, gydag ymgysylltiad positif a chlodwiw gan reolwyr troseddwyd allanol; fodd bynnag, roedd angen i'r gefnogaeth gan oruchwylydroseddwyd yn y carchar fod yn fwy cyson. Nid oedd gan garcharorion dedfryd fer unrhyw gynlluniau cystodaeth, er eu bod, fel carcharorion eraill, yn gallu cael budd o beth gwaith atgyfaniad da, yn enwedig gyda llety, cyffuriau, a chymorth teulu. Roedd yn amlwg iawn, fodd bynnag, bod camdriniaeth alcohol wedi cynyddu'n fawr, ac roedd y ddarpariaeth ar ei gyfer yn annigonol. Roedd bron i hanner yr oedolion, o'i gymharu â dim ond 5% mewn charchardai hyfforddiant eraill, a dim ond 14% yng nghyfnod yr arolygiad blaenorol, yn cyfaddef fod ganddynt problem alcohol wrth iddynt ddod i mewn i'r carchar – fel roedd bron i draean yr oedolion ifanc.

Roedd gwelliannau wedi bod yn y Parc ym mhob un o'n pedwar prawf o garchar iach – diogelwch, parch, gweithgaredd â phwrpas, ac adsefydlu. Fodd bynnag, nid oedd y carchar yn dal i berfformio'n ddigon da o safbwynt parch a gweithgaredd. Yng nghyfnod yr arolygiad blaenorol, roedd dau brif wendid oedd angen sylw. Mae un yn fewnol: yr angen i hyfforddi, cefnogi a rhoi'r offer i staff allu ymgysylltu'n iawn a herio'r boblogaeth o garcharorion. Mae'r un arall yn allanol. Parc yw'r unig garchar hyfforddiant generig yng Nghymru ac ar hyn o bryd nid oes ganddo'r offer i berfformio'r rôl honno. Mae angen i garcharorion Cymreig felly naill ai adael Cymru, neu fethu â chael y cyfleoedd addysg a hyfforddiant y maent eu hangen er mwyn cynyddu eu cyfleoedd bywyd tu allan i'r carchar. Nid yw hyn yn gynaliadwy, ac mae'n fater y dylai'r Cyfarwyddwr Rheoli Troseddwyr roi sylw iddo ar frys.

Anne Owers
Prif Arolygydd Carchardai EM

Rhagfyr 2008

Tudalen Ffeithiau

Tasg y sefydliad

Mae CEM & STI Parc garchar Categori B lleol a sefydliad troseddwy'r ifanc yn dal oedolion gwrywaidd (wedi'u dedfrydu'n bennaf) ac oedolion ifanc (ar remand ac wedi'u dedfrydu) a phobl ifanc.

Ardal trefniant

Cymru

Nifer sy'n cael eu dal

1,178

Llety Normal Ardystiedig

838

Cynhwysedd gweithredol

1,200

Arolygiad diwethaf

Arolygiad llawn â rhybudd: Ionawr 2006

Hanes Byr

Agorodd y carchar yn Nhachwedd 1997 a dyma'r unig garchar sy'n cael ei redeg yn breifat yng Nghymru. Mae'n cael ei reoli gan G4S Justice Services ar ran y Gwasanaeth Carchardai. Mae'r carchar yn cyflogi tua 580 o aelodau staff (ac eithrio isgcontractwyr), gyda llawer ohonynt yn cael eu recriwtio o'r ardal leol.

Disgrifiad o'r unedau preswyl

A1	Uned safonol carcharorion sy'n gweithio
A2	Uned gyflwyno oedolion
A3	Uned safonol carcharorion sy'n gweithio
A4	Uned carcharorion gweithio uwch oedolion
B1	Uned carcharorion sy'n oedolion ifanc ar remand/ gweithio safonol
B2	Uned carcharorion sy'n oedolion ifanc sy'n gweithio safonol
B3	Uned arbrofi wirfoddol oedolion ifanc
B4	Uned gyflwyno oedolion ifanc
C	Uned arbrofi wirfoddol oedolion
D	Uned carcharorion sy'n oedolion bregus
E2	Uned wahanu
H1	Canolfan Gofal Iechyd

Crynodeb Carchar Iach

Cyflwyniad

HP1 Mae'r holl adroddiadau arolygiad yn cynnwys crynodeb o berfformiad y sefydliad yn erbyn y model o garchar iach. Pedwar maen prawf carchar iach yw:

Diogelwch	bod carcharorion, hyd yn oed y mwyaf bregus, yn cael eu dal yn ddiogel;
Parch	bod carcharorion yn cael eu trin gyda pharch i'w hurddas dynol;
Gweithgaredd â phwrpas	bod carcharorion yn gallu, a bod disgwyl iddynt, ymgysylltu â gweithgaredd sy'n debygol o roi budd iddynt;
Adsefydlu	bod carcharorion yn cael eu paratoi ar gyfer eu rhyddhau i'r gymuned a'i helpu i ostwng y tebygolrwydd y byddant yn aildroseddu.

HP2 O dan bob prawf, rydym yn gwneud asesiad o ganlyniadau ar gyfer carcharorion a thrwy hynny berfformiad cyffredinol y sefydliad yn erbyn y prawf. Mewn rhai achosion, effeithir ar y perfformiad hwn gan faterion sydd tu allan i reolaeth uniongyrchol y sefydliad, ac sydd angen sylw gan y Gwasanaeth Rheoli Troseddwyr Cenedlaethol.

...perfformio'n dda yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Nid oes tystiolaeth bod canlyniadau i'r carcharorion yn cael eu heffeithio'n andwyol mewn unrhyw feysydd sylweddol.

... perfformio'n weddol dda yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Dim ond mewn nifer fach o feysydd y ceir tystiolaeth o ganlyniadau andwyol i'r carcharorion. Ar gyfer y mwyaf, nid oes unrhyw bryderon sylweddol.

... ddim yn perfformio'n ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Mae tystiolaeth bod canlyniadau i garcharorion yn cael eu heffeithio'n andwyol mewn llawer o feysydd neu'n benodol yn y meysydd hynny o'r pwysigrwydd mwyaf i les y carcharorion. Mae problemau/pryderon, os nad ydynt yn cael sylw, yn debygol o ddod yn feysydd o bryder difrifol.

... perfformio'n wael yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

Mae tystiolaeth bod y canlyniadau i garcharorion yn cael eu heffeithio'n ddifrifol gan yr arferion presennol. Mae methiant i sicrhau triniaeth ac/neu amodau sydd hyd yn oed yn ddigonol i garcharorion. Mae angen gweithredu adferol yn syth.

HP3 Mae'r Arolygiaeth yn cynnal arolygiadau dilynol dirybudd er mwyn asesu cynnydd yn erbyn yr argymhellion a wnaethpwyd yn yr arolygiad llawn diwethaf. Mae arolygiadau dilynol yn gymesur â risg. Mewn arolygiadau dilynol llawn rhoddir digon o amser i'r arolygydd sicrhau asesiad o gynnydd a hefyd i ganiatáu dadansoddiad dwys o feysydd o bryder difrifol a ddynodwyd yn yr arolygiad blaenorol, yn enwedig o safbwynt diogelwch a pharch, neu faterion o bryder a dynnwyd i sylw'r Prif Arolygydd

yn dilyn hynny. Mae Arolygwyr yn defnyddio canfyddiadau arolygon carcharor (ble bônt ar gael), grwpiau ffocws carcharorion, dadansoddiad ymchwil o ddata ac arsylladau carchar. Mae hyn yn galluogi ailasesiad o asesiadau carchar iach blaenorol sy'n cael eu dal gan yr Arolygiaeth ar yr holl sefydliadau, ac a gyhoeddwyd mewn adroddiadau o 2004 ymlaen.

Diogelwch

HP4 Roedd trefniadau cyrraedd cystodaeth wedi gwella, er bod rhai gwendidau'n parhau. Cafwyd dull rhagweithiol i ymdrin â gostwng trais, er nad oedd y gwaith hwn eto wedi'i blannu a bod cynnydd wedi bod mewn digwyddiadau trais, yn arbennig ymysg y boblogaeth oedolion ifanc. Bu gweithrediad asesiad, gofal mewn cystodaeth a gwaith fîm (ACCT) yn weddol lwyddiannus, er bod rhai materion ansawdd yn dal i fod angen sylw. Roedd y gyfundrefn yn yr uned wahanu yn hynod o sylfaenol ac nid oedd yr uned hon yn amgylchedd addas ar gyfer carcharorion sy'n oedolion ifanc bregus, a oedd yn dal i gael eu cadw yno. Roedd cyfraddau prawf cyffuriau gorfodol (MDT) yn isel, ond nid oedd profion 'ar amheuaeth' yn digwydd yn ddigon rheolaidd. Nid oedd uned dadwenwyno arbenigol. Roedd Carcharorion, gan gynnwys carcharorion bregus, yn adrodd yn gyffredinol eu bod yn teimlo'n ddiogel. Roedd y carchar yn perfformio'n weddol dda yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

HP5 Bu gwelliant yn y broses dderbyn ers yr arolygiad blaenorol. Nid oedd dyluniad yr uned yn addas iawn, fodd bynnag, ar gyfer y gwahanol grwpiau o garcharorion a oedd yn mynd drwyddi, yr oedd angen eu cadw ar wahân, ac arweiniodd hyn at beth oedi. Byddai'r adeilad derbyniadau newydd arfaethedig yn gymorth ar gyfer ieuencid, er na fydd hyn yn digwydd yn y tymor byr. Gwnaethpwyd defnydd rhagweithiol o'r cyfleuster cyswllt fideo, a oedd yn helpu i gadw'r nifer o symudiadau yn is. Roedd gweithdrefnau derbyniad yn dal i fod yn fecanyddol, a charcharorion yn treulio amser rhy faith yno heb ddim i'w wneud. Defnyddiwyd gwrandawyr a chefnogwyr cyfoed yn y dderbynfa, ond ychydig o gyswllt oeddynt yn ei gael gyda newydd-ddyfodiaid, ac nid oedd y cynllun yn ymestyn i'r unedau cyflwyno.

HP6 Roedd trefniadau noson gyntaf yn sylfaenol ac ar hyn o bryd yn cael eu ffitio o amgylch cyfundrefn gyffredinol yr adain; nid oedd llawer o garcharorion yn cael mynd i'w uned tan 7pm, er eu bod wedi cwblhau eu proses derbyniad beth amser ynghynt. Roedd hyn bob amser yn gostwng yr amser y gallai staff ei dreulio gyda'r newydd-ddyfodiaid, a gâi effaith andwyol ar ansawdd y broses. Roedd cyflwr rhai o'r celloedd ble'r oedd y carcharorion yn cael eu lleoli ar eu noson gyntaf yn wael. Nid oedd yr holl staff nos yn ymwybodol o leoliadau'r newydd-ddyfodiaid. Roedd rhaglen gyflwyno dreigl lawn o ansawdd rhesymol yn dechrau'r diwrnod gwaith nesaf ar ôl cyrraedd, ac yn cael ei chyflenwi'n gyson ar draws y tair uned gyflwyno. Roedd y rhaglen yn cymryd rhwng wythnos a phythefnos i'w chwblhau, yn dibynnu ar leoliad, er bod llawer o amser wedi'i dreulio dan glo yn y gell yn ystod y cyfnod hwn. Y staff cyflwyno oedd yn bennaf gyfrifol am y broses gyflwyno, er bod peth mewnbyn amlddisgyblaethol gan adrannau eraill. Fodd bynnag, nid oedd mewnbyn gan Wrandawyr i'r modiwl hunan-niweidio.

HP7 Roedd y trawsnewid i ACCT yn weddol lwyddiannus, er defnyddid dull gofalus i drin rhai unigolion, a gorddibyniaeth anffurfiol ar roi carcharorion yn yr uned gofal iechyd ar brydiau, heb unrhyw angen clinigol a dim digon o oruchwyliaeth. Mewn un achos, roedd carcharor mewn argyfwng wedi ei roi yno mewn amodau strip, drwy ddefnyddio

grym. Nid oedd y ddogfen polisi lleol yn adlewyrchu'r arfer presennol mewn llawer o feysydd ac nid oedd unrhyw ymgynghoriad ffurfiol wedi bod gyda'r Gwrandawyr wrth ei ffurfio. Roedd y mynediad at Wrandawyr yn dda, ac eithrio yn ystod y nos. Roedd ansawdd dogfennaeth ACCT yn amrywiol; amllder cofnodi ac adolygiadau yn foddhaol, ond roedd rhai gwiriadau'n rhy ddisgwyliadwy a rhai cofnodion heb eu dadansoddi. Nid oedd bob amser yn glir pa gamau oedd wedi'u cymryd neu pa gymorth oedd y carcharor wedi'i dderbyn rhwng adolygiadau. Roedd cysylltiadau gwael mewn rhai cofnodion ACCT rhwng asesiadau cychwynnol, cynlluniau gofal ac adolygiadau achos cyfredol. Roedd hyn eisoes wedi'i ddynodi gan reolwyr gyda chynllun gwella tri mis yn ei le.

- HP8 Buddsoddwyd swm sylweddol o adnoddau mewn gostwng trais. Cwblhawyd dadansoddiad cynhwysfawr o faterion bwlio, a oedd wedi arwain at adolygiad llawn o weithdrefnau ac arwain at strategaeth gostwng trais a weithredwyd yn ddiweddar, sy'n cynnwys y defnydd o gynllun cymorth cymunedol. Roedd ymrwymiad i gefnogi dioddefwyr. Nid oedd y systemau newydd eto wedi'u plannu, fodd bynnag, a byddant angen monitro a gwerthuso parhaus clos i sicrhau, er enghraifft, nad yw rhai o'r egwyddorion sylfaenol yn cael eu hesgeuluso a bod yr holl staff yn glir ynghylch eu cyfrifoldebau wrth ddynodi a rheoli sefyllfaoedd bwlio. Yn gyffredinol, roedd carcharorion, gan gynnwys carcharorion bregus, yn teimlo'n ddiogel.
- HP9 Roedd yr adran ddiogelwch wedi'i hintegreiddio'n dda ac roedd llif da o wybodaeth. Ar brydiau, roedd gorddibyniaeth ar i staff ddefnyddio prosesau i reoli ymddygiad, yn hytrach nag edrych ar sefyllfaoedd yn unigol. Bu sawl digwyddiad bob dydd pan y gwaharddwyd pob symudiad, gan gynnwys symudiad staff, yn y manau preswyl ac oddi arnynt. Weithiau, roedd angen hynny, megis wrth gynnal galwad brawf net arferol, yn enwedig mewn amgylchedd a oedd gan fwyaf yn categori C. Roedd yr arfer hwn yn cael effaith ar drefn ac yn arwain at golli apwyntiadau.
- HP10 Roedd yr uned wahanu yn weddol lân, a'r un modd y celloedd. Roedd y carcharorion yn gallu cael mynediad at gawodydd a ffôn bob dydd, er nad oedd digon o amser yn ystod y dydd fel arfer i garcharorion gael mynediad at awr lawn o ymarfer corff. Roedd y gyfundrefn yn gyfyngedig. Roedd yr ymgysylltiad gan y staff yn hynod o gyfyngedig, ac roedd cadw cofnodion yn wael, heb unrhyw gynlluniau atgyfaniad amlwg. Mewn theori, roedd gwaith neu addysg yn y gell ar gael, ond roedd ar lefel sylfaenol, ac roedd y cyfraddau hawlio'n isel. Roedd yr uned yn parhau'n amgylchedd anaddas ar gyfer preswylwyr tymor hir, yn enwedig oedolion ifanc bregus a roddwyd yno er mwyn eu diogelwch eu hunain.
- HP11 Roedd y defnydd o rym gan staff wedi cynyddu, yn enwedig ymysg y boblogaeth oedolion ifanc. Defnyddiwyd grym yn bennaf i wahanu carcharorion a oedd yn ymladd â'i gilydd. Roedd gwaith papur yn gyffredinol yn cael ei gwblhau i safon resymol ac yn rhoi sicrwydd bod grym wedi'i ddefnyddio'n briodol. Roedd trefniadau goruchwyllo da, gydag aelodau staff unigol yn cael adroddiadau'n ôl gan gydlynnydd rheolaeth ac atal (C&R) ar ôl bob digwyddiad. Defnyddiwyd llety arbennig saith gwaith yn ystod y chwe mis blaenorol, gyda'r amser cyfartalog yn y gell dros naw awr. Rhoddwyd y mwyafrif o garcharorion mewn dillad strip ond nid oedd cofnodion yn dangos bob amser bod hynny'n angenrheidiol. Mewn rhai achosion, gadawyd carcharorion yn y gell arbennig am gyfnodau maith ar ôl iddynt gydymffurfio.
- HP12 Roedd y rheolaeth glinigol o ddefnydd sylweddau a dadwenwyno wedi gwella, gyda staff priodol yn eu lle, ac roedd opsiynau presgreibio megis cyfundrefnau cynnal ar gynydd. Fodd bynnag, roedd y trefniadau ar gyfer cynnal carcharorion yn y tymor

canolig i hir yn annigonol. Gwelwyd nad oedd rhyddhad symptomau noson gyntaf i ddefnyddwyr cysglynnau yn dal i fod ar gael yn gyson, ac nid oedd gan y carchar uned sefydlogi/dadwenwyno un-pwrpas. Roedd y gyfradd bositif MDT yn isel, yn 4.3% i 2008 hyd yma. Roedd y cynllun wedi'i gydlynu'n dda ond roedd y lefelau profi ar amheuaeth yn isel, gyda llai nag un mewn 10 o adroddiadau gwybodaeth diogelwch yn ymwneud â chyffuriau yn y chwe mis diwethaf yn arwai at brawf ar amheuaeth.

Parch

- HP13 Roedd yr amgylchedd cyffredinol yn rhesymol, er bod cyflwr rhai o'r celloedd yn wael. Roedd perthnasau staff-carcharor mewn sawl rhan o'r sefydliad, er yn gyfeillgar, yn rhy arwynebol a phell, ac nid oedd llawer o hyder yn y dulliau ffurfiol nac anffurfiol o ddatrys cwynion. Nid oedd y system cymhellion a breintiau a enillwyd (IEP) yn fodd effeithiol o reoli ymddygiad. Nid oed clychau galw o'r celloedd bob amser yn cael eu hateb yn brydlon. Cafwyd buddsoddiad yn yr holl agweddau o amrywiaeth, ac roedd gwasanaethau yn datblygu, er bod hyfforddiant ac ymwybyddiaeth staff yn annigonol gyda chanfyddiadau o garcharorion du a lleiafrifoedd ethnig a gwladolion tramor yn parhau'n wael. Roedd y gwasanaethau iechyd wedi gwella. Yn gyffredinol, nid oedd y carchar yn perfformio'n ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.
- HP14 Roedd manau cymunedol yn olau a braf, a'r cyfleusterau cyfeillachu yn rhesymol. Roedd celloedd o safon gymysg ond roedd rhai mewn cyflwr gwael o addurno - yn enwedig unedau A2 a B, ble roedd llawer o'r celloedd yn fudr. Yn aml, roedd dodrefn cell mewn llawer o gelloedd, yn enwedig y celloedd oedd yn cael eu rhannu, mewn cyflwr gwael, a heb unrhyw gypyrddau oedd yn cloi. Dim ond ar benwythnosau yr oedd carcharorion yn gallu glanhau eu celloedd; cawsom lawer o gwynion am hyn, a chafodd ei bwysleisio hefyd yn ein harolwg. Roedd y polisi lleol ar arddangos tramgwyddus yn cael ei weithredu'n anghyson gan staff. Yn gyffredinol, roedd mynediad da at gawodydd a ffônau, ond roedd sgrinio annigonol yn y manau cawodydd a thoiledau ar yr adeiniau. Nid oedd staff yn herio carcharorion oedd yn crwydro o gwmpas y pennau grisiau, weithiau yn hanner noeth. Roedd carcharorion yn gallu gwisgo eu dillad eu hunain ac roedd cyfleusterau londri a chyfnewid dillad gwely yn dda.
- HP15 Roedd tystiolaeth fod arhosiad maith ar brydiau i gael ymateb cychwynnol i glychau galw argyfwng o'r celloedd, a hefyd roedd galwadau'n cael eu diddymu heb ymateb iddynt, yn enwedig ar yr unedau oedolion ifanc.
- HP16 Roedd y cynllun IEP yn gweithio ar lefel sylfaenol ac roedd dealltwriaeth gweddol dda ohono gan staff a charcharorion, ond nid oedd yn effeithiol fel modd o annog ymgysylltiad carcharorion. Ychydig o garcharorion oedd ar y lefel sylfaenol, a ymddangosai'n anghyson â'r nifer o ddigwyddiadau, dyfarniadau a sylwadau a gynhwyswyd mewn ffeiliau hanes adain. Dangosodd adolygiad o ffeiliau adain bod rhai carcharorion wedi derbyn sawl rhybudd heb i hynny sbarduno unrhyw adolygiad IEP. Roedd yn anodd asesu p'un a oedd disgrisiwn yn cael ei weithredu'n gyson, a chwynodd rhai carcharorion â ni am driniaeth annheg a ffafriaeth gan rai aelodau staff. Nid oedd cofnodion yn rhoi sicrwydd fel arall, ac yn gyffredinol nid oedd digon o dryloywder a chysondeb yng ngweithrediad y cynllun.

- HP17 Ar y cyfan roedd perthnasau rhwng staff a charcharorion yn weddol gyfeillgar, a gwelsom enghreifftiau o ryngweithio ymlaciol a chyffredinol positif yn ystod yr arolygiad. Fodd bynnag, roedd rhyngweithiadau gan fwyaf ar lefel arwynebol a gwelsom hefyd rai dulliau diystyriol a diffyg diddordeb gan staff. Yn bennaf roedd staff yn oeraidd yn ystod ymarfer corff, cyfeillachu, ac wrth oruchwylio prydau, ac nid oeddynt yn rhyngweithio â charcharorion. Gwelsom hefyd ymddygiad a gweithgaredd anaddas gan garcharorion nad oedd yn cael ei herio gan staff. Roedd y nifer o garcharorion yn ein harolwg, o'r ddau grŵp poblogaeth, a adroddodd fod y rhan fwyaf o staff yn eu trin gyda pharch yn llawer is nag mewn carchardai cymharol. Roedd perthnasau'n well ar yr unedau arbenigol, megis adeiniau C a D. Roedd uwch reolwyr wedi buddsoddi mewn recriwtio a chadw staff yn ddiweddar ac wedi gwneud addasiadau sylweddol i hyfforddiant cychwynnol staff.
- HP18 Roedd y cynllun swyddog personol yn gweithio ar lefel foddhaol yn nhermau cyswllt a chofnodi. Fodd bynnag, ychydig o dystiolaeth oedd o lefelau uchel o ymgysylltiad neu ymrwymiad yn y priif brosesau. Adlewyrchwyd hyn hefyd yn ein harolwg, a oedd yn dangos mai dim ond tua hanner o'r holl garcharorion a gredai fod eu swyddogion personol yn gymorth iddynt, a oedd yn llawer gwaeth nag mewn carchardai cymharol.
- HP19 Roedd amrywiaeth rhesymol o brydau ond nid oedd gan garcharorion fynediad at bum cyfran o ffrwythau a llysiau bob dydd. Roedd amseroedd prydau wedi llithro'n ddiweddar ac erbyn hyn, roeddynt yn rhy gynnar, gyda chinio am 11.30am a swper am 4.30pm. Roedd llithriad nodedig wedi bod mewn safonau diogelwch a hylendid bwyd ar y pwynt cyflenwi, ac nid oeddynt yn cael eu rheoli'n effeithiol gan staff. Roedd carcharorion yn gallu bwyta gyda'i gilydd.
- HP20 Roedd gan garcharorion fynediad wythnosol at amrywiaeth o nwyddau o bris rhesymol drwy wasanaeth bagio a dosbarthu lleol. Roedd archebion drwy gatalog pwrcasu'n fwy araf ond yn cynnig amrediad rhesymol, ac nid oedd y prisiau'n rhy ddrud. Roedd syrjeri pwrcasu, ble'r oedd ymholiadau carcharorion yn derbyn ymateb wyneb yn wyneb. Roedd bodlonrwydd y carcharorion gyda'r siop yn uchel.
- HP21 Roedd y strategaeth amrywiaeth bresennol yn canolbwyntio'n bennaf ar faterion cydraddoldeb hiliol a heb ei diweddarau ers yr arolygiad blaenorol. Roedd grŵp dros-50 wedi ei sefydlu ac roedd yn cael ei werthfawrogi gan y carcharorion, a chysylltiadau'n cael eu ffurfio â sefydliadau cymunedol fel Age Concern. Roedd gan bob adain swyddog cyswllt anableded dynodedig a hyfforddedig, a oedd yn dynodi carcharorion gydag anableded ac yn gweithredu cynlluniau gofal. Nid oedd digon o lety mynediad at y anabl ar adain D ar gyfer carcharorion a oedd yn defnyddio cadeiriau olwyn. Roedd grŵp newydd o garcharorion hoyw wedi sefydlu ar adain D yn ddiweddar.
- HP22 Roedd gweithdrefnau ar gyfer rheoli materion hil, a phroffil hil o fewn y sefydliad, wedi gwella. Roedd cyfarfod y tîm gweithredu cydraddoldeb hiliol (REAT) â throsolwg strategol, roedd materion hil yn cael eu trafod mewn fforymau carcharorion, ac roedd cynrychiolwyr cysylltiadau hiliol ar y rhan fwyaf o unedau preswyl. Fodd bynnag, roedd ymwybyddiaeth staff o faterion hil yn wael: roedd llai na 40% o staff preswyl wedi derbyn hyfforddiant amrywiaeth, gyda ffurflenni adrodd digwyddiadau hiliol (RIRFs) yn dangos nad oedd materion fel galw-enwau yn cael eu herio'n effeithiol. Roedd canfyddiadau carcharorion du a lleiafrifoedd ethnig carcharorion, yn gyffredinol, yn llawer gwaeth na rhai carcharorion gwyn. Roedd cynnydd wedi bod mewn RIRFs, ac nid oedd y swyddog cydraddoldeb hiliol yn gallu cynnal ymchwiliadau manwl na darparu cymorth. Nid oedd tensiynau daearyddol rhwng

carcharorion yn cael eu monitro'n benodol. Roedd modelau rôl positif wedi mynychu'r carchar i hyrwyddo cydraddoldeb hiliol, ond ni wnaethpwyd digon i hysbysebu'r gwahanol ddiwylliannau a fydd ar draws yr unedau preswyl.

- HP23 Roedd rheolaeth o garcharorion sy'n wladolion tramor yn cael ei fonitro yn y cyfarfod REAT, gyda chyfarfod grŵp llywio carcharorion sy'n wladolion tramor wedi'i sefydlu'n ddiweddar i fonitro, datblygu ac adolygu anghenion y boblogaeth hon. Roedd carcharorion sy'n wladolion tramor y gwnaethom ni siarad â nhw'n mynegi pryderon am ddiffyg cefnogaeth, yn enwedig yng nghyswllt derbyn cyngor a chymorth ynghylch materion mewnfudo. Roedd Asiantaeth Ffiniau'r DU wedi mynychu'r sefydliad i drafod achosion unigol ond nid oedd unrhyw wasanaethau cyngor a chymorth mewnfudo yn y sefydliad ar y pryd.
- HP24 Roedd ymatebion arolwg ar gyfer bron bob maes oedd yn ymwneud â cheisiadau a chwynion yn waeth nag mewn carchardai cymharol. Mynegodd y carcharorion ddiffyg hyder yn y system geisiadau, ac nid oedd yn bosib archwilio'r trefniadau presennol yn hawdd. Y maes cwyn mwyaf cyffredin oedd materion preswyl, ac ni chanfuom fawr o dystiolaeth y gallai carcharorion ddatrys materion anghydfod yn anffurfiol, cyn gwneud cwynion swyddogol. Yn gyffredinol, roedd trefniadau ar gyfer rheoli cwynion yn rhesymol; roedd y rhan fwyaf o ymatebion i gwynion yn briodol ac ymddiheuriadau'n cael eu rhoi ble'r oedd angen. Fodd bynnag, roedd y carcharorion yn adrodd lefelau isel o hyder yng nghyfrinachedd y system gwynion, a hefyd nodwyd peth gweithredu gwrthgyhuddgar gan staff pan wnaethpwyd cwynion am unigolion.
- HP25 Roedd y gwasanaethau iechyd wedi gwella ym mhob maes, er bod canfyddiadau carcharorion yn parhau'n wael. Roedd lefelau da o wasanaethau gofal sylfaenol a chlinig galw-draw ar adain D. Roedd hyrwyddiad iechyd yn dda, gyda darpariaeth dda ar gyfer anghenion iechyd carcharorion hŷn. Roedd cynlluniau gofal a chofnodion clinigol hefyd o safon uchel. Roedd gwasanaethau fferyllfa wedi gwella, a'r gwasanaethau deintyddol yn foddhaol. Roedd gofal cleifion preswyl yn dda ac roedd cyfnod da iawn allan o'r gell, er gwaethaf yr anawsterau mewn cartrefu tri gwahanol fath o garcharor. Roedd ymyraethau therapiwtig da, ac roedd perthnasau staff-cleifion yn wych. Hefyd roedd y gwasanaethau iechyd meddwl yn effeithiol. Roedd bwch yn y ddarpariaeth o wasanaethau gofal dydd, ond roedd hyn wedi'i gydnabod. Roedd y gwasanaeth mewngymorth yn darparu cefnogaeth dda i garcharorion a staff adain, er nad oedd digon o hyfforddiant ymwybyddiaeth iechyd meddwl i swyddogion.

Gweithgaredd â phwrpas

- HP26 Roedd nifer, ansawdd ac amrediad y safleoedd gweithgaredd yn annigonol ar gyfer carchar a oedd, i bob pwrpas, yr unig garchar hyfforddiant caeedig ar gyfer carcharorion Cymreig oedolion prif ffrwd. Mewn rhai agweddau, roedd darpariaeth wedi gwaethgu ers yr arolygiad blaenorol yn dilyn gostyngiad gorfodol yn y targed gweithgaredd â phwrpas ochr yn ochr â chynnydd yn y rhestr. Roedd ansawdd y gwaith a hynny o waith oedd gael yn wael, gyda carcharorion tymor byr yn cael eu heithrio o waith. Gwnaethpwyd ymdrech i achredu sgiliau. Roedd y ddarpariaeth addysg yn parhau i fod yn annigonol, gyda safle i 70 o garcharorion yn unig, ac roedd y cwricwlwm yn rhy gyfyng i gwrdd ag anghenion dysgu unigol. Yn gyffredinol, roedd ansawdd yr addysg a chyrraethiad unigol yn dda. Roedd yr amser o'r gell i'r rheiny mewn gweithgaredd yn dderbyniol, ond gallai carcharorion di-waith dreulio hyd at 20 awr y dydd dan glo yn eu celloedd. Roedd darpariaeth addysg gorfforol (AG) yn dda.

Ar y cyfan, nid oedd y carchar yn perfformio'n ddigon da yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

- HP27 Roedd yr adran addysg yn darparu amrediad o gyrsiau, ond dim ond 70 o safleoedd llawn-amser oedd yno, a rhoddwyd y gorau'n ddiweddar i ddosbarthiadau gyda'r nos. Nid oedd digon o ffocws ar y cwricwlwm ac ar ddarpariaeth llythrennedd a rhifedd sylfaenol i gwrdd ag anghenion asesedig y carcharorion. Roedd ansawdd y dysgu'n dda ar y cyfan ac roedd yr ymddygiad yr arsyllwyd arno'n dda, gyda charcharorion yn ymgysylltu'n dda mewn dosbarthiadau. Roedd tracio a monitro effeithiol o gynnydd carcharorion, ac roedd lefelau cyrhaeddiad a phresenoldeb yn dda. Hefyd roedd defnydd arloesol yn cael ei wneud o bartneriaid cyfoed, a oedd yn sgrinio sgiliau sylfaenol carcharorion ac yn gweithredu fel cynorthwyyr dosbarth.
- HP28 Roedd y ddarpariaeth gyffredinol o weithgareddau gwaith yn wael, yn nhermau nifer ac ansawdd. Roedd rhai o'r gweithdai yn y prif adeiladau ar gau. Mewn rhai o'r gweithdai eraill, roedd y gwaith o safon isel iawn ac yn aml nid oedd digon o waith i'r carcharorion. Cafwyd rhai datblygiadau - er enghraifft, mewn plastro - ac mae mwy o ddatblygiadau wedi'u cynllunio. Fodd bynnag, nid oedd yr amrediad o gyfleoedd yn agos i'r hyn sy'n angenrheidiol ar gyfer yr hyn sydd, i bob pwrpas, yr unig sefydliad hyfforddiant caeedig ar gyfer carcharorion sy'n oedolion Cymreig wedi'u dedfrydu. Cafwyd ymdrechion clodwiw i achredu'r ychydig gyfleoedd dysgu mewn nifer o'r manau gwaith, ond cymwysterau sylfaenol oedd y rhain yn bennaf.
- HP29 Roedd llawer o garcharorion yn gweithio ar yr adeiniau. Yn flaenorol, nid oedd y trefniadau dyrannu swyddi ar adeiniau wedi bod yn deg, ond dynodwyd hyn gan reolwyr a chafwyd gweithredu adferol. Roedd y diffyg cyffredinol yn y nifer o safleoedd gweithgareddau yn y carchar wedi arwain at ddatblygiad polisi ble'r oedd carcharorion tymor byr yn cael eu heithrio o waith.
- HP30 Roedd rheolwyr yn ymwybodol o gyfyngiadau'r gyfundrefn ac roedd strategaethau gwella ansawdd cynhwysfawr yn eu lle. Fodd bynnag, nid oedd carcharorion yn cael digon o her i gyflawni eu potensial. Roedd y ffocws cryf ar gwrdd â thargedau perfformiad yn golygu nad oedd anghenion dysgu unigol yn cael eu cwrrd bob amser, yn enwedig ar bennau'r sbectwm dysgu (hynny yw, y troseddwyr mwyaf bregus a'r rheiny gydag anghenion dysgu cymhleth, yn ogystal â'r rhai mwy galluog).
- HP31 Bu gostyngiad i wyth awr yn achos y targed amser allan o'r gell. Roedd amrywiadau eang, yn dibynnu ar lefel cyfundrefn, lleoliad, a statws gwaith y carcharorion, er enghraifft. Roedd tua 400 o garcharorion di-waith, a oedd yn cael eu cloi yn eu celloedd am gyfnodau maith - hyd at 20 awr y dydd. Roedd mynediad da at gyfeillachu, a oedd yn ddisgwyliedig ac nad oedd bron byth yn cael ei ddiddymu. Roedd ymarfer corff yn yr awyr agored yn cael ei ddiddymu'n aml mewn tywydd garw, er gwaetha'r ffaith bod dillad pwrpasol ar gael. Pan oedd ymarfer corff yn cael ei ddiddymu, nid oedd rhai adeiniau'n darparu cyfeillachu fel dewis amgen.
- HP32 Roedd gan y llyfrgell amrediad dda o lyfrau ac adnoddau dysgu eraill. Roedd llyfrau ar gael mewn sawl iaith arall ac ar gyfer darllenwyr amhrofiadol, ac roedd adran o lyfrau gan awduron Du ac Asiaidd. Roedd colledion llyfrau'n isel. Ond roedd mynediad at y llyfrgell ar gyfer y rhan fwyaf o garcharorion, fodd bynnag, yn enwedig gweithwyr a charcharorion bregus, yn rhy gyfyngedig a mynediad canol wythnos wedi'i gyfyngu i'r rheiny mewn addysg.

HP33 Roedd yr adran Addysg Gorfforol yn dda. Roedd yn cynnig amrediad eang o weithgareddau hamdden, yn ogystal â'r cyfle i ennill cymwysterau achrededig. Roedd rhaglen dda ac amrywiol i hyrwyddo iechyd a ffitrwydd personol, a oedd yn cwrrd ag anghenion amrediad o garcharorion. Roedd staff yn annog carcharorion i ymgymryd ag Addysg Gorfforol, ac roedd y cyfleusterau'n rhesymol, er bod y gofod ar gyfer ymarfer corff awyr agored i'w ostwng gydag adeiladu bloc tai newydd.

Adsefydlu

HP34 Roedd ffocws strategol cyffredinol ar ostwng aildroseddu, a sefydlwyd cysylltiadau da gyda charchardai Cymreig eraill, ardaloedd gwasanaeth prawf lleol, ac asiantaethau cymunedol. Gweithredwyd y model rheoli troseddwy, er nad oedd digon o ffocws ar ddatblygu ansawdd. Roedd trefniadau cynllunio cystodaeth ar gyfer carcharorion tymor byr yn annatblygedig. Yn gyffredinol roedd mynediad at wasanaethau ar draws yr amrediad o lwybrau adsefydlu yn dda, yn enwedig yn narpriaeth gwasanaethau ar gyfer plant a theuluoedd carcharorion. Yn gyffredinol, roedd y carchar yn perfformio'n weddol dda yn erbyn y prawf carchar iach hwn.

HP35 Datblygwyd fframwaith strategol gostwng aildroseddu cynhwysfawr, a oedd yn bwydo i mewn i waith lefel uwch a wneir trwy Gymru rhwng y Parc, carchardai Cymreig eraill a'r gwasanaethau prawf. Roedd y grŵp polisi gostwng aildroseddu lleol yn rhoi arweiniad ar faterion strategol ond â ffocws cryf ar reoli troseddwy. Dim ond yn achlysurol oedd y pwyllgor hwn wedi cyfarfod yn 2008. Er bod ychydig o waith positif wedi'i wneud yn nhermau asesu anghenion carcharorion mewn meysydd unigol, nid oedd asesiad anghenion trosfwaol byth wedi cael ei gynnal, a fyddai'n hanfodol i hysbysu'r cyfeiriad strategol cyffredinol a darparu ymyraethau, yn enwedig o ystyried natur gymhleth y boblogaeth.

HP36 Yn fuan ar ôl cyrraedd, roedd y carcharorion mewn-sgôp ar gyfer rheoli troseddwy yn cael eu dyrannu, eu gweld a'u hasesu gan oruchwyliwr troseddwy. Roeddynt yn cael asesiad system asesu troseddwy (OASys) a chynllun dedfryd ysgrifenedig. Mynychodd rheolwyr troseddwy allanol 86% o fyrddau cynllunio dedfryd. Fodd bynnag, nid oedd y targedau a osodwyd mewn rhai cynlluniau dedfryd yn adlewyrchu'r meysydd risg ac angen dynodedig, ac roeddynt yn cael eu gyrru i raddau helaeth gan yr ymyraethau oedd ar gael yn y Parc. Nid oedd byrddau'n rhai amlddisgyblaethol. Unwaith yr oedd y cynllun dedfryd wedi'i gwblhau, roedd cyswllt rhwng y goruchwyliwr troseddwy a'r carcharorion yn llawer llai strwythuredig, ac i lawer roedd ar y gorau'n ad hoc, gan adael llawer o garcharorion mewn-sgôp heb raglen strwythuredig o adolygiadau cyfredol rheolaidd ac/neu anogaeth.

HP37 Roedd y goruchwyliwr troseddwy hefyd yn cwblhau asesiadau OASys ar gyfer y carcharorion hynny oedd y tu allan i'r sgôp ar gyfer rheoli troseddwy, ond a oedd fodd bynnag angen cynllun dedfryd. Er bod y rhan fwyaf o'r gwaith hwn yn gyfredol, golygai fod gan oruchwyliwr troseddwy unigol faich achosion sylweddol.

HP38 Ymdrinnwyd ag anghenion adsefydlu cychwynnol carcharorion tymor byr yn ystod y cyflwyniad. Fodd bynnag, nid oedd cynllunio cystodaeth parhaus ar gyfer y 27% o'r boblogaeth nad oeddynt yn destun i OASys wedi datblygu cystal. Roedd system yn y broses o gael ei datblygu a'i gweithredu, ond roedd mewn cyfnod cynnar. Fodd bynnag, yn y flwyddyn hyd at yr arolygiad, roedd 148 o garcharorion tymor byr wedi'u

cyfeirio at y cynllun mentora cymorth cyfnod pontio, a allai roi hyd at dri mis o gymorth yn dilyn eu rhyddhau i garcharorion â phroblemau cysylltiedig â sylweddau.

- HP39 Roedd amrediad rhesymol o raglenni achrededig yn cael eu cynnig, ond roedd y galw am y rhaglen sgiliau meddwl datblygedig mor uchel fel y byddai rhai carcharorion yn cael eu rhyddhau heb gwblhau'r cwrs. Roedd troseddwyd risg-uchel a throseddwyd blaenoriaeth eraill yn cael eu blaenoriaethu am y safleoedd oedd ar gael. Roedd y dadansoddiadau anghenion wedi tynnu sylw at fylchau yn y ddarpariaeth ymyraethau achrededig, gan gynnwys ymyraethau i roi sylw i gamddefnydd alcohol, trais domestig a rheolaeth dicter. Cafodd amrediad o raglenni heb achrediad eu cynnal hefyd, yn cynnwys rhaglen gwadwyr i droseddwyd rhywiol, cwrs cymhelliant, a rhaglen datrys problemau syml i oedolion ifanc.
- HP40 Roedd ôl-groniad o adolygiadau categoreiddio, yn dyddio o Ebrill 2008. Roedd yn anodd symud carcharorion ymlaen i garchardai hyfforddiant priodol, ac roedd hyn yn arbennig o ddwys yn achos troseddwyd rhywiol a charcharorion o'r tu allan i'r ardal, a oedd yn ceisio symud yn nes adref. Roedd cyfleoedd i oedolion ifanc symud i amodau categori D yn gyfyngedig.
- HP41 Roedd gwasanaethau llety wedi'u datblygu'n dda. Roedd gan yr holl garcharorion Cymreig sicrwydd o lety wedi'u rhyddhau, ond nid oedd hynny'n wir am y nifer llawer llai o garcharorion Seisnig. Roedd gweithiwr Canolfan Byd Gwaith ar-safle ar gael i roi cymorth â hawlio budd-dal, a swyddogion llety gydag ôl-ddyledion rhent, ond roedd gwasanaethau yn annatblygedig ym maes cyllid, budd-daliadau a dyledion. Roedd mynediad da at amrediad o wasanaethau gan y Ganolfan Byd Gwaith, Gyrfa Cymru a Remploy. Mewn rhai achosion, defnyddiwyd rhyddhad ar drwydded dros dro yn llwyddiannus i ganiatáu i garcharorion ddilyn cwrs plastro arbenigol a chwblhau prosiectau cymunedol mewn pentref lleol. Roedd staff adsefydlu wedi bod yn llwyddiannus yn cynnal gwaith nifer o garcharorion tymor byr. Hefyd roedd strwythurau yn eu lle i symud anghenion corfforol ac iechyd meddwl ymlaen i asiantaethau cymorth cymunedol.
- HP42 Roedd y strategaeth gyffuriau yn gynhwysfawr ac yn cael ei hysbysu gan asesiad anghenion. Roedd darparwyr gwasanaeth wedi'u hintegreiddio'n dda i'r sefydliad. Roedd y gwasanaethau cynghori, asesiad, cyfeirio, cyngor a gofal drwy'r broses (CARAT) â baich achosion agored uchel ac nid oedd lefelau staffio'n ddigonol i ddarparu gwasanaeth cynhwysfawr i bawb. Roedd rhaglen y carchar parthed ymdrin â throseddu cysylltiedig â sylweddau (P-ASRO) wedi'i sefydlu'n dda. Nid oedd ymyraethau alcohol, er bod rhaglen rheolaeth trais a dicter ar gyfer yfyr dig a byrbwyll (COVAID) ar fin cael ei pheilotio. Nid oedd unrhyw gefnogaeth strwythurol ar yr unedau profion cyffuriau gwirfoddol (VDT).
- HP43 Roedd y ddarpariaeth gwasanaethau ar gyfer plant a theuluoedd carcharorion yn dda. Grŵp prosiect o'r enw '*Parc Supporting Families*' oedd yn arwain datblygiad strategol y gwasanaethau. Bu gwelliannau sylweddol i brofiadau ymwelwyr ers yr arolygiad blaenorol, gan gynnwys gwasanaeth bws rhad am ddim, a gwell man aros i ymwelwyr. Roedd yr ymwelwyr yn hoffi'r gwasanaeth cyswllt a ddarparwyd gan yr Ymddiriedolaeth Cyngor a Gofal y Carchar. Roedd rhai o'r gwelliannau i'r ddarpariaeth arferol, megis ymweliadau'n canolbwyntio ar y teulu, clybiau Gyda'n Gilydd a'r rhaglen Materion Rhiantu yn dangos ymrwymiad i weithio'n adeiladol gyda charcharorion a'u teuluoedd.

HP44 Roedd gwarchod y cyhoedd wedi'i reoli'n dda gan yr uned rheoli troseddwyr (OMU), a chylchredwyd gwybodaeth i'r holl bartion perthnasol. Ar amser yr arolygiad, roedd gan y sefydliad 63 o garcharorion gyda dedfrydau amhenodol, er gwarchod y cyhoedd. Er bod y sefyllfa gyffredinol wedi gwella ers cychwyn y trydydd cyfnod o reoli troseddwyr, roedd 13 ohonynt dros y tariff. Ychydig o garcharorion dedfryd oes oedd yno, ac nid oedd y gyfundrefn wedi'i dylunio i gwrdd ag anghenion y boblogaeth tymor-hir yma. Nid oes byth unrhyw gyfleuster arbenigol yng Nghymru i reoli carcharorion ifanc sydd â dedfryd oes.

Prif argymhellion

- HP45 Dylid gwella cyfanswm ac amrediad addysg a'i fonitro fel mater o frys.
- HP46 Dylai'r holl garcharorion gael mynediad at waith ystyrlon, a dylid cael mwy o gyfleoedd i gaffael sgiliau gwaith.
- HP47 Dylid gwneud rôl a swyddogaeth Parc yn fwy eglur.
- HP48 Dylid cael darpariaeth ddigonol yng Nghymru ar gyfer oedolion ifanc bregus a'r rheiny sydd wedi'u dedfrydu i ddedfrydau oes amhenodol.
- HP49 Dylai rheolwyr sicrhau bod staff yn rhyngweithio'n fwy parod â charcharorion ar eu hunedau ac yn cael eu hyfforddi a'u cefnogi i roi cymorth i'r carcharorion a herio ymddygiad anaddas.
- HP50 Dylai'r holl staff gael eu hyfforddi mewn cysylltiadau hiliol ac amrywiaeth, gan gynnwys strategaeth amrywiaeth a pholisi cysylltiadau hiliol y carchar ei hun.
- HP51 Dylid sefydlu uned sefydlogi/dadwenwyno un-pwrpas, gyda chyfundrefn gefnogol a chymorth strwythurol.

Cynnydd ar y prif argymhellion ers yr adroddiad blaenorol

(Mae'r rhifau paragraff ar ddiwedd bob prif argymhelliad yn cyfeirio at ei leoliad yn yr adroddiad arolygiad blaenorol)

Prif argymhellion

MR1 Dylid gwneud rôl a swyddogaeth Parc yn fwy eglur. (HP38)

Heb ei gyflawni. Roedd dogfennaeth swyddogol yn dal i ddisgrifio'r Parc fel carchar lleol categori B i ddynion sy'n oedolion. Fodd bynnag, mae'r mwyafrif o'i boblogaeth, a phob un bron o'r carcharorion sy'n oedolion, wedi'u dedfrydu. Mae'r Parc felly i bob pwrpas yr unig sefydliad hyfforddiant caeedig ar gyfer carcharorion gwrywaidd sy'n oedolion yng Nghymru. Fodd bynnag, nid oedd gan y gyfundrefn yr adnoddau i gwrdd ag anghenion carcharorion wedi'u dedfrydu, gyda rhai yn cael eu hatal rhag gweithio, oherwydd y prinder safleoedd gweithgaredd (gweler yr adran ar ddysgu a sgiliau a gweithgareddau gwaith). Roedd y gwahaniaeth rhwng y nifer o garcharorion a'r nifer o safleoedd gweithgaredd wedi cynyddu ers yr arolygiad blaenorol, gan fod cynnydd wedi bod yng nghofrestr y carchar o tua 200, a'r targed gweithgaredd â phwrpas wedi'i dorri o 32 i 26 awr yr wythnos i bob carcharor. Roedd gwaith ar y bloc tai newydd wedi'i gynllunio i gychwyn yn hwyrach yn 2008 ond, gan nad oedd yr ariannu ar gyfer y prosiect yn cynnwys digon o leoedd cyfundrefn ar gyfer y carcharorion ychwanegol, roedd pryder y byddai hyn yn gosod hyd yn oed mwy o bwysau ar y gyfundrefn gyffredinol.

Gweler prif argymhelliad HP47.

MR2 Dylid cael darpariaeth ddigonol yng Nghymru ar gyfer oedolion ifanc bregus a'r rheiny sydd wedi'u dedfrydu i ddedfrydau oes amhenodol er mwyn gwarchod y cyhoedd. (HP39)

Heb ei gyflawni. Roedd carcharorion sy'n oedolion ifanc bregus yn dal i gael eu cadw yn yr uned wahanu, oedd yn parhau'n amgylchedd anaddas iddynt. Roedd rhai oedolion ifanc bregus wedi'u trosglwyddo'n flaenorol i Altcourse, er ei fod yn bellter hir oddi wrth eu teuluoedd ac nad oedd yn opsiwn realistig ar gyfer carcharorion ar remand. Gobeithiwyd y byddai'r tŷ newydd a gynlluniwyd yn cynnwys llety ar gyfer oedolion ifanc bregus ond roedd cwblhau hwn beth amser i ffwrdd. Hefyd, nid oedd unrhyw ddarpariaeth effeithiol ar gyfer carcharorion wedi'u dedfrydu i oes neu ddedfrydau amhenodol, oedd un ai wedi'u lleoli ar y cyd ochr yn ochr â carcharorion prif ffwrdd neu, ar brydiau, yn cael eu trosglwyddo i sefydliadau yn Lloegr.

Gweler prif argymhelliad HP48.

MR3 Dylid gwella trefniadau'r noson gyntaf. (HP40)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd gwelliannau wedi bod, ond roedd gwendidau yn dal i fodoli yn y trefniadau noson gyntaf.

Gweler gwybodaeth ychwanegol o dan y dyddiau cyntaf mewn cystodaeth.

MR4 Dylai rheolwyr adain sicrhau bod staff yn rhyngweithio'n fwy parod â charcharorion ar eu hunedau a bod y cynllun swyddog personol yn gweithio'n effeithiol. (HP41)

Heb ei gyflawni. Roedd ychydig o waith wedi'i wneud ar hyn, a gwelsom enghreifftiau o ryngweithiadau llyfn rhwng staff a charcharorion. Fodd bynnag, roedd y rhan fwyaf o

ryngweithiadau ar lefel arwynebol a gwelsom hefyd rai dulliau di-hidio a ffwrdd-â-hi gan staff. Nid oedd gan y staff hyder i herio ymddygiad neu iaith anaddas. Roedd ymatebion arolwg y carcharorion yn dal i fod llawer gwaeth na'r rheiny mewn carchardai cymharol. Roedd cynllun swyddog personol, ond roedd llai o garcharorion na'r cymharydd yn eu canfod yn ddefnyddiol, ac roedd diffyg tystiolaeth o waith rhagweithiol.

Gweler prif argymhelliad HP49 a gwybodaeth ychwanegol o dan berthnasau staff-carcharor.

MR5 Dylid llunio cynllun gweithredu cysylltiadau hiliol, gyda chyfrifoldebau, targedau a therfynau amser, a monitro ei weithrediad. (HP42)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd cynllun gweithredu cydraddoldeb hiliol wedi ei lunio ond nid oedd yn cynnwys unrhyw ddyddiadau targed neu derfynau amser ac nid oedd yn cael ei fonitro'n rheolaidd gan y tîm gweithredu cydraddoldeb hiliol (REAT). Roedd rhai o'r amcanion wedi'u cyflawni ond nid oedd targedau datblygiadol y dyfodol wedi'u hychwanegu'n rheolaidd at y cynllun gweithredu. Er bod y cynllun gweithredu cydraddoldeb hiliol yn rhan o'r agenda REAT, nid oedd y cynllun gweithredu wedi'i ddsbarthu i aelodau mewn unrhyw un o'r cyfarfodydd diweddar. Roedd y cynllun gweithredu wedi dyddio, a chydabuwyd hyn yn y REAT.

MR6 Dylai'r holl staff dderbyn hyfforddiant neu hyfforddiant adfywiol mewn mesurau gwrth-fwlio a dylai ffurflenni bwlio wedi'u cwblhau gael eu harchwilio i wirio bod staff yn gweithredu'r gweithdrefnau presennol, yn cynnwys cofnodion rheolaidd mewn gwaith papur monitro. (HP43)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd strategaeth gostwng trais newydd, gyda'r bwriad o hyfforddi'r holl aelodau staff erbyn Mawrth 2009, ond ni chafodd y ffurflenni bwlio a oedd wedi'u cwblhau eu harchwilio.

Gweler gwybodaeth ychwanegol o dan fwlio a gostwng trais.

MR7 Dylid gwella ansawdd adolygiadau achos F2052SH, cynlluniau gofal a thafenni cyswllt cyffredinol, a dylai rheolwyr wirio ansawdd. (HP44)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd dogfennau asesiad, gofal mewn cystodaeth a gwaith tîm (ACCT) wedi cymryd lle'r system F2052SH yn Rhagfyr 2006 a chafodd y trosiant hwn ei wneud yn weddol dda. Nid oedd yn glir yn union faint o staff oedd wedi derbyn yr hyfforddiant ymwybyddiaeth ACCT sylfaenol ond dywedodd staff cystodaeth mwy diogel wrthym fod yr holl reolwyr perthnasol wedi mynychu'r hyfforddiant rheolwr achos gofynnol. Roedd amlder y cofnodi ac adolygiadau yn dderbyniol ac roedd tystiolaeth o wiriadau ansawdd gan staff cystodaeth mwy diogel a'r dirprwy gyfarwyddwr. Dynodasom nifer o feysydd ar gyfer gwella: roedd oedi wrth wneud cyfeiriadau i adrannau priodol; roedd y gwiriadau arsyllu yn rhy reolaidd a disgwyliadwy; a mapiau gofal heb eu diweddarau, yn enwedig yn achos y carcharorion hynny oedd yn parhau'n destun i weithdrefnau ACCT am gyfnodau maith. Roedd y tîm cystodaeth mwy diogel eisoes wedi dynodi'r rhain a materion eraill ac wedi datblygu cynllun tri mis ar gyfer gwella cyflenwad gwaith cystodaeth mwy diogel.

MR8 Dylid llunio polisi ar gyfer carcharorion sy'n wladolion tramor a'i weithredu. (HP45)

Cyflawnwyd. Cynhyrchwyd y protocol ar gyfer rheolaeth cystodaeth a rhyddhad carcharorion sy'n wladolion tramor yng Ngorffennaf 2007 ac roedd angen ei adolygu. Roedd y ddogfen bolisi'n amlinellu'r gwasanaethau a chymorth a ddarparwyd i garcharorion sy'n wladolion tramor o gyfnod derbyn hyd at eu rhyddhau, a'r dyletswyddau a osodwyd ar staff i'w cefnogi. Roedd staff yn ymwybodol o hawliau carcharorion sy'n wladolion tramor, sut i gael mynediad

at wasanaethau iaith a hefyd yr asiantaethau oedd yn mynychu'r sefydliad i'w cyfarfod. Fodd bynnag, ni fu dadansoddiad anghenion, ac roedd rheolaeth a chyflenwad y gwasanaethau'n y polisi yn dal i fod mewn cyfnod datblygiadol.

Gweler yr adran ar wladolion tramor.

MR9 Dylid gwella cyfanswm ac ansawdd yr addysg a ddarperir, yn enwedig i ieuencid, a'i fonitro fel mater o frys. (HP46)

Heb ei gyflawni. Nid oedd digon o ddarpariaeth addysg i gwrdd ag anghenion y carchar. Dim ond lle i 70 o ddysgwyr oedd gan yr adran addysg mewn addysg llawn-amser. Roedd toriad diweddar yn nharged gweithgaredd â phwrpas y carchar wedi achosi toriadau mewn dosbarthiadau nos. Nid oedd digon o ddarpariaeth i bobl ar bennau'r sbectwm dysgu, y rheiny gydag anghenion dysgu ychwanegol a chymhleth a'r rhai mwy galluog. Cyfyngodd hyn gynnydd llawer o'r carcharorion.

Gweler prif argymhelliad HP45 ac argymhelliad 5.2.

MR10 Dylai'r holl garcharorion gael mynediad at waith ystyrllon, a dylid cael mwy o gyfleoedd i gaffael sgiliau gwaith. (HP47)

Heb ei gyflawni. Dim ond 289 o safleoedd gwaith oedd ar gael drwy'r adran ddiwydiannau. Nid oedd hyn yn ddigon i gwrdd ag anghenion y boblogaeth carchar. Roedd o leiaf 400 o garcharorion yn ddi-waith ar unrhyw un adeg. Yn y gweithdai contract, oedd yn ymgymryd â contractau pacio a chydoddiad amrywiol, nid oedd digon o waith i gadw carcharorion yn brysur ac roedd prinder o gyfleoedd i garcharorion ennill sgiliau a fyddai'n eu helpu i gael gwaith. Golygai'r diffyg darpariaeth bod y rhestrau aros i garcharorion oedd yn dymuno cael mynediad at lawer o gyfleoedd gwaith neu addysg yn rhy hir ac nid oedd carcharorion bob amser yn cael lleoliad o'u dewis.

Gweler prif argymhelliad HP46.

MR11 Dylid darparu canolfan ymwelwyr. (HP48)

Cyflawnwyd. Roedd ystafell aros yr ymwelwyr wedi'i hadnewyddu'n llwyr ac roedd yn awr yn darparu amgylchedd pleserus i ymwelwyr wrth iddynt gyrraedd. Roedd y ganolfan yn agor hanner awr cyn amser dechrau'r ymweliadau. Wrth iddynt gyrraedd, roedd yr ymwelwyr yn nodi eu presenoldeb ym mhrif fynedfa'r carchar, mynd drwy'r broses chwilio safonol ac yna'n disgwyl yn y man aros tan ddechrau eu hymweliad. Roedd y lle'n olau a chroesawgar gyda llawer o wybodaeth ddefnyddiol yn cael ei arddangos. Roedd man chwarae ar gyfer plant ifanc, a lluniaeth ar gael o'r peiriannau gwerthu. Roedd aelodau staff o Ymddiriedolaeth Cyngor a Gofal y Carchar ar ddyletswydd yn y man hwn; roeddynt yn darparu gwasanaeth gwybodaeth ddefnyddiol a gwerthfawr i'r ymwelwyr, yn ogystal â bod ar gael i ateb ymholiadau ar linell gymorth ffôn.

Cynnydd ar argymhellion ers yr adroddiad diwethaf

Rhan 1: Cyrraedd cystodaeth

Llysoedd, tywyswyr a throsglwyddiadau

Canlyniadau disgwylidig:

Carcharorion yn teithio dan amodau diogel, gweddus i'r llys ac o'r llys, a rhwng carchardai. Yn ystod symudiad cydnabod anghenion unigol carcharorion a rhoi'r sylw cywir iddynt.

- 1.1 Ni ddylai ieuenctid deithio mewn cerbydau tywys gyda charcharorion sy'n oedolion. (9.55)

Nid archwiliwyd yr uned ieuenctid.

- 1.2 Dylid hyrwyddo'r defnydd o gyswllt fideo llys, a dylid archwilio ei estyniad i feysydd eraill, megis gyda chyfweliadau gwasanaeth prawf. (1.6)

Cyflawnwyd. Arweiniodd gwaith rhagweithiol â'r llysoedd lleol at i gyfartaledd o dros 30% o wrandawiadau cymwys gael eu clywed drwy gyswllt fideo (ar gyfer rhai llysoedd ynadon, roedd y ffigwr hwn rhwng 75% a 95% ar gyfartaledd). Ers Ionawr 2008, roedd y swit cyswllt fideo wedi ei defnyddio ar gyfer pum ymweliad rhyng-garchar, naw cyfweliad gwasanaeth prawf a 73 cyfweliad cyfreithiol.

Gwybodaeth ychwanegol

- 1.3 Darparodd Global Solutions Limited gludiant rhyng-garchar gyda Reliance yn gyfrifol am dywys carcharorion i lysoedd ac oddi yno. Disgrifiodd rheolwyr a staff derbynfa berthnasau gwaith da gyda'r ddau gcontractwr, ac roedd unrhyw broblemau fel arfer yn cael eu datrys heb unrhyw ymgysylltiad rheolwyr. Roedd rheolwyr Reliance wedi mynychu dau gyfarfod diogelwch carchar yn 2008 ac roedd cyswllt ffôn rheolaidd rhwng y carchar a'r rheolwyr contractwyr i drafod materion o ddiddordeb neu o bryder cyffredin.
- 1.4 Dangosodd ein harolwg bod y nifer o garcharorion a dreuliodd fwy na phedair awr yn y cerbyd tywys yn llawer is nag yn y carchardai cymharol: 4% o oedolion a 3% o oedolion ifanc. Er gwaethaf amseroedd siwrnai byr, gallai carcharorion dreulio hyd at awr yn disgwyl yn y cerbyd tywys unwaith yr oedd wedi cyrraedd y sefydliad. Dim ond pum cerbyd a ganiatawyd i'r carchar ar un pryd a deliwyd â charcharorion un fesul un, a oedd yn creu oedi maith yn ystod cyfnodau prysur.

Dyddiau cyntaf mewn cystodaeth

Canlyniadau disgwylidig:

Carcharorion yn teimlo'n ddiogel wrth gael eu derbyn i'r carchar ac am y dyddiau cyntaf. Mae eu hanghenion unigol, yn ystod ac ar ôl cystodaeth, yn cael eu dynodi a chynlluniau'n cael eu datblygu i'w cynorthwyo. Yn ystod y broses o gyflwyno carcharor i'r carchar, ei wneud yn ymwybodol o drefn y carchar, sut i gael mynediad at y gwasanaethau sydd ar gael a sut i ymdopi â charchariad.

1.5 Dylai'r broses dderbyn ganolbwyntio ar y carcharor yn hytrach na'r broses. (1.31)

Heb ei gyflawni. Roedd ffigyrau o Ionawr i Mai 2008 yn dangos cyfartaledd o 1,120 symudiad o garcharorion drwy'r dderbynfa bob mis. Roedd hyn yn cynnwys cyfartaledd o 569 o dderbyniadau, gyda 24% o'r rhain yn garcharorion newydd i'r carchar. Roedd y broses dderbyn yn parhau'n rhy fecanyddol a charcharorion yn treulio cyfnodau rhy faith yn y dderbynfa gydag ychydig iawn i wneud, a heb fod yn glir ynghylch beth oedd yn digwydd nesaf. Roedd rhai gweithdrefnau ac arferion gwaith yn achosi oedi, a dyluniad ffisegol y dderbynfa yn anaddas ar gyfer y sawl grŵp gwahanol o garcharorion a oedd yn mynd drwyddi, ac yr oedd angen eu cadw ar wahân. Yn aml, nid oedd staff yn galw ar garcharorion wrth eu henwau. Yn ein harolwg, roedd 65% o oedolion ifanc, sy'n debyg i'r cymharydd, yn teimlo eu bod wedi'u trin yn dda neu'n dda iawn wrth eu derbyn. Fodd bynnag, dim ond 54% o oedolion oedd yn teimlo eu bod wedi'u trin yn dda, a oedd yn waeth na 71% y cymharydd a'r ffigwr o 64% yn yr arolygiad blaenorol.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

1.6 Dylid cael preifatrwydd wrth gynnal yr asesiad risg rhannu cell. (1.32)

Cyflawnwyd. Adeiladwyd ystafell gyfsweld ar wahân yn y dderbynfa ac roedd yn cael ei defnyddio.

1.7 Dylid darparu ystafell ar wahân i'r Mewnwyr sy'n gweithio yn y dderbynfa. (1.33)

Cyflawnwyd yn rhannol. Nid oedd gan y Mewnwyr a Gwrandawyr ystafell un-pwrpas ond os oeddynt angen siarad â rhywun yn breifat, defnyddiwyd un o'r ystafelloedd oedd ar gael. Gwnaethpwyd defnydd cyfyngedig o'r Mewnwyr, a oedd yn gweld y rhan fwyaf o garcharorion oedd newydd gyrraedd am ychydig o funudau i roi gwybodaeth iddynt a chymryd manylion rhifau ffôn. Roeddynt yn gwneud diodydd i garcharorion yn yr ystafelloedd dal, ond nid oeddynt yn cael eu hannog i eistedd a siarad â'r carcharorion hyn tra'r oeddynt yn disgwyl i gwblhau elfennau eraill o'r broses dderbyn.

Argymhelliad pellach

1.8 Yn destun i asesiad risg, dylai carcharorion gael rhagor o fynediad at y Mewnwyr tra'n disgwyl yn y dderbynfa.

1.9 Dylai'r wybodaeth sy'n cael ei harddangos yn yr ystafelloedd dal fod mewn amrywiaeth o ieithoedd priodol. (1.34)

Heb ei gyflawni. Roedd yr holl wybodaeth yn Saesneg. Nid oedd y DVD yn dangos agweddau

o'r carchar ymlaen pan yr oeddem yn ymweld â'r dderbynfa.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

1.10 Dylai'r holl garcharorion gael cyfle i gael cawod ar eu noson gyntaf. (1.35)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd angen i rai carcharorion gael cawod wrth gyrraedd am resymau hylendid personol. Yn ystod y cyfweiliad derbyn, cafodd yr holl garcharorion gyfle i gael cawod yn y dderbynfa ond cofnodwyd bod y rhan fwyaf wedi gwrthod. Dywedodd rhai carcharorion y gwnaethom siarad â nhw nad oeddynt wedi sylweddoli mai dyma'r unig gyfle i gael cawod. Oherwydd y cyfyngiadau amser, prin iawn y cynigiwyd cawod i garcharorion unwaith yr oeddynt ar yr adeiniau cyflwyno. Dywedodd tri deg y cant o garcharorion oedolion a 20% o oedolion ifanc a arolygwyd eu bod wedi cael cynnig cawod ar y diwrnod y gwnaethont gyrraedd; roedd y ddau ffigwr yn llawer gwaeth na'r cymaryddion o 44% a 43%, yn ôl eu trefn.

Argymhelliad pellach

1.11 Dylid cael rhagor o gawodydd yn y dderbynfa a dylid cynyddu'r gyfran o garcharorion sy'n gallu cael cawod cyn eu cloi ar eu noson gyntaf.

1.12 Dylai gwybodaeth a roddir i garcharorion yn ystod y derbyniad a gweithdrefnau noson gyntaf a chyflwyno fod yn eglur, cywir a chyfredol. (1.36)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd y wybodaeth a ddarparwyd gan Fewnwyr derbynfa wedi'i diwygio, a'r rhaglen gyflwyno'n seiliedig ar gyflwyniad PowerPoint, a ddiweddarwyd yn rheolaidd. Roedd oedi yn digwydd rhwng y newidiadau oedd yn mynd ymlaen yn y carchar, a'r wybodaeth hon wedyn yn cael ei chyflwyno i'r carcharorion. Er enghraifft, roedd enw grŵp o weithwyr cyfoed carcharorion wedi newid o dîm adsefydlu ymwybyddiaeth cyffuriau cyfoed (P-DART) i gynghorwyr adsefydlu; serch hynny, ar y deunydd noson gyntaf cyflwyno, roedd y bathodynau a chrysau-T a oedd yn dynodi gweithwyr cyfoed yn dal i gyfeirio at P-DART. Roedd y rhan fwyaf o'r deunydd argraffedig y gwnaethom ei ddarllen yn eglur ond yn ddiddychmog o safbwynt ei gyflwyniad, yn aml yn dibynnu ar sgrïp dwys, nad oedd yn cwrrd ag anghenion y carcharorion â sgiliau darllen gwael.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

1.13 Dim ond os yw'r asesiad risg yn dynodi hynny y dylid noeth chwilio carcharorion. (1.37)

Cyflawnwyd. Tra bod yr holl garcharorion yn gadael a chyrraedd drwy'r dderbynfa yn cael eu chwilio'n llawn, nid dyma'r achos bellach ar gyfer y rheiny oedd yn mynychu gwrandawliadau cyswllt fideo.

1.14 Dylai celloedd noson gyntaf gael eu dodrefnu'n briodol a chynnig amgylchedd mwy croesawgar. (1.38)

Heb ei gyflawni. Yn gyffredinol, roedd carcharorion newydd yn cael eu dyrannu i ble bynnag yr oedd lle iddynt. Roedd glanhawyr adeiniau'n paratoi celloedd ar gyfer newydd-ddyfodiaid ond roedd rhai o'r rheiny a welsom â basnau toiled budr a lluniau wedi'u gadael ar y wal gan y deiliaid blaenorol. Nid oedd unrhyw beth i wahaniaethu'r celloedd hyn oddi wrth gelloedd cyffredin (gweler hefyd argymhelliad MR3 a pharagraff 1.27).

Ailadroddwn yr argymhelliad.

1.15 Dylid cael systemau cymorth i garcharorion ar eu noson gyntaf a dylai staff nos fod yn gyfarwydd â charcharorion newydd i gystodaeth a'r carchar. (1.39)

Heb ei gyflawni. Nid oedd unrhyw weithdrefnau gwahanol ar gyfer gwirio carcharorion noson gyntaf unwaith yr oeddynt wedi'u cloi yn eu cell, a fawr ddim i wahaniaethu triniaeth y carcharorion oedd yn y carchar am y tro cyntaf. Lleolwyd y carcharorion oedd wedi'u hasesu gan y staff gwasanaethau iechyd fel rhai hynod o fregus, megis y rheiny oedd wedi derbyn dedfrydau hir, yn yr uned cleifion preswyl dros nos ond nid oedd yn glir pa gymorth ychwanegol yr oedd hyn yn ei gynnig na pham na ellid darparu hyn ar y prif adeiniau. Yn ein harolwg, dywedodd 53% o oedolion a 61% o oedolion ifanc eu bod wedi derbyn gwybodaeth am y cymorth oedd ar gael i bobl oedd yn teimlo'n isel neu'n hunanddinstriol; roedd y ddau ffigwr hyn yn llawer gwell na'r cymaryddion ar gyfer carchardai tebyg. Roedd trosglwyddiad ffurfiol wedi digwydd i'r staff nos ar yr unedau cyflwyno, ac roeddynt yn gwybod lleoliad yr holl garcharorion newydd, ond yn ystod ein hymweliad nos nid oedd y swyddog dyletswydd nos ar adain D yn ymwybodol o garcharor oedd wedi cyrraedd y diwrnod hwnnw.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 1.16 **Dylai'r compact noson gyntaf gael ei gyflawni'n llawn, a dylai'r carcharorion allu trafod eu pryderon gyda staff preswyl yn ystod cyfweiliad y noson gyntaf. (1.40)**

Cyflawnwyd. Roedd asesiadau noson gyntaf yn ffurfio rhan o'r llyfryn asesu cyflwyniad cychwynnol, ac roedd yr holl lyfrynau y gwnaethom eu samplu wedi'u cwblhau. Ailadroddwyd ac atgyfnerthwyd y broses hon ar fwrdd derbyniad oedd yn cael ei gynnal y bore canlynol ar ôl cyrraedd.

- 1.17 **Dylid cadw carcharorion yn brysur drwy raglen gyflwyno gynhwysfawr. (1.41)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Dangosodd ein harolwg bod 93% o oedolion wedi cael y cwrs cyflwyno, ond dim ond 81% o oedolion ifanc; roedd y grŵp olaf yn is na'r cymharydd a llai nag yn 2006. Roedd rhaglen wythnos strwythurol, gyda charcharorion yn rhan o gyflwyniadau grŵp neu gyfweiliadau unigol ar y rhan fwyaf o foreau neu brynhawniau. Nid oeddynt yn brysur am yr holl gyfnod cyflwyno ond anogwyd nhw i fenthycu llyfrau o'r llyfrgell yn ystod yr amser hwn, a darparwyd llyfrau pôs ar yr uned oedolion ifanc i gadw'r carcharorion yn brysur tra'r oeddynt yn y gell. Ar adain D, defnyddiwyd yr holl ystafelloedd priodol ar gyfer rhaglenni gwaith grŵp yn ystod y dydd, felly roedd sesiynau cyflwyno'n cael eu cynnal yn gynnar gyda'r nos; roedd hyn yn cyd-ddigwydd ag amser cyfeillachu, ac yn golygu y gallai'r rhaglen llawn gymryd dwy waith hirach i'w chwblhau.

Argymhelliad pellach

- 1.18 Dylai'r rhaglen gyflwyno ar adain D fod yn debyg o ran hyd i'r rheiny ar y prif adeiniau cyflwyno ac ni ddylent gyd-ddigwydd â gweithgareddau cyfundrefnol eraill.

- 1.19 **Dylid cael gwell ymgysylltiad staff wrth gyflenwi prif elfennau'r rhaglen gyflwyno, a dylai hyn ategu'r wybodaeth a ddarperir gan y tîm adsefydlu cyfoed ymwybyddiaeth cyffuriau. (1.42)**

Cyflawnwyd. Roedd y rhaglen gyflwyno yn cynnwys amrediad o wahanol fewnbynnau gan staff cyflwyno, staff arbenigol a chynrychiolwyr carcharor. Cadarnhaodd carcharorion eu bod wedi gweld nifer o staff arbenigol yn ystod eu cyflwyniad. Fodd bynnag, pan fu i ni gyfarfod â'r Gwrandawyr dywedasant wrthym nad oeddynt wedi bod yn rhan o'r rhaglen gyflwyno ar adeiniau A a B ers nifer o fisoedd.

Argymhelliad pellach

1.20 Dylai gwrandawyr gymryd rhan yn y rhaglen gyflwyno.

1.21 **Dylai asesiadau a wnaethpwyd yn y bwrdd derbyn gael eu cofnodi'n gynhwysfawr, gydag unrhyw ddyfarniadau'n cael eu cadarnhau. (1.43)**

Cyflawnwyd. Roedd hyn i gyd yn cael ei gofnodi'n awr yn y llyfryn cyflwyno asesiad cychwynnol.

1.22 **Dylid adolygu a dadansoddi effeithiolrwydd y rhaglen gyflwyno mewn ymgynghoriad â charcharorion, a dylid cydlynu'r cyflwyniad yn ganolog a'i gyflenwi'n gyson. (1.44)**

Cyflawnwyd. Roedd y rhaglen wedi'i hadolygu ac yn cael ei chyflenwi'n gyson ar draws pob un o'r tair uned gyflwyno. Defnyddiwyd ffurflenni adborth i geisio gwella ansawdd y rhaglen gyflwyno, ac roedd staff o'r tair adain oedd yn gyfrifol am gyflwyno wedi dechrau cwrdd i rannu syniadau a datblygu arfer gorau. Dangosodd ein harolwg fodlonrwydd isel ymysg carcharorion â chynnwys y rhaglen gyflwyno, gyda 54% o oedolion a 61% o oedolion ifanc, yn erbyn y cymaryddion o 63% a 65%, yn ôl eu trefn, yn dweud bod y cwrs yn trafod popeth yr oeddynt angen ei wybod am y carchar.

1.23 **Dylai'r system basbort asesiad sefydlu gael ei chyflwyno'n raddol i gynnwys oedolion ifanc a charcharorion ar remand. (1.45)**

Heb ei gyflawni. Nid oedd y system basbort bellach yn cael ei defnyddio (gweler argymhelliad 8.6).

1.24 **Dylid cael gwared â'r rhybuddion yn yr adeilad derbyniad sy'n dynodi'r ystafelloedd hynny sy'n dal carcharorion bregus. (1.46)**

Cyflawnwyd. Er bod ystafelloedd dal ar wahân yn parhau i gael eu defnyddio ar gyfer pobl ifanc a charcharorion bregus, nid oedd unrhyw arwyddion i ddynodi'r celloedd hyn.

1.25 **Dylid cael niferoedd digonol o Fewnwyr derbyn bob amser. (1.47)**

Cyflawnwyd. Roedd system o gynllunio olyniaeth yn sicrhau nad oedd bylchau'n digwydd.

1.26 **Dylai'r holl becynnau derbyn gynnwys credydau ffôn PIN. (1.48)**

Cyflawnwyd. Roedd carcharorion yn derbyn galwad ffôn pedwar munud am ddim yn y dderbynfa ac yn cael credyd ffôn PIN o £2.50 ymlaen llaw. Cadarnhawyd hyn gan ein harolwg, ble'r oedd 78% o oedolion a 89% o oedolion ifanc (o'u cymharu â 47% a 70% y cymaryddion, yn ôl eu trefn) yn dweud eu bod wedi cael y cyfle i wneud galwad ffôn am ddim ar eu diwrnod cyrraedd.

Gwybodaeth ychwanegol

1.27 Roedd y ddogfennaeth asesu a sefydlu cychwynnol wedi ei hadolygu, gyda staff y dderbynfa, noson gyntaf a chyflwyno yn glir ynghylch eu cyfrifoldebau unigol. Rhoddwyd trefniadau ar waith yn gyson, waeth ble'r oedd carcharorion yn treulio eu noson gyntaf. Roedd carcharorion yn cael cyfleoedd i siarad yn breifat â staff, gydag unrhyw bryderon dybryd, megis cyswllt â

theulu, yn cael sylw. Fodd bynnag, nid oedd nifer sylweddol o garcharorion yn cyrraedd yr unedau sefydlu cyn 7pm, a olygai bod pwysau amser yn aml i orffen y trefniadau noson gyntaf cyn bod y carcharorion yn cael eu cloi am 8pm. Ni wnaethpwyd llawer o ddefnydd o Fewnwyr carcharor ar yr unedau sefydlu. Ar yr unedau oedolion, nid oedd unrhyw gelloedd un-pwrpas bellach wedi'u neilltuo fel celloedd noson gyntaf, ac nid oedd unrhyw sicrwydd y byddai'r ddwy gell cystodaeth mwy diogel ar yr uned oedolion ifanc ar gael ar gyfer newydd-ddyfodiaid. Roedd hyn wedi effeithio ar ansawdd y llety noson gyntaf. Roedd bron i chwarter y carcharorion a arolygwyd yn dweud nad oeddynt yn teimlo'n ddiogel ar eu noson gyntaf.

Argymhellion pellach

- 1.28 Heblaw am amgylchiadau eithriadol, dylid trosglwyddo carcharorion i'r adeiniau cyflwyno mewn da bryd ar gyfer cwblhau gweithdrefnau noson gyntaf llawn ac i ganiatáu iddynt setlo ar yr adain cyn cael eu cloi am eu noson gyntaf.
- 1.29 Dylid sicrhau fod Gwrandawyr a Mewnwyr ar gael ar yr adeiniau cyflwyno i ategu gwaith y staff noson gyntaf a chynghori a chefnogi newydd-ddyfodiaid.

Rhan 2: Amgylchedd a pherthnasau

Unedau preswyl

Canlyniadau disgwylidig:

Carcharorion yn byw mewn amgylchedd diogel, glân a gweddus ble maent yn cael anogaeth i gymryd cyfrifoldeb personol amdanynt eu hunain a'u heiddo.

2.1 Dylid ail-baentio celloedd sydd mewn cyflwr addurnedig gwael. (2.16)

Cyflawnwyd yn rhannol. Er bod ymdrech wedi cael ei gwneud i ailaddurno celloedd, roedd nifer sylweddol yn dal i fod mewn cyflwr addurnedig gwael. Roedd celloedd yn A2 (yr uned gyflwyno) ac adain B yn arbennig o fudr.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

2.2 Dylid cael matresi mwy addas na'r matresi sbwng ar gyfer gwelyau ffrâm fetel. (2.17)

Cyflawnwyd. Roedd y mwyafrif o'r matresi ar yr holl unedau preswyl wedi'u newid. Er bod y matresi newydd yn rhai sbwng, roeddynt â gorchudd mwy addas ac nid oeddynt yn mynd yn wlyb a llithrig gyda chwys, fel yn yr arolygiad blaenorol. Roedd llawer o welyau wedi'u haddasu gyda gwaelodion newydd er mwyn gostwng y risg o leithder pellach.

2.3 Dylai celloedd sy'n cael eu rhannu fod â bwloch storio digonol. (2.18)

Heb ei gyflawni. Roedd mynediad at storio digonol yn parhau'n broblem mewn celloedd sengl a rhai oedd yn cael eu rhannu.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

2.4 Dylid darparu cwpwrdd â chlo i garcharorion. (2.19)

Heb ei gyflawni. Nid oedd cypyrddau â chlo ar gael i unrhyw garcharorion. Roedd y nifer o gelloedd a oedd yn cael eu rhannu wedi cynyddu ers yr arolygiad blaenorol. Hefyd, roedd nifer o gwynion yn ymwneud ag eiddo'n mynd ar goll o gelloedd nad oeddynt wedi'u cloi gan staff, gyda'r carchar yn gorfod talu iawndal.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

2.5 Dylai carcharorion anabl gael mynediad cyfartal at gyfleusterau ymolchi a bathio. (2.20)

Cyflawnwyd. Roedd gan yr holl garcharorion fynediad cyfartal at gyfleusterau ymolchi a bathio.

2.6 Dylid darparu dillad awyr agored i garcharorion ar gyfer tywydd garw. (2.21)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd niferoedd helaeth o gotiau awyr agored wedi'u harchebu ac yn cael eu cadw yn y storfa. Fodd bynnag, nid oedd staff adeiniau a charcharorion yn ymwybodol bod y dillad ar gael. Ni chaniateir hetiau/hwdiau am resymau diogelwch.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Argymhelliad pellach

2.7 Dylid darparu gwisg pen addas ar gyfer tywydd garw.

2.8 Dylai rhybuddion ar fyrddau rhybudd adain fod yn ddarllenadwy ac mewn amryw o ieithoedd (2.22)

Heb ei gyflawni. Lleolwyd y byrddau rhybudd yn yr un manau ag yn yr arolygiad blaenorol, ar uchder anaddas. Roedd y wybodaeth oedd ar gael yn anodd ei darllen ac wedi'i chyflwyno ar ffurf copïau uniongyrchol o ddogfennau polisi. Nid oedd unrhyw wybodaeth ar gael mewn gwahanol ieithoedd. Roedd gan Adain D rai enghreifftiau o rybuddion mwy addas ar gyfer gostwng trais.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 2.9 Roedd y prif fannau preswyl wedi'u rhannu ar draws pedair adain. Roedd adeiniau A a B yn cynnwys pedair uned yr un, gyda 300 o gelloedd ar draws tri phen grisiau. Roedd adain A yn cartrefu carcharorion sy'n oedolion gwrywaidd a oedd wedi'u dedfrydu ac adain B gydag oedolion ifanc wedi'u dedfrydu a heb eu dedfrydu. Roedd adain C yn cynnwys 69 o gelloedd ar un pen grisiau ar gyfer oedolion gwrywaidd ar brofion cyffuriau gwirfoddol (VDT), ac adain D gyda 69 o gelloedd ar un pen grisiau ar gyfer carcharorion sy'n oedolion bregus. Roedd llety ychwanegol ar E2 (uned wahanu) a'r uned gofal iechyd.
- 2.10 Roedd manau cymunedol yr unedau preswyl yn lân, golau a braf, a gallai staff goruchwylio weld i mewn iddynt yn hawdd. Roedd cyflwr y celloedd yn amrywio. Mewn rhai celloedd a oedd wedi'u hailaddurno'n ddiweddar, nid oedd pâst dannedd (a ddefnyddir gan garcharorion i osod lluniau ar waliau) wedi ei dynnu oddi ar y waliau cyn paentio. Roedd dodrefn cell yn annigonol, yn enwedig mewn celloedd a oedd yn cael eu rhannu, gyda llawer mewn cyflwr gwael. Roedd rhai celloedd a welsom gyda lluniau anweddus, ac roedd y polisi lleol ar hyn yn cael ei weithredu'n anghyson. Dim ond ychydig o gelloedd oedd â llenni.
- 2.11 Roedd cyfleusterau cyfeillachu yn ddigonol (gweler yr adran ar amser o'r gell) gyda byrddau ar gael i'w defnyddio'n ystod cyfnodau cyfeillachu. Roedd pum ffôn ar bob uned ac roedd carcharorion yn cael mynediad dyddiol i'r rhain.
- 2.12 Roedd gan pob cell glychau galw brys a oedd wedi'u cysylltu i system intercom. Dylai hyd fod wedi golygu ymateb cyflym i garcharorion. Fodd bynnag, dangosai'r allbrint cyfrifiadurol ar gyfer tri diwrnod cyntaf yr arolygiad dystiolaeth o aros yn hir ar brydiau am ymateb cychwynnol i gloch galw o'r gell, a hefyd galwadau'n cael eu diddymu heb ymateb iddynt, yn enwedig ar unedau'r oedolion ifanc.
- 2.13 Roedd yr holl garcharorion, heblaw'r rheiny ar lefel sylfaenol y cynllun cymhellion a breintiau a enillwyd (IEP), yn gallu gwisgo eu dillad eu hunain, ac roedd y mwyafrif yn dewis gwneud hynny. Roedd cyfleusterau londri digonol ar bob uned y gellid eu defnyddio ar sail rota, ac roedd haearn smwddio a byrddau smwddio ar gael. Roedd gwelyau'n cael eu newid yn wythnosol. Yn ein harolwg, dywedodd 93% o oedolion a 95% o oedolion ifanc eu bod yn derbyn cynfasau glân yn wythnosol, a oedd yn llawer gwell na ffigwr y cymaryddion o 81%.

- 2.14 Rhoddwyd amser i garcharorion lanhau eu celloedd ar benwythnosau. Dangosodd ein harolwg mai dim ond 69% o garcharorion oedolion, o'i gymharu â 76% y cymharydd, a ddywedodd y gallent gael deunyddiau glanhau bob wythnos. Cawsom lawer o gwynion yn ystod yr arolygiad gan garcharorion a oedd eisiau glanhau eu celloedd yn ddyddiol.
- 2.15 Roedd mynediad da at gawodydd a thoiledau, a dangosodd ein harolwg bod dros 90% o'r holl garcharorion yn gallu cael cawod bob dydd. Fodd bynnag, roedd y manau cawod ar yr holl unedau wedi'u sgrinio'n annigonol, ac nid oedd y staff yn herio carcharorion oedd yn crwydro o amgylch y pennau grisiau yn hanner noeth.

Argymhellion pellach

- 2.16 Dylid gweithredu'r polisi ar arddangosiadau tramgwyddus yn gyson.
- 2.17 Dylid ateb clychau galw o'r celloedd yn brydlon.
- 2.18 Dylid sgrinio manau cawodydd yn ddigonol, a chyflwyno polisi ar gyfer yr hyn sy'n briodol i garcharorion wisgo tra'u bod allan ar bennau'r grisiau.
- 2.19 Dylai carcharorion sydd allan o'u celloedd fod wedi gwisgo'n briodol, a dylid gorfodi hyn.

Pwyntiau cynnal a chadw

- 2.20 Dylid rhoi mwy o gyfleoedd i garcharorion lanhau eu celloedd.
- 2.21 Dylid caniatáu i garcharorion gael llenni fel breintiau a enillwyd.

Perthnasau staff–carcharor

Canlyniadau disgwylidig:

Carcharorion yn cael eu trin yn barchus gan yr holl staff, drwy gydol eu dedfryd o gaethiwed, a'u hannog i gymryd cyfrifoldeb dros eu gweithredoedd a'u penderfyniadau eu hunain. Dylai carchardai iach ddangos amgylchedd trefnus ble mae cydbwysedd rhwng gofynion diogelwch, rheolaeth a chyfiawnder a ble bo holl aelodau'r gymuned garchar yn ddiogel ac yn cael eu trin yn deg.

- 2.22 Dylai staff gylchwylio'r holl fannau preswyl. (2.30)

Cyflawnwyd. Gwelwyd staff ym mhob rhan o'r unedau preswyl pan oedd y carcharorion yn rhydd, gyda dim ond ambell ddigwyddiad o staff yn ymgynnull mewn swyddfeydd. Fodd bynnag, roedd rhyngweithio cyfyngedig â charcharorion (gweler paragraff MR4).

Gwybodaeth ychwanegol

- 2.23 Disgrifiodd y carcharorion y gwnaethom siarad â nhw berthnasau amrywiol gyda staff. Y safbwynt cyffredinol oedd bod y staff yn weddol gyfeillgar ar sail dydd-i-ddydd, ond nad oeddynt yn rhoi llawer o gymorth y tu draw i hynny. Cawsom nifer o sylwadau ynghylch staff yn dangos ffafriaeth tuag at unigolion neu grwpiau penodol, yn enwedig carcharorion a oedd wedi bod yn y carchar yn flaenorol ac yn wybyddus i'r staff. Ymysg y boblogaeth oedolion, roedd 68% o garcharorion a arolygwyd yn dweud fod ganddynt aelod o staff y gallant droi atynt gyda

phroblem a 57% yn teimlo fod y rhan fwyaf o staff yn eu trin gyda pharch; roedd y ddau ganlyniad yma'n llawer gwaeth na 72% a 76% y cymaryddion, yn ôl eu trefn. Ymysg oedolion ifanc, dywedodd 72% fod ganddynt aelod o staff y gallant droi atynt gyda phroblem, oedd yn well na 69% y cymharydd, ond dim ond 55% oedd yn teimlo bod y rhan fwyaf o staff yn eu trin gyda pharch, oedd yn llawer gwaeth na 67% y cymharydd.

- 2.24 Gwelsom dystiolaeth o staff o bob gradd yn methu gorfodi rheolau carchar neu herio ymddygiad a gweithgaredd anaddas gan garcharorion. Roedd rheolwyr wedi cyflwyno newidiadau'n ddiweddar i hyfforddiant cychwynnol staff i geisio rhoi sylw i rai o'r materion parhaus hyn.
- 2.25 Roedd y staff at ei gilydd yn oeraidd yn ystod ymarfer corff, cyfeillachu ac wrth oruchwylio prydu. Roeddynt yn arsyllu ar y carcharorion ond pur anaml oeddynt yn cymryd y cyfle i gychwyn sgwrs neu ryngweithio â nhw. Roedd ein harolwg yn cefnogi hyn, ble'r oedd llai nag 20% o'r holl garcharorion yn dweud bod staff fel arfer yn siarad â nhw yn ystod cyfnodau cyfeillachu (gweler argymhelliad 5.58 a pharagraff 7.4). Adroddodd y carcharorion fod perthnasau yn well ar yr unedau arbenigol megis adeiniau C a D, ac arsyllwyd ar y rhain yr un modd. **Gweler prif argymhelliad HP49.**

Swyddogion personol

Canlyniadau disgwylidig:

Mae perthnasau carcharorion gyda'u swyddogion personol yn seiliedig ar barch y naill at y llall, disgwyliadau uchel a chymorth.

- 2.26 **Dylai'r holl garcharorion gyfarfod eu swyddog personol o fewn wythnos ar ôl iddynt gyrraedd. (2.37)**

Cyflawnwyd. Dyrannwyd swyddogion personol yn ystod y broses gyflwyno, felly roedd y carcharorion pwy i droi atynt, a dangosodd cofnodion yn ffeiliau hanes yr adain y gwnaethom eu samplo bod y rhan fwyaf o swyddogion personol yn cyflwyno'u hunain i'r carcharorion oedd yn eu gofal o fewn cyfnod amser rhesymol.

- 2.27 **Dylai swyddogion personol siarad â'u carcharorion o leiaf unwaith bob wythnos i drafod unrhyw broblemau neu bryderon a'u helpu i gael mynediad at unrhyw wasanaethau y maent eu hangen, a gwneud cofnodion rheolaidd (o leiaf bob wythnos) yn ffeiliau'r adain, yn dynodi unrhyw ddigwyddiadau sylweddol a chrynodeb o unrhyw drafodaethau â'r carcharor, neu ddatblygiadau perthnasol i'r carcharor. (2.38)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd cofnodion yn rhai sylwadol fel rheol, neu'n ymwneud yn bennaf ag agweddau o ymddygiad neu weinyddu'r cynllun IEP. Roedd ansawdd y cofnodion ar adeiniau C a D yn tueddu i fod yn well, gyda thystiolaeth o gysylltiad uniongyrchol â'r carcharor a disgrifiadau mwy manwl o'i amgylchiadau presennol ac unrhyw ddatblygiadau perthnasol (gweler paragraff MR4).

- 2.28 **Dylai'r holl swyddogion personol dderbyn cyfarwyddiadau ysgrifenedig yn nodi rôl a swyddogaeth y cynllun swyddog personol ac yn nodi eu cyfrifoldebau'n glir. (2.39)**

Cyflawnwyd. Roedd hyn wedi'i amlinellu'n glir yn y polisi swyddog personol, ac roedd yr holl staff y gwnaethom siarad â nhw yn glir ynghylch yr hyn oedd ei angen ganddynt.

2.29 **Ni ddylai'r cynllun swyddog personol fod yn seiliedig ar gell, er mwyn osgoi unrhyw newidiadau swyddog personol diangen. (2.40)**

Cyflawnwyd. Nid oedd unrhyw un o'r adeiniau yn defnyddio system ddyrannu'n seiliedig ar gell. Ar adeiniau A a B gwnaethpwyd dyraniadau yn nhrefn yr wyddor (yn seiliedig ar gyfenw'r carcharor) ac ar adain D roedd newydd-ddyfodiaid yn cael eu dyrannu i ba bynnag swyddog personol oedd â'r cynhwysedd. Roedd y systemau hyn wedi gostwng newidiadau swyddog personol diangen ond roeddem yn dal i ganfod nifer o enghreifftiau o newidiadau rheolaidd, yn bennaf oherwydd newidiadau rhwng unedau neu newidiadau staff.

2.30 **Dylai swyddogion personol chwarae rhan weithredol mewn agweddau allweddol o ofal carcharorion y maent yn gyfrifol amdanynt, gan gynnwys presenoldeb mewn adolygiadau a phwyllgorau perthnasol. (2.41)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd tystiolaeth o bresenoldeb mewn adolygiadau asesiad, gofal mewn cystodaeth a gwaith tîm (ACCT) ond tystiolaeth gyfyngedig o ymgysylltiad mewn meysydd megis cynllunio dedfryd.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

2.31 Gweithredwyd y cynllun swyddog personol yn gyson ar draws bob uned. Roedd cofnodion mewn taflenni hanes adeiniau'n dangos lefel resymol o gyswllt rhwng staff a charcharorion, er nad oedd hynny bob amser yn wythnosol, fel sy'n ofynnol. Dangosodd ein harolwg a thrafodaethau grŵp bod carcharorion yn gwybod pwy oedd eu swyddog personol, er mai dim ond hanner yr holl garcharorion oedd yn eu canfod yn ddefnyddiol neu'n ddefnyddiol iawn, oedd yn is nag mewn carchardai cymharol. Ychydig o dystiolaeth oedd o ymgysylltiad neu ymrwymiad rheolaidd gan swyddogion personol mewn materion allweddol fel amrywiaeth, hunan-niweidio a materion adsefydlu.

Rhan 3: Dyletswydd i ofalu

Gostwng bwlio a thrais

Canlyniadau disgwylidig:

Mae pawb yn teimlo'n ddiogel rhag bwlio ac erledigaeth (sy'n cynnwys camdriniaeth lafar a hiliol, lladrata, bygythion trais ac ymosodiad). Mae'r systemau teg a gweithredol i atal ac ymateb i drais a chodi braw yn wybyddus i staff, carcharorion ac ymwelwyr, ac yn hysbysu holl agweddau'r gyfundrefn.

- 3.1 Dylid arsyllu ar fwlis dynodedig am gyfnod cyn dweud wrthynt eu bod yn cael eu monitro. (3.8)

Heb ei gyflawni. Nid oedd y strategaeth gostwng trais sydd newydd ei gweithredu'n cynnwys system ar gyfer monitro bwlis dynodedig heb roi gwybod iddynt. Bu i staff fonitro ymddygiad rhai carcharorion a chofnodi pryderon yn ffeiliau eu hadain ond ni roddodd y strategaeth unrhyw gyfarwyddyd ynghylch sut y dylid cynnal y lefel gychwynnol hon o fonitro.

Argymhelliad pellach

- 3.2 Dylai'r strategaeth gostwng trais gynnwys protocol i alluogi staff i fonitro a dogfennu gweithgareddau carcharorion sy'n cael eu hamau o fwlio, heb roi gwybod iddynt.

- 3.3 Dylid cyflenwi'r cwrs bwlio i garcharorion cyn iddynt gyrraedd cam tri o'r strategaeth. Dylai hefyd fod ar gael i garcharorion sy'n dangos patrwm o ymddygiad treisgar, fel dewis amgen yn hytrach na'u lleoli yn yr uned wahanu. (3.9)

Ddim yn berthnasol bellach. Roedd rhaglen gostwng trais wedi dod yn lle'r cwrs bwlio. Roedd y rhaglen hon yn cynnwys 16 o sesiynau dros gyfnod o bedair wythnos ac roedd ar gael i unrhyw un oedd â hanes o drais ac ymosododd. Roedd rhestr aros o ychydig o fisoedd ar gyfer y cwrs hwn.

- 3.4 Dylid cael ymchwiliad i weithgaredd bwlio ar adain B a datblygu cynllun gweithredu. (3.10)

Cyflawnwyd. Roedd arolwg bwlio manwl wedi ei gynnal ym Mawrth 2007 gydag oedolion ifanc ar adain B a hefyd carcharorion sy'n oedolion. Roedd grŵp llywio wedi'i ffurfio i astudio canlyniad yr arolwg ac i ddatblygu strategaeth gostwng trais newydd. Yn yr arolwg hwn, adroddodd 77% o oedolion ifanc eu bod wedi profi o leiaf un digwyddiad o ymddygiad bwlio tuag atynt yn y mis blaenorol a 58% yn adrodd ymddygiadau arwyddol o fod yn gyflawnwr. Canfu'r arolwg bwlio hefyd mai dim ond 13% o oedolion ifanc oedd wedi dweud wrth swyddog eu bod yn cael eu bwlio. Yn ein harolwg carcharorion ein hunain, dim ond 8% o oedolion ifanc a ddywedodd y byddant yn adrodd ynghylch erledigaeth (gan garcharorion eraill neu staff) i aelod o staff, yn erbyn cymharydd o 33%. Mae'r carchar wedi dynodi'r ganran isel o garcharorion sy'n adrodd ynghylch digwyddiadau o'r fath, ac mae'n ceisio rhoi sylw i'r mater hwn drwy gyfuniad o hyfforddiant staff a charcharorion, ynghyd â gweithredu strategaeth newydd.

3.5 Dylid cael dogfennaeth a phrotocol cefnogol ar gyfer dioddefwyr bwlio. (3.11)

Cyflawnwyd. Yr unig ddogfen monitro bwlio oedd yn cael ei defnyddio oedd cynllun cymorth cymunedol (CSP), a ddefnyddid i fonitro a darparu ymyraethau, i gyflawnwyr a dioddefwyr bwlio. Ar amser yr arolygiad, nid oedd cydlynnydd gostwng trais un-pwrpas. Roedd tystiolaeth o'r CSPs cyfredol a oedd wedi'u cwblhau yn dangos bod dioddefwyr yn cael eu monitro'n ofalus a chanddynt gynlluniau gofal i'w cynorthwyo.

3.6 Dylai staff fod yn wylidwrus o unrhyw fwlio o garcharorion bregus neu o'u hymwelwyr ar eu ffordd i ymweliadau, a dylent ymyrryd. (3.12)

Heb ei gyflawni. Roedd carcharorion o'r uned carcharorion bregus yn dal i gwyno eu bod nhw a'u hymwelwyr wedi bod yn destun i gamdriniaeth lafar tra ar eu ffordd i'r neuadd ymweliadau. Roedd gwybodaeth gan garcharorion a gwirfoddolwyr yn y dderbynfa ymweliadau yn dangos bod y digwyddiad o gamdriniaeth wedi gostwng ers yr arolygiad blaenorol ond roedd yn ymddangos bod rhai staff yn credu fod y broblem yn anochel. Gwelsom garcharorion ar yr iard ymarfer ar adain A yn ymgynnull i wylidwyr yn cyrraedd, ac roedd yn ymddangos nad oedd aelod staff gerllaw i fonitro a herio unrhyw ymddygiad anaddas. **Ailadroddwn yr argymhelliad.**

3.7 Dylai cynrychiolwyr carcharorion fynychu cyfarfodydd pwyllgor gostwng trais. (3.13)

Cyflawnwyd yn rhannol. Dywedwyd wrthym fod cynrychiolwyr carcharorion wedi mynychu'r cyfarfodydd cystodaeth mwy diogel a gostwng trais. Bwriedwyd cynnal y cyfarfodydd hyn bob mis ond, am amryw o resymau, ni chynhaliwyd unrhyw gyfarfodydd ym mis Mawrth na Mai 2008. Nid oedd unrhyw gynrychiolwyr carcharorion wedi mynychu cyfarfod Ebrill 2008.

Argymhelliad pellach

3.8 Dylid gwahodd ac annog cynrychiolwyr carcharorion ar wahân i'r Gwrandawyr i fynychu'r prif gyfarfod pwyllgor gostwng trais.

Gwybodaeth ychwanegol

3.9 Roedd y carchar wedi buddsoddi adnoddau sylweddol mewn bwlio a gostwng trais. Yn dilyn arolwg carcharorion mewnol ym Mawrth 2007, roedd athro o Brifysgol Central Lancashire wedi'i gomisiynu i adrodd ar ymddygiadau bwlio yn y Parc.

3.10 Roedd gostwng trais yn eitem agenda sefydlog ym mhob cyfarfod ymgynghorol â'r carcharorion. Yn y cyfarfodydd hyn, roedd trafodaethau bywiog, agored a chynhyrchiol ar faterion bwlio. Dywedodd cynrychiolwyr carcharorion bod tybaco a'r arfer o 'double bubble' wrth dalu dyledion yn ôl, ynghyd â gamblo, yn faterion o bwys (gweler yr adran ar amser o'r gell ac argymhelliad 5.58).

3.11 Nid oedd yr holl staff a charcharorion eto wedi deall yn llawn y systemau gostwng trais newydd. Roedd yn anodd dyfarnu pa mor effeithiol fyddai'r rhain unwaith y byddent yn cael eu gweithredu'n llawn. Roedd cynlluniau i gynnal adolygiad yn seiliedig ar archwiliad o ddogfennau CSP, a'i ddilyn gydag adolygiad mwy cynhwysfawr o'r gweithdrefnau newydd i werthuso eu heffeithiolrwydd, ond ni osodwyd amserlen ar gyfer yr adolygiadau hyn.

- 3.12 Roedd y strategaeth gostwng trais yn dweud os yr agorid dogfen asesiad, gofal mewn cystodaeth a gwaith tîm (ACCT), yna dylid atal y CSP. Nid oedd yn glir sut y byddai hyn yn gweithio'n ymarferol, gan fod pwrpas y ddwy ddogfen yn wahanol. Ni welsom unrhyw enghreifftiau o pryd y digwyddodd hyn, ond y canlyniad rhesymegol fyddai bod monitro ac ymyraethau yn yr achosion o ymddygiad bwlio yn cael eu colli, neu fod pwrpas y ddogfen ACCT yn dod yn ddrislyd.
- 3.13 Dywedwyd wrthym, gan garcharorion a staff, bod tensiynau rhwng grwpiau daearyddol o fewn y carchar. Roedd y tensiynau'n newid, weithiau'n digwydd rhwng carcharorion Seisnig a Chymreig, ac ar brydiau eraill rhwng carcharorion o Fryste a Chaerdydd, neu garcharorion o gymoedd De Cymru a dinasoedd Caerdydd ac Abertawe. Credai staff bod y tensiynau hyn yn arwain at ymladd a bod nifer fawr o ddigwyddiadau trais rhwng carcharorion. Roedd y carchar newydd ddechrau monitro cenedligrwydd a tharddiad daearyddol y carcharorion oedd yn ymladd, a bod ffigyrau ar gael ar gyfer Mehefin 2008.
- 3.14 Drwy weithio gyda'r carchar, roedd y *'Valley and the Vale Community Arts Film Project'* yn y broses o gynhyrchu ffilm yn delio â materion bwlio a thrais mewn carchar. Bwriadwyd defnyddio darnau o'r ffilm fel rhan o gyflwyniad y carcharorion, ac mewn gweithdai ymwybyddiaeth gostwng trais. Roedd pump o garcharorion sy'n oedolion a phum oedolyn ifanc yn rhan o'r prosiect, yn cymryd rhan ym mhob agwedd o gynllunio, ysgrifennu, actio a golygu'r ffilm.
- 3.15 Gweithredwyd y strategaeth gostwng trais newydd ym Mawrth 2008 a'r bwriad oedd hyfforddi'r holl aelodau staff erbyn Mawrth 2009. Roedd wyth aelod staff wedi'u hyfforddi i gyflenwi'r rhaglen, ac ar adeg yr arolygiad roedd 164 aelod o staff wedi cael hyfforddiant mewn ymwybyddiaeth gostwng trais. Roedd y rhaglen yn gynhwysfawr ac yn trafod materion bwlio cyffredinol a dadansoddiad o'r sefyllfa bresennol yn y Parc, yn ogystal â hyfforddiant yn y gweithdrefnau gostwng trais newydd.

Argymhellion pellach

- 3.16 Dylai cynllun gweithredu ar gyfer gweithredu'r strategaeth gostwng trais gynnwys cynlluniau ar gyfer gwerthuso'r gweithdrefnau newydd. Dylid darparu adborth i'r holl adrannau perthnasol.
- 3.17 Dylai gwerthusiad o'r strategaeth newydd gynnwys cymhariaeth o lefelau bwlio a thrais cyn ac ar ôl ei weithredu.
- 3.18 Ni ddylai monitro gwrth-fwlio gael ei ddileu'n awtomatig pan fo ffurflen ACCT yn cael ei hagar.
- 3.19 Dylai'r holl staff dderbyn hyfforddiant mewn ymwybyddiaeth gostwng trais erbyn y dyddiad targed ym Mawrth 2009, a dylid cael rhaglen o hyfforddiant adfywiol.

Arfer dda

- 3.20 *Roed prosiect celfyddydau cymunedol lleol yn cynhyrchu ffilm gyda charcharorion am faterion bwlio a gostwng trais. Bwriadwyd ei defnyddio fel rhan o gyflwyniad carcharorion ac mewn hyfforddiant ymwybyddiaeth trais.*
- 3.21 *Roedd y carchar yn monitro cenedligrwydd a tharddiad daearyddol carcharorion oedd yn ymladd i'w darparu gyda data i'w galluogi i fonitro unrhyw dueddiadau neu batrymau oedd yn ymddangos.*

Hunan-niweidio a hunanladdiad

Canlyniadau disgwylidig:

Mae carchardai'n gweithio i ostwng y risgiau o hunan-niweidio a hunanladdiad drwy ddull carchar-cyfan. Dynodir carcharorion mewn risg o hunan-niweidio neu hunanladdiad yn gynnar, a llunio cynllun gofal a chymorth, a'i weithredu a'i fonitro. Mae carcharorion sydd wedi'u dynodi fel rhai bregus yn cael eu hannog i gyfranogi yn yr holl weithgaredd â phwrpas. Yr holl staff yn ymwybodol a gwyliadwrus o faterion bregusrwydd, wedi'u hyfforddi'n briodol a gyda mynediad at offer a chymorth priodol.

- 3.22 Dylai'r cyfarfod cystodaeth mwy diogel adolygu'r holl lyfrynau F2052SH (monitro hunan-niweidio) a digwyddiadau o hunan-niweidio i ddynodi unrhyw feysydd ar gyfer gwelliant mewn arfer a pholisi. (3.25)

Heb ei gyflawni. Dim ond niferoedd a lleoliad carcharorion ar ffurflenni ACCT gafodd eu monitro. Adolygodd y cydlynedd cystodaeth mwy diogel yr holl achosion mewn meysydd 'risg uchel' megis yr uned gofal iechyd, yr uned wahanu a'r uned unigolion ifanc ond nid oedd arolygiaeth o'r fath ar gyfer manau eraill.

Argymhelliad pellach

- 3.23 Dylai'r cyfarfod cystodaeth mwy diogel adolygu'r holl ddogfennau ACCT a digwyddiadau o hunan-niweidio i ddynodi unrhyw feysydd ar gyfer gwella arfer a pholisi.

- 3.24 Dylai'r holl staff sydd mewn cyswllt â carcharorion dderbyn hyfforddiant rheolaidd mewn gwaith atal hunanladdiad. (3.26)

Cyflawnwyd yn rhannol. Cynhwyswyd materion atal hunanladdiad yn y rhaglen hyfforddiant cychwynnol ar gyfer staff newydd, a chynhaliwyd sesiynau hyfforddiant rheolaidd ar gyfer staff arall. Roedd y polisi atal hunanladdiad yn ei wneud yn ofynnol i'r holl staff fynychu hyfforddiant o fewn y ddwy flynedd flaenorol. Darparwyd ffigyrau i ni oedd yn dangos bod 40% wedi cael eu hyfforddi yn y 12 mis blaenorol ond nid oedd yn glir pa ganran oedd o fewn y terfyn amser dwy flynedd.

- 3.25 Ni ddylai carcharorion sydd mewn risg o hunan-niweidio gael eu lleoli yn yr uned wahanu heblaw ag am resymau eithriadol, a dylid dilyn polisiau cenedlaethol wrth reoli carcharorion mewn risg a osodir yno. (3.27)

Cyflawnwyd yn rhannol. Disgrifiodd y polisi atal hunanladdiad y gweithdrefnau ar gyfer lleoli carcharorion mewn risg o hunan-niweidio yn yr uned wahanu. Ar amser yr arolygiad, roedd dau garcharor yn yr uned wahanu yn destun i ACCTs agored ac aseswyd eu hanghenion ond roedd rhyngweithio'n gyfyngedig (gweler hefyd baragraff 6.24).

- 3.26 Dylid adolygu'r dull o reoli ieuencid ar y system F2052SH. (3.28)

Nid archwiliwyd yr uned ieuencid.

- 3.27 Dylai gwybodaeth am y rhesymau dros ddefnydd o Wrandawyr gael ei gofnodi, a'i ddadansoddi gan y cyfarfod cystodaeth mwy diogel ar gyfer gweithredu posib. (3.29)

Heb ei gyflawni. Roedd y nifer a lleoliad y galwadau allan yn cael eu hadrodd yn fisol ond nid

y rhesymau. Nid oedd unrhyw dystiolaeth o drafodaethau gyda'r Samariaid i oresgyn eu pryderon am ddiogelu cyfrinachedd. Crynhodd y Gwrandawyr eu tri phrif reswm dros y galwadau allan fel a ganlyn: pryderon ynghylch perthynas â theulu; rhwystredigaeth a diffyg cyfathrebu yn achos materion mewnol y carchar; a materion dedfrydu a galw'n ôl.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 3.28 Daeth yr arolygiad hwn ar amser o drawsnewid i'r tîm cystodaeth mwy diogel. Roedd pobl newydd ar fin dechrau eu swyddi neu heb gychwyn arnynt eto, a chynllun gweithredu manwl wedi dod i ben yn dilyn archwiliad mewnol ym Mehefin 2008. Roedd y cynllun gweithredu hwn yn rhoi sylw i lawer o'r materion y gwnaethom eu dynodi yn ystod yr arolygiad ac roedd yn ymddangos eu bod yn rhoi sail gadarn ar gyfer cywiro bylchau a diffygion presennol ac i ddatblygu arfer dda. Nid oedd y polisi atal hunanladdiad a hunan-niweidio wedi'i adolygu ers Mehefin 2006 ac nid oedd yn adlewyrchu llawer o weithdrefnau presennol. Nid oedd y tîm cystodaeth mwy diogel wedi cyfarfod yn fisol, fel yr oedd angen, ac nid oedd mewnbyn a phresenoldeb gan Wrandawyr carcharorion yn y cyfarfod wedi bod yn gyson. Fodd bynnag, mabwysiadwyd dull strategol clir a chryf i reoli effaith bosib ar garcharorion o'r theori a gafodd gyhoeddusrwydd eang fod cyd-drefniant hunanladdiad wedi ei wneud rhwng pobl ifanc yn y gymuned leol.
- 3.29 Roedd tua 30 o garcharorion y mis yn cael eu lleoli ar fonitro hunan-niweidio ac roedd cronfa ddata dda yn galluogi i achosion ACCT agored gael eu tracio'n effeithiol. Ar amser yr arolygiad, roedd 26 o ddogfennau ACCT agored: chwe oedolyn ar adain A, tri oedolyn ar adain D, 10 o oedolion ifanc ar adain B a saith o gleifion mewnol yr uned gofal iechyd. Dangosodd rhai o'r achosion y gwnaethom eu samplo ddull pwyllog, gyda defnydd 'rhagofalus' o'r system ACCT ac amharodrwydd i gau dogfennau. Er enghraifft, yr unig reswm dros osod un carcharor ar ddogfen ACCT oedd mai dyma ei dro cyntaf mewn cystodaeth. Roedd penderfyniadau eisoes wedi'u gwneud i adael dau garcharor ar ddogfennau ACCT er nad oedd y gwrandawriadau barnwrol oedd yn debygol o achosi ymdrech i hunan-niweidio i'w cynnal am nifer o fisoedd. Roedd enghreifftiau hefyd o gefnogaeth dda yn cael ei rhoi i rai carcharorion oedd ag ymddygiad cythryblus neu heriol. Roedd llawer o garcharorion y gwnaethom siarad â nhw, gan gynnwys y Gwrandawyr, yn dweud bod staff o ddifrif ynghylch gofal o garcharorion ar ddogfennau ACCT a bod y system yn gweithio'n dda. Er gwaethaf y pwyslais cryf ar waith gyda theuluoedd (gweler yr adran ar blant a theuluoedd troseddwyd), nid oedd unrhyw dystiolaeth o deuluoedd neu gyfeillion carcharorion yn ymwneud â rheolaeth y carcharorion sydd mewn risg o hunan-niweidio.
- 3.30 Ers yr arolygiad blaenorol, roedd pum carcharor wedi marw mewn cystodaeth yn y sefydliad. Hunanladdiad oedd dwy o'r marwolaethau hyn – un ym Mawrth 2006 a'r llall ym Mehefin 2006. Roedd yr ymchwiliadau i'r achosion hyn i'w cynnal yng Ngorffennaf 2008. Roedd argymhellion o'r adroddiadau ymchwiliad gan yr Ombwdsmon Carchar a Gwasanaeth Prawf wedi'u troi'n gynlluniau gweithredu unigol ar gyfer pob achos, gyda'r rhain yn cael eu rheoli gan y pennaeth rheoli perfformiad. Nid oedd unrhyw gynllun gweithredu cyfunol neu fonitro cynnydd gan y cyfarfod cystodaeth mwy diogel.
- 3.31 Roedd hyfforddiant Gwrandawyr yn cael ei gynnal tua dwywaith y flwyddyn, a chwblhaodd y grŵp diweddaraf eu hyfforddiant yn ystod yr arolygiad. Daeth hyn â'r nifer cyfanswm o Wrandawyr i 16, gyda phump ohonynt ar adain D. Roedd y rhan fwyaf o Wrandawyr wedi'u lleoli ar adain C, ac nid oedd gan bob adain Wrandawyr. Nid oedd unrhyw ffotograffau o Wrandawyr yn cael eu dangos, felly nid oedd carcharorion o reidrwydd yn gwybod at bwy i fynd – er enghraifft, mewn manau gwaith. Roedd Gwrandawyr bob amser yn gweithio mewn tîm o ddau, gyda system rota ar waith. O dan system cerdyn rhybudd, gallai Gwrandawyr

wrthod cyswllt pellach yn ystod y nos i garcharorion oedd wedi cam-drin y system drwy wneud tair galwad-allan ffug mewn cyfnod o bythefnos. Ychydig o Wrandawyr oedd mewn celloedd sengl neu'n rhannu â Gwrandawyr eraill, ac roeddynt yn dweud bod y galwadau allan yn ystod y nos yn anghyfleuster i'w cyfeillion cell. Roedd y Gwrandawyr yn canmol y cymorth yr oeddynt yn ei dderbyn gan y Samariaid, dros y ffôn os oedd angen, ac yn y cyfarfod cymorth wythnosol. Fodd bynnag, oherwydd newidiadau staff diweddar, roedd llawer o'r Gwrandawyr yn aneglur ynghylch pa staff oedd yn rhan o gystodaeth mwy diogel ac yn teimlo nad oedd cefnogaeth ddigonol yn gyffredinol gan staff y carchar.

- 3.32 Ni allai'r holl garcharorion gael mynediad at ffôn Samariaid yn ystod y nos. Cafodd swît argyfwng fawr a chyfforddus ei lleoli yn yr uned gofal iechyd. Yn ôl y cofnod, roedd wedi'i ddefnyddio ddwywaith yn 2008, er bod Gwrandawyr wedi adrodd ynghylch ei defnyddio o leiaf bum gwaith. Ni wnaethpwyd unrhyw gofnod o amser gorffen y sesiwn mwyaf diweddar. Ni chafodd ymweliad i'r swît argyfwng ei chynnwys yn y rhaglen hyfforddiant ar gyfer Gwrandawyr newydd.

Argymhellion pellach

- 3.33 Dylid diweddarau'r polisïau a gweithdrefnau atal hunanladdiad a hunan-niweidio mewn ymgynghoriad â'r asiantaethau allanol perthnasol a Gwrandawyr, i adlewyrchu arfer dda cydnabyddedig wrth ostwng y risg o hunan-niweidio.
- 3.34 Dylai'r pwyllgor cystodaeth mwy diogel gyfarfod yn rheolaidd a sicrhau presenoldeb a chyfraniad rheolaidd gan ddisgyblaethau dynodedig a Gwrandawyr.
- 3.35 Dylid monitro'n agos ansawdd mapiau gofal ac adolygiadau mewn achosion ACCT agored, ac ni ddylai carcharorion barhau'n destun i fonitro'n hirach nag sydd angen.
- 3.36 Dylid cael mwy o gyfle i deuluoedd a chyfeillion carcharorion gyfrannu at gymorth a gofal carcharorion mewn risg o hunan-niweidio, a rhoi ystyriaeth i'w hymgysylltiad ym mhob achos.
- 3.37 Dylai argymhellion sy'n deillio o ymchwiliadau i farwolaethau mewn cystodaeth gael eu cyfuno'n gynllun gweithredu canolog neu ei hymgorffori i'r cynllun gweithredu cystodaeth mwy diogel, gyda'r pwyllgor cystodaeth mwy diogel yn monitro cynnydd yn erbyn yr argymhellion.
- 3.38 Dylai'r holl garcharorion gael mynediad at ffôn Samariaid yn ystod y nos.
- 3.39 Dylid cyflwyno gweithdrefnau i gofnodi a monitro'r defnydd o'r swît argyfwng yn effeithiol.

Pwyntiau cynnal a chadw

- 3.40 Dylai ffotograffau o'r grŵp Gwrandawyr presennol gael eu dangos ar yr unedau preswyl ac yn y prif fannau o amgylch y carchar, i'r carcharorion allu eu hadnabod.
- 3.41 Dylai'r holl Wrandawyr ymweld â'r swît argyfwng a chael esboniad o'r cyfleusterau a gweithdrefnau, a dylai ymweliad o'r fath ffurfio rhan o hyfforddiant Gwrandawyr yn y dyfodol.

Amrywiaeth

Canlyniadau disgwylidig: Dylai'r holl garcharorion gael mynediad cyfartal at yr holl gyfleusterau carchar. Dylai'r holl garchardai fod yn ymwybodol o anghenion penodol grwpiau lleiafrifol a gweithredu polisiâu gwahanol, sy'n anelu at gynrychioli eu safbwyntiau, cwrdd â'u hanghenion a chynnig cymorth cyfoedion.

Ni wnaethpwyd unrhyw argymhellion o dan y pennawd hwn yn yr arolygiad blaenorol.

Gwybodaeth ychwanegol

- 3.42 Roedd dogfen bolisi cydraddoldeb a chynhwysiad ar ffurf drafft ar adeg yr arolygiad ac yn trafod yr amrediad llawn o faterion amrywiaeth a chydaddoldeb ar gyfer staff a charcharorion. Nid oedd y ddogfen bolisi ar sail gwybodaeth o ddadansoddiad anghenion, ac nid oedd yn canolbwyntio digon ar ddarpariaeth gwasanaeth neu'r modd y disgwylid cyfarfod ag anghenion y boblogaeth amrywiol.
- 3.43 Yn ein harolwg, dywedodd 5% o ymatebwyr fod ganddynt anabledd, a oedd yn llawer uwch nag mewn sefydliadau cymharol (2%). Fodd bynnag, dangosodd cofnodion carchar nad oedd ond 10 carcharor gyda rhyw ffurf o anabledd neu bryderon symudedd, a awgrymai dan-adrodd sylweddol. Roedd naw o'r carcharorion hyn wedi'u lleoli ar adain D. Roedd gan bob adain swyddog cyswllt anabledd (DLO) dynodedig wedi'i hyfforddi, gyda phob un yn gallu dynodi'r carcharorion oedd gydag anabledd datganedig. Roedd gwybodaeth yn cael ei gadw ar garcharorion ag anableddau ond nid oedd yn cael ei ddefnyddio i reoli anghenion y carcharorion hyn nac i ymgynghori â nhw. Dywedodd un o'r DLOs wrthym y cwestiynwyd carcharorion ynghylch p'un a oedd ganddynt anabledd pan yn y dderbynfa, ond credai rhai staff preswyl bod y cwestiynu hwn yn digwydd ar yr adeiniau, ac mai eu cyfrifoldeb nhw oedd. Roedd cynlluniau ymgilio brys ar gael i garcharorion â phroblemau symudedd. Nid oedd yr holl garcharorion yn ymwybodol o hyn, ac roedd yn ymddangos fel petai'n drefniant diweddar. Roedd gan yr holl garcharorion â materion anabledd sticer anabledd ar ddrws eu cell.
- 3.44 Dim ond un cell ar bob uned breswyl oedd wedi'i haddasu ar gyfer mynediad i'r anabl. Ar adain D, roedd tri charcharor yn defnyddio cadeiriau olwyn, gyda dau ohonynt yn gaeth iddynt. Nid oedd yr un o'r carcharorion yn gallu cael mynediad at ei gell yn y gadair olwyn ac yn dibynnu ar ewyllys da ei gyfaill cell i sicrhau ei fod yn gallu cael i mewn ac allan o'r gwely a chasglu ei brydau o'r man gweini bwyd. Dywedodd y carcharor oedd wedi'i leoli yn y gell a addaswyd ei fod yn mynd i'r bath unwaith yr wythnos yn yr uned gofal iechyd, os oedd yn cael ei gasglu, ac roedd yn cael cymorth gan lanhawr yr adain, a oedd yn glanhau ei gell. Roedd y carcharor hynaf ar yr adain, a oedd hefyd yn anabl, â chell oedd wedi'i haddasu rywfaint i alluogi mynediad â'i gadair olwyn, er mai ei gell oedd y bellaf i ffwrdd o'r man gweini bwyd a storfa cyfnewid dillad yr adain. Nid oedd unrhyw system Gyfeillio ar waith, ble y gall carcharorion â materion symudedd geisio cymorth gan garcharor dynodedig.
- 3.45 Roedd cysylltiadau da rhwng carcharorion ag anableddau a'r nyrs anableddau yn yr uned gofal iechyd. Roedd carcharorion yn ymwybodol y gallai'r nyrs roi cymorth gyda chael offer iddynt ar ôl iddynt gael eu rhyddhau, a darparu cymorth a chynngor tra'r oeddynt yn y sefydliad.
- 3.46 Roedd grŵp dros-50 wedi'i gynnal ar adain D ers dros wyth mis, ac roedd y carcharorion hyn yn ei ganfod yn ffynhonnell o gefnogaeth. Roedd siaradwyr yn ymweld â nhw o'r sector wirfoddol a chymunedol, gan gynnwys Age Concern, ond nid oedd digon o gysylltiadau ffurfiol gydag asiantaethau allanol, yn enwedig ynghylch anghenion adsefydlu carcharorion hyn. Er

bod bron i 15% o'r boblogaeth dros 50 oed, dim ond ar adain D yr oedd y grŵp. Ychydig o ymgynghoriad oedd gyda charcharorion hŷn ynghylch eu hanghenion neu ofal unigol.

- 3.47 Roedd grŵp carcharorion hoyw, 'Parc Voices', wedi cychwyn ym Mawrth 2008 ar gais carcharorion ar adain D. Roedd carcharorion hoyw a 'chyeillgar â hoywon' ar adain D yn cael mynychu. Roedd rhaid cyflwyno cais i'r swyddog cydraddoldeb hiliol (REO), ac roedd carcharorion oedd yn cael caniatâd i fynychu yn gorfod arwyddo compact ynghylch eu hymddygiad yn ystod y grŵp. Roedd y grŵp yn trafod amrediad o faterion ond nid oedd unrhyw gysylltiadau ffurfiol gyda'r uned gofal iechyd i gyfrannu at y grŵp.
- 3.48 Nid oedd system i garcharorion adrodd ynghylch digwyddiadau homoffobig ond roedd yr REO wedi cytuno y gellid defnyddio ffurflenni adrodd ynghylch digwyddiadau hiliol (RIRFs) hyd nes bo system amgen ar gael. Fodd bynnag, nid oedd staff yn ymwybodol o'r trefniant hwn. Roedd yr REO yn awyddus i ddatblygu dulliau o fonitro digwyddiadau homoffobig ac yn ymwybodol o garcharorion hoyw agored yn y sefydliad oedd wedi dioddef ymddygiad gwahaniaethol, ac yn cydnabod nad oedd hyn yn cael sylw digonol. Roedd yr REO wedi gwneud cysylltiadau â'r 'Stonewall Diversity Champions Project' i gefnogi'r sefydliad wrth roi sylw i anghenion carcharorion hoyw.

Argymhellion pellach

- 3.49 Dylai'r polisi cydraddoldebau a chynhwysiad gael eu hysbysu gan y dadansoddiad anghenion a chanolbwyntio mwy ar ddarpariaeth gwasanaeth a sut mae'n cwrdd ag anghenion y boblogaeth amrywiol.
- 3.50 Dylid archwilio system Gyfeillio ar gyfer carcharorion ag anableddau i roi cymorth ychwanegol i garcharorion anabl a'r rheiny gydag anawsterau symudedd.
- 3.51 Dylai'r grŵp dros-50 fod ar gael i bawb sy'n gymwys yn y sefydliad, a dylid asesu anghenion penodol y grŵp hwn o garcharorion.
- 3.52 Dylid cyflwyno proses ar gyfer adrodd ynghylch digwyddiadau homoffobig.
- 3.53 Dylid dynodi carcharorion ag anableddau yn y dderbynfa, a llunio cynllun gofal ar gyfer eu rheolaeth.
- 3.54 Dylid ffurfioli cysylltiadau gyda'r sectorau gwirfoddol a chymunedol ar gyfer adsefydlu carcharorion hŷn.

Cydraddoldeb hiliol

Canlyniadau disgwylidig:

Mae'r holl garcharorion yn profi cyfleoedd cyfartal ym mhob agwedd o fywyd carchar, yn cael eu trin yn gyfartal ac yn ddiogel. Mae amrywiaeth hiliol yn cael ei gofleidio, ei werthfawrogi, ei hyrwyddo a'i barchu.

Cydraddoldeb hiliol

- 3.55 Dylai cadeirydd y tîm rheoli cysylltiadau hiliol (RRMT) sicrhau bod yr holl adrannau'n cael eu cynrychioli mewn cyfarfodydd RRMT, gyda mwy o anogaeth i gynrychiolwyr

cymunedol allanol ymuno. (3.42)

Cyflawnwyd. Cadeiriodd y Cyfarwyddwr y cyfarfod tîm gweithredu cydraddoldeb hiliol (REAT) sy'n cael ei gynnal ddwywaith y mis. Roedd uwch reolwyr o adrannau perthnasol ac unedau preswyl yn rhan o'r aelodaeth gyffredinol ac yn mynychu'n rheolaidd. Roedd y sefydliad wedi ffurfio cysylltiadau da gyda'r *Valley Racial Equality Council (VALREC)*, gyda'u haelodau'n rhan o'r REAT ac yn cefnogi'r sefydliad wrth ymgysylltu â'r gymuned leol. Nid oedd cynrychiolwyr cymunedol eraill yn bresennol yn y cyfarfodydd REAT. Roedd y sefydliad yn ymwybodol nad oedd digon o gysylltiadau wedi'u gwneud gydag asiantaethau cymunedol ac yn bwriadu ymgymryd â gwaith ar y cyd gyda VALREC i gywiro hyn.

3.56 Dylai'r holl staff gael eu hyfforddi mewn cysylltiadau hiliol ac amrywiaeth, yn cynnwys strategaeth amrywiaeth a pholisi cysylltiadau hiliol y carchar ei hun. (3.43)

Heb ei gyflawni. Dim ond 39% o swyddogion cystodaeth y carchar oedd wedi derbyn hyfforddiant amrywiaeth. Hefyd, dim ond dau o reolwyr preswyl oedd wedi ei dderbyn, ac nid oedd yr un o'r tîm o uwch reolwyr wedi ymgymryd â'r hyfforddiant. Roedd bron i draean o'r staff anweithredol wedi cael eu hyfforddi. **Gweler prif argymhelliad HP50.**

3.57 Dylai'r diffygion a ddynodwyd yn adroddiad y Comisiwn Cydraddoldeb Hiliol gael sylw yng nghynllun gweithredu'r carchar. (3.44)

Heb ei gyflawni. Cafodd rhai o'r diffygion y tynnwyd sylw atynt yn adroddiad y Comisiwn Cydraddoldeb Hiliol (CRE) eu cynnwys yng nghynllun gweithredu cydraddoldeb hiliol y sefydliad. Cynhaliwyd cyfarfod ym Mehefin 2008 i ddiweddarau'r cynllun gweithredu hwn a hefyd i gynnwys gweithredoedd sy'n ymwneud â'r adolygiad CRE sydd ar y gweill. Ar amser yr arolygiad, nid oedd y cynllun gweithredu adolygedig wedi'i gwblhau.
Ailadroddwn yr argymhelliad

3.58 Dylai'r RRMT ymchwilio i'r pryderon ynghylch tensiynau rhwng carcharorion Seisnig a Chymreig. (3.45)

Heb ei gyflawni. Er bod y cyfarfod REAT yn monitro cenedligrwydd y boblogaeth carchar, ni fu ymchwiliad i'r tensiynau sy'n bodoli rhwng carcharorion Seisnig a Chymreig (gweler paragraff 3.13).
Ailadroddwn yr argymhelliad.

3.59 Dylid cael ymgyrch recriwtio benodol i ddenu staff du a lleiafrifoedd ethnig i weithio yn y Parc. (3.46)

Cyflawnwyd. Roedd y carchar wedi cymryd camau i hysbysebu swyddi gwag mewn cyhoeddiadau amrywiol ac mewn meysydd mwy ethnig amrywiol er mwyn denu mwy o staff o gefndiroedd du a lleiafrifoedd ethnig. Ar amser yr arolygiad, roedd llai na 2% o'r staff o gefndiroedd du a lleiafrifoedd ethnig, er bod hyn wedi cynyddu ers yr arolygiad blaenorol. Roedd y carchar wedi defnyddio ymgynghorwyr arbenigol nid yn unig i fwrw ymlaen â recriwtio staff du a lleiafrifoedd ethnig, ond hefyd i hwyluso denu staff o ansawdd da. Roedd y mwyafrif o staff a gyflogir yn y carchar o'r ardal leol, ble mae ychydig dros 1% o gyfanswm y boblogaeth o gefndiroedd du a lleiafrifoedd ethnig.

3.60 Dylid ymchwilio i unrhyw batrymau gwahaniaethol a amlygir drwy fonitro ethnig a chymryd camau priodol, a dylid dweud wrth staff a charcharorion ynghylch gweithredu o'r fath. (3.47)

Cyflawnwyd yn rhannol. Cyflwynwyd data monitro ethnig yn y cyfarfod REAT, yn ogystal â manylion ymchwiliadau oedd wedi'u hymgydryd pan oedd angen gweithredu, megis y nifer o garcharorion du a lleiafrifoedd ethnig mewn safleoedd cyflogaeth â chyfrifoldeb. Fodd bynnag, ni ymchwiliwyd yr holl ddangosyddion o wahaniaethu positif. Dangosodd data dros y ddau fis blaenorol or-gynrychiolaeth o garcharorion du a lleiafrifoedd ethnig yn destun i ddyfarniadau ond nid oedd yn glir pa lefel o ymchwiliad oedd wedi digwydd i esbonio hyn, na'r canlyniad. Ni roddwyd gwybod yn rheolaidd i staff a charcharorion o unrhyw weithredoedd a gymerwyd.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 3.61 Nid oedd y ddogfen strategaeth amrywiaeth wedi ei diweddarau ers yr arolygiad blaenorol ac nid oedd ffordd o fonitro os oedd staff wedi cael mynediad at y polisi i sicrhau eu bod yn ymwybodol o'r safonau disgwyliedig ac amcanion y sefydliad. Roedd y cynllun amrywiaeth a chysylltiadau hiliol blynyddol yn datgan bod y sefydliad wedi cymryd camau i hyrwyddo diwyllianau gwahanol, er enghraifft Mis Hanes Du, a chyflenwi gweithdai amrywiol. Fodd bynnag, nid oedd hyfforddiant staff yn un o'r prif amcanion ar gyfer 2008.
- 3.62 Roedd yr REO wedi'i benodi yng Ngorffennaf 2007 ac roedd hefyd yn gyfrifol am yr agenda amrywiaeth ac ar gyfer carcharorion sy'n wladolion tramor. Roedd y baich gwaith hwn yn ormod ac roedd yr REO yn rhoi'r mwyafrif o'i hamser i waith cydraddoldeb hiliol, yn dosbarthu hyfforddiant i gynrychiolwyr cysylltiadau hiliol a staff newydd, a rheoli ac ymchwilio digwyddiadau hiliol. Roedd uwch reolwyr yn ymwybodol o hyn ac yn cymryd camau i fuddsoddi'n sylweddol yn y strategaeth amrywiaeth. Unwaith y bydd REO a chydlynnydd gwladolion tramor wedi'u penodi, bydd yr REO presennol yn cymryd ei swydd fel rheolwraig cydraddoldebau a chynhwysiad.
- 3.63 Mynychodd yr REO y cyfarfod REAT a chefnogi'r cynrychiolwyr cysylltiadau hiliol (roedd wyth ar amser yr arolygiad) yn eu gwaith ar draws y carchar. Roedd yr holl gynrychiolwyr cysylltiadau hiliol yn derbyn tal am ymgymryd â'r rôl hon, er nad oedd hyn yn eu hatal rhag ymgymryd â chyfleoedd addysgol neu gyflogaeth bellach. Nid oedd y cynrychiolwyr cysylltiadau hiliol yn rhan o agenda'r cyfarfod REAT, ac er bod peth tystiolaeth o'r cofnodion eu bod wedi cyfranogi, dim ond rhan fechan iawn yr oeddynt yn ei gymryd yn y cyfarfodydd gydag ychydig iawn o gyfle i ddarparu adborth o'u hadeiniau unigol.
- 3.64 Roedd grwpiau ffocws carcharorion yn cael eu cynnal yn fisol ac yn agored i unrhyw garcharor a oedd eisiau cynyddu ei ymwybyddiaeth am faterion cydraddoldeb hiliol. Wedi'i fwriadu'n flaenorol ar gyfer carcharorion du a lleiafrifoedd ethnig, roedd y cyfarfod hwn wedi ymestyn i'r holl garcharorion oherwydd rhai o'r tensiynau oedd yn bodoli yn y sefydliad (gweler argymhelliad 3.58). Roedd hyn yn rhoi cyfle i grwpiau amrywiol drafod materion a hyrwyddo gwell dealltwriaeth rhwng carcharorion. Er bod graddfeydd presenoldeb cyfartalog yn isel, sef rhwng wyth a 10, cafwyd trafodaethau defnyddiol am ganfyddiadau carcharorion ynghylch arlwy, y siop, materion gwladolion tramor a materion preswyl. Gwahoddwyd y rheolwyr perthnasol i'r cyfarfodydd pan yn briodol. Rhoddwyd cofnodion y grwpiau ffocws i bawb a fynychodd ond ni chawsant eu cyhoeddi ar yr adeiniau. Roedd materion a oedd yn cael eu trafod yn y grŵp ffocws yn cael eu bwydo'n ôl i'r cyfarfod REAT gan yr REO.
- 3.65 Roedd yr REO wedi ymgymryd â hyfforddiant amrywiaeth a REAT. Trafodwyd hyfforddiant staff a charcharorion yn y cyfarfod REAT, a chydabuwyd yn Chwefror 2008 bod angen dal i fyny gyda hyfforddiant i staff presennol a hefyd darparu hyfforddiant amrywiaeth cynhwysfawr i staff newydd eu recriwtio. Roedd y sefydliad wedi comisiynu VALREC i ddarparu cyfleoedd i staff ddod yn fwy ymwybodol o faterion cydraddoldeb drwy ymweliadau cymunedol. Hefyd, mewn cyswllt â VALREC, darparodd yr REO ddau ddiwrnod o hyfforddiant amrywiaeth i staff

newydd, gan gynnwys gwybodaeth am ddeddfwriaeth, polisiau, ymwybyddiaeth ddiwylliannol a materion cydraddoldeb hiliol perthnasol. Roedd trefniadau wedi'u gwneud i staff presennol i ymgymryd â hyfforddiant ym Medi a Hydref 2008, gyda staff ar adain B i fod ymysg y cyntaf, gan fod y mwyafrif o RIRFs yn dod o adain B.

- 3.66 Roedd wyth y cant o garcharorion o gefndiroedd du a lleiafrifoedd ethnig. Yn ein harolwg, roedd ymatebion gan garcharorion du a lleiafrifoedd ethnig yn llawer gwaeth na rhai carcharorion gwyn ynghylch eu triniaeth gan staff a charcharorion eraill: dywedodd 50% o ymatebwyr du a lleiafrifoedd ethnig fod ganddynt aelod o staff y gallant droi ato os oedd ganddynt broblem, o'i gymharu â 70% o ymatebwyr gwyn, a dywedodd 37% o ymatebwyr du a lleiafrifoedd ethnig, o'i gymharu â 59% o ymatebwyr gwyn, fod y rhan fwyaf o staff yn eu trin gyda pharch. Hefyd, dywedodd 50%, o'i gymharu â 25% o ymatebwyr gwyn, eu bod wedi'u herlid gan aelod o staff.
- 3.67 Yn ystod yr arolygiad, cynhaliwyd grŵp carcharorion du a lleiafrifoedd ethnig yn cynnwys oedolion ifanc a charcharorion oedolyn. Dywedodd y carcharorion sy'n oedolion nad oeddynt wedi profi hiliaeth agored gan staff ond yn credu bod staff â diffyg ymwybyddiaeth ddiwylliannol. Roeddynt yn teimlo bod staff yn amharod i herio materion hiliol ar yr adeiniau, gan nad oeddynt ar brydiau yn ei ddynodi fel hiliol neu'n teimlo nad oedd ganddynt y sgiliau i ddeilio â'r sefyllfa. Dywedodd oedolion ifanc fod staff yn hiliol ond nid oeddynt yn gallu rhoi tystiolaeth o hyn. Roeddynt hefyd yn credu, gan fod dros 70% o'r staff o Ben-y-bont ar Ogwr a chymoedd De Cymru, eu bod yn aml yn cefnogi ymddygiad carcharorion o'r ardal yma a ddim yn herio eu hymddygiad hiliol. Roedd canfyddiad nad oedd staff yn weithredol yn ymdrin ag ymddygiad hiliol, a'r ffaith bod llai na 40% o swyddogion cystodaeth y carchar wedi cael hyfforddiant amrywiaeth, yn cyfrannu at y canfyddiadau negyddol cyffredinol gan garcharorion du a lleiafrifoedd ethnig.

Argymhelliad pellach

- 3.68 Dylai cynrychiolwyr cysylltiadau hiliol y carcharorion chwarae rhan fwy yn y REAT a chael slot i roi adborth o safbwyntiau a phrofiadau carcharorion.

Pwynt cadw tŷ

- 3.69 Dylai'r grwpiau ffocws carcharorion gael eu hysbysebu'n well ar draws y sefydliad ac adeiniau, a dylai'r holl garcharorion gael mynediad at gofnodion y cyfarfod a dyddiadau cyfarfodydd yn y dyfodol.

Rheoli digwyddiadau hiliol

- 3.70 **Dylai staff a charcharorion sy'n cyflwyno adroddiadau digwyddiad hiliol gael gwybod yn ysgrifenedig ynghylch canlyniad yr ymchwiliad ac unrhyw weithredu dilynol sydd i'w gymryd. (3.48)**

Cyflawnwyd. Ymchwiliodd yr REO i'r mwyafrif o RIRFs a gyflwynwyd gan staff a charcharorion. Cydnabu'r REO dderbyniad yr RIRF ac, yn dilyn ymchwiliad, rhoddwyd adroddiad yn amlinellu canlyniad yr ymchwiliad i'r achwynydd. Os nad oedd carcharorion yn fodlon â'r canlyniad, gallent gyfeirio'r mater i'w ymchwilio'n annibynnol gan VALREC, gyda'r broses apelïadau hon yn cael ei hysbysu'n eang ar draws y sefydliad.

3.71 Dylai ymchwiliadau a gwblhawyd ynghylch digwyddiadau hiliol gael eu monitro'n annibynnol a rheolaidd. (3.49)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd gan y sefydliad Gytundeb Lefel Gwasanaeth gyda VALREC i ymgymryd â monitro RIRFs, ac roedd hyn wedi'i wneud yn 2007. Fodd bynnag, ar adeg yr arolygiad, nid oedd unrhyw un o'r ymchwiliadau a gwblhawyd yn 2008 wedi'u monitro'n annibynnol.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

3.72 Dylai adroddiadau i ymchwiliadau o ddigwyddiadau hiliol gynnwys cyfrif manwl o'r ymchwiliad a'r gweithredu dilynol. (3.50)

Cyflawnwyd yn rhannol. Oherwydd y nifer uchel o RIRFs a gyflwynwyd, ni ddarparodd yr REO gyfrif manwl o'r ymchwiliadau a ymgwymerwyd na gweithredu dilynol. Fodd bynnag, cafodd y mwyafrif o achosion eu hymchwilio'n ddigonol.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

3.73 Dylid herio carcharorion a staff sy'n dangos unrhyw ffurf o ymddygiad hiliol. (3.51)

Cyflawnwyd yn rhannol. Cafodd RIRFs a gyflwynwyd gan garcharorion am staff eu hymchwilio i ddechrau gan yr REO ond roedd honiadau mwy difrifol a wnaethpwyd yn erbyn staff yn cael eu cyfeirio at y Cyfarwyddwr i'w hymchwilio a gweithredu arnynt. Roedd yr REO wedi gwneud ymdrechion i gefnogi staff mewn herio ymddygiad negyddol ar yr adeiniau preswyl ond nid oedd staff wedi cael digon o hyfforddiant i deimlo'n hyderus wrth ddelio â rhai o'r materion, megis galw enwau, a gafodd eu cyflwyno ar RIRFs.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

3.74 Dylid amddiffyn dioddefwyr ac adroddwyr digwyddiadau hiliol. (3.52)

Heb ei gyflawni. Gwnaeth yr REO ymdrechion i sicrhau bod dioddefwyr ac adroddwyr y digwyddiadau hiliol yn cael amddiffyniad digonol. Fodd bynnag, gwelsom un RIRF, oedd wedi'i gyflwyno gan garcharor ynghylch aelod o staff, yn cael ei gyfeirio at reolwr i'w ymchwilio yn absenoldeb yr REO. Gadawyd y RIRF yn y swyddfa ble y gwelwyd ef gan yr aelod staff y gwnaethpwyd y gŵyn amdano. Gyrodd y carcharor gŵyn arall yn dilyn hyn, yn mynegi ei bryder bod yr aelod staff wedi gweld ei gŵyn. Yna tynnodd y carcharor y gŵyn wreiddiol yn ôl. Nid oedd unrhyw gyswllt dilynol â'r carcharor i archwilio pam fod y gŵyn wedi'i thynnu'n ôl, a chynnig cymorth iddo. Dywedodd yr REO wrthym fod bob ymdrech yn cael ei gwneud i beidio symud dioddefwyr neu adroddwyr digwyddiadau hiliol ond os oeddynt yn gwneud cais i gael eu symud i adain arall, y byddai hyn yn cael ei hwyluso, os yn briodol. Roedd y sefydliad yn y broses o osod rhif ffôn am ddim y gallai'r carcharorion ei defnyddio i adrodd ynghylch digwyddiadau hiliol yn uniongyrchol i VALREC.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 3.75** Codwyd proffil materion cydraddoldeb hiliol: cafodd ei drafod mewn fforymau carcharor a chafodd y cyfarfod REAT ei hysbysu yn yr adeiniau. Roedd cynrychiolwyr cysylltiadau hiliol yn rhan o'r broses sefydlu a rhoddasant araith ynghylch materion cydraddoldeb hiliol a'r broses o wneud cwyn i staff neu'r REO os oedd carcharorion yn profi unrhyw hiliaeth neu gamwahaniaethu.

- 3.76 Roedd cynnydd sylweddol wedi bod yn y nifer o RIRFs a gyflwynwyd: 122 yn 2008 hyd yma, o'i gymharu â chyfanswm o 65 yn 2007. Roedd llawer o'r RIRFs a welsom yn ymwneud â galw enwau, a allai fod wedi'i drin ar yr adeiniau.
- 3.77 Gwnaeth yr REO ychydig o ddadansoddiad tuedd o'r RIRFs, a thrafodwyd yr astudiaethau yn y cyfarfod REAT i roi gwybod i'r fîm am natur y digwyddiadau oedd yn cael eu hymchwilio. Roedd canlyniadau'r ymchwiliadau'n cael eu monitro, gyda thua 40% o'r RIRFs a gyflwynwyd yn cael eu cadarnhau. Os canfuwyd bod carcharorion yn ymddwyn yn hiliol gallent gael eu rhoi ar riport, a oedd yn arwain at wrandawriad dyfarniad. Cafodd rhai, ond nid y cyfan, o ddyfarniadau ble roedd y cyhuddiad yn cynnwys ymddygiad hiliol, ac a brofwyd, yn cael eu cyfeirio at yr REO fel y gellid eu monitro.
- 3.78 Defnyddiodd yr REO gyfryngu rhwng carcharorion a oedd yn cytuno i'r broses, yn enwedig er mwyn rhoi sylw i gamddealltwriaeth rhwng gwahanol hiliau. Cyfeiriodd yr REO hefyd gyflawnwyr ymddygiad hiliol at raglen ymwybyddiaeth ddiwylliannol a oedd yn cael ei chyflenwi bob mis yn y gwahanol adeiniau. Roedd hyn yn ceisio cynyddu dealltwriaeth carcharorion o ragfarn hiliol a chamwahaniaethu ac i hyrwyddo diwylliannau gwahanol. Gallai carcharorion hefyd hunangyfeirio, ac roedd tua 10 o garcharorion wedi mynychu bob cwrs ers Mawrth 2007. Roedd achrediad ar gyfer y cwrs yn cael ei geisio gan yr *Open College Network*.
- 3.79 Roedd staff wedi cael gafael ar offer a llythyrau at, ac oddi wrth, gyrff eithafol, a thynnwyd graffiti a symbolau hiliol oddi ar waliau a chelloedd carcharorion. Ysgrifennodd yr REO at yrwyr unrhyw llythyrau hiliol a hefyd at y carcharorion y cyfeiriwyd llythyrau o'r fath atynt, yn dweud wrthynt fod y llythyr wedi ei ganfod a dweud wrthynt am bolisi cydraddoldeb hiliol y sefydliad.

Dyletswydd cydraddoldeb hiliol

- 3.80 **Dylid cael arddangosiadau drwy'r carchar a gweithgareddau eraill yn hyrwyddo amrywiaeth. (3.53)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd y coridorau a oedd yn arwain at yr ystafell amrywiaeth yn cynnwys amrediad o luniau'n hyrwyddo amrywiaeth ond ychydig oedd yn cael ei wneud i hyrwyddo gwahanol ddiwylliannau ar draws yr unedau preswyl.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 3.81 Roedd y sefydliad wedi gwneud cysylltiadau â modelau rôl positif yn ogystal ag enwogion, a oedd yn cyflwyno gweithdai ac yn cymryd rhan mewn digwyddiadau chwaraeon er mwyn hyrwyddo amrywiaeth ar draws y sefydliad. Mynychoddi nifer dda o'r carcharorion bob un. Trafododd y cyfarfod REAT gynllunio digwyddiadau diwylliannol yn y dyfodol.

Carcharorion sy'n wladolion tramor

Canlyniadau disgwylidig:

Dylai carcharorion sy'n wladolion tramor gael yr un mynediad at holl gyfleusterau'r carchar â carcharorion eraill. Mae'r holl garchardai'n ymwybodol o'r anghenion penodol sydd gan carcharorion sy'n wladolion tramor ac yn gweithredu strategaeth arbennig, sy'n anelu at gynrychioli eu safbwyntiau a chynnig cymorth cyfoedion.

3.82 Ni ddylai carcharorion sy'n fewnfudwyr gael eu cadw mewn cystodaeth Gwasanaeth Carchardai ar ôl diwedd eu dedfryd. (3.61)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd dau garcharor sy'n wladolion tramor wedi eu cadw ar warantau mewn fudo ers 8 Gorffennaf 2008 a 15 Rhagfyr 2007, yn ôl eu trefn. Roedd yr olaf wedi mynychu llys wythnos cyn yr arolygiad a'i ddedfryd wedi'i gostwng; o ganlyniad i hyn, ailgyfrifiwyd ei ddedfryd. Roedd y cyntaf wedi'i leoli yn yr uned gofal iechyd a dogfen ACCT wedi'i hagar, gan ei fod mewn trallod oherwydd materion yn ymwneud â'i statws mewn fudo – yn benodol, y diffyg cynnydd yn ei achos alltudiaeth. Cafodd ei roi ar leoliad normal yn ystod yr arolygiad, ar ôl cael gwybod ei fod i'w drosglwyddo i ganolfan symud mewn fudwyr o fewn wythnos. Cafodd yr REO, yn ei rôl fel cydlynnydd gwladolion tramor, ei chefnogi gan glerc gwladolion tramor, a sicrhodd bod gwybodaeth am y carcharorion sy'n wladolion tramor yn y sefydliad yn cael ei chynnal, a'i rhoi i reolaeth poblogaeth yn achos carcharorion oedd yn dod at ddiwedd eu dedfryd ond yn destun i warantau mewn fudo. Er nad oedd unrhyw gofnodion o hyd cyfartalog arhosiad carcharorion sy'n fewnfudwyr, dywedodd y clerc gwladolion tramor wrthym nad oedd yn rhy faith.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

3.83 Dylid cynnal dadansoddiad anghenion y boblogaeth o garcharorion sy'n wladolion tramor a'i ddiweddar'u rheolaidd, a dylai hysbysu'r polisi gwladolion tramor. (3.62)

Heb ei gyflawni. Nid oedd dadansoddiad anghenion wedi ei gynnal ac roedd rheolaeth a chyflenwad gwasanaethau i garchardai cenedlaethol tramor ar y cam datblygu. Er bod polisi gwladolion tramor, nid oedd wedi cael gwybodaeth o ddadansoddiad anghenion, ac ond ychydig o ymgynghoriad oedd wedi ei wneud gyda charcharorion sy'n wladolion tramor. Roedd y sefydliad yn cynllunio recriwtio cydlynnydd gwladolion tramor i roi sylw i lawer o'r diffygion, ac amlygwyd dadansoddiad anghenion fel tasg â blaenoriaeth oedd angen ei hymgyrnwyr cyn adolygu'r ddogfen bolisi gwladolion tramor.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

3.84 Dylid cael cydlynnydd gwladolion tramor, a phwyllgor gwladolion tramor amlddisgyblaethol, i oruchwylio gweithrediad y polisi gwladolion tramor a sicrhau datblygiad parhaus o wasanaethau ar gyfer gwladolion tramor. (3.63)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd rhai agweddau o'r polisi gwladolion tramor wedi'u gweithredu'n ddiweddar. Roedd gan y REAT drosolwg strategol o garcharorion sy'n wladolion tramor, gyda'r REO yn darparu adroddiad i'r cyfarfod REAT, er mai ei brif gynnwys oedd data meintiol. Roedd grŵp llywio gwladolion tramor wedi'i sefydlu ddau fis cyn yr arolygiad ac yn cael ei gadeirio gan y cydlynnydd gwladolion tramor. Roedd y cylch gorchwyl wedi'i sefydlu ond nid oedd aelodaeth y grŵp wedi'i nodi. Roedd ei amcanion yn canolbwyntio'n bennaf ar weithredu'r polisi gwladolion tramor a datblygiad y gwasanaethau ar gyfer carcharorion sy'n wladolion tramor. Roedd dau gyfarfod wedi'u cynnal a chynrychiolwyr o *Bridgend Coalition Against Racism* wedi mynychu'r cyfarfod cyntaf. Gwahoddwyd y rheolwyr adain, yn ogystal â chynrychiolwyr o'r gaplaniaeth a'r llyfrgell. Roedd yn rhy gynnar i sefydlu p'un a oedd y cyfarfod wedi cael effaith bositif ar garcharorion sy'n wladolion tramor.

3.85 Dylid cael cynrychiolwyr carcharorion sy'n wladolion tramor ar y pwyllgor gwladolion tramor ac yn y carchar; dylai carcharorion sy'n wladolion tramor gael mynediad da iddynt. (3.64)

Cyflawnwyd yn rhannol. Cyflogwyd cynrychiolydd carcharorion sy'n wladolion tramor i ymgynghori gyda charcharorion sy'n wladolion tramor wedi'i leoli ar adain A, gyda chynrychiolwyr eraill yn cael eu recriwtio ar gyfer yr adeiniau eraill. Mynychodd y cynrychiolydd

y cyfarfodydd grŵp llywio. Roedd gan y cynrychiolydd lawer o brofiad o'r system fewnfudo a'r sefydliad, gan ei fod wedi bod yn y Parc am y tair blynedd ddiwethaf. Roedd gan y cynrychiolydd gwladolion tramor drosolwg da o'r carcharorion sy'n wladolion tramor eraill wedi'u lleoli ar adain A ac roedd yn cael mynediad atynt, er nad oedd ei rôl, nac ychwaith rôl y grŵp llywio gwladolion tramor, eto wedi'u hysbysebu ar draws y sefydliad. Roedd y cynrychiolydd yn bositif am y grŵp llywio gwladolion tramor ac yn hyderus y byddai'n gallu cyfrannu i ddatblygiad y gwasanaethau ar gyfer carcharorion sy'n wladolion tramor.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Pwyntiau cynnal a chadw

- 3.86 Dylid cyhoeddi ffotograffau a rôl y cynrychiolwyr carcharorion gwladolion tramor ar draws yr adeiniau.
- 3.87 Dylai staff gael gwybod am y grŵp llywio gwladolion tramor a dylai cofnodion fod ar gael i garcharorion sy'n wladolion tramor a staff.

3.88 Dylai grŵp cymorth gwladolion tramor gyfarfod o leiaf unwaith bob mis ac adrodd i'r pwyllgor gwladolion tramor. (3.65)

Heb ei gyflawni. Nid oedd unrhyw grŵp cymorth gwladolion tramor ar wahân ond roedd caniatâd i'r carcharorion sy'n wladolion tramor fynychu grŵp ffocws carcharorion misol. Roedd y cydlynnydd gwladolion tramor yn gobeithio cynnull grŵp cymorth gwladolion tramor ar wahân, er nad oedd yn debygol o ddigwydd tan fo'r cydlynnydd newydd wedi'i benodi, oherwydd gofynion y beichiau gwaith. Yn y cyfamser, y grŵp llywio gwladolion tramor oedd y prif fforwm ble y trafodwyd anghenion carcharorion sy'n wladolion tramor, a chydnabuwyd bod angen ymgynghoriad gyda'r grŵp hwn o garcharorion.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

3.89 Dylai carcharorion gael mynediad at wasanaethau cyfieithu a dehongli achrededig, a dylid cael cofnodion o'r ieithoedd sy'n cael eu siarad gan staff a charcharorion a all roi cymorth gyda chyfieithu. (3.66)

Cyflawnwyd yn rhannol. Gallai'r mwyafrif o garcharorion sy'n wladolion tramor siarad Saesneg. Ar gyfer y rheiny nad oeddynt yn gallu, roedd nifer fechan o ffurflenni (ffurflenni cwynion a RIRFs) wedi'u cyfieithu, ond nid oedd unrhyw rybuddion wedi'u cyfieithu a oedd yn rhoi gwybod i'r carcharorion y gallai staff ddarparu cyfieithiadau o'r ffurflenni hyn, ac yn gyffredinol dim ond ychydig o wybodaeth wedi'i gyfieithu oedd ar gael ar draws yr adeiniau. Fodd bynnag, roedd y sefydliad yn defnyddio gwasanaethau cyfieithu Language Line yn rheolaidd ar gyfer y rheiny na allai siarad Saesneg. Roedd cofnod o staff a charcharorion oedd yn siarad ieithoedd gwahanol, er ei fod wedi dyddio a heb ei gylchredeg ymysg staff.

Argymhelliad pellach

- 3.90 Dylid diweddarw'r rhestr o ieithoedd a siaredir gan staff a charcharorion a'i chylchredeg i staff.

3.91 Dylid dynodi carcharorion sy'n wladolion tramor a charcharorion mewnfudo yn gynnar yn y broses, a dylid cael cyswllt cynnar â'r Gwasanaeth Mewnfudo am garcharorion mewnfudo. (3.67)

Cyflawnwyd. Cyflwynwyd rhestr wirio gwladolion tramor, i'w chwblhau gan staff derbyniadau,

yn Chwefror 2008. Roedd yn gynhwysfawr ac yn darparu gwybodaeth ddefnyddiol i'r cydlynnydd gwladolion tramor. Roedd y wybodaeth hefyd ar gael i'r clerics gwladolion tramor, a oedd yn rhybuddio Asiantaeth Ffiniau'r Deyrnas Unedig (UKBA) o ddyddiadau rhyddhau carcharorion sy'n wladolion tramor. Roedd UKBA yn mynychu'r sefydliad yn rheolaidd i drafod achosion unigol.

3.92 Dylid cael cyswllt ffurfiol gydag asiantaethau cyngor a chymorth mewnfudo achrededig lleol. (3.68)

Heb ei gyflawni. Drwy gydol ein trafodaethau gyda charcharorion sy'n wladolion tramor, dywedasant wrthym yn gyson nad oedd asiantaethau cyngor a chymorth mewnfudo wedi mynychu'r sefydliad. Roedd carcharorion sy'n wladolion tramor yn dibynnu ar y cydlynnydd gwladolion tramor i gael mynediad at gyfreithwyr mewnfudo ar gyfer cymorth, a dywedwyd wrthym fod staff preswyl yn aml yn cyfeirio materion i'r cydlynnydd, gan nad oeddynt yn gallu darparu cymorth. Dywedwyd wrth un carcharor oedd yn ddinesydd tramor wythnos cyn yr arolygiad y byddai'n cael ei alltudio ar y dyddiad yr oedd ei ddedfryd yn dod i ben (16 Gorffennaf 2008). Roedd yn pryderu nad oedd ganddo gynrychiolaeth gyfreithiol ac nid oedd yn gwybod sut y gallai herio'r penderfyniad hwn. Nid oedd y cydlynnydd gwladolion tramor yn gallu cwrdd ag anghenion y rheiny oedd yn dod at ddiwedd eu dedfryd. Fodd bynnag, roedd hi'n ymwybodol o'r diffygion mewn gwasanaethau cyngor a chymorth ac wedi gwneud cyswllt gydag *Asylum Justice* a Chyngor Ffoaduriaid Cymru gyda'r bwriad iddynt fynychu'r sefydliad i ddarparu gwasanaeth.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 3.93 Ar adeg yr arolygiad, roedd 43 o garcharorion sy'n wladolion tramor, yn cynnwys 21 o wahanol genhedloedd - gyda'r grŵp mwyaf yn dod o Jamaica, a'r ail fwyaf o Fietnam. Darparwyd llawlyfr gwladolion tramor y Gwasanaeth Carchardai i garcharorion sy'n wladolion tramor, ac roedd hwn ar gael mewn amryw o ieithoedd. Yn ystod yr arolygiad, siaradasom gyda charcharorion sy'n wladolion tramor, ac roeddynt yn ymwybodol o bwy oedd y cydlynnydd gwladolion tramor. Roeddynt hefyd yn ymwybodol o'u hawliau ac yn derbyn galwadau ffôn rhyngwladol yn lle ymweliadau.

Ceisiadau a chwynion

Canlyniadau disgwylidig:

Gweithdrefnau cais a chwyn effeithiol yn eu lle, yn hawdd cael mynediad atynt, hawdd eu defnyddio ac yn rhoi ymatebion amserol. Mae carcharorion fel yn teimlo'n ddiogel rhag ôl-ffeithiau wrth ddefnyddio'r gweithdrefnau hyn ac yn ymwybodol o weithdrefn apeliadau.

3.94 Dylid adolygu'r broses geisiadau i roi rhagor o gyfrifoldeb ar staff preswyl i ddatrys pryderon carcharorion. (3.93)

Heb ei gyflawni. Ychydig o hyder oedd gan y carcharorion yn y broses geisiadau, ac nid oedd gan staff preswyl unrhyw berchnogaeth ar y broses. Nid oedd pryderon carcharorion yn derbyn sylw fel mater o drefn gan staff preswyl ac adlewyrchwyd hynny yn y nifer uchel o gwynion ffurfiol yn ymwneud â materion preswyl bychain, neu wedi'u cyflwyno o dan y system

mynediad cyfrinachol.
Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 3.95 **Dylai gwybodaeth am geisiadau a chwynion fod ar gael mewn amryw o fformatau ac ieithoedd sy'n hygyrch i garcharorion gydag anawsterau darllen neu iaith. (3.94)**

Heb ei gyflawni. Ychydig o rybuddion oedd yn yr unedau preswyl yn ymwneud un ai gyda'r systemau ceisiadau neu gwynion. Roedd y rheiny a oedd yn eu lle yn Saesneg ac nid oedd tystiolaeth o ddarpariaeth yn cael ei gwneud ar gyfer carcharorion na allai ddarllen neu ysgrifennu. Dywedodd un carcharor o'r fath wrthym pan yr oedd wedi gofyn am gymorth gyda gwneud cwyn, rhoddwyd y ffurflen gwyn o dan ei ddrws ond ni chafodd gynnig unrhyw gymorth i'w chwblhau; nid oedd felly'n gallu codi rhai materion pwysig gyda staff uwch. Nid oedd ffurflenni cwyn ar gael mewn ieithoedd eraill.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 3.96 **Dylai ymatebion i gwynion gynnwys ymddiheuriad pan fo'n briodol. (3.95)**

Cyflawnwyd. Yn y mwyafrif o ddigwyddiadau ble'r oedd yn briodol, cynhwyswyd ymddiheuriad yn yr ymateb.

- 3.97 **Dylid casglu a dadansoddi data ar gwynion sy'n cael eu gwrthod, cadarnhau neu eu tynnu'n ôl, neu'n cael eu hapelio. (3.96)**

Heb ei gyflawni. Tra bod gwybodaeth ac ystadegau ar agweddau amrywiol o'r broses gwynion yn cael eu casglu, nid oedd unrhyw ddadansoddiad neu ddefnydd o'r wybodaeth i wella'r broses gwynion neu ddelio gydag unrhyw bryderon oedd yn codi.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 3.98 **Dylai staff preswyl geisio datrys materion dydd i ddydd yn anffurfiol. (3.97)**

Heb ei gyflawni. Roedd y polisi gweithredol ar gyfer ceisiadau a chwynion yn rhoi amlinelliad clir ar gyfer delio â materion yn anffurfiol. Fodd bynnag, adroddodd nifer sylweddol o garcharorion nad oedd staff yn eu helpu i ddelio â materion dydd i ddydd. Roedd rhaid i garcharorion ddefnyddio'r drefn gwyno ffurfiol i ddatrys materion syml.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 3.99 **Dylid cael trywydd archwilio ar gyfer ceisiadau, sy'n nodi pa bryd y mae'r carcharor yn derbyn ymateb. (3.98)**

Heb ei gyflawni. Ar yr holl unedau, nid oedd y broses geisiadau yn cofnodi pa bryd yr oedd y carcharor yn derbyn ymateb.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 3.100 Roedd ffurflenni ar gyfer ceisiadau ar gael un ai yn y rheseli neu gan staff adain /swyddfeydd ar amseroedd penodol o'r dydd. Roedd ffurflenni cwyn yn cael eu harddangos mewn rheseli ar yr holl adeiniau ond roedd llawer yn wag a charcharorion yn dweud wrthym nad oeddynt wedi'u llenwi ers nifer o ddyddiau. Nid oedd unrhyw system ffurfiol ar gyfer ail-lenwi cyflenwadau yn rheolaidd. Roedd y blychau cwynion dynodedig i gyd wedi'u cloi ac roeddynt yn cael eu gwagio bob nos gan y swyddog negeseuon nos.

- 3.101 Pan ofynnwyd yn ein harolwg os oedd ceisiadau yn cael eu trin yn deg, ymatebodd 71% o oedolion ifanc yn bositif, a oedd yn llawer gwell na 62% y cymharydd; fodd bynnag, dim ond 48% o oedolion a ymatebodd yn bositif, a oedd llawer gwaeth na 57% y cymharydd. Roedd bodlonrwydd â chwynion yn waeth, gyda 38% o oedolion ifanc a 28% o oedolion yn credu bod cwynion wedi cael eu trin yn deg. Hefyd, roedd dros draean o oedolion yn dweud eu bod wedi'u gorfodi neu eu hannog i dynnu cwyn yn ôl. Er i ni ganfod rhai digwyddiadau cofnodedig o gwynion yn cael eu tynnu'n ôl yn ffurfiol, cwynodd sawl carcharor pan oeddynt yn ceisio gwneud cwyn fod staff yn dod atynt i weld beth oedd y broblem, ac yn arbennig i weld p'un a oedd ynghylch aelod o staff. Roedd carcharorion yn teimlo fod hyn yn ymyrraeth â'u preifatrwydd a'u hawl i wneud cwyn ffurfiol. Mynegodd llawer o garcharorion hefyd lefelau isel o hyder yng nghyfrinachedd cwynion a soniwyd hefyd am rywffaint o wrthgyhuddiad gan staff pan oedd cwynion yn cael eu gwneud am unigolion.
- 3.102 Roedd cyfanswm o 1,694 o gwynion wedi'u gwneud yn y flwyddyn at Mai 2008. O'r rhain, roedd 230 (14%) yn ymwneud â materion preswyl a 200 (12%) ynghylch mynediad cyfrinachol. Roedd perfformiad y sefydliad yn nhermau cwynion ychydig yn is na'r targed perfformiad allweddol.
- 3.103 Bu i ni samplu nifer o ffurflenni cwynion. Roedd ymatebion yn amrywio ond gan fwyaf roeddynt yn fanwl a phriodol. Dangosodd nifer sylweddol o ymatebion i oedolion ifanc bod aelod o staff wedi siarad â'r oedolion ifanc yn bersonol i ddatrys y materion a godwyd. Ni chadwyd unrhyw fanylion o ba gwynion oedd wedi cael gwiriad ansawdd, ond yn gyffredinol roedd y trefniadau ar gyfer rheoli cwynion yn rhesymol. Nid oedd digon o ddefnydd yn cael ei wneud o'r wybodaeth fanwl a gyflwynwyd yn fisol i uwch reolwyr i hysbysu gwneud penderfyniadau a gwella gweithdrefnau.

Argymhellion pellach

- 3.104 Dylai rheolwyr weithredu system ble nad yw carcharorion sy'n cwyno am staff yn wynebu gwrthgyhuddiad.
- 3.105 Dylid gwella gwiriadau ansawdd o gwynion a chofnodi'r canlyniadau.

Pwynt cadw tŷ

- 3.106 Dylai'r cyflenwad o ffurflenni cwynion ar unedau preswyl gael ei ail-lenwi'n yn ddyddiol.

Hawliau cyfreithiol

Canlyniadau disgwylidig:

Mae carcharorion yn cael gwybod am eu hawliau cyfreithiol yn ystod eu cyflwyniad, ac yn gallu ymarfer yr hawliau hyn yn rhydd tra yn y carchar.

- 3.107 **Dylid cyflenwi'r holl brif ddogfennau a chyhoeddiadau cyngor cyfreithiol a'u gwneud ar gael yn llyfrgell y carchar. (3.105)**

Cyflawnwyd. Roedd amrediad o ddogfennau cyngor cyfreithiol priodol, yn unol â'r Gorchymyn Gwasanaeth Carchardai perthnasol, nawr ar gael yn y llyfrgell.

Gwybodaeth ychwanegol

- 3.108 Yn gyffredinol roedd y ddarpariaeth o wasanaethau cyfreithiol yn annatblygedig. Yn ein harolwg, ymatebodd y ddau grŵp oed yn llawer gwaeth nag mewn carchardai cymharol i gwestiynau ynghylch mynediad at wybodaeth mechnïaeth. Swyddog ar adain B (ar gyfer oedolion ifanc) a chydweithiwr ar adain A (ar gyfer carcharorion sy'n oedolion) oedd y prif bwyntiau cyswllt ar gyfer materion cyfreithiol. Fodd bynnag, nid oeddynt wedi derbyn unrhyw amser neilltuedig ar gyfer y gwaith hwn. Yn ei hanfod, roedd y gwasanaeth yr oeddynt yn ei ddarparu yn wasanaeth cyfeirio syml. Os oedd carcharor yn cyflwyno problem benodol, yn ymwneud â mechnïaeth, yn gwneud apêl neu unrhyw fater cyfreithiol arall, rhoddid ef mewn cyswllt â chyfreithiwr o'i ardal leol. Nid oedd unrhyw gyngor na chymorth lleol ar gael, er enghraifft yn nhermau cwblhau ceisiadau. Yn rhannol, roedd hyn o ganlyniad i'r ffaith nad oedd hyfforddiant cenedlaethol wedi bod ar gael ar gyfer gwasanaethau cyfreithiol ers peth amser, felly nid oedd staff hyfforddedig i ddelio â'r materion hyn.

Argymhelliad pellach

- 3.109 Dylid cael swyddog gwasanaethau cyfreithiol un-pwrpas wedi'i hyfforddi i ddarparu gwybodaeth a chymorth i garcharorion.

Defnydd sylweddau

Canlyniadau disgwylidig:

Mae carcharorion gydag anghenion yn ymwneud â sylweddau, gan gynnwys alcohol, yn cael eu nodi pan gyrhaeddant y carchar, ac yn derbyn triniaeth effeithiol a chymorth drwy gydol eu harhosiad mewn cystodaeth. Yr holl garcharorion yn ddiogel rhag wynebu'r defnydd o sylweddau ac effeithiau eu defnydd tra'u bod yn y carchar.

- 3.110 Dylai gollyngdod symptomau noson gyntaf ar gyfer defnyddwyr cysglynnau fod ar gael yn gyson. (3.53)

Heb ei gyflawni. Roedd protocolau gollyngdod symptomau noson gyntaf ar gyfer carcharorion oedd yn ddibynnol ar gysglynnau, ond dim ond i'r rheiny gyda symptomau diddymu difrifol yr oedd meddyginiaeth yn cael ei gynni. Adroddodd rhai carcharorion ac oedolion ifanc ynghylch nosweithiau cyntaf anghyfforddus heb unrhyw ollyngdod symptomatig. Nid oedd cyfeiriadau grŵp cleifion (PGDs) eto wedi'u datblygu.

Argymhelliad pellach

- 3.111 Dylai meddyginiaeth noson gyntaf addas gael ei roi'n gyson, a dylid gweithredu cyfeiriadau grŵp cleifion newydd a hyfforddi nyrsys derbynfa'n unol â hyn.

- 3.112 Dylid dynodi arweinydd clinigol ar gyfer triniaeth defnyddwyr sylweddau, ac egluro'r rolau presennol. Dylid datblygu rolau gweithio ar y cyd i sicrhau gofal integredig. (8.54)

Cyflawnwyd. Roedd meddyg teulu (GP) arbenigol wedi'i gyflogi, ac ail GP hefyd wedi ymgymryd â'r hyfforddiant gofynnol. Roedd nyrs arweiniol camddefnydd sylweddau, a oedd hefyd yn arbenigo mewn diagnosis deuol, wedi'i secondio o Primecare Forensic Medical (y

darparwr gwasanaethau iechyd), ac roedd ganddi gysylltiadau agos â'r gwasanaeth cynghori, asesiad, cyfeirio, cyngor a gofal drwy'r broses (CARAT) a'r tîm mewngymorth iechyd. Roedd protocolau gwaith ar y cyd, croesgyfeiriadau a chyfarfodydd tîm amlddisgyblaethol yn hwyluso cydlynad gofal carcharorion gyda phroblemau camddefnydd sylwedd.

3.113 Dylid cael cynlluniau gofal ac adolygiadau unigol i garcharorion sy'n mynd drwy'r broses ddadwenwyno. (8.55)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd cynlluniau gofal ac adolygiadau ar gyfer carcharorion ac oedolion ifanc oedd wedi derbyn presgripsiwn methadon neu buprenorphine, ac i'r rheiny gydag anghenion iechyd meddwl cymhleth. Nid oedd adnoddau presennol o fewn y gwasanaeth camddefnydd sylweddau clinigol yn caniatáu ymestyn yr arfer hwn i'r holl garcharorion oedd yn mynd drwy'r broses ddadwenwyno.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 3.114 Roedd rheolaeth glinigol y carcharorion s'n ddibynol ar alcohol a chyffuriau wedi gwella, gyda protocolau cynhwysfawr a staff clinigol arbenigol yn eu lle yn awr, ond nid oedd gollyngdod symptomau noson gyntaf yn parhau i fod ar gael yn gyson, ac nid oedd gan y carchar uned sefydlogi/ddadwenwyno un-pwrpas.
- 3.115 Roedd carcharorion gyda symptomau diddyfnu difrifol neu gydag anghenion iechyd meddwl cymhleth yn cael eu derbyn fel cleifion mewnol; fodd bynnag, roedd gwelyau yn gyfyngedig i 14, ac roedd un carcharor wedi treulio ei noson gyntaf yn y gell arbennig yn disgwyl i wely i ddod ar gael. Lleolwyd y mwyafrif o garcharorion oedd yn mynd drwy'r broses ddadwenwyno ar yr uned gyflwyno oedolyn neu oedolion ifanc.
- 3.116 Yn 2007, roedd 364 o garcharorion oedolion ac oedolion ifanc wedi mynd drwy'r broses ddadwenwyno, yn erbyn targed o 260. Nid oedd carchardai Cymreig yn cael eu hariannu o dan y system trin cyffuriau integredig (IDTS) ar y pryd, gydag opsiynau am bresgreibio cynnal yn dal yn gyfyngedig.
- 3.117 Yn y chwe mis hyd at Fai 2008, roedd 76 o garcharorion wedi derbyn presgripsiwn o fethadon ar sail cynnal neu leihau. Ers hynny, roedd cyfundrefnau subutex a suboxone hefyd wedi'u cyflwyno. Roedd y grŵp hwn yn mynychu'r uned gofal iechyd yn ddyddiol i gymryd y sylwedd dan oruchwyliaeth, roedd ganddynt gyswllt rheolaidd gyda'r nyrs camddefnydd sylweddau, ac roeddynt yn teimlo eu bod yn cael cefnogaeth dda. Ar y llaw arall, nid oedd 78 o garcharorion eraill a oedd yn ymgymryd â dadwenwyno lofexidine yn derbyn unrhyw fewnbwn rheolaidd. Roedd eu meddyginiaeth yn cael ei weinyddu gan nyrsys ar yr unedau, ac nid oedd ganddynt gynlluniau gofal ac adolygiadau.
- 3.118 Gallai carcharorion ddechrau cymryd yr atalydd cysglyn naltrexone 12 wythnos cyn eu rhyddhad, gydag 18 wedi cymryd yr opsiwn hwn yn y chwe mis blaenorol. Ar brydiau, rhoddwyd presgripsiwn o subutex neu suboxone i garcharorion i leihau'r risg o or-ddôsiu ar ôl cael eu rhyddhau.
- 3.119 Roedd cyfradd bositif y prawf cyffuriau gorfodol (MDT) ar hap yn 5.1% ar gyfartaledd yn 2007, a hyd yma yn 2008 roedd yn 4.3%, yn erbyn targed o 8.9%. Roedd carcharorion oedd yn profi'n bositif am gyffur dosbarth A yn cael eu rhoi'n awtomatig ar ymweliadau caeedig, heb gudd-wybodaeth ategol.

- 3.120 Roedd y cynllun MDT wedi'i gydlynu'n dda a chanddo adnoddau ar ffurf dau brofwr penodedig a phum swyddog ychwanegol wedi'u hyfforddi yn y weithdrefn, ond roedd lefelau profi ar sail amheuaeth yn isel. Yn ystod y chwe mis blaenorol, diweddodd 254 adroddiad gwybodaeth diogelwch yn ymwneud â chyffuriau mewn 23 prawf a chyfradd bositif o 17.4% yn unig. Roedd tua 50% o ofynion profi targed yn rhy hen erbyn iddynt gyrraedd y staff MDT.
- 3.121 Roedd mesurau diogelwch cynhwysfawr i ostwng y cyflenwad cyffuriau. Roedd y rhain yn cynnwys chwiliadau rheolaidd (gan gynnwys staff), defnydd o ddau gi cyffuriau gweithredol ac anweithredol, monitro ffôn PIN, ymweliadau caeedig a dadansoddiad gwybodaeth. Dangosai ffigyrau canfyddiadau ac MDT fod oedolion yn bennaf yn defnyddio heroin, ac oedolion ifanc yn defnyddio canabis.

Argymhellion pellach

- 3.122 Dylai'r gwasanaeth camdefnydd sylweddau clinigol gael adnoddau digonol i ddarparu asesiadau cynhwysfawr a gofal cydlynol i garcharorion sy'n oedolion ac oedolion ifanc.
- 3.123 Dylai'r sefydliad sicrhau fod profi targed yn cael ei wneud o fewn y ffrâm amser gofynnol.
- 3.124 Dylai'r arferiad o osod ymweliadau caeedig yn awtomatig ar garcharorion sy'n profi'n bositif i gyffur dosbarth A ddod i ben.

Adran 4: Gwasanaethau iechyd

Canlyniadau disgwylidig:

Dylid gofalu am y carcharorion gan wasanaeth iechyd sy'n asesu a chwrrd â'u hanghenion iechyd tra yn y carchar ac sy'n hyrwyddo dilyniant o iechyd a gofal cymdeithasol ar ôl eu rhyddhau. Y safon o ddarpariaeth iechyd a ddarperir yn gywerth i'r hyn y gall carcharorion ddisgwyl ei dderbyn yn y gymuned.

- 4.1 Dylid ail-ddylunio ac adnewyddu llety'r fferyllfa i ddarparu storio diogel ar gyfer meddyginiaeth ac offer, a manau cyfrinachol i staff fferyllfa gynnal clinigau. (4.45)

Heb ei gyflawni. Roedd cynlluniau i ail-leoli'r fferyllfa i'r ganolfan ofal iechyd newydd pan oedd yn cael ei adeiladu.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 4.2 Dylid adnewyddu ystafelloedd triniaeth yr adeiniau a gosod cypyrddau metel â chlo ar gyfer eitemau fferyllfa, a dylid storio'r holl feddyginiaethau ynddynt pan nad ydynt mewn defnydd. (4.46)

Cyflawnwyd yn rhannol. Nid oedd yr ystafelloedd triniaeth wedi'u hadnewyddu ond roedd cabinetau metel â chlo ar gyfer storio meddyginiaethau wedi'u gosod. Nid oedd rhai meddyginiaethau, yn cynnwys meddyginiaethau mewn meddiant nad oeddynt wedi eu casglu, heb eu cloi i ffwrdd ac mewn rhai ystafelloedd triniaeth daethom o hyd i dabledi rhydd a rhai pecynnau pothell.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Argymhelliad pellach

- 4.3 Ni ddylid gadael meddyginiaethau rhydd allan yn yr ystafelloedd triniaeth, a dylid cadw'r holl feddyginiaethau yng ngharton gwreiddiol y gwneuthurwr.

- 4.4 Dylid adolygu'r system ar gyfer darparu stoc gyffredinol i'r ystafelloedd meddyginiaeth ar yr adeiniau a stocio ystafelloedd yn unigol. (4.47)

Cyflawnwyd. Roedd y lleiafswm o stoc yn cael ei gadw yn yr ystafelloedd triniaeth, gyda'r holl ystafelloedd yn cael eu stocio'n unigol.

- 4.5 Ni ddylid cadw stoc ar adeiniau oni bai ei fod yn cael ei ddefnyddio ar gyfer cleifion ar yr adain honno. (4.48)

Cyflawnwyd. Dim ond i garcharorion ar yr adain dan sylw y defnyddiwyd y stoc a gadwyd yn yr ystafelloedd triniaeth. Roedd y mwyafrif o feddyginiaethau dan sylw yn feddyginiaethau i gleifion a enwyd ar yr adain honno.

- 4.6 Dylid delio â darpariaeth tu allan i oriau ar wahân yn unol â'r polisi tu allan i oriau. (4.49)

Cyflawnwyd. Roedd polisi tu allan i oriau yn ei le.

- 4.7 Dylid adleoli'r ystafell dderbyniadau meddygol i safle mwy diogel yn yr adran a'i threfnu i ddarparu amgylchedd diogel i staff. (4.50)

Heb ei gyflawni. Roedd yr ystafell yr un fath ag yn yr arolygiad blaenorol, heblaw bod system larwm wedi'i gosod. Roedd y larwm yn gweithio ac roedd y staff gwasanaethau iechyd gyda larymau personol. Fodd bynnag, roedd yr ystafell yn parhau i fod ar wahân o weddill y man derbyniadau, ac roedd gosodiad y llety yn anfodhaol, gan nad oedd unrhyw oleuni naturiol yn yr ystafell a'i bod yn fach a chlos. Roedd y carcharor yn eistedd rhwng y nyrs a'r drws, felly'n gostwng diogelwch personol y staff gwasanaethau iechyd.
Ailadroddwn yr argymhelliad.

4.8 Dylid cwblhau siartiau presgripsiwn a gweinyddu yn fanwl gywir. (4.51)

Cyflawnwyd yn rhannol. Yn gyffredinol, roedd y siartiau'n cael eu cwblhau'n gywir, heblaw nad oedd rhai a oedd yn presgreibio'n dynodi'r siartiau i ddangos fod asesiad risg mewn meddiant wedi ei gynnal.
Ailadroddwn yr argymhelliad.

4.9 Dylai rôl y fferylllydd fod wedi'i adolygu i sicrhau bod budd llawn yn dod o gael fferyllfa fewnol, a dylid cyflwyno clinigau fferyllfa. (4.52)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd staff fferyllfa'n cynnwys fferylllydd a dau dechnegydd – un llawn amser ac un rhan amser. Roedd technegydd fferyllfa ychwanegol yn cael ei recriwtio, fyddai'n caniatáu i staff i ddarparu rhagor o glinigau fferyllfa.
Ailadroddwn yr argymhelliad.

4.10 Dylai'r rheolwr gofal iechyd fod yn aelod o'r tîm uwch reolaeth. (4.53)

Cyflawnwyd. Roedd y rheolwr gofal iechyd yn aelod o'r tîm uwch reolaeth ac yn mynychu cyfarfodydd tîm uwch reolaeth.

4.11 Dylid adolygu staffio gofal iechyd i sicrhau bod digon o nyrsys wedi cymhwyso'n briodol ar gael i ddarparu gofal i gleifion, ac nad yw nyrsys iechyd meddwl cofrestredig yn ymgymryd â dyletswyddau nyrsio cyffredinol i golled y gwasanaethau iechyd meddwl. (4.54)

Cyflawnwyd. Roedd staffio wedi gwella ac roedd hyn yn cynnwys cynnydd yn y nifer o nyrsys iechyd meddwl cofrestredig (RMNs). Cyflogwyd yr RMNs bron yn ddiethriad ar ddyletswyddau iechyd meddwl, er eu bod hefyd yn ymgymryd â rowndiau triniaeth adain; nid oedd unrhyw dystiolaeth bod hyn yn peryglu gwasanaethau iechyd meddwl. Roedd pedwar RMNs arall wedi'u recriwtio ond roedd dau safle gwag i'w llenwi o hyd. Unwaith yr oedd digon o niferoedd yn eu lle, byddai'r gwasanaeth iechyd meddwl sylfaenol yn gallu ymestyn a chynnwys y cymorth gofal dydd arfaethedig.

4.12 Dylai'r ymddiriedolaeth iechyd meddwl sicrhau bod digon o staff nyrsio a chymorth wedi'u hyfforddi'n briodol i gwrdd ag anghenion iechyd meddwl y carcharorion. (4.55)

Cyflawnwyd. Roedd dwy nyrs seiciatryddol gymunedol wedi'u recriwtio ac yn cael eu cefnogi gan reolwr o fewn y tîm iechyd meddwl cymuned leol.

4.13 Dylai'r rheolwr gofal iechyd ddynodi'r rhesymau dros anfodlonrwydd carcharorion gyda gwasanaethau gofal iechyd. (4.56)

Heb ei gyflawni. Roedd aelodau o'r tîm gwasanaethau iechyd wedi cyfranogi mewn cyfarfodydd cyffredinol adeiniau carcharorion am gyfnod ond heb wneud hyn yn ddiweddar.

Roedd carcharorion yn parhau'n anfodlon am y gwasanaethau iechyd yn gyffredinol, a chadarnhawyd hyn yn ein grwpiau ac arolwg carcharorion.

Argymhelliad pellach

4.14 Dylai fforymau iechyd un-pwrpas, ble gall cynrychiolwyr adeiniau enwebedig gwrdd ag uwch swyddogion proffesiynol iechyd, gael eu hintegreiddio i ddarparu cyfle i garcharorion drafod materion iechyd cyffredinol ac i staff gwasanaethau iechyd roi gwybod i garcharorion o unrhyw newidiadau arfaethedig yn narpriaeth gwasanaethau iechyd.

4.15 **Dylid archwilio'r defnydd o feddyginiaeth stoc gyffredinol a dylai stoc gael ei chysoni gyda phresgripsiynau a roddir. (4.57)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Nid oedd meddyginiaeth stoc gyffredinol bellach yn cael ei roi i ystafelloedd triniaeth. Rhoddwyd paracetamol ac ibuprofen i garcharorion fel meddyginiaeth salwch arbennig ond nid oedd eu defnydd yn cael ei archwilio.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

4.16 **Dylid adolygu'r polisi salwch arbennig a chytuno ar restr o feddyginiaethau addas i'w cyflenwi gan nyrsys ar gyfer mân anhwylderau. Dylid ystyried cyflwyniad o gyfeiriadau grŵp cleifion. (4.58)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd rhestr gyfyngedig o feddyginiaethau, ac roedd cynlluniau i gyflwyno cyfeiriadau grŵp cleifion (PGDs).

Ailadroddwn yr argymhelliad.

4.17 **Dylid diweddarau gweithdrefnau gweithredu safon fferyllfa a dylai'r holl staff fferyllfa arwyddo eu dealltwriaeth o'r ddogfen. (4.59)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd y fferylllydd newydd yn y broses o ddiweddarau'r holl weithdrefnau gweithredu safonol.

4.18 **Dylai Meddygon Teulu weld carcharorion yn yr uned wahanu yn unol â gorchmynion y Gwasanaeth Carchardai. (4.60)**

Cyflawnwyd. Roedd meddygon yn ymweld â charcharorion yn yr uned wahanu bob dydd.

4.19 **Dylid cyflwyno sesiynau ychwanegol ar gyfer yr optegydd i ostwng y rhestr aros. (4.61)**

Heb ei gyflawni. Roedd optegydd newydd yn ei swydd ond y rhestr ddisgwyl yn parhau'n annerbyniol o uchel: 66 o gleifion yn disgwyl i gael eu gweld a thri wedi bod yn disgwyl ers Mawrth 2008.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

4.20 Roedd tystiolaeth o gydweithio da gyda'r bwrdd iechyd lleol a darparwyr iechyd eraill yn yr ardal. Yn gyffredinol, bu i ni ganfod bod carcharorion gyda mynediad da i amrediad eang o wasanaethau clinigol, a oedd o leiaf yn gymaradwy i'r rheiny sydd yn y gymuned. Roedd asesiad angen iechyd wedi'i gwblhau yn 2005 a chynllun dosbarthu iechyd carchar yn 2006; nid oedd yr un ohonynt wedi'u diweddarau ers hynny, er bod pennaeth gwasanaethau

meddygol G4S ar fin adolygu'r ddwy ddogfen yn hwyrach yn 2008. Roedd Bwrdd Partneriaeth Carchar yn ei le, yn ogystal â chyfarfodydd rheolaeth glinigol reolaidd.

- 4.21 Roedd bloc llety carcharorion newydd, yn cynnwys uned gofal iechyd newydd, i'w adeiladu, yn cychwyn ar ddiwedd 2008. O ganlyniad, nid oedd unrhyw welliannau wedi bod i'r uned gofal iechyd bresennol. Roedd yr uned wedi'i lleoli ar y llawr isaf ac roedd y mynediad at y anabl yn foddhaol. Roedd wedi'i rannu i ddau ddarn ar wahân: uned cleifion allanol ac uned cleifion mewnol. Roedd yr holl fannau wedi'u cynnal a chadw'n weddol dda a glân ac, er gwaethaf y diffyg goleuni naturiol, roeddynt yn olau a chroesawgar. Roedd hyrwyddiad iechyd a gwybodaeth iechyd helaeth, yn y Saesneg a'r Gymraeg, i'w gweld yn y ddau le i garcharorion i'w darllen neu fynd â chopi â nhw.
- 4.22 Dim ond un ystafell aros oedd gan gleifion allanol yn cynnwys llenyddiaeth iechyd a theledu. Roedd yr ystafell yn rhydd o raffiti ac wedi'i haddurno'n dda. Roed carcharorion sy'n oedolion ac oedolyn ifanc yn cael eu cadw ar wahân drwy gael dyddiau clinig ac amseroedd apwyntiad ar wahân.
- 4.23 Roedd nifer o ystafelloedd ymgynghori, ystafelloedd triniaeth a swyddfeydd ar gyfer staff nyrsio, meddygol, a gweinyddol, ac i swyddogion proffesiynol iechyd ymweliadol. Roedd yr holl ystafelloedd wedi'u dodrefnu'n briodol, gyda lefel dda o offer. Nid oedd system rheolaeth glinigol electronig, felly roedd popeth wedi'i ysgrifennu â llaw.
- 4.24 Roedd y lleoliad cleifion mewnol yn fawr ond gyda phrinder o oleuni naturiol, er ei fod wedi'i gynnal a chadw'n dda, gyda lluniau ar y waliau. Roedd y llecyn cyfeillachu yn fawr, gyda mannau ar gyfer bwyta cymunedol. Roedd teledu, bwrdd pŵl a dau deffon ar gael i ddefnydd cleifion. Roedd yr ystafelloedd ymolchi'n weddol lân ond mewn cyflwr gwael o addurn, gyda phaent yn plicio oddi ar y waliau a lloriau. Roedd ystafell ymolchi ar wahân oedd yn addas ar gyfer defnydd gan gleifion anabl. Roedd y man ymarfer corff yn fawr a dymunol, gyda gwelyau blodau a mannau eistedd.
- 4.25 Roedd 14 o fannau gwely, wedi'u trefnu mewn ystafelloedd dwbl a sengl; a ble bynnag y bo'n bosib, roedd cleifion yn derbyn ystafell sengl. Roedd yr holl ystafelloedd yn fawr, gydag iechydaeth integrol, a rhai gyda chawodydd. Roedd gan bedair o'r celloedd sengl deledu cylch-cyfyng. Roedd un o'r ystafelloedd dwbl wedi'i throsi er mwyn lletya cleifion hŷn neu anabl ac roedd offer priodol ynddi, gyda gwelyau ysbyty a chadeiriau uchel. Roedd enwau'r nyrs a'r meddyg oedd yn gyfrifol am ofal y claf wedi'u harddangos y tu allan i bob ystafell.
- 4.26 Defnyddiwyd dwy ystafell fel celloedd arsylwi ond roedd y ddwy wedi'i lleoli'n anaddas. Roedd un gyda drws persbecs llawn, ac roedd nesaf i fynediad yr uned cleifion mewnol a gweddol bell o orsaf y nyrsys. Roedd gan y gell arall ffenestr bersbecs yn y drws, oedd yn edrych dros y prif fan cyfeillachu. Defnyddiwyd yr ystafell hon fel dewis olaf yn unig, gan fod staff yn teimlo ei fod yn tanseilio urddas unrhyw glaf a gedwid yno a gallai hefyd aflonyddu cleifion eraill.
- 4.27 Roedd y swyddfa, a elwid yn '*goldfish bowl*', oddi ar y man cyfeillachu a gyda golygfa dda i oruchwylio cleifion yn y man cyfeillachu a'r celloedd arsylwi. Roedd y swyddfa'n fach ond gydag offer gweddol dda.
- 4.28 Defnyddiwyd yr ystafelloedd triniaeth ar y pedwar bloc tŷ yn unig i weinyddu meddyginiaethau i garcharorion; roedd hyn yn cael ei wneud drwy agoriad diogel yn y drws. Roedd yr ystafelloedd yn weddol daclus ond yn fach ac mewn cyflwr gwael o addurn; roedd y rhan fwyaf gyda lloriau budr a silffoedd ac offer llychlyd. Roedd llyfrau cyfeiriad fferyllfa unai ar goll neu wedi dyddio, ac nid oedd staff fferyllfa yn gwirio'r ystafelloedd hyn yn rheolaidd. Roedd rhai

rhybuddion gofal iechyd y tu allan i'r ystafelloedd, gydag un yn rhoi manylion am y clinigau iechyd oedd ar gael, pwy oedd yn eu cynnal a hyd y rhestrau disgwyl.

- 4.29 Roedd hyrwyddiad iechyd yn cael ei gefnogi'n gryf a'r carchar wedi'i gynrychioli ar grŵp hyrwyddo iechyd Gwasanaeth Rheoli Troseddwyd Cenedlaethol Cymru. Hefyd roedd grŵp hyrwyddo iechyd mewnol, oedd yn cwrrd yn rheolaidd ac yn hyrwyddo dyddiau iechyd i garcharorion a staff.
- 4.30 Roedd mesurau rheolaeth glinigol yn cynnwys rheolaeth ac atebolrwydd o staff. Roedd yr holl staff gwasanaethau iechyd llawn-amser yn cael eu cyflogi gan Primecare Forensic Medical. Roedd y rheolwr gofal iechyd yn uwch RMN gyda phrofiad helaeth o garchar; roedd hi wedi bod yn y Parc am dros bedair blynedd. Roedd lefelau staffio'n dda ac yn cynnwys RMNs a nyrsys cyffredinol cofrestredig (RGNs), gyda llawer ohonynt â chymwysterau ychwanegol, megis iechyd rhywiol, asthma a nyrsio diabetig. Roedd wyth o staff wedi cwblhau cyrsiau hyfforddi brysbennu nyrsio. Roedd y tîm hefyd yn cynnwys nyrs glinigol camddefnydd sylweddau oedd yn RGN a RMN. Roedd, fodd bynnag, angen nyrs camddefnydd sylweddau a gweinyddwr ychwanegol i ategu'r tîm, galluogi datblygiad gwasanaeth newydd a darparu carcharorion gyda chymorth cynhwysfawr. Roedd dau o staff gwasanaethau iechyd wedi'u dynodi fel y ffocws iechyd ar gyfer carcharorion hŷn a charcharorion ag anableddau, ac roedd nyrsys yn mynychu cyfarfodydd unigolion hŷn bob chwarter.
- 4.31 Roedd cynorthwyyr gofal iechyd (HCAs) yn darparu cymorth i'r tîm gwasanaethau iechyd, ac roedd cefnogaeth weinyddol dda. Nid oedd swyddogion cystodaeth un-pwrpas yn yr uned gofal iechyd ond dyrannwyd swyddogion i gleifion allanol i gynnwys y diwrnod creiddiol. Roedd eu cymorth yn hanfodol i weithrediad llyfn yr uned gofal iechyd, ac roeddynt yn ymdopi â charcharorion oedd yn cael eu hebrwng i'r uned hyd nes yr oeddynt yn mynd yn ôl i'w hadeiniau.
- 4.32 Roedd Meddygon Teulu hyfforddedig yn mynychu'r carchar bob dydd, ag un ohonynt â diddordeb arbennig mewn rheolaeth carcharorion ag anghenion defnydd sylweddau.
- 4.33 Roedd hyfforddiant proffesiynol i staff wedi'i gefnogi'n dda ac roedd sesiynau hyfforddiant rheolaidd yn y carchar. Roedd goruchwyliaeth glinigol yn cael ei chefnogi ac amser a ddiogelwyd yn cael ei roi. Roedd dwy uwch nyrs yn oruchwylwyr hyfforddedig.
- 4.34 Roedd offer argyfwng yn cael ei gadw yn yr uned cleifion mewnol ac yn cael ei wirio bob nos.
- 4.35 Roedd cofnodion clinigol yn cael eu cadw'n ddiogel, yn yr uned cleifion allanol a chleifion mewnol. Roedd cofnodion cleifion allanol yn cael eu cadw'n dda a chofnodion yn briodol, er nad oedd llofnodion bob amser yn hawdd i'w dehongli ac nid oedd unrhyw fodd o ganfod pwy oedd wedi gwneud y cofnod. Roedd cofnodion clinigol cleifion mewnol o safon uchel ond, eto, ni ellid dehongli'r llofnodion. Roedd y cynlluniau gofal y gwnaethom eu hadolygu gyda chofnodion cynhwysfawr; adolygwyd y rhain gan grŵp amlddisgyblaethol o leiaf bob wythnos, neu'n amlach os oedd angen. Roedd siartiau presgripsiwn a gweinyddiad wedi'u cwblhau'n briodol.
- 4.36 Deliwyd gyda chwynion yn fewnol ac roedd y rhai y gwnaethom eu hadolygu wedi derbyn ymateb priodol. Roedd carcharorion oedd yn anhapus gyda'r ymateb yn gallu dwyn y mater at sylw Primecare Forensic Medical, G4S neu'r bwrdd iechyd lleol.
- 4.37 Roedd rheolaeth clefyd trosglwyddadwy yn dda ac roedd cysylltiadau gyda'r Asiantaeth Diogelu Iechyd. Roedd carcharorion yn cael cynnig brechiadau hepatitis ond nid oedd y rheiny

o dan 24 oed yn cael cynnig y brechiad MMR yn rheolaidd. Nid oedd amddiffyniad ataliol eto ar gael, er bod polisi drafft yn ei le i ddarparu condomau yn y dyfodol agos.

- 4.38 Ar gyrhaeddiad, roedd yr holl newydd-ddyfodiaid yn cael eu gweld yn yr ystafell derbyniadau meddygol a sgrinio cychwynnol cynhwysfawr yn cael ei gwblhau; roedd hyn yn cynnwys ffurflen ganiatâd ar gyfer rhannu gwybodaeth. Rhoddwyd gwybodaeth i garcharorion, yn llafar a thrwy lyfryn iechyd, ar sut i gael mynediad at wasanaethau iechyd. Gwnaethpwyd y mwyafrif o sgrinio cychwynnol gan RMN; roedd hyn gyda'r fantais o alluogi dynodiad o garcharorion gyda phryderon iechyd meddwl, yn enwedig y rheiny nad oedd wedi bod mewn carchar yn flaenorol. Roedd unrhyw garcharor oedd yn dangos pryderon o'r fath yn cael ei leoli yn yr uned gofal iechyd am oruchwyliaeth dros nos. Cynhaliwyd sgrinio iechyd eilaidd y diwrnod canlynol yn yr uned gofal iechyd, ac roedd unrhyw newydd-ddyfodiad a oedd yn gofyn am gael gweld meddyg, neu y teimlai'r staff fod angen ei weld, yn cael gweld y meddyg ar yr un pryd.
- 4.39 Unwaith yr oeddynt ar yr adeiniau, roedd carcharorion oedd eisiau mynediad at unrhyw wasanaeth iechyd yn siarad gyda'r nyrs yn ystod rowndiau meddyginiaeth y bore a'r ceisiadau hyn yn cael eu dychwelyd i'r uned gofal iechyd. Roedd y nyrsys nos yn gwneud yr holl apwyntiadau cleifion allanol yn ystod eu shift, oedd yn ddefnydd gwael o'u hamser. Roedd staff gwasanaethau iechyd yn dosbarthu slipiau apwyntiad unigol i garcharorion a rhestr o'r holl garcharorion gydag apwyntiadau i'r adeiniau priodol bob dydd. Ychydig o restrau disgwyl oedd ar gyfer clinigau, heblaw am yr optegydd. Roedd carcharorion oedd yn gofyn i weld meddyg yn cael eu brysbennu gyntaf gan nyrsys a gwnaethpwyd apwyntiad cynnar gyda'r meddyg ble'r oedd angen. Nid oedd y nifer o garcharorion na wnaeth fynychu apwyntiadau'n ormodol. Roedd rhai carcharorion o'r fath yn honni nad oeddynt wedi derbyn rhybudd o'r apwyntiad.
- 4.40 Roedd amrediad da o glinigau a arweinid gan y nyrs, gan gynnwys dynion iach, colli pwysau ac iechyd rhywiol. Roedd clinigau clefydau cronig yn cael eu dosbarthu gan nyrsys oedd wedi'u hyfforddi yn yr arbenigedd hwnnw, gyda chymorth gan nyrsys arbenigol cymunedol. Roedd carcharorion diabetig yn cael eu sgrinio'n rheolaidd a gyda mynediad at giropodydd ac optegydd, a'r olaf yn cynnwys sgrinio retinau. Roed llyfrau sylwadau carcharorion yn cael eu cadw yn y rhan cleifion allanol ac roedd carcharorion yn gallu gwneud cofnodion am y clinig yr oeddynt wedi'i ymweld. Roedd yr holl sylwadau a welsom yn ganmoliaethus.
- 4.41 Roedd polisi salwch arbennig gyda rhestr gyfyngedig o feddyginiaethau syml. Roedd y meddyginiaethau a gyflenwyd yn cael eu cofnodi ar flaen y siart presgripsiwn a gweinyddu os oedd y claf eisoes yn derbyn meddyginiaeth ond nid oedd yn glir a oedd cofnodion yn cael eu gwneud o'r cyflenwad o feddyginiaethau i garcharorion heb siartiau presgripsiwn. Nid oedd carcharorion yn cael meddiant o feddyginiaethau fel paracetamol neu ibuprofen, ac nid oedd yr eitemau hyn ar gael drwy siop y carchar. Roedd angen datblygu PGDs fyddai'n caniatáu i nyrsys, yn dilyn asesiad risg wedi'i ddogfennu, i weinyddu rhyddhad poen syml i garcharorion mewn meddiant
- 4.42 Roedd cyffuriau rheoledig (CDs) yn cael eu cadw mewn cabinet diogel ac roedd cadw cofnodion yn foddhaol. Roedd CDs a gymerwyd ymaith ar fynediad i'r carchar yn cael eu cadw'n ddiogel ond nid oedd unrhyw weithdrefn ffurfiol ar gyfer eu gwarediad. Roedd CDs wedi dyddio'n bresennol yn y cabinet CD.
- 4.43 Darparwyd taflenni gwybodaeth cleifion gyda'r rhan fwyaf o feddyginiaethau mewn meddiant.
- 4.44 Roedd pwyllgor meddyginiaethau a therapiwteg yn cyfarfod bob tri mis.

- 4.45 Roedd ffisiotherapydd yn ymweld ddwywaith yr wythnos. Roedd yr ystafell ymarfer corff yn cynnal rhaglenni'n ymwneud ag iechyd, megis grŵp dros-50 a rhaglen colli pwysau. Roedd clinig galw hebio'n cael ei weithredu ar adain D bob yn ail wythnos, ble'r oedd uwch nyrs yn bresennol ar yr adain yn ystod y cyfnod cyfeillachu gyda'r nos i ateb unrhyw gwestiynau'n ymwneud ag iechyd mewn gosodiad anffurfiol. Roedd y carcharorion yn gwerthfawrogi hyn.
- 4.46 Roedd y fferyllfa wedi'i lleoli yn y rhan cleifion allanol, gydag agoriad diogel yn arwain i'r ystafell aros. Roedd drws y fferyllfa wedi'i gloi bob amser. Roedd cwpwrdd tu allan i oriau ar gael pan oedd y fferyllfa wedi cau. Roedd nyrsys oedd yn cymryd meddyginiaeth o'r cwpwrdd hwn yn cael eu cyfarwyddo i adael llungopi o'r presgripsiwn, i ddilysu unrhyw feddyginiaeth a dynnwyd ohono. Mae'n ymddangos nad oedd hyn yn digwydd bob amser, ac nid oedd y cwpwrdd yn cael ei wirio'n rheolaidd gan staff y fferyllfa. Os oedd y feddyginiaeth yr oedd ei hangen ddim yn y cwpwrdd tu allan i oriau, gallai staff nyrsio gael allwedd i'r fferyllfa o'r brif giât, cael mynediad at y fferyllfa ac anodi'r llyfr log i ddangos y rhesymau dros fynediad. Dywedwyd wrthym nad oedd anodiad o'r llyfr log yn cael ei wneud bob amser.
- 4.47 Roedd deintydd yn darparu pedair sesiwn yr wythnos. Roedd gwasanaethau deintyddol yn dda â'r holl garcharorion oedd yn gwneud cais i gael gweld deintydd yn cael o fewn dwy wythnos o'u cais. Defnyddiwyd y sesiwn yma i asesu eu hiechyd deintyddol a thrafod triniaeth y dyfodol. Roedd unrhyw driniaeth yr oedd ei hangen yn cael ei gwneud o fewn wyth wythnos o'r asesiad
- 4.48 Roedd gwasanaethau cleifion mewnol wedi'u strwythuro a'u rheoli'n dda gan uwch RMN. Roedd nyrsys wedi'u hyfforddi ar yr adain bob dydd ac roedd cefnogaeth dda gan HCAs. Roedd amser o'r gell yn addas a staff gwasanaethau iechyd yn trefnu gweithgaredd therapiwtig ar gyfer cleifion. Roedd rhyngweithiadau da rhwng staff gwasanaethau iechyd a chleifion, a dywedodd carcharorion wrthym fod nyrsys yn amyneddgar a chefnogol. Roedd cleifion oedd yn gallu gadael y rhan cleifion mewnol i fynychu addysg neu'r ystafell ffitrwydd yn cael gwneud hynny, ac yn y mwyafrif o achosion roedd cleifion a'u hymwelwyr yn cwrrd ar y ward.
- 4.49 Canfuwyd bod un o'r cleifion mewnol wedi'i gadw mewn llety arbennig ac mewn dillad strip. Pan aethom ati i archwilio hyn, canfuwyd fod dillad o'r fath ond yn cael ei ddefnyddio fel dewis olaf, a bod y claf yn cael ei dynnu o'r dillad strip y diwrnod canlynol. Fodd bynnag, nid oedd unrhyw gofnod wedi'i gadw o hyn yn ganolog.
- 4.50 Cynhaliwyd bwrdd rhyddhau ble'r oedd uwch nyrs a rheolwr adain A yn cyfarfod i drafod rheolaeth y claf yn y dyfodol.
- 4.51 Roedd rhai apwyntiadau allanol wedi'u diddymu ond gwnaethpwyd ymdrech i osgoi hyn. Yn y cyfnod o Ionawr i Fai 2008, roedd 29% o apwyntiadau ysbty wedi'u diddymu oherwydd diffyg tywyswyr, ond roeddynt i gyd wedi'u hail-archebu. Roedd gwaith yn cael ei wneud i roi sylw i'r broblem hon.
- 4.52 Darparwyd gwasanaethau iechyd meddwl gan RMNs Primecare Forensic Medical ac Ymddiriedolaeth GIG Prifysgol Bro Morgannwg Abertawe. Roedd polisïau iechyd meddwl sylfaenol yn eu lle ond nid oedd rhai wedi'u hadolygu. Roedd y tîm yn cynnwys un uwch nyrs, wedi'i chefnogi gan chwe RMNs. Roedd y tîm yn cynnal pedwar clinig RMN bob wythnos, ac roedd gan yr holl RMNs eu baich achosion eu hunain ac yn gyfrifol am adeiniau penodol. Roedd cyfeiriadau'n cael eu gwneud drwy'r broses dderbyniadau a gan staff gwasanaethau iechyd eraill, swyddogion adain a'r carcharorion eu hunain. Fel arfer roedd cyfeiriadau'n cael eu gweld o fewn dwy wythnos oni bai fod y cais yn fwy brys, ble byddai'r carcharor yn cael ei weld yn syth. Roedd asesiad iechyd meddwl ffurfiol yn cael ei wneud a llwybr gofal yn cael ei gwblhau. Roedd yr holl garcharorion oedd yn cyrraedd y carchar ar feddyginiaeth gwrth-

seicotig yn cael eu gweld yn awtomatig gan y tîm a gan y seiciatrydd fforensig ymweliadol, oedd yn cynnal dwy sesiwn yr wythnos. Yn absenoldeb y seiciatrydd, byddai un o'r Meddygon Teulu yn darparu cymorth meddygol i'r tîm.

- 4.53 Roedd gorddibyniaeth gan staff adain ar y tîm mewngymorth iechyd meddwl i fonitro'r holl garcharorion a roddwyd ar ddogfen asesiad, gofal mewn cystodaeth a gwaith tîm (ACCT), ac roedd hyn yn ychwanegu at faich achosion yr holl RMNs. Mewn llawer o achosion, roedd y carcharorion a roddwyd ar ddogfen ACCT yn cael eu lleoli'n amhriodol ar yr uned cleifion mewnol. Roedd swyddogion newydd yn cael cwrs ymwybyddiaeth iechyd meddwl deuddydd yn ystod eu hyfforddiant cychwynnol ond dim ar ôl hynny. Nid oedd unrhyw wasanaethau gofal dydd i gleifion mewnol neu garcharorion ar yr adeiniau. Roedd staff newydd yn cael eu recriwtio i ddarparu gwasanaeth o'r fath ond yn y cyfamser roedd staff gwasanaethau iechyd yn adolygu carcharorion gydag anghenion iechyd meddwl lefel isel. Roedd gwasanaethau cynghori'n rhy gyfyngedig i roi sylw i faterion iechyd meddwl niferus y carcharorion. Nid oedd ymyraethau therapiwtig, megis ymlacio, hunan-barch a rheoli pryder.
- 4.54 Roedd y tîm mewngymorth iechyd meddwl yn darparu cefnogaeth dda i'r carcharorion. Roedd y tîm yn cynnwys dau therapydd ymddygiadol gwybyddol llawn-amser, dwy nyrs seiciatrig gymunedol (CPNs) hyfforddedig, seicolegydd clinigol yn cynnal chwe sesiwn yr wythnos a seiciatrydd ymgynghorol cyffredinol ymweliadol am dair sesiwn yr wythnos. Roedd y ddau CPNs yn cynnal baich achosion o 25 claf yr un ac wedi'u lleoli ar yr adain. Tra'r oedd hyn yn cael ei groesawu, roedd y llety'n gyfyngedig ac wedi'i leoli yng nghanol coridor adain. Yn ychwanegol, roedd y seicolegydd clinigol yn rhannu swyddfa gydag un o'r CPNs. Roedd cyfeiriadau at y tîm yn cael eu gwneud drwy'r tîm gofal sylfaenol, ac roedd tîm amlddisgyblaethol yn cyfarfod bob wythnos i drafod cyfeiriadau a dyrannu cleifion. Roedd yr holl gleifion mewngymorth ar ddull rhaglen gofal (CPA), naill ai CPA uwch neu un safonol. Roedd adolygiadau CPA bob amser yn cynnwys swyddog personol y carcharor, a ble bo'n briodol, timau cymunedol.

Argymhellion pellach

- 4.55 Dylid diweddarau'r asesiad angen iechyd, gyda chynllun gweithredu ategol, fel mater o frys.
- 4.56 Dylid cyflwyno system rheoli cleifion clinigol electroneg.
- 4.57 Dylai'r gell arsyllu yn yr ardal cyfeillachu cleifion mewnol gael ei dychwelyd i ddefnydd normal a thynnu'r ffenestr persbeccs.
- 4.58 Dylai staff y fferyllfa wirio'n rheolaidd y meddyginiaethau sy'n cael eu dal yn yr ystafelloedd triniaeth.
- 4.59 Dylid recriwtio gweithwyr camddefnydd sylweddau ychwanegol, yn cynnwys staff nyrsio a gweinyddol, er mwyn sicrhau fod carcharorion yn derbyn gofal a chefnogaeth briodol.
- 4.60 Dylai cofnod o lofnodion y staff gwasanaethau iechyd a'u dynodiadau fod ar gael yn hawdd i bersonél sy'n cael mynediad at gofnodion clinigol.
- 4.61 Dylai'r holl oedolion ifanc dan 24 oed gael cynnig brechiad MMR wrth ddod i mewn i'r carchar.
- 4.62 Dylid darparu diogelwch gwahanfur a dylai carcharorion dderbyn gwybodaeth iechyd briodol.

- 4.63 Dylid cyflogi staff gweinyddol ychwanegol i wneud apwyntiadau cleifion allanol a chyflenwi'r apwyntiadau i'r claf.
- 4.64 Pan fo carcharor yn cael meddyginiaethau salwch arbennig, dylai eu gweinyddiad gael ei gofnodi ar siart presgripsiwn a gweinyddu. Dylai hon gynnwys enw'r carcharor, dyddiad y cyflenwad, a pham y rhoddwyd y feddyginiaeth. Dylai staff y fferyllfa wneud archwiliad rheolaidd o staff er mwyn cysoni defnydd.
- 4.65 Dylid caniatáu i feddyginiaethau fel paracetamol ac ibuprofen gael eu dal mewn meddiant, ar ôl cynnal asesiad risg sydd wedi'i dogfennu.
- 4.66 Dylid cael gweithdrefn ffurfiol ar gyfer cael gwared â chyffuriau a reolir sy'n cael eu cymryd oddi ar y carcharorion pan ddônt i mewn.
- 4.67 Dylai nyrsys sy'n mynd i mewn i'r fferyllfa tu allan i oriau bob amser gofnodi eu henwau, yr amser a'r pwrpas dros fynd i mewn i'r fferyllfa.
- 4.68 Dylai staff y fferyllfa wneud archwiliadau rheolaidd.
- 4.69 Os nad yw meddyginiaeth mewn meddiant yn cael ei chasglu gan y cleifion, dylid cynnal gweithdrefnau dilynol i archwilio p'un a oes angen y feddyginiaeth bellach.
- 4.70 Dim ond mewn amgylchiadau eithriadol y dylid defnyddio dillad strip yn yr uned gofal iechyd, a dylid dychwelyd y claf i ddillad cyffredin ar y cyfle cyntaf. Dylid dal cofnod canolog o'r defnydd o ddillad strip.
- 4.71 Dylai holl bolisiâu iechyd meddwl sylfaenol gael eu hadolygu a'u diweddarau'n flynyddol.
- 4.72 Dylai ymwybyddiaeth iechyd meddwl i'r holl swyddogion gael ei diweddarau o leiaf bob blwyddyn.
- 4.73 Dylai'r tîm mewnol iechyd meddwl sylfaenol gyflwyno strategaethau ymdopi ar gyfer carcharorion gydag anghenion iechyd meddwl lefel isel.
- 4.74 Dylai gwasanaethau cyngori generig gael eu cyflwyno er mwyn rhoi mwy o gefnogaeth i garcharorion.
- Pwyntiau cynnal a chadw**
- 4.75 Dylid addurno'r ardal cawod cleifion mewnol a dylai gael rhaglen lanhau reolaidd.
- 4.76 Dylai stafelloedd triniaeth adeiniau fod â rhaglen lanhau reolaidd.
- Arfer dda**
- 4.77 *Roedd y clinig 'galw heibio' yn rhoi cyfle i garcharorion bregus, yn cynnwys carcharorion hŷn, geisio cyngor anffurfiol gan staff y gwasanaethau iechyd heb orfod mynychu'r uned gofal iechyd.*

Adran 5: Gweithgareddau

Gweithgareddau Dysgu a Sgiliau a gwaith

Deilliannau disgwylidig:

Mae'r ddarpariaeth dysgu a sgiliau yn cwrdd â gofynion darpariaeth Fframwaith Arolygu Cyffredin yr Arolygiaeth addysg arbenigol (wedi ei arolygu ar wahân gan arolygwyr addysg arbenigol). Anogir a galluogir carcharorion i ddysgu yn ystod ac ar ôl dedfryd, fel rhan o gynllun dedfrydu; a bod ganddynt fynediad at gyfleusterau llyfrgell da. Mae digon o weithgaredd â phwrpas ar gael ar gyfer yr holl boblogaeth o garcharorion.

- 5.1 **Dylai bod amrediad ehangach o raglenni addysgol ar gael ar gyfer carcharorion bregus. (5.13)**

Heb ei gyflawni. Darparodd y carchar raglenni addysgol rhan-amser ar gyfer carcharorion bregus. Fodd bynnag, nid oedd ystafell ddosbarth ar gyfer y dosbarth sgiliau sylfaenol; roedd carcharorion yn cael eu dysgu mewn ardal hamdden swllyd, nad oedd yn addas i'r pwrpas (gweler argymhelliad 5.2).

Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 5.2 **Dylid darparu dosbarthiadau ychwanegol gyda'r nos a phenwythnosau. (5.14)**

Heb ei gyflawni. Ers yr arolygiad blaenorol, roedd targed oriau gweithgaredd â phwrpas wedi ei leihau o 32 i 26 o oriau. O ganlyniad, bu lleihad yn darpariaeth dosbarthiadau gyda'r nos mewn pynciau megis seicoleg ac ieithoedd tramor. Yn ychwanegol, roedd yr arian ar gyfer prosiect dysgu hyblyg technoleg gwybodaeth a chyfathrebu (TGCh) wedi dod i ben ac ni chafwyd arian yn ei le. Golygai hyn nad oedd gan garcharorion a oedd yn gweithio llawn amser neu a oedd yn yr uned carcharorion bregus fawr o fynediad at gyfleoedd addysgol. Nid oedd y carchar yn gwneud digon i ddarparu gweithgareddau cyfoethogi allan-o'r-gell, dosbarthiadau gyda'r nos neu ddosbarthiadau i garcharorion mwy abl. Nid oedd darpariaeth ar gyfer datblygu sgiliau byw'n annibynnol, fel coginio.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 5.3 **Dylai'r dyraniad at ddosbarthiadau addysg gael ei gydlynu'n iawn ac adlewyrchu anghenion ac asesiadau sgiliau cychwynnol y carcharorion. (5.15)**

Heb ei gyflawni. Ar amser yr arolygiad, roedd y polisi dyraniadau a rôl y bwrdd dyraniadau yn cael eu hadolygu, gan nad oedd y systemau presennol yn gweithio'n ddigon da. Ni wnaeth y carchar dalu digon o sylw i asesiadau risg, anghenion addysgol na chymhellion a statws breintiau a enillwyd (IEP) wrth ddyrannu carcharorion i'r gwahanol weithgareddau. Roedd y cysylltiadau rhwng y cynllun dedfrydu a dysgu a sgiliau yn annatblygedig. Er y gallai staff dyraniadau gael canlyniadau'r sgrinio sgiliau sylfaenol cychwynnol, ni wnaethant ddefnyddio'r rhain yn effeithiol i wneud dyraniadau. Ni chyfarfu'r bwrdd dyraniadau, ac nid oedd y mynediad at gyfleoedd dysgu a gwaith gan garcharorion bob amser yn deg. Ni wnaeth canlyniadau'r asesiadau bob amser hysbysu'r cynllunio gwaith er mwyn sicrhau fod carcharorion yn mynychu'r rhaglenni oedd yn cydweddu i'w galluoedd neu a oedd yn eu herio'n briodol. Ni wnaeth y tiwtoriaid ddigon o ddefnydd o'r cynllun dedfryd neu wybodaeth asesu arall wrth osod targedau dysgu, nac i hysbysu cynlluniau dysgu unigol neu wneud penderfyniadau ynghylch cwrdd ag anghenion.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

5.4 Dylai darpariaeth llythrennedd a rhifedd gwrdd ag anghenion carcharorion a chynnwys dosbarthiadau ar gyfer siaradwyr Saesneg fel ail iaith. (5.16)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd ansawdd y ddarpariaeth sgiliau sylfaenol yn dda, er mewn rhai dosbarthiadau roedd gorddibyniaeth ar gwblhau taflenni gwaith. Yn awr roedd dosbarthiadau Saesneg ar gyfer siaradwyr ieithoedd eraill (ESOL) er mwyn cwrdd ag anghenion carcharorion sy'n wladolion tramor, er nad oedd y cwrs wedi'i achredu. Nid oedd darpariaeth ar wahân ar gyfer carcharorion gydag anghenion dysgu ychwanegol neu gymhleth, ac roedd y dosbarthiadau'n cynnwys carcharorion o amrediad gallu rhy eang. Roedd hyn yn amharu ar y cynnydd y gallai carcharorion ei wneud.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

5.5 Dylid gwella adnoddau TGCh. (5.17)

Cyflawnwyd. Roedd adnoddau TGCh, yn cynnwys cyfrifiaduron, o safon diwydiant. Roedd yr ystafelloedd dysgu o safon dda ac roedd y cyflwyniad i'r maes yn pwysleisio'n dda'r agweddau iechyd a diogelwch. Roedd carcharorion yn medru cyflawni llythrennedd cyfrifiadurol a thechnoleg gwybodaeth (CLAIT), CLAIT PLUS a chymwysterau Trwydded Yrru Gyfrifiadurol Ewropeaidd a datblygu sgiliau mewn prosesu geiriau, taenlenni a chyflwyniadau POWERPOINT.

5.6 Dylid cael trefniadau i lenwi absenoldeb athrawon. (5.18)

Cyflawnwyd yn rhannol. Er bod gwelliannau wedi bod yn y maes hwn, nid oedd y trefniadau ar gyfer cynnal y nifer staffio cyflawn wedi cael ei reoli'n ddigon da. Cymerodd rhai swyddi gwag ormod o amser i'w llenwi. Nid oedd digon o hyblygrwydd yn y grŵp staffio i lenwi absenoldeb staff. Nid oedd cyllideb goramser i lenwi absenoldeb athrawon er bod cronfa o diwtoriaid gyda chliriad diogelwch ar gael.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

5.7 Dylid gwella casglu data a rheolaeth gwybodaeth. (5.19)

Cyflawnwyd. Roedd y systemau ar gyfer casglu a monitro data yn dda. Casglwyd amrediad o ddata, yn cynnwys ffigyrau effeithiolrwydd dosbarth, data targedau perfformiad allweddol, recriwtio, presenoldeb, a chanlyniadau asesiadau sgiliau sylfaenol. Defnyddiwyd y setiau data hyn er mwyn gwella perfformiad ac ansawdd y ddarpariaeth dysgu a sgiliau. Er enghraifft, dadansoddwyd y ffigyrau effeithiolrwydd dosbarth yn y grŵp gwella ansawdd er mwyn gwella presenoldeb.

5.8 Dylid llunio polisi gwella ansawdd, neu gyfatebol, ynghyd â chynllun gweithredu gyda therfynau amser. (5.20)

Cyflawnwyd. Roedd strategaethau gwella ansawdd cynhwysfawr ac effeithiol yn eu lle. Roedd adroddiad hunanasesu (SAR) yn cynnwys sylwadau beirniadol a gwerthusol, yn cael eu cefnogi â data ac roedd cynllun gweithredu SAR wedi'i gynhyrchu. Roedd y rhan fwyaf o'r gweithrediadau o'r cynllun gweithredu SAR blaenorol wedi eu cyflawni. Roedd calendr ansawdd defnyddiol yn rhaglennu prosesau allweddol fel ysgrifennu'r SAR, cynnal arsylliadau, cyfarfodydd tîm cwricwlwm, a gwerthuso. Roedd presenoldeb da yn y grŵp gwella ansawdd misol. Roedd y tiwtoriaid yn cael adborth da a phwyntiau gweithredu'n cael eu cofnodi. Roedd y rhai yr arsyllwyd arnynt yn cael cyfle i wneud sylwadau ar y profiad a chanlyniadau'r arsylliad.

5.9 Dylai carcharorion mewn gweithdai gael digon o waith i'w cadw'n brysur yn ystod y diwrnod gwaith. (5.41)

Heb ei gyflawni. Yn y contract gweithdai, a oedd wedi ymgymryd â nifer o contractau pacio a gosod wrth ei gilydd, nid oedd digon o waith i gadw'r carcharorion yn brysur. Golygai'r diffyg darpariaeth hwn fod y rhestrau aros o garcharorion a oedd eisiau mynediad at y nifer o gyfleoedd gwaith a dysgu yn rhy hir, ac nid oedd y carcharorion bob amser yn cael y lleoliad o'u dewis.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

5.10 Dylid cael strwythur tâl a bonws cymharol ar gyfer addysg a gweithgareddau gwaith eraill. (5.42)

Cyflawnwyd. Roedd polisi tâl lleol cyfredol, a oedd yn sicrhau nad oedd y carcharorion yn cael eu hanfanteisio trwy fynychu dysgu a sgiliau. Gallai'r holl garcharorion gael mynediad at y swyddi sylfaenol oedd ar gael. Roedd rhaid i garcharorion oedd eisiau swyddi a dalai fwy, fel technegwyr neu reolwyr ansawdd, gwrdd ag amrediad o feini prawf. Roedd y system hon yn dda ac yn rhoi profiad bywyd go iawn i'r carcharorion hyn. Roedd system ddigonol o gosbau i'r carcharorion oedd yn absenoli eu hunain o'r gwaith, yn cynnwys peidio rhoi cyflog iddynt. Roedd carcharorion a oedd yn sâl neu'n methu gweithio yn cael eu talu ar y raddfa safonol.

Gwybodaeth ychwanegol

- 5.11** Roedd bron y cyfan o'r carcharorion wedi derbyn prawf sgrinio sgiliau sylfaenol, a gyflenwyd gan garcharorion partner cyfoed. Roedd newydd-ddyfodiadaid yn gweld y dull anffurfiol hwn yn ddefnyddiol. Roedd y profion yn cael eu marcio gan y staff sefydlog, a oedd yn rhyddhau'r canlyniadau i staff arall yn y carchar. Roedd carcharorion yn derbyn llyfryn defnyddiol ynghylch y cyfleoedd addysgol oedd ar gael iddynt. Roedd y llyfryn hwn ar gael mewn Braille, ond nid yn y Gymraeg hyd yn hyn.
- 5.12** Talwyd sylw da i wybodaeth marchnad lafur a diddordeb carcharorion mewn cynllunio gwelliannau i'r ddarpariaeth, ond ni wnaethpwyd y newidiadau i'r hyfforddiant oedd ar gael yn ddigon cyflym i ymateb i anghenion y carcharorion. Er bod y cyn-floc weldio wedi ei ddatblygu i gynnwys hyfforddiant mewn plastro a gwaith coed, roedd yr oedi mewn llenwi swyddi staff wedi arwain at gau cyrsiau mewn trin ceir a gwaith coed. Nid oedd unrhyw ddarpariaeth ar gyfer rhaglenni mewn gwaith brics, plastro nac arlwy, er bod y rhain yn ffurfio rhan o'r cynllun datblygu.
- 5.13** Nid oedd llawer o'r carcharorion â mynediad at gyfleoedd cynyddol a oedd yn eu herio ddigon neu a oedd yn eu galluogi i fynd ymlaen gymaint ag y gallent. Er enghraifft, mewn dylunio graffeg, ni allai'r carcharorion a gyflawnodd ddyfarniadau lefel un symud ymlaen i lefel dau, a oedd yn golygu na ellid defnyddio'r sgiliau yr oeddent wedi eu datblygu yn ystod y cwrs chwe-wythnos.
- 5.14** Nid oedd rheolwyr a thiworiaid yn hyrwyddo'r iaith Gymraeg a'r diwylliant yn ddigonol. Ar draws y carchar, ychydig o arwyddion neu bosteri Cymraeg a welwyd. Roedd argaeledd adnoddau dysgu yn y Gymraeg yn wael. Nid oedd staff yn dynodi'r siaradwyr Cymraeg yn ddigon clir, ac nid oedd y dimensiwn Cymreig yn cael ei gofleidio'n llawn yn y ddarpariaeth ddysgu.
- 5.15** Roedd y carchar wedi gwneud defnydd da o amrediad o fentrau unwaith-ac-am-byth oddi wrth asiantaethau ac unigolion allanol, a oedd wedi ehangu cyfoeth ac amrediad y cwricwlwm. Roedd y rhain yn cynnwys gwahanol fentrau chwaraeon, Hwylusydd amrywiaeth ddiwylliannol

a chyswllt da gyda gŵyl lyfrau Gelli Gandryll. Fodd bynnag, nid oedd y prosiectau tymor byr hyn bob amser yn cael eu dilyn drwodd, ac nid oedd y dulliau a chyfleodd newydd a gynigient wedi eu plannu'n ddigon da yn y cwricwlwm.

- 5.16 Yn gyffredinol, roedd yr adnoddau ar gyfer dysgu a sgiliau yn ddigonol. Roedd yr ystafelloedd dosbarth yn lân gydag offer priodol, ac roedd liff yn y bloc amwynderau yn rhoi mynediad da i garcharorion gyda phroblemau symudoledd. Mewn astudiaethau celf a chyfryngau, roedd gan diwtoriaid fynediad da at adnoddau, ac er bod yr ystafelloedd celf yn gyfyng a heb oleuni naturiol, roeddent yn cael eu defnyddio mewn ffordd ardderchog er mwyn arddangos gwaith y carcharorion. Roedd cyllideb ddigonol ar gyfer prynu deunyddiau dysgu newydd ac uwchraddio'r dodrefn. Nid oedd gan y cyrsiau partner cyfoed, rhiantu ac ESOL ystafelloedd dosbarth dynodedig.
- 5.17 Cyfeiriwyd carcharorion at ddysgu a sgiliau gan staff cynllun dedfrydu, yr uned dyrannu gweithgareddau, cymwyseddau cyffredinol, swyddogion cyflwyno, neu hunan-gyfeiriad. Lleiafrif o gyfeiriadau a gafwyd gan oruchwylwyr troseddwyd. Yn gyffredinol, roedd cyfranogaeth gan garcharorion o grwpiau du a lleiafrifoedd ethnig yn y ddarpariaeth dysgu a gwaith yn dda. Roedd rheolwyr wedi dynodi nad oedd aelodau un grŵp lleiafrifol yn cyfranogi digon mewn addysg ac wedi cychwyn gweithredu'n briodol i wella'r gyfranogaeth. Yn ystod yr arolygiad, roedd presenoldeb yn y dosbarthiadau yn dda, er nad oedd yr un peth yn wir am brydlondeb. Roedd y symudiad at waith a dysgu yn araf; a golygai hyn fod dosbarthiadau yn aml yn cychwyn yn araf a bod ymyrraeth aml ar y dosbarth.
- 5.18 Roedd y rhaglen graidd addysg yn cynnwys sgiliau sylfaenol, hyfforddiant galwedigaethol a dysgu o bell. Roedd y carchar hefyd yn cynnal cynllun mentro cyfoed effeithiol, a oedd yn galluogi carcharorion i hyfforddi fel cynorthwylwyr dosbarth. Roedd oddeutu 20 o garcharorion yn cyflawni'r rôl yma. Bu lleihad diweddar mewn E-ddysgu oherwydd bod ariannu allanol wedi dod i ben. Roedd hyn wedi lleihau'n sylweddol gweithgareddau dysgu allan-o'r-gell y carchar. Roedd cynlluniau ar y gweill ar gyfer rhwydweithio'r deunyddiau dysgu oedd dros ben o'r prosiect ar y system gyfrifiadurol addysg a gwneud y rhain ar gael i garcharorion yn y blociau tai.
- 5.19 Roedd cymwysterau achrededig i'w cael yn y mwyafrif o feysydd gwaith, ac roedd gan garcharorion gyfle i fynd ymlaen i swyddi sgil uwch a chyflog uwch ym mhob gweithdy. Rhwng Ionawr ac Ebrill 2008, enillodd 501 o garcharorion gymhwyster. Roedd cyflawniad da o gymwysterau ychwanegol, fel tystysgrif diogelwch safle a thystysgrif diogelwch bywd, a oedd yn cefnogi cyflogaeth i'r dyfodol.

Llyfrgell

5.20 Dylid trafod gwasanaethau llyfrgell fel rhan o'r brif raglen cyflwyno. (5.28)

Cyflawnwyd. Aeth pob carcharor i'r llyfrgell fel rhan o'r rhaglen cyflwyno.

5.21 Dylid ymdrechu i leihau'r raddfa o golled llyfrau, a brysio i gael stoc newydd yn eu lle. (5.29)

Cyflawnwyd. Roedd colled llyfrau o'r llyfrgell wedi lleihau'n sylweddol yn dilyn gosod system gyfrifiadurol, ac roedd carcharorion a oedd wedi eu rhyddhau neu eu trosglwyddo yn cael eu tracio'n effeithiol. Bu 25% o gylchdro stoc ac yn ddiweddar roedd y carchar wedi prynu gwerth £8,000 o stoc newydd.

5.22 Dylai diddymiad sesiynau llyfrgell fod cyn lleied â phosib. (5.30)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd mynediad at y llyfrgell i'r rhan fwyaf o'r carcharorion, yn enwedig gweithwyr a charcharorion bregus, yn gyfyngedig; dim ond ar benwythnosau neu un gyda'r nos yr wythnos y gallent ymweld. Weithiau roedd y sesiynau hyn yn cael eu torri oherwydd prinder staff carchar. Roedd mynediad yn ystod yr wythnos wedi ei gyfyngu i'r rheiny oedd mewn addysg. Dim ond 20 o garcharorion a gâi fynd i mewn i'r llyfrgell, am rhwng 20 a 30 munud ar unrhyw un adeg.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Argymhelliad pellach

5.23 Dylai carcharorion yn yr uned carcharorion bregus gael gwell mynediad at y llyfrgell i ddibenion hamdden ac i gynnal prosiectau ymchwil.

5.24 Dylai fod digon o lyfrau i gefnogi'r holl ddsbarthiadau addysg a gweithdai. (5.31)

Cyflawnwyd. Roedd y llyfrgell yn cadw amrediad o lyfrau cwrs a oedd yn cefnogi meysydd astudiaeth y carcharorion. Roedd hefyd amrediad da o lyfrau eraill heb fod yn ffuglen. Roedd y berthynas gyda staff addysg yn dda ac roedd dosbarthiadau yn cymryd eu tro i ymweld â'r llyfrgell yn ystod y dydd i gynnal ymchwil.

5.25 Dylid cynyddu'r amrediad llyfrau mewn ieithoedd eraill i gwrdd ag anghenion y boblogaeth o garcharorion. (5.32)

Cyflawnwyd. Roedd stoc ddigonol o lyfrau a geiriaduron mewn ieithoedd tramor. Roedd gan y llyfrgellydd system dda a hyblyg ar gyfer rhentu llyfrau ar gyfer y boblogaeth gyfnewidiol o wladolion tramor. Roedd papurau newydd tramor yn rhy araf yn cyrraedd o lysgenadaethau tramor.

Gwybodaeth ychwanegol

5.26 Mae'r carchar wedi contractio allan ei wasanaethau llyfrgell i Gyngor Bwrdeistref Sirol Penybont-ar-Ogwr. Roedd y llyfrgellwyr llawn- a rhan-amser yn darparu amgylchedd glân a chroesawgar. Nid oedd gan y staff gymwysterau ond roeddent yn brofiadol a brwd.

5.27 Roedd stoc ddigonol o lyfrau. Roedd hyn yn cynnwys llyfrau print bras, detholiad o lyfrau gan awduron du ac Asiaidd a llyfrau i'r rhai oedd yn ddechreuwr darllen. Roedd gan y llyfrgellydd berthynas dda â storfa'r carchar, a olygai fod cael llyfrau i mewn ac allan o'r carchar yn gweithio'n weddol dda.

5.28 Roedd y llyfrgell yn rhedeg prosiect Storybook Dads a chynlluniau darllenwyr ac ysgrifenywyr preswyl. Roedd carcharorion yn defnyddio dau gyfrifiadur i ymarfer profion theori gyrru.

5.29 Roedd gan y llyfrgell amrediad da o gyfeirlyfrau. Roedd y rhain yn cynnwys cyfeirlyfrau cyfreithiol, llyfrau ar gyfraith lloches a mewnfudiaeth a Llawlyfr Carcharorion. Roedd yr olaf ar gael mewn gwahanol ieithoedd. Roedd Gorchmynion Gwasanaeth Carchardai ar gael ac wedi'u rhestru mewn ffolder.

Addysg gorfforol a hybu iechyd

Deilliannau disgwylidig:

Mae Addysg Gorfforol (AG) a chyfleusterau AG yn cwrdd â gofynion darpariaeth Fframwaith Arolygu Cyffredin yr Arolygiaeth addysg arbenigol (wedi ei arolygu ar wahân gan arolygwyr addysg arbenigol). Anogir a galluogir carcharorion i gymryd rhan mewn AG hamdden, o dan amgylchiadau diogel a gweddus.

- 5.30 **Dylai'r amrediad o gyrsiau hyfforddiant achrededig mewn addysg gorfforol gael ei ymestyn. (5.49)**

Cyflawnwyd. Yn awr roedd amrediad da o hyfforddiant achrededig. Roedd cyflawniad o Dystysgrifau YMCA mewn Hyfforddiant Ffitrwydd ar lefelau un a dau yn dda, sef 100% yn y flwyddyn gyffredol. Yn gyffredinol yn ystod 2007, roedd 98% o'r holl garcharorion ar gyrsiau mabolgampau wedi ennill cymhwyster. Roedd Her Tîm Symudol a chynllun Cadetiaid y Parc yn rhoi cyfle da i'r carcharorion ennill sgiliau a chymwysterau a fyddai'n cefnogi eu cyflogadwyedd cyffredinol. Roedd cynllun Cadetiaid y Parc hefyd yn paratoi carcharorion i ystyried gyrfa yn y lluoedd arfog.

- 5.31 **Dylai swyddogion AG gael cynnig rhaglen hyfforddiant achrededig priodol, fel y cymhwyster galwedigaethol cenedlaethol, i gyd-fynd â'u gweithgareddau gwaith. (5.50)**

Cyflawnwyd. Roedd staff AG yn defnyddio'r swyddogion yn dda a gallent ennill achrediad priodol a oedd yn cyd-fynd â'u gweithgareddau gwaith. Roeddent hefyd yn datblygu eu profiad gwaith bywyd go iawn.

- 5.32 **Dylid darparu gofod mwy ar gyfer yr ystafelloedd hyfforddiant cardiofasgwlaidd a chodi pwysau. (5.51)**

Cyflawnwyd. Roedd cyfleusterau addysg gorfforol yn briodol ar gyfer cyfansoddiad demograffiaid poblogaeth y carchar. Roedd cyfleusterau glân, da ar gyfer AG, yn cynnwys wal ddringo fewnol ac amrediad eang o offer ffisegol, yn cynnwys ar gyfer gwaith cardiofasgwlaidd.

- 5.33 **Dylid gwneud wyneb yr arwynebedd mabolgampau allanol yn ddiogel. (5.52)**

Cyflawnwyd. Roedd yr arwynebedd wedi ei orchuddio gydag Astroturf.

Argymhelliad pellach

- 5.34 **Dylai'r carchar sicrhau nad yw darpariaeth bloc tai newydd ar yr Astroturf presennol yn arwain at gollu manau chwarae allanol yn y dyfodol.**

- 5.35 **Dylid lleoli ystafell ddosbarth yn agos at y cyfleusterau chwaraeon. (5.53)**

Cyflawnwyd. Lleolwyd ystafell ddosbarth AG ger y cyfleusterau chwaraeon.

Gwybodaeth ychwanegol

- 5.36 **Yn gyffredinol, roedd dull cyfannol da o ymdrin ag AG. Roedd staff a swyddogion AG ar yr adeiniau yn annog y rhai nad oeddent yn cyfranogi i gymryd rhan mewn ymarfer dyddiol a**

defnyddio'r cyfleusterau AG. Roedd rhaglen amrywiol ar gyfer hybu iechyd a ffitrwydd personol, a oedd yn cwrrd ag amrediad o anghenion. Roedd y rhaglenni unigol ar gyfer iechyd a ffitrwydd yn cysylltu'n dda â diet, a gallai carcharorion wneud dewisiadau prydau bwyd iach.

- 5.37 Roedd y staff gwasanaethau iechyd ac AG yn gwneud asesiad da o iechyd y carcharorion cyn iddynt gymryd rhan mewn ymarfer. Roedd gan yr holl garcharorion, yn cynnwys carcharorion hŷn, gyfle i ddefnyddio'r gampfa o leiaf ddwy waith yr wythnos. Roedd gan y carcharorion ar lefel uwch ragor o gyfleoedd i ddefnyddio'r gampfa a chwarae gemau tîm megis peldroed. Roedd rhaglen colli pwysau dda; roedd hyn yn cynnwys defnyddio mynegrif braster corff fel un o'r meini prawf ar gyfer cyfranogaeth. Roedd y meini prawf mynegrif braster corff ar gyfer y rhai â chlefyd siwgr a ddymunai gymryd rhan yn y rhaglen colli pwysau yn cael ei osod yn is na'r norm.
- 5.38 Roedd yr holl garcharorion a ddefnyddiai'r cyfleusterau AG yn ystod y dydd yn cael eu hannog i gymryd cawod. Roedd tyweli glân a siampŵ ar gael ar ôl pob sesiwn. Roedd y carcharorion hŷn yn debygol iawn o gymryd y cyfle hwn i gael cawod yn y ciwbiclau caeedig, gyda nifer o'r carcharorion iau yn treulio mwy o amser ar eu rhaglenni ymarfer a chymryd cawod ar yr adain. Yn ystod sesiynau AG gyda'r nos, dim ond ar yr adeiniau yr oedd cawod ar gael.
- 5.39 Roedd damweiniau'n cael eu cofnodi a'u monitro'n dda gan y staff AG a'r Rheolwr AG. Roedd rhaglen ar gyfer adferiad y carcharorion hynny a oedd wedi cael damwain, gyda chysylltiadau rhwng staff AG a'r gwasanaethau iechyd a'r ffisiotherapydd rhan-amser.

Gweithgareddau ffydd a chrefyddol

Deilliannau disgwylidig:

Mae'r holl garcharorion yn gallu ymarfer eu crefydd yn llawn ac yn ddiogel. Mae'r gaplaniaeth yn chwarae rhan lawn ym mywyd y carchar ac yn cyfrannu'n gyffredinol at ofal, cefnogaeth ac adsefydlu carcharorion.

- 5.40 **Dylai'r ystafell aml-ffydd gael ei hadleoli i safle helaethach a mwy croesawgar. (5.61)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd anghenion y niferoedd cynyddol o garcharorion Moslemaidd yn cael eu cwrrd trwy ddefnyddio'r capel presennol â phared. Roedd gwell darpariaeth yn cael ei hymgorffori i'r cynlluniau ar gyfer y llety newydd.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 5.41 **Dylai'r tîm caplaniaid gael eu hymgorffori fwy i bob agwedd ar fywyd y carchar, a dylid sefydlu cyfathrebiadau effeithiol gydag adrannau a phenaethiaid polisi eraill (5.62)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd ymgysylltiad â gweithgareddau'r gyfundrefn ehangach wedi gwella, er bod presenoldeb mewn cyfarfodydd yn achlysurol. Roedd aelodau'r tîm caplaniaid yn ymwneud ag amrywiaeth o gyfarfodydd strategol a rheoli achosion ond ni fu presenoldeb yng nghyfarfod y gyfundrefn ers Awst 2007, ac nid oedd presenoldeb yng nghyfarfod y tîm gweithredu cydraddoldeb hiliol yn digwydd yn gyson.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 5.42 Roedd pedwar o gaplaniaid llawn-amser, pedwar rhan-amser a dau gaplan gwirfoddol yn ymweld. Roedd y tîm wedi'i integreiddio'n llawn, gyda'r caplan Moslemaidd yn ymgymryd â

dyletswyddau generig a'r tîm llawn yn ymwneud â digwyddiadau'r gaplaniaeth. Roedd y tîm yn ymwybodol o'r nifer o garcharorion oedd yn mynychu'r gwasanaethau a gweithgareddau ffydd, ac yn ymateb i angen. Roedd gan garcharorion Cristnogol, Moslemaidd, Sikh, Bwdhaidd, Tystion Jehofah a phaganiaid fynediad wythnosol at addoliad corfforaethol neu gyfarfodydd ffydd. Gydag eithriad Mormoniaid, paganiaid a Rastaffariaid, roedd caplaniaid o bob ffydd a geid yn y boblogaeth o garcharorion yn ymweld â'r carchar naill ai'n wythnosol neu ar gais, Pan nad oedd caplaniaid ar gael, roedd y caplan cydlynol yn delio â cheisiadau a mynediad at addoliad. Yn absenoldeb y caplan Moslemaidd, roedd Imam dros dro yn dod i'r carchar ar gyfer gweddïau dydd Gwener, ond nid y dosbarthiadau Islamaidd, a oedd felly'n cael eu diddymu.

- 5.43 Byddai caplan yn ymweld ag unrhyw garcharor a oedd yn methu mynychu gwasanaethau crefyddol oherwydd afiechyd neu bryderon disgyblaeth.
- 5.44 Roedd ymgysylltiad aelodau'r tîm caplaniaid gydag unigolion oedd mewn risg hunanladdiad a hunan-niweidio, yn enwedig y rheiny a ystyrid yn risg uchel yn yr uned gofal iechyd, yn dda. Roedd y gefnogaeth a roddid gan y tîm caplaniaid i garcharorion, staff a theuluoedd mewn argyfwng, yn enwedig yn achos gwaeledd terfynol neu farwolaethau hunanachosedig, yn gyson. Roedd y caplan Anglicanaidd wedi ei hyfforddi fel swyddog cydgysylltiad teulu.
- 5.45 Roedd cefnogaeth wirfoddol dda i weithgareddau caplaniaeth yn y carchar, er mai sefydliadau Cristnogol oedd y rhain gan fwyaf. Roedd carcharorion yn medru dathlu'r prif wyliau crefyddol ond nid oedd y carchar yn dda am hysbysebu a hyrwyddo'r digwyddiadau hyn.

Rhaglen Kainos

- 5.46 **Dylid dadansoddi'r broses Kainos er mwyn penderfynu p'un a yw'n gwneud y defnydd gorau o un o'r ychydig o unedau bychan y sefydliad. (5.68)**
- Nid yw'n berthnasol bellach. Nid oedd y rhaglen Kainos bellach yn ei lle.
- 5.47 **Dylai rheolwyr ganfod pam nad yw fawr neb o'r carcharorion lleiafrif ethnig yn defnyddio'r ddarpariaeth Kainos. (5.69)**
- Nid yw'n berthnasol bellach. Gweler argymhelliad 5.46.
- 5.48 **Dylai lle Kainos yn y prosesau cynllun dedfrydu ac agenda adsefydlu gael ei ffurfioli yn dilyn adolygiad o'i gyfraniad. (5.70)**
- Nid yw'n berthnasol bellach. Gweler argymhelliad 5.46).

Amser allan o'r gell

Deilliannau disgwylidig:

Anogir yr holl garcharorion i ymwneud â gweithgareddau allan-o'r-gell, ac mae'r carchar yn cynnig amserlen o weithgareddau allanol rheolaidd ac amrywiol.

- 5.49 **Dylid bod system effeithiol yn ei lle i gofnodi'n fanwl yr union amser allan o'r gell; dylai hyn gymryd i ystyriaeth ddiffyg presenoldeb a diddymiad gweithgareddau. (5.75)**

Cyflawnwyd. Cofnododd system gyfrifiadurol gynhwysfawr bob agwedd ar weithgareddau'r gyfundrefn ac amser allan o'r gell. Roedd yn cynnwys gwybodaeth yn gysylltiedig â diffyg presenoldeb mewn, neu ddiddymiad, gweithgareddau gwaith ac addysg, er bod tystiolaeth o beth gor-adrodd.

5.50 Dylai staff lynu at y gyfundrefn a hysbysebwyd, a hysbysu'r carcharorion o'r digwyddiadau mwyaf arferol. (5.76)

Heb ei gyflawni. Er bod y digwyddiadau dyddiol yn cael eu harddangos, nid oedd staff bob amser yn glynu atynt. Ar nifer o achlysuron gwelsom garcharorion yn cael eu cloi yn eu celloedd 15 munud ynghynt na'r gyfundrefn a hysbysir, ar ôl cinio ganol dydd a phryd gyda'r nos.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 5.51 Roedd cyfrif o'r amser allan o'r gell wedi ei seilio ar fformiwla gymhleth a oedd yn cymryd i ystyriaeth y nifer o garcharorion, oriau gweithgaredd â phwrpas (yn cynnwys ymyraethau), cyfeillachu, amser bwyd, amser domestig (glanhau celloedd), symudiadau ac ymweliadau cyfreithiol. Fodd bynnag, roedd y system yn cymryd yn ganiataol fod yr holl garcharorion yn cymryd y cyfnod cyfan o ddwy awr y dydd ar gyfer cyfeillachu ac ymarfer.
- 5.52 Roedd targed y carchar ar gyfer amser allan o'r gell wedi cael ei leihau o 10 i wyth awr yn Ebrill 2008 ac roedd hyn wedi arwain at leihad cyfatebol mewn amser allan o'r gell i garcharorion. Roedd yr amser allan o'r gell, fel y cafodd ei fesur ar amser yr arolygiad, yn cwrdd â'r targed newydd. Yn ein harolwg, adroddodd 9% o oedolion (o'i gymharu â'r cymharydd o 19%) a 3% o oedolion ifanc (o'i gymharu â'r cymharydd o 10%) iddynt dreulio 10 neu fwy o oriau allan o'u celloedd bob dydd.
- 5.53 Roedd y carchar yn dal 200 yn fwy o garcharorion nag yn yr arolygiad blaenorol, ac roedd y nifer o garcharorion di-waith wedi cynyddu gan oddeutu'r un nifer yn ystod yr amser hwnnw. Gallai carcharor di-waith ac a oedd yn cymryd rhan mewn ymarfer a chyfeillachu yn ystod y dydd gael ei gloi yn ei gell o 5.30pm tan 12.30pm y diwrnod canlynol.
- 5.54 Tarfwyd ar y gyfundrefn ddyddiol yn aml wrth i symudiadau beidio yn ystod y diwrnod craidd. Gwelsom hyn ar sawl achlysur, ac ar adegau nid oedd staff a charcharorion yn medru gadael na dod i mewn i'r unedau preswyl am gyfnodau o hyd at 20 munud, gan fod y drysau electronig wedi cael eu cloi wrth fynedfa'r unedau. Roedd rhaid i'r carcharorion a oedd tu allan wynebu'r elfennau, ac weithiau roeddent yn gwlychu. Roedd symudiadau'n peidio tra bod pobl ifanc neu garcharorion o adain D yn cael eu symud i neu o weithgareddau neu pan fo galwad brawf net yn cael ei chynnal ar y system radio.
- 5.55 Roedd mynediad da at gyfeillachu, a oedd yn arferol a bron byth yn cael ei ddiddymu. At ei gilydd roedd y gweithgareddau cyfeillachu yn briodol, er gwelsom oddeutu 20 o garcharorion ar un uned yn chwarae *poker* a defnyddio sglodion gamblo fel rhai mewn casino. Pan ofynnwyd i staff yr uned p'un a oedd hyn yn golygu dyledion, cawsom ei sicrhau nad oedd. Fodd bynnag, dywedodd y rheolwr diogelwch wrthym fod cryn gudd-wybodaeth ynghylch gamblo a'r dyledion sy'n deillio o'r gweithgareddau hyn (gweler paragraff 3.10).
- 5.56 Yn aml roedd ymarfer yn cael ei gwtogi neu ei ddiddymu mewn tywydd garw, ac nid oedd rhai unedau'n cynnig gweithgareddau yn eu lle.

- 5.57 Yn ystod ymarfer yn un o'r unedau oedolion ifanc, sylwasom nifer o'r carcharorion yn casglu at ei gilydd wrth ffenestri'r uned gyflwyno. Ni wnaeth staff herio hyn, a phan ofynnwyd iddynt, nid oeddent yn ei gweld yn broblem neilltuol, na chwaith bod bwlio neu drosglwyddo eitemau o bosib yn digwydd.

Argymhellion pellach

- 5.58 Dylid annog staff i herio ymddygiad anaddas gan garcharorion wrth ymarfer a chyfeillachu, a dylid rhoi'r gorau i weithgareddau gamblo.
- 5.59 Dylid adolygu'r arferiad o roi'r gorau i symudiadau i'r boblogaeth carcharorion gyffredinol ar adegau penodol er mwyn galluogi defnydd mwy cynhyrchiol o amser staff a charcharorion.
- 5.60 Dylid darparu gweithgareddau ychwanegol i garcharorion di-waith.

Adran 6: Trefn dda

Diogelwch a rheolau

Deilliannau disgwylidig:

Cynnal diogelwch a threfn dda trwy gysylltiadau staff-carcharor positif wedi eu selio ar barch naill wrth y llall yn ogystal â rhoi sylw i faterion ffisegol a gweithdrefnol. Mae rheolau a digwyddiadau arferol yn cael cyhoedduswydd da, yn gymesur, teg ac yn annog ymddygiad cyfrifol. Mae gweithdrefnau categoraiddio a dyraniad yn cael eu seilio ar asesiad o risg ac anghenion y carcharor; ac maent yn cael eu hegluro'n glir, eu cymhwyso'n deg a'u hadolygu'n rheolaidd.

Ni wnaethpwyd unrhyw argymhellion o dan y pennawd hwn yn yr arolygiad blaenorol.

Gwybodaeth ychwanegol

- 6.1 Nid oedd gwendidau amlwg yn y mesurau a gweithdrefnau diogelwch. Roedd gan yr adran diogelwch adnoddau da ac roedd systemau cudd-wybodaeth yn gweithio'n effeithiol.
- 6.2 Roedd rhai elfennau o ddiogelwch deinamig yn wan. Er bod cysylltiadau staff-carcharor yn gyffredinol positif at ei gilydd, eto gwelsom enghreifftiau o staff yn methu ag ymgysylltu gyda charcharorion neu herio ymddygiad anaddas (gweler yr adran ar gysylltiadau staff-carcharor). Yn ychwanegol, roedd niferoedd uchel o garcharorion di-waith, a olygai nad oedd llawer o garcharorion yn cael eu cadw'n brysur mewn gweithgareddau â phwrpas.
- 6.3 Hysbyswyd y carcharorion ynghylch y rheolau yn ystod y broses gyflwyno. Fodd bynnag, nid oedd rheolau'r adain yn cael eu harddangos yn amlwg mewn mannau cymunedol ac roedd rhai wedi eu lleoli yn y swyddfa, ble nad oedd carcharorion yn cael mynediad heb ganiatâd. Roedd y carcharorion y buom yn siarad â nhw yn ymwybodol o ymddygiad a allai arwain at weithredu disgyblaeth.
- 6.4 Roedd ôl-groniad o adolygiadau categoraiddio, yn dyddio o Ebrill 2008. Roedd yn anodd iawn symud carcharorion i hyfforddiant carchardai priodol o'r sefydliad, ac roedd hyn yn arbennig o ddwys i droseddwr rhywiol a charcharorion o'r tu allan i'r ardal a oedd eisiau symud yn nes adref. Roedd y cyfleoedd i oedolion ifanc symud i amodau D yn gyfyngedig.

Disgyblaeth

Deilliannau disgwylidig:

Mae gweithdrefnau disgyblu yn cael eu cymhwyso'n deg ac am reswm da. Mae'r carcharorion yn deall pam eu bod yn cael eu disgyblu a gallant apelio yn erbyn unrhyw gosbau a osodir arnynt.

Dyfarniadau

Ni wnaethpwyd unrhyw argymhellion o dan y pennawd hwn yn yr arolygiad blaenorol.

Gwybodaeth ychwanegol

- 6.5 Cyflwynwyd y weithdrefn ddisgyblu o adroddiadau llai ar 1 Mawrth 2008. Dim ond yn adain B y cawsant eu cynnal, gyda'r oedolion ifanc, ac yr oedd, ar gyfartaledd, bum adroddiad llai yn cael ei roi bob wythnos ar gyfer troseddau penodol. Gellid trosglwyddo'r adroddiad llai yn ddyfarniad llawn os canfuwyd fod y drosedd yn fwy difrifol nag a feddylwyd ar y cychwyn. Fel rheol y cosbau a roddwyd oedd colli cyfeillachu, colli teledu a cholli breintiau eraill am dri i bum diwrnod. Bu 57 o adroddiadau llai yn ystod y flwyddyn hyd yma.
- 6.6 Cafwyd 297 o ddyfarniadau a brofwyd yn ystod y pum mis cyn yr arolygiad, ac nid oedd cyfanswm o 54 wedi cael eu profi. Roedd cyhuddiadau difrifol a throseddau'n ymwneud â chyffuriau yn cael eu cyfeirio'n briodol at ddyfarnwr allanol. Ym Mai 2008, roedd 28% o'r boblogaeth ddu a lleiafrifoedd ethnig wedi bod ar ddyfarniad ac amlygwyd hyn yn y data monitro ethnig fel canran uchel. Fodd bynnag, nid oedd tystiolaeth fod ymchwiliad wedi bod i hyn, neu ei fod yn cael ei fonitro yn y cyfarfodydd adolygu dyfarniadau chwarterol.
- 6.7 Nid rheolwr y Weinidogaeth Cyfiawnder oedd bellach yn cynnal y dyfarniadau; roedd y dasg wedi ei rhoi i'r sefydliad ei chynnal. Roedd yr ystafell a neilltuwyd ar gyfer dyfarniadau wedi ei lleoli yn yr uned wahanu ac roedd yn ddigonol. Roedd y carcharor a gyhuddwyd yn eistedd ar gadair sefydlog wrth fwrdd, ac roedd y gwrandauiad yn cael ei gynnal yn briodol gan y cyfarwyddwr dyletswydd. Gwahaniaethwyd rhwng oedolion ifanc a charcharorion sy'n oedolion, ac roedd y cyfarwyddwr dyletswydd sy'n dyfarnu yn talu sylw neilltuol i ddealltwriaeth yr oedolyn ifanc o'r broses a'r cyhuddiadau. Roedd carcharorion yn cael cyfle i roi eu fersiwn nhw o'r digwyddiadau ond nid oeddent yn cael deunydd ysgrifennu yn ystod y gwrandauiad.
- 6.8 Roedd y dyfarniadau'n cael eu harchwilio'n drylwyr a'r tariff yn cael ei osod yn briodol. Roedd adolygiad chwarterol o'r broses yn cael ei gadeirio gan y dirprwy gyfarwyddwr gyda rheolwr adain, staff o'r adeiniau a chynrychiolydd o'r adran diogelwch yn mynychu. Roedd cymhwyso'r tariff yn cael ei drafod a'i adolygu, yn yr un modd ag yr oedd cwblhau'r gwaith papur.

Defnydd grym

- 6.9 **Dylid dynodi'r rhesymau dros y defnydd uchel o rym uchel yn erbyn oedolion ifanc ac ieuencid a dylid ymdrin â'r rhesymau gwaelodol. (6.21)**

Cyflawnwyd. Er bod y defnydd o rym gan staff yn erbyn oedolion ifanc wedi cynyddu, roedd y cofnodion yn awgrymu fod grym yn cael ei ddefnyddio'n bennaf i roi terfyn ar ymladd rhwng carcharorion, ac y defnyddid y lefel isaf o rym fel rheol. Roedd cofnodion o bob digwyddiad ble y cafwyd defnydd o rym yn cael eu casglu a'u monitro yng nghyfarfod y tîm uwch reolwr. Roedd y cofnodion hyn yn dynodi enwau'r carcharorion dan sylw, eu lleoliad a'u hethnigaeth, yn ogystal â disgrifiad byr o'r digwyddiadau cyn y ffrwgwd. Roedd y math o rym a ddefnyddiwyd yn cael ei ddisgrifio, yn ogystal ag enwau'r staff dan sylw. Roedd y cofnodion yn darparu dadansoddiad pellach o ddefnyddiau grym yn erbyn carcharorion du a lleiafrifoedd ethnig, a chrynodeb o p'un a oedd cynnydd wedi bod.

Gwybodaeth ychwanegol

- 6.10 Bu cynnydd canolog yn y defnydd o rym, yn unol â'r boblogaeth gynyddol. Defnyddiwyd grym 230 o weithiau yn ystod y chwe mis blaenorol o'i gymharu â 192 o weithiau yn yr un cyfnod yn 2007. Roedd bron i hanner y defnydd o rym yn ystod y tri mis blaenorol wedi cynnwys ieuencid, 44% oedolion ifanc a 9% oedolion. Roedd y rhan fwyaf o'r digwyddiadau yn rhai byrfyfyr, a bu 10 digwyddiad o rym wedi'i gynllunio, a chafodd y rhain eu recordio ar fideo.
- 6.11 Roedd y sefydliad yn cadw cofnodion ychwanegol o bob defnydd o rym ble y defnyddid technegau rheoli ac atal (C&R). Yn y tri mis blaenorol, defnyddiwyd C&R 15 o weithiau. Pan oedd gefynnau neu dechnegau C&R yn cael eu defnyddio, roedd yr eglurhad yn cael ei gofnodi ynghyd ag unrhyw beth a ddysgwyd ar ôl y digwyddiad. Roedd pob achlysur ble y defnyddiwyd grym yn cael ei ddilyn gan sesiwn gwranddo ar y rhesymau â holl aelodau'r staff a fu'n rhan o'r digwyddiad, yn ogystal â'r Cydlynnydd C&R a swyddog, os yn briodol. Roedd hyn yn cael ei wneud er mwyn sicrhau fod y lefel briodol o rym wedi'i defnyddio ac i sefydlu p'un a ellid fod wedi delio â'r mater heb ddefnyddio grym.
- 6.12 Roedd bron i 90% o swyddogion cystodaeth carchar wedi derbyn hyfforddiant C&R, ac roedd y Cydlynnydd C&R yn darparu ystadegau chwech misol ynghylch staff a oedd wedi derbyn hyfforddiant adfywiol. Roedd chwe hyfforddwr C&R yn y sefydliad, gyda dau arall yn cael eu recriwtio, ac roedd yn ofynnol iddynt fynychu hyfforddiant adfywiol pum-niwrnod bob blwyddyn. Roedd y gwaith papur defnydd grym yn cael ei gwblhau i safon dderbyniol yn gyffredinol, ac yn rhoi sicrwydd fod grym yn cael ei ddefnyddio'n briodol, er nad oedd ffurflenni 'anaf i garcharor' bob amser yn cael eu ffeilio gyda'r gwaith papur defnydd grym.

Pwynt cynnal

- 6.13 Dylai'r ffurflenni anaf i garcharor gael eu ffeilio gyda'r gwaith papur defnydd grym.

Uned wahanu

- 6.14 **Dylai'r trefniadau ar gyfer cyfleoedd addysg a chyfundrefn eraill i garcharorion uned wahanu arhosiad hirach gael eu gwella a'r darparu'n gyson. (6.22)**

Heb ei gyflawni. Yn ystod yr arolygiad, roedd 12 o garcharorion wedi eu lleoli yn yr uned (cynyddodd y nifer tua diwedd yr arolygiad). Roedd y mwyafrif o'r carcharorion wedi eu lleoli yno er mwyn trefn dda neu ddisgyblaeth. Roedd dau oedolyn yno er mwyn eu diogelwch eu hunain, a ddisgrifiwyd fel eu 'lles eu hunain'. Bu un yn yr uned wahanu ers chwe wythnos, roedd ar remand ac nid oedd wedi cyfranogi mewn unrhyw waith mewn-cell neu addysg ers ei osod yno. Dywedodd staff wrthym y buasai gweithgareddau mewn-cell yn medru cael eu trefnu, er nad oedd hyn wedi digwydd ers peth amser ac yn aml gwaith dibwys oedd. Hefyd dywedodd y goruchwyliwr uned wrthym fod cyfeillachu'n cael ei gynig i'r oedolion ifanc os oedd digon ohonynt yno iddo ddigwydd, ond roedd yn aneglur faint o oedolion ifanc oedd yn angenrheidiol ar gyfer hynny. Roedd yr ail oedolyn ifanc wedi bod yn yr uned wahanu ers wythnos ac wedi treulio'r rhan fwyaf o'i amser yn darllen a gwneud lluniau yn ei gell, a dywedodd wrthym ei fod yn fodlon ar hynny. Bu'r glanhawr yn yr uned wahanu ers Tachwedd 2007, a chanddo well trefn na'r rhan fwyaf ar yr uned, gan fod ganddo fynediad at y gampfa ddwy waith yr wythnos ac yn treulio amser hir allan o'i gell. Ar ddechrau ei amser yn yr uned, roedd wedi holi ynghylch cymryd rhan mewn addysg, ond nid oedd wedi cael fawr o gyfle i wneud hynny. Dywedodd staff fod cynllun cynhwysfawr ar gyfer ei atgyfaniad i'r gymuned, a'i

bod yn debygol iawn y byddai'n cael ei ryddhau o'r uned wahanu. Fodd bynnag, nid oedd tystiolaeth o hyn ar ei ffeil ac nid oedd ef ei hun yn ymwybodol o unrhyw gynlluniau atgyfaniad. Roedd yr uned yn parhau i fod yn amgylchedd anaddas i breswylwyr tymor-hir, yn enwedig oedolion ifanc bregus a oedd wedi'u lleoli yno er mwyn eu diogelwch eu hunain.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

- 6.15 **Dylai fod gweithgareddau ychwanegol ar gyfer oedolion ifanc sydd wedi eu hymneilltuo er eu lles eu hunain. (6.23)**

Heb ei gyflawni. Gweler argymhelliad 6.14.

- 6.16 **Dylid bob amser gofnodi'r rhesymau dros ddefnyddio llety cell arbennig. (6.24)**

Cyflawnwyd. Roedd y llety arbennig yn yr uned wahanu wedi ei ddefnyddio saith o weithiau yn y chwe mis blaenorol, gyda'r hyd cyfartalog yn y gell yn naw awr. Roedd y gwaith papur yn rhoi eglurhad pam fod y carcharor wedi ei osod yn y gell arbennig. Roedd y mwyafrif o'r carcharorion a osodwyd yn y gell hon wedi eu rhoi mewn dillad strip ond nid oedd y cofnodion yn rhoi manylion pam fod angen hynny bob amser. Roedd arsylliadau'n digwydd o leiaf bob 15 munud, er bod y cofnodion yn elfennol a ddim yn dangos unrhyw ryngweithio ystyrion a allai fod wedi hwyluso tawelu'r carcharor a'i alluogi i gael ei symud o'r llety arbennig ynghynt.

Argymhellion pellach

- 6.17 Dylai carcharorion dreulio'r lleiafswm o amser mewn llety arbennig a dylid bod rhyngweithio ystyrion yn digwydd gyda'r carcharorion yno, er mwyn hwyluso eu dychweliad i lety arferol cyn gynted â phosib.
- 6.18 Dylai'r rhesymau dros y defnydd o ddillad strip gael eu cofnodi.
- 6.19 Dim ond dan amgylchiadau eithriadol y dylid rhoi carcharorion mewn dillad strip, pan fo'n hanfodol er mwyn eu diogelwch, ac am y cyfnod byrraf bosib.

- 6.20 **Ni ddylid defnyddio'r gell arbennig ar gyfer carcharorion sy'n hunan-niweidio. (6.25)**

Cyflawnwyd. Roedd y polisi gwahanu yn amlinellu'n glir y dylid defnyddio'r llety arbennig ar gyfer carcharu dros dro garcharor treisgar neu anhydrin, ond dim ond os oedd hynny'n angenrheidiol i rwystro'r carcharor rhag niweidio ei hun neu eraill. O'r saith defnydd o'r llety arbennig yn y chwe mis blaenorol, nid oedd yr un wedi ei ddefnyddio ar gyfer carcharorion sy'n hunan-niweidio.

Gwybodaeth ychwanegol

- 6.21 Roedd yr uned wahanu yn lân a braf, gyda chyfleusterau cyfeillachu tebyg i'r rheiny yn y prif leoliad. Roedd y gwaith papur ar gyfer lleoli'r carcharorion yn yr uned wedi ei awdurdodi'n gywir ac roedd y carcharorion y buom ni'n siarad â nhw wedi cael copi o reolau a chyfundrefn yr uned, ac roeddent wedi cael rheswm ysgrifenedig pam eu bod wedi eu gosod yno. Roedd yr holl carcharorion wedi cael eu noeth-chwilio pan gawsant eu lleoli yn yr uned o'r prif leoliad, ond nid pan oeddent wedi dod yn syth i'r uned o'r dderbynfa.
- 6.22 Roedd meini prawf dethol clir ar gyfer y staff oedd yn gweithio ar yr uned a chyhoeddwyd hyn yn y polisi gwahanu. Roedd lleoliad pob carcharor yn yr uned yn cael ei adolygu gan uwch

reolwr, aelod o'r Bwrdd Monitro Annibynnol, cynrychiolydd o'r uned gofal iechyd, aelod o'r tîm dyraniad a chategoreiddio a goruchwyliwr o'r uned wahanu. Roedd targedau ymddygiad wedi eu safoni i bob pwrpas, ac nid oeddent yn cymryd i ystyriaeth anghenion unigol y carcharor. Roedd y targedau yn ymwneud yn bennaf â charcharorion yn ufuddhau i reolau'r uned, cadw eu cell yn lân a bod yn foesgar wrth y staff.

- 6.23 Roedd y gyfundrefn yn syml ond roedd yn caniatáu i garcharorion ddefnyddio'r cawodydd a'r ffôn bob dydd, er fel rheol nid oedd digon o amser yn ystod y dydd creiddiol i garcharorion gymryd awr gyfan o ymarfer, fel y cyhoeddwyd yn y drefn ddyddiol. Roedd carcharorion yn mynd i'r man gweini bwyd gyda'i gilydd i nôl eu prydau ac yn bwyta yn eu celloedd eu hunain. Roedd ganddynt ddetholiad bychan o lyfrau, ac roedd trolï'r llyfrgell yn dod ddwy waith yr wythnos i'r uned er mwyn iddynt ei defnyddio. Roedd aelod o'r gaplaniaeth, y llywodraethwr ar ddyletswydd ac aelod o staff gwasanaethau iechyd yn mynychu'r uned bob dydd, ac roedd hyn yn cael ei gofnodi ar y ffeiliau. Roedd pob carcharor yn cael swyddog personol, ac roedd enw'r swyddog yn cael ei arddangos tu allan i'w celloedd.
- 6.24 Yn ystod yr arolygiad, roedd dau garcharor ar asesiad agored, gofal mewn cystodaeth a dogfennau gwaith tîm (ACCT), ac roeddent wedi'u lleoli mewn celloedd gyda chamerau. Arsyllwyd arnynt yn bennaf trwy ddefnyddio camera. Roedd y rhyngweithio â staff yn gyfyngedig, ac roedd hyn yn cael ei adlewyrchu yng nghofnodion yr adain. Roedd un o'r ddwy farwolaeth hunanachosedig a oedd wedi digwydd ers yr arolygiad blaenorol wedi digwydd yn yr uned wahanu. Roedd cynllun gweithredu wedi ei ddyfeisio ac roedd yr argymhellion oedd yn berthnasol i'r uned wahanu wedi cael eu gweithredu. Roedd yr uned wahanu yn awr gyda gwasanaeth teledu cylch cyfyng, roedd adolygiadau yn fwy aml-ddisgyblaethol ac roedd gan y carcharorion yn yr uned fynediad at wasanaethau iechyd meddwl a gwasanaethau cynghori.

Argymhelliad pellach

- 6.25 Dylai targedau ymddygiad gael eu hunigoleiddio, a chymryd i ystyriaeth anghenion unigol a ffactorau risg carcharorion.

Cymhellion a breintiau a enillwyd

Deilliannau disgwylidig:

Mae cynlluniau cymhellion a breintiau a enillwyd yn cael cyhoeddusrwydd da, wedi eu dylunio i wella ymddygiad ac yn cael eu cymhwyso'n deg, yn dryloyw a chyson mewn a rhwng sefydliadau, gydag adolygiadau cyson.

- 6.26 **Dylid adolygu'r cynllun cymhellion a breintiau a enillwyd (IEP) er mwyn pennu ei effeithiolrwydd. (6.33)**

Heb ei gyflawni. Roedd y cynllun yn ei hanfod yr un cynllun a oedd yn weithredol adeg yr arolygiad blaenorol. Bu diwygiadau i'r breintiau oedd ar gael i garcharorion ar y gwahanol lefelau, ac roedd ymdrech wedi ei gwneud i gynyddu'r breintiau i'r rhai ar lefel uwch y cynllun. Dywedodd carcharorion wrthym eu bod yn gwerthfawrogi'r breintiau ychwanegol hyn, yn enwedig mynediad amlach i'r gampfa. Nid oedd tystiolaeth fod y cynllun wedi cael ei adolygu er mwyn asesu pa mor effeithiol oedd yn gweithredu.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

6.27 Dylai'r rheolau sy'n llywodraethu'r IEP a'i weithrediad gael eu gosod allan a'u cymhwyso'n gyson. (6.34)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd y cynllun IEP wedi ei egluro'n glir yn y ddogfen bolisi ac roedd y carcharorion a staff yn deall y broses yn dda. Fodd bynnag, dangosodd adolygiad o ffeiliau'r adain er bod rhai carcharorion wedi derbyn sawl rhybudd, nid oedd adolygiad IEP wedi ei sbarduno. Roedd yn anodd asesu p'un a oedd disgrisiwn wedi ei ddefnyddio'n gyson, ac roedd rhai carcharorion, yn enwedig ar adain B, yn cwyno am driniaeth anghyfartal a ffafiaeth. Er nad oedd tystiolaeth uniongyrchol o gefnogi hyn, nid oedd y cofnodion yn rhoi sicrwydd i'r gwrthwyneb ac yn gyffredinol nid oedd digon o drylwyredd a chysondeb yng ngweithrediad y cynllun.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

6.28 Dylai ymlyniad at y cynlluniau dedfryd chwarae rhan fwy mewn dyrchafiad o fewn y cynllun. (6.35)

Cyflawnwyd. Roedd cydymffurfio â'r cynllun dedfrydu yn ofynnol cyn y gallai carcharorion gael eu dyrchafu i lefel uwch y cynllun.

6.29 Dylid hysbysu carcharorion yn ysgrifenedig cyn iddynt gael eu darostwng. (6.36)

Cyflawnwyd. Cyn i lefel IEP unrhyw garcharor gael ei israddio, roedd yn derbyn gwahoddiad i fynychu bwrdd adolygu IEP. Roedd y polisi IEP yn dweud y dylai carcharorion fod yn bresennol ar gyfer unrhyw adolygiad i israddio. Yn yr holl gofnodion a archwiliwyd, roedd y carcharorion wedi llofnodi cofnod y bwrdd adolygu i gadarnhau eu bod yn bresennol yn yr adolygiad. Roedd carcharorion yn cael eu hysbysu'n ysgrifenedig o ganlyniad eu hadolygiad ac o'u hawl i apelio yn erbyn unrhyw benderfyniad.

6.30 Dylid cynnal byrddau IEP rheolaidd gyda chynrychiolwyr yr holl unedau i annog cysondeb drwyddo draw. Dylai staff fod yn ymwybodol o'r hyn mae rheolwyr yn chwilio amdano mewn gwiriadau ansawdd. (6.37)

Heb ei gyflawni. Nid oedd yn ymddangos fod y cynllun yn cael ei gymhwyso'n gyson ac nid oedd unrhyw dystiolaeth o system i sicrhau cysondeb rhwng y gwahanol unedau.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

6.31 Ychydig o garcharorion oedd ar lefel sylfaenol y cynllun. Ar adain A, dim ond un carcharor oedd wedi ei israddio i sylfaenol rhwng Ionawr a Mai 2008. Mewn poblogaeth o dros 1,100 roedd hyn yn syndod ac nid oedd yn gyson â'r nifer o ddiwyddiadau a dyfarniadau oedd yn mynd ymlaen.

6.32 Mae'n bosib bod y weithdrefn ddisgyblu o adroddiadau llai ar adain B wedi arwain at leihad yn nefnydd cynllun IEP i reoli ymddygiad, a lleihad cyfatebol yn y nifer o oedolion ifanc ar y lefel sylfaenol (gweler yr adran ar ddisgyblaeth).

Adran 7: Gwasanaethau

Arlwyo

Deilliannau disgwylidig:

Cynigir prydau bwyd amrywiol i garcharorion i gwrdd â gofynion unigol ac mae'r bwyd yn cael ei baratoi yn ôl y prif reoliadau crefyddol, diwylliannol a diogelwch a hylendid bwyd.

Ni wnaethpwyd unrhyw argymhellion o dan y pennawd hwn yn yr arolygiad blaenorol.

Gwybodaeth ychwanegol

- 7.1 Roedd storio a pharatoi bwyd yn y gegin adfywio yn dda, er gwaethaf y cyfleusterau cyfyngedig. Nid oedd dillad diogelwch personol yn cael eu gwisgo bob amser, ac nid oedd staff a charcharorion a oedd yn ymwneud â gweini bwyd yn y manau gweini ar yr adeiniau bob amser yn cydymffurfio â rheoliadau bwyd a hylendid. Roedd y rhan fwyaf o weithiwr yn y man gweini wedi cwblhau hyfforddiant perthnasol ond roedd rhai'n disgwyl i gymryd rhan mewn cyrsiau hylendid bwyd. Nid oedd cyfleoedd i garcharorion oedd yn oedolion goginio iddynt eu hunain nac i ennill cymwysterau arlwyo.
- 7.2 Roedd bwydlen resymol o brydau bwyd yn cael ei chynnig, gyda'r fwydlen yn cylchu bob tair wythnos. Roedd dau bryd poeth y dydd ond nid oedd y carcharorion yn cael y pum cyfran o ffrwythau a llysiau bob dydd. Nid oedd carcharorion bellach yn cael brechwast wedi'i weini ond yn hytrach roeddent yn cael pecyn brechwast wedi'i baratoi'n lleol y diwrnod cynt, ac roedd llefrith ffres ar gael yn y bore. Roedd y ddarpariaeth ar gyfer anghenion meddygol a chrefyddol yn briodol ac o ansawdd dda; mynegodd y carcharorion y buom ni'n siarad â nhw a oedd â gofynion dietegol arbennig eu bod yn fodlon â'r bwyd. Ceisiodd y carchar sicrhau fod carcharor Moslemaidd yn rhan o'r tîm gweini, er mwyn goruchwyllo gweini prydau halal. Roedd amseroedd prydau yn rhy gynnar, gyda chinio ganol dydd am 11.30am a'r pryd gyda'r nos am 4.30 pm.
- 7.3 Roedd tystiolaeth o ymgynghoriad â charcharorion ynghylch y newidiadau a gynlluniwyd ar gyfer y fwydlen. Fodd bynnag, roedd yr arolwg bwyd yn gyfyngedig yn y wybodaeth a geisiwyd ac nid oedd yn holi am ddiets crefyddol, diwylliannol neu feddygol.
- 7.4 Er gwaethaf y nifer cyfyngedig o fyrddau ar gyfer poblogaeth gynyddol yr adeiniau, roedd carcharorion yn cael cynnig y cyfle i fwyta gydag eraill ar sail gylchol. Golygai hyn fod y rhai a oedd yn casglu eu prydau ddiwethaf yn cael amser cyfyngedig i fwyta eu pryd. Ar adain yr oedolion ifanc, nid oedd staff ar adegau yn herio ymddygiad gwael amser prydau bwyd, a oedd yn cynnwys taflu pupur a halen (Gweler prif argymhelliad HP49).

Argymhelliad pellach

- 7.5 Dylai brechwast gael ei weini ar y diwrnod y caiff ei fwyta.
- 7.6 Dylai cinio ganol dydd gael ei weini rhwng hanner dydd a 1.30 pm a chinio nos rhwng 5pm a 6.30pm.

Siop y Carchar

Deilliannau disgwylidig:

Gall carcharorion brynu amrediad addas o nwyddau ar brisiau rhesymol i gwrdd ag anghenion amrywiol, a gwneud hynny'n ddiogel, o siop sy'n cael ei rheoli'n effeithiol.

Ni wnaethpwyd unrhyw argymhellion o dan y pennawd hwn yn yr arolygiad blaenorol.

Gwybodaeth ychwanegol

- 7.7 Roedd gan garcharorion fynediad wythnosol a mynediad brys at amrediad da o nwyddau ar brisiau rhesymol trwy wasanaeth bagio a danfon lleol. Roedd eitemau ysmegu yn rhatach na charchardai eraill yn gyffredinol, er bod rhai bwydydd ac offer ymolchi ychydig yn ddrutach. Roedd powdwr ennill pwysau Maximuscle Prograin ar werth i oedolion ifanc.
- 7.8 Roedd archebion trwy gatalogau yn arafach ond yn cynnig amrediad da o gynnyrch, ac nid oedd y prisiau'n rhy ddrud. Roedd yr eitemau catalog mwyaf poblogaidd yn cael eu prynu i mewn gan siop y carchar er mwyn lleihau amser cyflenwi.
- 7.9 Roedd barn carcharorion yn cael ei gymryd i ystyriaeth ac roedd syrjeri brynu wythnosol, a gynhelid mewn manau preswyl, ble yr ymatebid i ymholiadau carcharorion wyneb yn wyneb. Roedd ansawdd y gwasanaeth yn cael ei adlewyrchu yn ein harolwg, pan ddywedodd 58% o oedolion a 76% o oedolion ifanc fod y siop yn gwerthu amrediad digon eang o nwyddau i gwrdd ag anghenion; roedd y ddau ffigur yn sylweddol uwch na'r cymharydd carchardai.

Argymhelliad pellach

- 7.10 Dylid hepgor powdwr ennill pwysau Maximuscle Prograin o'r rhestr siop ar gyfer oedolion ifanc.

Arfer dda

- 7.11 *Roedd syrjeri brynu wythnosol yn cael ei chynnal yn yr unedau preswyl.*

Adran 8: Adsefydlu

Rheolaeth strategol adsefydlu

Deilliannau disgwylidig:

Mae adsefydlu yn tanategu gwaith yr holl sefydliad, gan dderbyn cefnogaeth gan bartneriaethau strategol yn y gymuned ac yn cael ei hysbysu gan asesiad o risg ac angen carcharorion.

- 8.1 **Dylid bod dadansoddiad cynhwysfawr o anghenion adsefydlu'r boblogaeth o garcharorion, a defnyddio'r canlyniadau i hysbysu'r holl ddatblygiadau gwasanaethau adsefydlu. (8.6)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd peth gwaith wedi ei wneud i sefydlu anghenion y boblogaeth o garcharorion yng nghyswllt cyflwyno rheolaeth troseddwy, a gyda phlant a theuluoedd y troseddwy, a llwybrau adsefydlu agweddau, meddwl ac ymddygiad. Fodd bynnag, nid oedd unrhyw asesiad angen trosfwaol. O gofio natur gymhleth y boblogaeth yn y carchar, roedd hyn yn hanfodol er mwyn hysbysu cyfeiriad strategol cyffredinol y gwasanaethau adsefydlu a darpariaeth ymyraethau.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 8.2 Mae fframwaith strategol cynhwysfawr i ostwng aildroseddu wedi ei ddatblygu, ac mae hyn yn cynnwys manylion o drefniadau rheolaeth troseddwy a'r ddarpariaeth llwybrau adsefydlu. Roedd hyn yn bwydo i mewn i waith lefel uwch ar draws Cymru, ble'r oedd y gwasanaeth prawf a charchardai Cymru yn goruchwyllo rheolaeth troseddwy a gwaith adsefydlu trwy gyfarfod misol o'r rheolwyr allweddol a chyfres o weithgorau rheolaeth troseddwy a llwybrau adsefydlu. Mae hyn wedi arwain at beth cydweithio da rhwng y Parc, carchardai eraill Cymru a'r gwasanaeth prawf.
- 8.3 Roedd y grŵp strategol lleihau aildroseddu i fod i gyfarfod yn fisol, er nad oedd wedi cyfarfod ond dwy waith yn ystod y flwyddyn flaenorol. Roedd y grŵp hwn yn anelu at roi arweiniad ar faterion strategol, â ffocws cryf ar reolaeth troseddwy. Fodd bynnag, gydag eithriad camddefnydd sylweddau a materion ymddygiad troseddol, nid oedd ei ddull o ymdrin â gwaith ymyrraeth llwybrau adsefydlu eraill yn gydlynol.

Argymhelliad pellach

- 8.4 Dylai'r grŵp polisi lleihau aildroseddu gyfarfod yn fwy rheolaidd a ffocysu ar reolaeth troseddwy a'r llwybrau adsefydlu.

Rheolaeth troseddwy a chynllunio

Deilliannau disgwylidig:

Mae gan bob carcharor gynllun dedfryd neu gystodaeth wedi ei seilio ar asesiad unigol o risg ac angen, sy'n cael ei adolygu a'i weithredu drwy gydol ei amser mewn

cystodaeth ac ar ôl hynny. Mae'r carcharorion, ynghyd â'r holl staff perthnasol, yn ymwneud â llunio ac adolygu cynlluniau.

8.5 Dylai targedau cynllun dedfrydu gael ei hunigoleiddio. (8.12)

Heb ei gyflawni. Roedd carcharorion a oedd yn destun i gynllun dedfrydu drwy'r system asesu troseddwyd (OASys) yn mynychu bwrdd cynllun dedfrydu, ble'r oedd targedau'n cael eu gosod. Fodd bynnag, gwelsom enghreifftiau o dargedau'n cael eu gosod yn y byrddau hyn nad oeddent yn adlewyrchu'r meysydd risg ac angen a ddynodwyd yn OASys ac roeddent yn cael eu gyrru i raddau helaeth gan yr ymyraethau a oedd ar gael yn y carchar. Nid oedd y targedau yn nodi pa ymddygiad neu agwedd oedd angen ei fabwysiadu.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

8.6 Dylid ymestyn y cynllun pasbort i ymdrin â charcharorion ar remand a charcharorion ifanc. (8.13)

Heb ei gyflawni. Ymdriniwyd ag anghenion adsefydlu cychwynnol carcharorion tymor byr yn ystod y rhaglen cyflwyno, gyda mewnbwn oddi wrth dai, rheolaeth troseddwyd, gweithwyr cyffuriau a gweithwyr adsefydlu. Roedd swyddog ymyrraeth gyflym hefyd yn rhoi mewnbwn un-i-un i garcharorion a oedd angen rhagor o gefnogaeth. Fodd bynnag, nid oedd y ddarpariaeth yng nghyswllt cynllunio cystodaeth parhaus i'r 27% o'r boblogaeth nad oeddent wedi eu cael yn euog, heb eu dedfrydu, neu a oedd â dedfryd o lai na 12 mis, wedi ei datblygu'n dda. Roedd yr asesiad anghenion pasbort wedi cael ei adael, ac er bod dull amgen yn cael ei ddatblygu, nid oedd hwn yn ymdrin â phob maes angen ac nid oedd yn cael ei ddefnyddio ar gyfer cyflenwi cynllunio cystodaeth.

Argymhelliad pellach

8.7 Dylai cynllunio cystodaeth gael ei gyflwyno i'r holl garcharorion tymor byr, yn cynnwys carcharorion ar remand a charcharorion ifanc.

8.8 Dylai'r Parc dderbyn adnoddau digonol i weithredu OASys (system asesu troseddwyd) yn effeithiol. (8.14)

Cyflawnwyd. Roedd OASys wedi ei gyflwyno fesul cam ar yr un pryd â cham dau rheolaeth troseddwyd (OM). Golygai hyn fod y carchar wedi cychwyn gydag ôl-groniad mawr o'r rhai oedd angen asesiad ar adeg pan oedd hefyd yn cyflwyno'r trefniadau OM newydd. Ar amser yn arolygiad, roedd rhai asesiadau heb eu gwneud tu allan i'r ffenestr wyth wythnos ar gyfer cwblhau. Roedd yr holl garcharorion oedd angen asesiad wrth gyrraedd yn cael eu dyrannu i un o'r 14 o oruchwylwyr troseddwyd. Mewn achosion OM, roeddent yn dibynnu ar reolwr troseddwyd allanol i gwblhau'r OASys. Mewn achosion nad oeddent yn rhai OM, roedd y goruchwylwyr troseddwyd yn cwblhau'r OASys ar ôl cyfweled y carcharor dan sylw a chasglu'r wybodaeth berthnasol arall.

8.9 Dylid cael strategaeth genedlaethol i ddelio â'r nifer cynyddol o garcharorion sydd â dedfrydau amhenodol er mwyn diogelwch y cyhoedd. (8.20)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd carcharorion a oedd â dedfryd amhenodol er mwyn diogelwch y cyhoedd (IPP) wedi eu rhoi dan drefniadau OM yn Ionawr 2008. Golygai hyn fod carcharorion IPP, yn cynnwys y rhai yn y Parc, yn cael rheolwr troseddwyd yn y gymuned a goruchwylwyr troseddwyd yn y carchar i reoli eu hachosion. Fodd bynnag, roedd yr etifeddiaeth

o ddiffyg rheolaeth strategol tymor hir o garcharorion IPP yn parhau, gyda nifer fawr ddim yn y carchar cywir i gwrdd â'u hanghenion, a nifer eisoes dros y tariff. Ychydig o adnoddau ychwanegol oedd wedi'u darparu i ymdopi â'r nifer fawr o garcharorion IPP yn y system, ac nid oedd digon o leoedd ar gael ar raglenni ymddygiad troseddol; hyd nes yr ymdrinnir â hyn, bydd yn parhau i atal cynnydd carcharorion IPP trwy eu dedfryd.

Argymhelliad pellach

8.10 Dylid darparu adnoddau digonol i reoli carcharorion IPP yn effeithiol drwy gydol eu dedfryd, yn cynnwys darparu cyrsiau ymddygiad troseddol i gwrdd â'r lefel o angen.

8.11 **Dylai cyfleusterau fod ar gael i ganiatáu i garcharorion ifanc â dedfryd oes gychwyn eu dedfryd mewn prif ganolfan yng Nghymru. (8.21)**

Heb ei gyflawni. Nid oedd unrhyw gyfleuster i ganiatáu i garcharorion ifanc â dedfryd oes gychwyn eu dedfryd mewn uned carcharorion oes arbenigol yng Nghymru, a olygai fod raid iddynt gael eu symud i garchardai yn Lloegr i'r pwrpas hwn. Roedd hyn yn arwain at iddynt gael eu dal mewn carchardai oedd ymhell i ffwrdd oddi wrth deulu a chyfeillion.

Ailadroddwn yr argymhelliad.

8.12 **Dylai system lleoliadau Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid sicrhau nad yw pobl ifanc o Gymru yn cael eu lleoli mewn sefydliad troseddwr ifanc yn Lloegr os oes lleoedd ar gael yn y Parc. (9.54)**

Nid archwiliwyd yr uned ieuencid.

8.13 **Dylai carcharorion dderbyn adborth ynghylch canlyniadau ceisiadau cyrffiw cadw adref ac apeliadau. (8.80)**

Cyflawnwyd. Roedd carcharorion yn derbyn hysbysiad ysgrifenedig o ganlyniadau eu ceisiadau cyrffiw cadw adref ac apeliadau. Roedd y gwaith ar geisiadau cyrffiw cadw adref yn gyfredol.

Gwybodaeth ychwanegol

8.14 Ar amser yr arolygiad, roedd y sefydliad yn dal 63 o garcharorion IPP a 10 o garcharorion oes. Roedd y sefyllfa ynglŷn â symud carcharorion IPP ymlaen wedi gwella yn ddiweddar gyda chyflwyniad trydydd cam OM, er bod 13 o'r rhai oedd yn cael eu dal dros y tariff ac yn garcharorion categori C yn bennaf.

8.15 Dyrannwyd goruchwylwr troseddwr oedd wedi'i hyfforddi ar gyfer carcharorion oes i'r 10 o garcharorion oes, ac roedd wedi sicrhau eu bod yn cael eu gweld yn brydlon ac, os oedd angen, yn cynhyrchu OASys a gwaith papur perthnasol arall. Fodd bynnag, ni chafwyd cefnogaeth benodol megis fforymau carcharor oes neu ddiwrnodiau carcharor oes.

8.16 Roedd cyfanswm o 277 o garcharorion yng ngham dau OM, a 63 yng ngham tri OM. Dyrannwyd goruchwylwr troseddwr i'r fath garcharorion yn fuan ar ôl iddynt gyrraedd y carchar ac roeddent yn cael eu gweld yn ystod y tri neu bedwar diwrnod cyntaf, pryd oedd eu hanghenion adsefydlu cychwynnol yn cael eu dynodi. Roedd asesiad OASys yn cael ei gwblhau o fewn wyth wythnos a chynllun dedfryd ysgrifenedig yn cael ei gyhoeddi, a oedd yn cael ei adolygu'n flynyddol. Roedd y tîm uned rheolaeth troseddwr (OMU) yn

amlddisgyblaethol, yn cynnwys staff carchar a staff prawf wedi'u secondio. Roedd y tîm yn cael eu gwasgaru yn yr unedau preswyl, a oedd yn eu gwneud yn fwy gweladwy.

- 8.17 Roedd presenoldeb da o reolwyr troseddwy yn y byrddau cynllun dedfrydu, gyda 86% o fyrddau yn y flwyddyn flaenorol wedi eu cadeirio yn bersonol ganddynt a'r rhan fwyaf o'r gweddill yn cynnwys cynhadledd ffôn. Dyma ganlyniad cydweithio da rhwng rheolwyr yn y sefydliad a chydweithwyr prawf yn y gymuned. Fodd bynnag, ychydig o staff nad oeddent yn OM oedd yn gysylltiedig â'r byrddau cynllun dedfrydu, gan gynnwys swyddogion personol.
- 8.18 Unwaith roedd y cynllun dedfryd wedi ei gwblhau, roedd y cyswllt rhwng y goruchwyliwr troseddwy a'r carcharor yn llai strwythuredig, Tra bod rhai carcharorion, yn nodedig y troseddwyr toreithiog, gyda chyswllt rheolaidd â gweithwyr allanol, a bod lleoliad staff OMU ar yr unedau yn eu gwneud yn hygyrch a gweladwy, roedd y rhan fwyaf o'r cyswllt yn ad hoc hyd nes bo adolygiad i'w gynnal neu tua chwe mis cyn eu rhyddhau o gystodaeth. Roedd hyn yn gadael y mwyafrif o garcharorion mewn-sgôp heb raglen strwythuredig o adolygiadau parhaus rheolaidd ac/neu anogaeth.
- 8.19 Cwblhaodd goruchwyliwr troseddwyr Asesiadau OASys ar gyfer y carcharorion hynny oedd allan o sgôp am OM hefyd ond a oedd serch hynny angen cynllun dedfryd, ac roedd y rhan fwyaf o'r gwaith hwn yn gyfredol. Unwaith mae'r cynllun dedfryd wedi'i gwblhau, fel yn achos carcharorion mewn-sgôp, mae'r cyswllt rhyngddynt yn fychan iawn hyd nes bod angen adolygiad.
- 8.20 Roedd diogelwch y cyhoedd yn cael ei reoli'n dda o'r OMU, a gwybodaeth yn cael ei chylchu i'r holl bartïon perthnasol, yn cynnwys hysbysu carcharorion o unrhyw gyfyngiadau. Roedd fforwm diogelwch y cyhoedd yn cyfarfod yn fisol ac roedd y cofnodion yn dangos fod trafodaethau perthnasol a manwl yn cymryd lle.

Argymhellion pellach

- 8.21 Dylid symud carcharorion oes a charcharorion IPP ymlaen yn gyflym i garchardai ble gellir cwrdd â'u hanghenion yn well neu, os nad yw hyn y bosib, ddarparu cymorth mwy arbenigol iddynt.
- 8.22 Dylid cynnal fforymau neu ddiwrnodiau carcharor oes o leiaf ddwy waith y flwyddyn i gynorthwyo carcharorion oes i ddeall ac ymgysylltu â lleihau risg a'u rhyddhad yn y pen draw.
- 8.23 Dylid annog swyddogion personol a staff adsefydlu arbenigol sy'n gweithio â charcharorion i fynychu byrddau cynllun dedfrydu.
- 8.24 Dylai goruchwyliwr troseddwyr gyfarfod o leiaf bob deufis â'r carcharorion sydd mewn sgôp rheolaeth troseddwy ar eu baich achosion, er mwyn trafod cynnydd mewn cyflawni targedau.

Arfer dda

- 8.25 *Roedd cydweithio rhwng y carchar a staff prawf allanol wedi datblygu cysylltiadau ardderchog, gan arwain at i'r mwyafrif o fyrddau cynllun dedfrydu gael eu cadeirio gan reolwyr troseddwy allanol.*

Llwybrau adsefydlu

Deilliannau disgwylidig:

Mae anghenion adsefydlu carcharorion yn cael eu cwrdd o dan y saith llwybr a amlinellir yng Nghynllun Gweithredu Cenedlaethol Lleihau Aildroseddu. Defnyddir ymateb aml-asiantaeth effeithiol i gwrdd ag anghenion penodol pob troseddwr unigol er mwyn mwyaflu'r tebygolrwydd o atgyfaniad llwyddiannus i'r gymuned.

Cynllunio Atgyfaniad

Llety

8.26 Dylid ymestyn y cyfleoedd adsefydlu drwy'r parth rhyddhau i ymdrin â throseddwr rhywiol. (8.76)

Heb ei gyflawni. Nid oedd y parth rhyddhau yn cael ei gyflenwi bellach. Yn hytrach roedd gwaith adsefydlu cyn-rhyddhau yn cael ei gyflenwi trwy ffair adsefydlu, a gynigid i garcharorion o fewn pedair i chwe wythnos cyn eu rhyddhau. I oedolion ifanc ac oedolion nad oeddent yn yr uned carcharorion bregus (Adain D), golygai hyn y gallent gwrdd ag amrediad o staff adsefydlu carchar a grwpiau cymunedol a chyflogwyr i drafod cynlluniau rhyddhau a chyfleoedd. Cynigwyd fersiwn gyfyngedig o'r ffair hon i garcharorion ar Adain D, a oedd yn cynnwys mewnbwn gan weithwyr carchar, ond dim ond ychydig gan grwpiau cymunedol.

Argymhelliad pellach

8.27 Dylai'r cyfleoedd sydd ar gael yn y ffair adsefydlu cyn rhyddhau fod yr un fath i'r holl garcharorion.

8.28 Dylid gwirio lefelau o ddigartrefedd carcharorion ar eu rhyddhad ac, os oes angen, dylid cynyddu'r gwasanaethau mentora. (8.77)

Cyflawnwyd. Roedd y gwasanaethau llety wedi'i datblygu'n dda, gyda mewnbwn oddi wrth weithwyr mewnol hyfforddedig, Cyswllt Carchardai Cymru a Nacro. Cynhaliwyd asesiad angen tai i bob carcharor a welwyd yn ystod y cyflwyniad. Yn y flwyddyn hyd at Fawrth 2008, roedd 2,037 o'r fath asesiadau wedi eu cwblhau, a dangosai'r cofnodion fod gwaith pellach wedi'i wneud gyda dros 1,700 o'r rhain. Roedd trefniadau a gychwynwyd gan Lywodraeth Cynulliad Cymru yn golygu fod yr holl garcharorion Cymreig yn cael sicrhad o lety ar ôl eu rhyddhau; fodd bynnag, nid oedd y fath warrant ar gael i'r nifer llawer llai o garcharorion Seisnig a ryddhawyd. Roedd yr holl garcharorion a oedd yn dangos angen tai wedi eu gweld o fewn chwe wythnos i'w rhyddhau, er na chysylltwyd fel mater o drefn â'r holl garcharorion cyn-rhyddhau ar y cam hwn i sicrhau nad oedd unrhyw garcharorion digartref wedi llithro drwy'r rhwyd. Yn y flwyddyn hyd at yr arolygiad, roedd 148 o garcharorion tymor byr wedi cael eu cyfeirio at gynllun mentora cymorth y cyfnod pontio (TSS), a allai ddarparu hyd at dri mis o gefnogaeth i droseddwr â phroblemau sylweddau-gysylltiedig ôl-rhyddhad, yn cynnwys cymorth i ddod o hyd i lety a chynnal llety. Dywedodd mentoriaid carcharorion o TSS wrthym fod y warrant llety a oedd yn weithredol i garcharorion a ryddhawyd i Gymru yn aml yn darparu tai anaddas. Er enghraifft, roedd rhai troseddwr a ryddhawyd o'r Parc (a charchardai eraill) a oedd â phroblemau alcohol wedi eu rhoi mewn llety gwely a brecwast uwchben tafarndai.

Argymhellion pellach

- 8.29 Dylai carcharorion a ryddheir i Loegr fod â'r un sicrwydd llety â'r rhai a ryddheir i Gymru.
- 8.30 Dylid gweld yr holl garcharorion o fewn pedair i chwe wythnos o'u rhyddhau er mwyn sefydlu p'un a oes ganddynt gyfeiriad rhyddhad addas, a gweithredu os nad oes ganddynt un.

Addysg, hyfforddiant a chyflogaeth

Am ragor o fanylion, gweler dysgu a sgiliau a gweithgareddau gwaith yn Adran 5

Ni wnaethpwyd unrhyw argymhellion o dan y pennawd hwn yn yr arolygiad blaenorol.

Gwybodaeth ychwanegol

- 8.31 Roedd y rheolwr integreiddio cymunedol wedi llwyddo i recriwtio dau athro adsefydlu, ac roedd yn cynllunio nifer o ddatblygiadau. Roedd y rhain yn cynnwys darparu portffolios personol, cwrs cyn-rhyddhad cynhwysfawr a gwell cyfathrebu â goruchwylwyr troseddwy. Roedd yn rhy fuan i farnu effaith y mentrau hyn. Roedd y cyfleusterau ystafell ddosbarth i gyflenwi'r cyfleoedd adsefydlu yn rhy gyfyng ond roedd cynlluniau ymestyn y carchar yn cynnwys canolfan adsefydlu newydd.
- 8.32 Roedd mynediad da at amrediad o wasanaethau gan y Ganolfan Byd Gwaith, Gyrfa Cymru a Remploy. Roedd bron yr holl garcharorion yn ymwybodol o'r gwasanaethau arweiniad a oedd ar gael iddynt. Mynychodd dau gynghorydd Gyrfa Cymru sesiynau cyflwyno a chynnig cyngor gyrfa ddiuedd. Fodd bynnag, nid oedd manylion o'r gwaith a wnaethpwyd drwy'r gwasanaeth hwn yn cael ei integreiddio i gynlluniau dysgu unigol y carcharorion neu i'w cynlluniau adsefydlu. Nid oedd gwybodaeth ynghylch y gwasanaeth hwn wedi ei gynnwys yn y llyfryn gwybodaeth dysgu a sgiliau.
- 8.33 Roedd staff adsefydlu yn llwyddiannus yn cynnal cyflogaeth carcharorion tymor byr.
- 8.34 Mewn rhai achosion, roedd rhyddhau ar drefniadau trwydded dros dro wedi cael ei ddefnyddio yn llwyddiannus i ganiatáu i garcharorion ddilyn cwrs plastro arbennig mewn lleoliad allanol a chwblhau prosiectau cymunedol defnyddiol mewn pentref cyfagos.
- 8.35 Roedd y sefydliad wedi arfer rhedeg digwyddiadau adsefydlu rheolaidd. Roedd y rhain yn cynnwys asiantaethau cyflogaeth a darparwyr hyfforddiant eraill yn mynychu'r carchar i siarad â'r carcharorion a oedd ar fin cael eu rhyddhau o gystodaeth. Fodd bynnag, yn ystod 2008, dim ond ychydig o weithiau oedd y digwyddiadau hyn wedi eu cynnal, gan roi cymorth annigonol i garcharorion barhau â dysgu a sgiliau pan oeddent yn gadael y carchar.

Argymhellion pellach

- 8.36 Dylid ailddechrau'r digwyddiadau adsefydlu.
- 8.37 Dylai carcharorion gael gwybodaeth am gymorth cyflogaeth, a dylid integreiddio hyn i'r cynlluniau dysgu ac adsefydlu.

Iechyd meddyliol a chorfforol

- 8.38 Roedd trefniadau da ar gyfer rheolaeth carcharorion oedd ar fin cael eu rhyddhau. Roedd carcharorion yn cael eu gwahodd i glinig cyn-rhyddhad wythnos cyn eu rhyddhau a chynnig gwiriad meddygol iddynt. Roeddent yn derbyn llythyr ar gyfer eu meddyg teulu (GP), ac yr oedd y rhai heb feddyg teulu yn cael gwybod sut i gofrestru gydag un ac yn cael rhestr o enwau a chyfeiriadau'r holl feddygon teulu yn yr ardal yr oeddent yn cael eu rhyddhau iddi. Roedd nyrs yn yr adran mynedfeydd bob bore i sicrhau fod carcharorion yn derbyn eu meddyginiaeth ac i ateb unrhyw ymholiadau terfynol. Roedd y carcharorion a oedd dan reolaeth y tîm iechyd meddwl mewngymorth hefyd yn cael eu gweld gan eu nyrs seiciatryddol gymunedol cyn eu rhyddhau. Roed timau iechyd meddwl cymunedol hefyd yn derbyn gwahoddiad i'r carchar i drafod materion rhyddhad ac i sicrhau fod gofal drwy'r broses wedi ei osod yn ei le i'r carcharor.

Cyllid, budd-daliadau a dyledion

Ni wnaethpwyd unrhyw argymhellion o dan y pennawd hwn yn yr arolygiad blaenorol.

Gwybodaeth ychwanegol

- 8.39 Roedd y gweithiwr Canolfan Byd Gwaith ar y safle yn darparu cymorth â hawliadau budd-daliadau, a'r swyddogion llety gydag ôl ddyledion rhent. Roedd cwrs rheoli cyllideb yn cael ei gynnal ond er gwaethaf cynlluniau i ymestyn y ddarpariaeth yn y maes hwn, roedd y gwasanaethau yn dal i fod yn annatblygedig.

Argymhelliad pellach

- 8.40 Dylid datblygu ymhellach y ddarpariaeth i gefnogi carcharorion gyda materion ariannol a dyledion.

Cyffuriau ac alcohol

- 8.41 **Dylid cynnal asesiad anghenion y boblogaeth er mwyn hysbysu'r strategaeth gyffuriau. (8.49)**

Cyflawnwyd. Roedd amrediad o asesiadau angen wedi eu cynnal ac roedd archwiliad alcohol wedi digwydd. Roedd y canfyddiadau'n bwydo i mewn i'r strategaeth cyffuriau ac alcohol.

- 8.42 **Dylai'r polisi strategaeth gyffuriau gynnwys cynlluniau gweithredu a mesurau perfformiad manwl, a dylid datblygu ac integreiddio strategaeth alcohol. (8.50)**

Cyflawnwyd yn rhannol. Tra bod amcanion allweddol ar gyfer rhai meysydd, fel profion cyffuriau gwirfoddol (VDT), nid oedd y polisi yn cynnwys cynllun gweithredu blynyddol cynhwysfawr. Roedd gwasanaethau alcohol yn awr yn ffurfio rhan integrol o'r strategaeth.

Argymhelliad pellach

8.43 Dylai'r polisi strategaeth gyffuriau gynnwys cynlluniau gweithredu a mesurau perfformiad manwl.

8.44 **Dylai protocolau rheolaeth glinigol fod yn gynhwysfawr a chael eu llunio mewn ymgynghoriad ag arbenigwr camddefnydd sylweddau. (8.51)**

Cyflawnwyd. Roedd amrediad cynhwysfawr o brotocolau triniaeth wedi cael eu datblygu mewn ymgynghoriad â meddyg teulu arbenigol a'r seiciatrydd. Roedd y sefydliad yn disgwyl adborth o'r bwrdd iechyd lleol.

8.45 **Dylai cyngor clinigol arbenigol fod ar gael i feddygon sy'n trin plant a phobl ifanc sy'n ddibynnol ar sylweddau. (8.52)**

Nid archwiliwyd yr uned ieuencid.

8.46 **Dylid adolygu'r gwasanaeth rheolaeth cyngori, asesu, cyfeirio, cyngor a gofal drwy'r broses (CARAT). (8.56)**

Cyflawnwyd. Roedd arweinydd tîm, a oedd yn atebol i'r rheolwr strategaeth gyffuriau, yn cynnig goruchwyllo gwaith achos a rheolaeth linell i bump o weithwyr. Roedd yr holl staff CARAT yn awr yn cael eu cyflogi'n uniongyrchol gan y cwmni

8.47 **Yng ngoleuni'r nifer o ddigwyddiadau remand, dylid adolygu'r gefnogaeth strwythuredig i bobl ifanc, ac ystyried cyrsiau tymor byr. (8.57)**

Cyflawnwyd. Gallai oedolion ifanc oedd ar remand neu a oedd â dedfrydau byr gael mynediad at fodiwlau gwaith grŵp CARAT a oedd yn ymdrin â lleihau niwed, ymwybyddiaeth caethiwed i crac cocên a rhwystro atgwmpo. Roedd cyfanswm o 70 wedi cyfranogi yn y cyrsiau hyn yn ystod y chwe mis blaenorol. Roedd y nifer a oedd yn gymwys ar gyfer rhaglen y carchar sy'n ymdrin â throseddau cysylltiedig â sylweddau (P-ASRO) wedi cynyddu, gyda 25% o'r cyfranogwyr yn awr yn oedolion ifanc.

8.48 **Dylid datblygu cynllun cefnogaeth gyfoed ar gyfer y rhai sydd wedi cwblhau'r rhaglen P-ASRO. (8.58)**

Cyflawnwyd. Roedd cefnogwr cyfoed llawn-amser yn cynnig cefnogaeth un-i-un yn ystod ac ar ôl y cwrs. Roedd wedi derbyn hyfforddiant ar gyfer y rôl hon ac roedd yn cael ei oruchwyllo gan y rheolwr triniaeth P-ASRO. Roedd grwpiau cefnogi cyfoed treigl wedi bod yn rhedeg yn y gwahanol adeiniau, ac roeddent i fod i ailgychwyn. Roedd hwyluswyr P-ASRO hefyd yn cynnig grwpiau adnewyddu cyn-rhyddhad.

8.49 **Ni ddylai carcharorion a geir yn euog o ddefnyddio cyffuriau gael eu darostwng hefyd yn y cynllun cymhellion a breintiau a enillwyd (IEP), a dylai bod mecanwaith cefnogol ar gael i gynorthwyo carcharorion sy'n methu profion cyffuriau. (8.59)**

Cyflawnwyd yn rhannol. O dan gynllun profi cydymffurfiad y carchar, roedd carcharorion lefel uwch a oedd yn profi'n bositif yn cael eu darostwng a'u hadleoli os oeddent yn byw yn un o'r unedau VDT. Roeddent yn cael eu cyfeirio at y gwasanaeth CARAT, ond nid oedd y paneli

adolygu i drafod opsiynau â'r carcharorion yn cyfarfod bellach ac nid oedd cefnogaeth wedi cael ei ffurfioli.

8.50 Dylai profi cyffuriau yn wirfoddol (VDT) fod ar gael i'r holl garcharorion waeth ble maent wedi eu lleoli. (8.60)

Cyflawnwyd yn rhannol. Roedd VDT ar gael ar yr unedau VDT oedolion (Adain C) a'r oedolion ifanc (B3) yn ogystal ag ar Adain D (yr uned carcharorion bregus). Roedd disgwyl i'r holl garcharorion lefel uwch ar A4 a phob uned arall lofnodi compactau profi cydymffurfiol ond nid oedd y VDT yn agored i'r rhai ar y gyfundrefn safonol yn yr unedau cyffredinol.
Ailadroddwn yr argymhelliad.

8.51 Dylai'r unedau VDT ar gyfer oedolion a charcharorion ifanc gynnig cefnogaeth strwythuredig. (8.61)

Heb ei gyflawni. Roedd modiwlau cefnogaeth gyfoes a rhwystro atgwmpo wedi ei diddymu ar Adain C oherwydd diffyg adnoddau o fewn y tîm CARAT, a dywedodd staff wrthym fod ethos yr uned VDT wedi ei gollu. Ar B3, roedd swyddogion wedi cyflenwi rhaglen gefnogol (o'r enw 'get sorted') ond roedd hon hefyd wedi dod i ben oherwydd ail-broffilio.
Ailadroddwn yr argymhelliad.

8.52 Dylid cael mentrau hybu iechyd i godi ymwybyddiaeth carcharorion ynghylch y defnydd o steroidau anabolig. (8.62)

Cyflawnwyd. Roedd y mentrau hybu iechyd yn cael eu hanelu'n bennaf at oedolion ifanc. Roedd rhaglen cyflwyno'r gampfa yn cynnwys rhaglen cyflwyno ymwybyddiaeth steroidau, ac nid oedd anogaeth yn cael ei roi i hyfforddiant pwysau. Roedd un o'r hyfforddwyr campfa wedi ymgymryd â hyfforddiant arbenigol i ddatblygu mentrau ac roedd yn cysylltu gyda'r grŵp strategaeth gyffuriau. Roedd gweithiwr CARAT hefyd wedi arbenigo yn y maes hwn ac yn cynnig gwybodaeth un-i-un; roedd yn gweithio'n agos â staff nyrsio. Nid oedd unrhyw dystiolaeth fod defnydd steroidau wedi cyrraedd lefelau problematig.

8.53 Dylai'r cyfleuster profi cyffuriau yn wirfoddol ar Adain C gael ei ailwampio. (8.63)

Heb ei gyflawni. Roedd y lleoliad VDT yn gyfyngedig a hefyd yn cael ei ddefnyddio fel storfa.
Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

8.54 Roedd y nyrs camddefnydd sylweddau hefyd yn gyfrifol am sicrhau fod triniaeth yn parhau yn y gymuned, a gallai hynny fod yn her. Roedd cyfyngiadau yn cael eu gosod ar gyfeiriadau gan wasanaeth rhagnodi newydd, a oedd yn trin y carcharorion a oedd yn cyfranogi yn y rhaglen ymyrraeth cyffuriau (DIP).

8.55 Roedd lleihau cyflenwad wedi ei integreiddio'n dda â'r gwasanaethau triniaeth. Roedd yr holl garcharorion a oedd yn profi'n positif yn cael eu cyfeirio at y gwasanaeth CARAT, ac roedd yr adran diogelwch yn cael ei chynrychioli yn yr holl gyfarfodydd strategaeth gyffuriau.

8.56 Roedd cyfanswm o 256 o oedolion a 34 o oedolion ifanc ar gompactau profi cydymffurfiad yn ystod Gorffennaf 2008. Cynhaliwyd profion ar yr amllder gofynnol, ond ni roddwyd asesiad risg i'r carcharorion. O ganlyniad i ddadansoddiad anghenion VDT, mae cynlluniau cydymffurfiad a VDT yn cael eu hadolygu.

- 8.57 Cydlynodd y rheolwr dynodedig strategaeth gyffuriau wahanol linyddau'r strategaeth yn effeithiol. Cynrychiolodd y carchar mewn cyfarfodydd cymunedol a chynllunio rhanbarthol a sicrhau gwaith cydlynol rhwng gwasanaethau ac adrannau yn fewnol. Hefyd bwytodd wybodaeth i'r strategaeth lleihau aildrosedd a mynychu cyfarfod tîm CARAT yn fisol a'r grŵp llywio VDT.
- 8.58 Mae amrediad o brocolau cydweithio wedi'u datblygu ac roedd lefel dda o waith amlddisgyblaethol rhwng darparwyr. Roedd hyn yn hwyluso cydlynad gofal y carcharorion ac oedolion ifanc.
- 8.59 Roedd gwasanaeth CARAT yn cynnwys arweinydd tîm a phump o weithwyr, gyda gweithiwr ychwanegol ar fin cychwyn. Roedd trefniadau goruchwylio a rheolaeth yn briodol. Roedd y tîm yn cynnig mewnbwn cyflwyno dyddiad i garcharorion, oedolion ifanc a charcharorion bregus ar wahân, ac roedd ar y targed i gwrdd â tharged perfformiad allweddol asesiad brysbennu o 270 y flwyddyn.
- 8.60 Yng Ngorffennaf 2008, roedd y baich achosion gweithredol yn sefyll ar 297 (yn cynnwys 62 o oedolion ifanc), gyda 49 o ffeiliau eraill wedi'u gohirio. Roedd hyn yn uchel mewn cymhariaeth ag adnoddau'r tîm ond yn isel o ystyried maint y boblogaeth a'r ffaith fod 47% o garcharorion a 46% o oedolion ifanc yn dweud fod ganddynt broblem gyffuriau pan oeddent yn cyrraedd (o'i gymharu â 12% o oedolion mewn carchardai hyfforddiant eraill ac 13% o oedolion ifanc mewn sefydliadau troseddwr ifanc). Roedd problemau alcohol hyd yn oed yn fwy dwys: 45% o oedolion a 31% o oedolion ifanc yn dweud fod ganddynt broblem alcohol wrth gyrraedd y carchar. Hyn o'i gymharu â dim ond 14% ac 16% ar amser yr arolygiad blaenorol – cynnydd sylweddol. Yn ychwanegol at waith un-i-un, gallai carcharorion gael mynediad at dri modiwl gwaith sydd wedi'i dilysu: un modiwl lleihau niwed cyffuriau ac alcohol, un modiwl rhwystro atgwympo cyffuriau ac alcohol, a modiwl tridiau ymwybyddiaeth crac/cocên.
- 8.61 Ni allai staff CARAT ddarparu ymyrraeth barhaus ar gyfer defnyddwyr alcohol sylfaenol, ac roedd y dadansoddiad anghenion wedi dynodi fod angen cael rhaglen alcohol. Roedd y carchar ar fin peilotio rhaglen rheolaeth trais ac ymosoddedd i yfwyr dig a byrbwyll (COVAID), y gellid ei rhedeg ar sail un-i-un neu ar sail gwaith grŵp.
- 8.62 Roedd gwasanaeth CARAT wedi'i integreiddio'n dda i'r carchar ac yn cael ei gynrychioli yn y cyfarfodydd perthnasol. Roedd cynlluniau gofal yn cael eu copïo i'r OMU, a gwaith ar y cyd gyda'r gwasanaethau iechyd yn cynnwys cyfarfodydd diagnosis deuol misol.
- 8.63 Gallai carcharorion ac oedolion ifanc gydag o leiaf chwe mis o'u dedfryd ar ôl ymgymryd â rhaglen P-ASRO, a oedd yn parhau i gael ei rhedeg yn dda. Yn 2007, cychwynnodd 96 a chwblhaodd 88 y cwrs. Roedd strwythur rheolaeth teir-ran yn ei le, yn cynnwys rheolwr triniaeth dynodedig. Roedd pedwar hwylusydd yn eu lle, yn cael cefnogaeth gan gefnogwr cyfoed. Roedd y tîm yn cysylltu'n agos â CARAT a'r gwasanaethau iechyd. Roedd adolygiadau ôl-gwrs yn cael eu mynychu'n dda ac yn cynnwys aelodau teulu, rheolwyr troseddwr a goruchwylwyr, yn ogystal â swyddogion personol.
- 8.64 Datblygwyd gofal da drwy'r broses cysylltu â'r pedwar tîm DIP lleol, ac mae gweithwyr DIP enwebedig yn darparu gwasanaeth mewngymorth. Gallai carcharorion sydd â dedfryd o lai na 12 mis hefyd gael mynediad at y cynllun cefnogaeth drosiannol, a oedd yn cynnig ymweliadau carchar a chefnogaeth mentora ar ôl rhyddhad; dyrannwyd mentor i 109 o garcharorion yn ystod y chwe mis blaenorol.

Argymhellion pellach

- 8.65 Dylai darpariaeth gwasanaeth CARAT gael ei chynyddu i gwrdd ag anghenion y boblogaeth.
- 8.66 Dylid darparu rhaglen alcohol.
- 8.67 Dylai'r sefydliad adolygu ei gynlluniau cydymffuriad a VDT. Dylai amllder profion gael ei bennu gan asesiadau risg unigol.

Plant a theuluoedd troseddwy

8.68 Dylid ymestyn y defnydd o ryddhau ar drwydded dros dro (ROTL). (8.78)

Cyflawnwyd yn rhannol. Yn y flwyddyn hyd at yr arolygiad, bu 580 defnydd o'r ROTL, yn cynnwys nifer fechan o garcharorion, bron yn gyfan gwbl ar gyfer gwaith prosiect cymunedol ac i gynnal cysylltiadau teuluol. Nid oedd ROTL yn cael ei ddefnyddio i gefnogi gweithgareddau adsefydlu ehangach - er enghraifft, i fynychu cyfweiliad swydd ac adfer.
Ailadroddwn yr argymhelliad.

8.69 Dylai carcharorion gael y cyfle i gyfranogi mewn trafodaethau bwrdd ROTL, oni bai bod rhesymau penodol i'r gwrthwyneb. (8.79)

Cyflawnwyd yn rhannol. Tra gallai carcharorion fynychu byrddau ROTL, nid oeddent yn derbyn gwybodaeth fel mater o arfer, na chwaith yn cael gwahoddiad ffurfiol.
Ailadroddwn yr argymhelliad.

Gwybodaeth ychwanegol

- 8.70 Roedd ymrwymiad gwirioneddol i ddarparu gwasanaethau i deuluoedd carcharorion. Yn ychwanegol at y gwelliannau a wnaethpwyd i ddarpariaeth ymweliadau sylfaenol (gweler paragraff MR11), roedd grŵp llywio o'r enw 'Parc yn Cefnogi Teuluoedd' (PSF) wedi ei greu mewn ymgais i ddarparu dull strategol ac amlddisgyblaethol o gynnal a gwella cysylltiadau teuluol y carcharorion. Roedd PSF wedi sefydlu cysylltiadau nid yn unig gydag adrannau gwahanol o fewn y sefydliad, ond hefyd gydag amrywiaeth o asiantaethau partner cymunedol.
- 8.71 Darparwyd amrediad o wasanaethau ychwanegol, yn cynnwys ymweliadau teulu-ganolog. Roedd y rhain yn cael eu rhedeg unwaith y mis ac yn rhoi cyfle i'r carcharorion dreulio amser o ansawdd â'u teuluoedd a phlant. Darparwyd amrediad o weithgareddau ychwanegol, yn ogystal â lluniaeth rhad ac am ddim ar gyfer ymwelwyr, wedi'u hariannu'n rhannol gan y carcharorion eu hunain. Roedd swyddogion cydgysylltu teuluoedd wedi eu lleoli ar bob adain fel y man cyswllt cyntaf. Roedd mentrau eraill yn cynnwys clwb 'Dysgu Gyda'n Gilydd' ble'r oedd tadau yn gweithio i gyflawni cymhwyster 'Cynorthwyo'ch Plentyn' yr *Open College Network* ac yna'n cael ymweliadau arbennig gan eu plant, ble'r oeddent yn helpu'r plant gyda'u gwaith cartref. Roedd y carcharorion yn siarad yn bositif am yr ymweliadau hyn. Roedd 'Storybook Dads' a'r cynllun 'Big Book Share' hefyd yn cael eu rhedeg, yn ychwanegol at raglen grŵp *Parenting Matters* a oedd yn cael ei beilotio gyda Barnardos Cymru, i garcharorion a'u partneriaid. Bu gwasanaeth bws yn rhad ac am ddim i'r carchar yn welliant arall i brofiadau ymwelwyr. Roedd mentrau eraill ar droed neu yn y broses o gael eu datblygu, ac, yn gyffredinol, roedd y gwasanaethau yn dda.

Agweddau, meddwl ac ymddygiad

8.72 Dylid cynnal dadansoddiad anghenion i bennu'r amrediad a'r nifer o raglenni yn y Parc. (8.30)

Cyflawnwyd. Roedd dadansoddiad anghenion a gwblhawyd yn y carchar ac ar y cyd yn rhanbarth Cymru wedi amlygu rhai bylchau yn y ddarpariaeth rhaglen ymddygiad troseddol (OBP). Roedd y rhain yn cynnwys ymyraethau i ymdrin â chamddefnydd alcohol, trais domestig a rheolaeth dicter. Bu'r Parc yn ymwneud â gwaith peilot i ddatblygu rhaglenni i gwrdd â rhai o'r anghenion hyn, gan gyflenwi tiwtor i'r cwrs Rhaglen Trais Domestig Integredig (IDAP) a redir yn CEM Caerdydd.

Gwybodaeth ychwanegol

- 8.73 Roedd amrediad o OBPs yn cael eu rhedeg yn y carchar. Roedd y rhain yn cynnwys sgiliau meddwl uwch (ETS), gyda 48 o leoedd ar gael bob blwyddyn; y rhaglen dreigl triniaeth troseddwr rhyw, gyda 24 o leoedd; ffocws ar adsefydlu, gyda 82 o leoedd a P-ASRO, gyda 96 o leoedd. Roedd y cyfan wedi cyflawni neu wella ar eu targedau bob blwyddyn, ac wedi cyflawni canlyniadau archwiliad allanol da.
- 8.74 Ar amser yr arolygiad, roedd yr ETS yn rhedeg gyda rhestr aros sylweddol o 105 o garcharorion, a olygai fod rhai carcharorion a aseswyd fel rhai oedd angen y cwrs yn cael eu rhyddhau cyn ei wneud. Roedd troseddwr risg-uwch a blaenoriaethau eraill yn cael eu blaenoriaethau ar gyfer y lleoedd oedd ar gael.
- 8.75 Cynigwyd amrediad o raglenni heb achrediad, yn cael eu goruchwylio gan banel ymyraethau, a oedd yn sicrhau eu heffeithiolrwydd a'u hintegriti. Roedd y panel ymyraethau yn cynnwys llywodraethwr ar ddyletswydd a'r uwch reolwyr ac roedd yn eistedd yn rheolaidd i adolygu unrhyw raglen heb achrediad oedd newydd ei datblygu. Roedd ymyraethau heb achrediad yn cynnwys rhaglen denier ar gyfer troseddwr rhyw, cwrs cymhellol a rhaglen syml datrys problemau i oedolion ifanc.

Argymhelliad pellach

- 8.76 Dylai bod digon o leoedd sgiliau meddwl uwch ar gael i gwrdd ag anghenion y boblogaeth.

Arfer dda

- 8.77 *Roedd amrediad o reolwyr ac arbenigwyr yn mynychu'r panel ymyraethau i oruchwylio cyflwyniad unrhyw gyrsiau newydd heb achrediad, gan sicrhau eu bod yn briodol i gwrdd ag angen wedi'i ragbennu.*

Adran 9: Crynodeb o Argymhellion, pwyntiau cynnal a chadw, ac arfer dda

Mae'r canlynol yn rhestr o argymhellion, pwyntiau cynnal a chadw, ac enghreifftiau o arfer dda sydd wedi'u cynnwys yn yr adroddiad hwn. Mae'r rhifau cyfeirio ar ddiwedd bob un yn cyfeirio at leoliad y paragraff yn y prif adroddiad.

Prif argymhellion	i'r Cyfarwyddwr
9.1	Dylid gwella maint ac amrediad yr addysg a'i fonitro fel mater o frys. (HP45)
9.2	Dylai'r holl garcharorion gael mynediad at waith ystyrion, a dylid cael rhagor o gyfleoedd i gaffael sgiliau gwaith. (HP46)
9.3	Dylid gwneud rôl a swyddogaeth y Parc yn glir. (HP47)
9.4	Dylai fod darpariaeth ddigonol yng Nghymru ar gyfer oedolion ifanc bregus a'r rhai sydd wedi derbyn dyfarniad oes amhenodol. (HP48)
9.5	Dylai rheolwyr sicrhau fod staff yn rhyngweithio yn fwy parod â charcharorion ar eu hunedau a'u bod yn cael eu hyfforddi a'u cefnogi i gynorthwyo carcharorion a herio ymddygiad anaddas. (HP49)
9.6	Dylai'r holl staff gael eu hyfforddi mewn cysylltiadau hiliol ac amrywiaeth, yn cynnwys polisi strategaeth amrywiaeth a chysylltiadau hiliol y carchar ei hun. (HP50)
9.7	Dylid sefydlu uned sefydlogi/dadwenwyno, gyda chyfundrefn a chefnogaeth strwythuredig. (HP51)

Argymhellion	i NOMS
9.8	Dylai cyfleusterau fod ar gael i ganiatáu i garcharorion ifanc sydd â dedfryd oes gychwyn eu dedfryd mewn prif ganolfan yng Nghymru. (8.11)

Argymhellion	i'r Cyfarwyddwr
Dyddiau cyntaf mewn cystodaeth	
9.9	Dylai'r broses dderbyn ffocysu ar y carcharor yn hytrach na chael ei gyrru gan y broses. (1.5)
9.10	Yn amodol ar asesiad risg, dylai carcharorion gael rhagor o fynediad at Fewnlwyr tra'n aros yn y dderbynfa. (1.8)
9.11	Dylai'r wybodaeth a ddangosir yn yr ystafelloedd dal fod mewn amrywiaeth o ieithoedd perthnasol. (1.9)

- 9.12 Dylid cael mwy o gawodydd yn y dderbynfa a dylid cael cynnydd yn y gyfran o garcharorion sy'n medru cael cawod cyn cael eu cloi i fyny ar eu noson gyntaf. (1.11)
- 9.13 Dylai'r wybodaeth a roddir i garcharorion yn ystod y gweithdrefnau derbyn a'r noson gyntaf fod yn glir, manwl a chyfredol. (1.12)
- 9.14 Dylai'r celloedd noson gyntaf gael eu dodrefnu yn briodol a chynnig amgylchedd mwy croesawgar. (1.14)
- 9.15 Dylid bod systemau cefnogaeth i garcharorion ar eu noson gyntaf, a dylai staff nos fod yn gyfarwydd â charcharorion sy'n newydd i gystodaeth a'r carchar. (1.15)
- 9.16 Dylai'r rhaglen cyflwyno ar Adain D fod o'r un hyd â'r rhai yn yr adeiniau prif gyflwyniad ac ni ddylent gyd-ddigwydd â gweithgareddau cyfundrefnol eraill. (1.18)
- 9.17 Dylai Gwrandawyr fod yn rhan o'r rhaglen cyflwyno. (1.20)
- 9.18 Heblaw am amgylchiadau eithriadol, dylai carcharorion gael eu trosglwyddo i'r adeiniau mewn digon o amser ar gyfer y gweithdrefnau noson gyntaf llawn, a chaniatáu iddynt setlo ar yr adain cyn cael eu cloi i fyny am eu noson gyntaf. (1.28)
- 9.19 Dylai Gwrandawyr a Mewnolwyr fod ar gael ar yr adeiniau cyflwyno i ategu gwaith y staff noson gyntaf a chynghori a chefnogi newydd-ddyfodiaid. (1.29)

Unedau preswyl

- 9.20 Dylid ail-baentio celloedd sydd mewn cyflwr addurnedig gwael. (2.1)
- 9.21 Dylai celloedd sy'n cael eu rhannu fod â gofod storio digonol. (2.3)
- 9.22 Dylid darparu cwpwrdd â chlo i garcharorion. (2.4)
- 9.23 Dylid darparu dillad awyr agored i garcharorion ar gyfer tywydd garw. (2.6)
- 9.24 Dylid darparu gwisg pen addas ar gyfer tywydd garw (2.7)
- 9.25 Dylai rhybuddion ar fyrddau rhybudd adain fod yn ddarllenadwy ac mewn amryw o ieithoedd (2.8)
- 9.26 Dylid cymhwyso'r polisi ar arddangosiadau tramgwyddus yn gyson. (2.16)
- 9.27 Dylid ateb clychau galw o'r celloedd yn brydlon. (2.17)
- 9.28 Dylid sgrinio manau cawodydd yn ddigonol, a chyflwyno polisi ar gyfer yr hyn sy'n briodol i garcharorion wisgo tra'u bod allan ar bennau'r grisiau. (2.18)
- 9.29 Dylai carcharorion sydd allan o'u celloedd fod wedi gwisgo'n briodol, a dylid gorfodi hyn. (2.19)

Swyddogion personol

- 9.30 Dylai swyddogion personol chwarae rhan weithredol mewn agweddau allweddol o ofal carcharorion y maent yn gyfrifol amdanynt, gan gynnwys presenoldeb mewn adolygiadau a phwyllgorau perthnasol (2.30)

Bwlio a gostwng trais

- 9.31 Dylai'r strategaeth gostwng trais gynnwys protocol i alluogi staff i fonitro a dogfennu gweithgareddau carcharorion y'i drwgdybir o fwlio, heb roi gwybod iddynt. (3.2)
- 9.32 Dylai staff fod yn wylidwrus o unrhyw fwlio o garcharorion bregus neu eu hymwelwyr ar eu ffordd i ymweliadau a dylent ymyrryd. (3.6)
- 9.33 Dylid gwahodd ac annog cynrychiolwyr carcharorion heblaw am Wrandawyr i fynychu'r prif gyfarfod pwyllgor gostwng trais (3.8)
- 9.34 Dylai cynllun gweithredu ar gyfer gweithredu'r strategaeth gostwng trais gynnwys cynlluniau ar gyfer gwerthusiad o'r gweithdrefnau newydd. Dylid darparu adborth i'r holl adrannau perthnasol. (3.16)
- 9.35 Dylai gwerthusiad o'r strategaeth newydd gynnwys cymhariaeth o lefelau bwlio a thrais cyn ac ar ôl ei weithrediad. (3.17)
- 9.36 Ni ddylai monitro gwrth-fwlio gael ei ddileu'n awtomatig pan fo ffurflen ACCT yn cael ei hagor. . (3.18)
- 9.37 Dylai'r holl staff dderbyn hyfforddiant mewn ymwybyddiaeth gostwng trais erbyn y dyddiad targed o Fawrth 2009, a dylid cael rhaglen o hyfforddiant adfywiol (3.19)

Hunan-niweidio a hunanladdiad

- 9.38 Dylai cyfarfod cystodaeth mwy diogel adolygu'r holl ddogfennau ACCT a digwyddiadau o hunan-niweidio i ddynodi unrhyw feysydd ar gyfer gwella arfer a pholisi. (3.23)
- 9.39 Dylai gwybodaeth ar y rhesymau dros ddefnydd o Wrandawyr gael ei gofnodi, a'i ddadansoddi gan y cyfarfod cystodaeth mwy diogel am weithredu posib. (3.27)
- 9.40 Dylid diweddarau'r polisïau a gweithdrefnau atal hunanladdiad a hunan-niweidio mewn ymgynghoriad gyda'r asiantaethau allanol perthnasol a Gwrandawyr, i adlewyrchu arfer dda cydnabyddedig wrth ostwng y risg o hunan-niweidio. (3.33)
- 9.41 Dylai'r pwyllgor cystodaeth mwy diogel gyfarfod yn rheolaidd a sicrhau presenoldeb a chyfraniad rheolaidd gan ddisgyblaethau dynodedig a Gwrandawyr. (3.34)
- 9.42 Dylid monitro ansawdd mapiau gofal ac adolygiadau mewn achosion ACCT agored yn agos ac ni ddylai carcharorion barhau'n destun i fonitro'n hirach na sydd ei angen. (3.35)

- 9.43 Dylid cael mwy o gyfle i deuluoedd a chyfeillion carcharorion i gyfrannu at gymorth a gofal carcharorion mewn risg o hunan-niweidio, a rhoi ystyriaeth i'w hymglymiad ym mhob achos.(3.36)
- 9.44 Dylai argymhellion o ymchwiliadau i farwolaethau mewn cystodaeth gael eu cyfuno i gynllun gweithredu canolog neu ei hymgorffori i'r cynllun gweithredu cystodaeth mwy diogel, â'r pwyllgor cystodaeth mwy diogel yn monitro cynnydd yn erbyn yr argymhellion. (3.37)
- 9.45 Dylai'r holl garcharorion gael mynediad at ffôn Samariaid yn ystod y nos.(3.38)
- 9.46 Dylid cyflwyno gweithdrefnau i gofnodi a monitro defnydd o'r swîth argyfwng yn effeithiol.(3.39)

Amrywiaeth

- 9.47 Dylai' polisi cydraddoldebau a chynhwysiad gael gwybodaeth o ddadansoddiad anghenion a chanolbwyntio mwy ar ddarpariaeth gwasanaeth a sut mae'n cwrrd ag anghenion y boblogaeth amrywiol. (3.49)
- 9.48 Dylid archwilio system Gyfeillio ar gyfer carcharorion ag anabledau i ddarparu cymorth ychwanegol i garcharorion anabl a'r rheiny gydag anawsterau symudedd. (3.50)
- 9.49 Dylai'r grŵp dros-50 fod ar gael i bawb sy'n gymwys yn y sefydliad, a dylid asesu anghenion penodol y grŵp hwn o garcharorion (3.51)
- 9.50 Dylid cyflwyno proses ar gyfer adrodd digwyddiadau homoffobig. (3.52)
- 9.51 Dylid dynodi carcharorion ag anabledau yn y dderbynfa a llunio cynllun gofal ar gyfer eu rheolaeth.(3.53)
- 9.52 Dylid ffurfioli cysylltiadau gyda'r sectorau gwirfoddol a chymunedol ar gyfer adsefydlu carcharorion hŷn. (3.54)

Cydraddoldeb hiliol

- 9.53 Dylai'r diffygion a ddynodwyd yn adroddiad y Comisiwn Cydraddoldeb Hiliol gael sylw yng nghynllun gweithredu'r carchar. (3.57)
- 9.54 Dylai'r RRMT ymchwilio pryderon am densiynau rhwng carcharorion Seisnig a Chymreig.(3.58)
- 9.55 Dylai unrhyw batrymau gwahaniaethol a amlygir drwy fonitro ethnig gael ei ymchwilio a chymryd camau priodol, a dylid dweud wrth staff a charcharorion ynghylch gweithredu o'r fath. (3.60)
- 9.56 Dylai cynrychiolwyr cysylltiadau hiliolcarcharorion chwarae rhan fwy yn y REAT a chael slot i roi adborth ar farn a phrofiadau carcharorion. (3.68)
- 9.57 Dylai ymchwiliadau sydd wedi'u cwblhau o ddigwyddiadau hiliol gael eu monitro'n annibynnol a rheolaidd (3.71)

- 9.58 Dylai adroddiadau i ymchwiliadau o ddigwyddiadau hiliol gynnwys cyfrif manwl o'r ymchwiliad a gweithredu dilynol.(3.72)
- 9.59 Dylid herio carcharorion a staff sy'n dangos unrhyw ffurf o ymddygiad hiliol. (3.73)
- 9.60 Dylid amddiffyn dioddefwyr ac adroddwyr digwyddiadau hiliol. (3.74)
- 9.61 Dylid cael arddangosiadau drwy'r carchar a gweithgareddau eraill yn hyrwyddo amrywiaeth (3.80)

Carcharorion sy'n wladolion tramor

- 9.62 Ni ddylai carcharorion sy'n fewnfwydwr gael eu cadw mewn cystodaeth Gwasanaeth Carchardai tu draw i ddiwedd eu dedfryd.. (3.82)
- 9.63 Dylid cynnal dadansoddiad anghenion y boblogaeth carcharorion sy'n wladolion tramor a'i ddiweddarau'n rheolaidd, a dylai roi gwybodaeth i bolisi gwladolion tramor.. (3.83)
- 9.64 Dylid cael cynrychiolwyr carcharorion sy'n wladolion tramor ar y pwyllgor gwladolion tramor ac yn y carchar; dylai carcharorion sy'n wladolion tramor gael mynediad da iddynt (3.85)
- 9.65 Dylai grŵp cymorth gwladolion tramor gyfarfod o leiaf unwaith bob mis ac adrodd i'r pwyllgor gwladolion tramor. (3.88)
- 9.66 Dylid diweddarau rhestr o ieithoedd a siaredir gan staff a charcharorion a'i gylchredeg i staff. (3.90)
- 9.67 Dylid cael cyswllt ffurfiol gydag asiantaethau cyngor a chymorth mewnfudo achrededig lleol. (3.92)

Ceisiadau a Chwynion

- 9.68 Dylid adolygu'r broses geisiadau i roi rhagor o gyfrifoldeb ar staff preswyl i ddatrys pryderon carcharorion. (3.94)
- 9.69 Dylai gwybodaeth am geisiadau a chwynion fod ar gael mewn amryw o fformatau ac ieithoedd sy'n hygyrch i garcharorion gydag anawsterau darllen neu iaith. (3.95)
- 9.70 Dylid casglu a dadansoddi data ar gwynion sy'n cael eu gwrthod, cadarnhau neu eu tynnu'n ôl, neu'n cael eu hapelio. (3.97)
- 9.71 Dylai staff preswyl geisio datrys materion dydd i ddydd yn anffurfiol (3.98)
- 9.72 Dylid cael trywydd archwilio ar gyfer ceisiadau, sy'n nodi pa bryd y mae'r carcharor yn derbyn ymateb. (3.99)
- 9.73 Dylai rheolwyr weithredu system ble nad yw carcharorion sy'n cwyno am staff yn wynebu gwrthgyhuddiad. (3.104)
- 9.74 Dylid gwella gwiriadau ansawdd o gwynion a chofnodi'r canlyniadau. (3.105)

Hawliau Cyfreithiol

- 9.75 Dylid cael swyddog gwasanaethau cyfreithiol un-pwrpas a hyfforddedig i ddarparu gwybodaeth a chymorth i garcharorion. (3.109)

Defnydd sylweddau

- 9.76 Dylai meddyginiaeth noson gyntaf addas gael ei roi'n gyson, gweithredu cyfeiriadau grŵp cleifion newydd a hyfforddi nyrsys derbynfaf'n unol â hyn. (3.111)
- 9.77 Dylid cael cynlluniau gofal ac adolygiadau unigol i garcharorion sy'n mynd drwy'r broses ddadwenwyno. (3.113)
- 9.78 Dylai'r gwasanaeth camddefnydd sylweddau clinigol gael adnoddau digonol i ddarparu asesiadau cynhwysfawr a gofal cydlynol i garcharorion sy'n oedolion ac oedolion ifanc. (3.122)
- 9.79 Dylai'r sefydliad sicrhau fod profi targed yn cael ei wneud o fewn y ffrâm amser gofynnol (3.123)
- 9.80 Dylai'r arferiad o osod ymweliadau caeedig yn awtomatig ar garcharorion sy'n profi'n bositif i gyffur dosbarth A ddod i ben. (3.124)

Gwasanaethau iechyd

- 9.81 Dylid ail-ddylunio ac adnewyddu llety'r fferyllfa i ddarparu storio diogel ar gyfer meddyginiaeth ac offer, a manau cyfrinachol i staff fferyllfa gynnal clinigau. (4.1)
- 9.82 Dylid adnewyddu ystafelloedd triniaeth yr adeiniau a gosod cypyrddau metel â chlo ar gyfer eitemau fferyllfa, a dylid storio'r holl feddyginiaethau ynddynt pan nad ydynt mewn defnydd.. (4.2)
- 9.83 Ni ddylid gadael meddyginiaethau rhydd allan yn yr ystafelloedd triniaeth, a dylid cadw'r holl feddyginiaethau yng ngharton gwreiddiol y gwneuthurwr (4.3)
- 9.84 Dylid adleoli'r ystafell dderbyniadau meddygol i safle mwy diogel yn yr adran a'i threfnu i ddarparu amgylchedd diogel i staff.. (4.7)
- 9.85 Dylid cwblhau siartiau presgripsiwn a gweinyddu yn fanwl gywir. (4.8)
- 9.86 Dylai rôl y fferylllydd fod wedi'i adolygu i sicrhau bod budd llawn yn dod o gael fferyllfa fewnol, a dylid cyflwyno clinigau fferyllfa. (4.9)
- 9.87 Dylai fforymau iechyd un-pwrpas, ble gall cynrychiolwyr adeiniau enwebedig gwrdd ag uwch swyddogion proffesiynol iechyd, gael eu hintegreiddio i ddarparu cyfle i garcharorion drafod materion iechyd gyffredinol ac i staff gwasanaethau iechyd roi gwybod i garcharorion o unrhyw newidiadau arfaethedig yn narpariaeth gwasanaethau iechyd.. (4.14)
- 9.88 Dylid archwilio'r defnydd o feddyginiaeth stoc gyffredinol a dylai stoc gael ei chysoni gyda phresgripsiynau a roddir. (4.15)

- 9.89 Dylid adolygu'r polisi salwch arbennig a chytuno ar restr o feddyginiaethau addas i'w cyflenwi gan nyrsys ar gyfer mân anhwylderau. Dylid ystyried cyflwyniad o gyfeiriadau grŵp cleifion (4.16)
- 9.90 Dylid cyflwyno sesiynau ychwanegol ar gyfer yr optegydd i ostwng y rhestr aros. (4.19)
- 9.91 Dylid diweddarau'r asesiad angen iechyd, gyda chynllun gweithredu ategol, fel mater o frys (4.55).
- 9.92 Dylid cyflwyno system rheoli cleifion clinigol electroneg.(4.56)
- 9.93 Dylai'r gell arsyllu yn yr ardal cyfeillachu cleifion mewnol gael ei dychwelyd i ddefnydd normal a thynnu'r ffenestr persbecs.(4.57)
- 9.94 Dylai staff y fferyllfa wirio'n rheolaidd y meddyginiaethau sy'n cael eu dal yn yr ystafelloedd triniaeth.(4.58)
- 9.95 Dylid recriwtio gweithwyr camddefnydd sylweddau ychwanegol, yn cynnwys staff nyrsio a gweinyddol, er mwyn sicrhau fod carcharorion yn derbyn gofal a chefnogaeth briodol.(4.59)
- 9.96 Dylai cofnod o lofnodion y staff gwasanaethau iechyd a'u dynodiadau fod ar gael yn hawdd i bersonél sy'n cael mynediad at gofnodion clinigol.(4.60)
- 9.97 Dylai'r holl oedolion ifanc dan 24 oed gael cynnig brechiad MMR wrth ddod i mewn i'r carchar. (4.61)
- 9.98 Dylid darparu diogelwch gwahanfur a dylai carcharorion dderbyn gwybodaeth iechyd briodol.(4.62)
- 9.99 Dylid cyflogi staff gweinyddol ychwanegol i wneud apwyntiadau cleifion allanol a chyflenwi'r apwyntiadau i'r claf.(4.63)
- 9.100 Pan fo carcharor yn cael meddyginiaethau salwch arbennig, dylai eu gweinyddiad gael ei gofnodi ar siart presgripsiwn a gweinyddu. Dylai hon gynnwys enw'r carcharor, dyddiad y cyflenwad, a pham y rhoddwyd y feddyginiaeth. Dylai staff y fferyllfa wneud archwiliad rheolaidd o staff er mwyn cysoni defnydd. (4.64)
- 9.101 Dylid caniatáu i feddyginiaethau fel paracetamol ac ibuprofen gael eu dal mewn meddiant, ar ôl cynnal asesiad risg sydd wedi'i dogfennu.(4.65)
- 9.102 Dylid cael gweithdrefn ffurfiol ar gyfer cael gwared â chyffuriau a reolir sy'n cael eu cymryd oddi ar y carcharorion pan ddônt i mewn. (4.66)
- 9.103 Dylai nyrsys sy'n mynd i mewn i'r fferyllfa tu allan i oriau bob amser gofnodi eu henwau, yr amser a'r pwrpas dros fynd i mewn i'r fferyllfa. (4.67)
- 9.104 Dylai staff y fferyllfa wneud archwiliadau rheolaidd. (4.68)
- 9.105 Os nad yw meddyginiaeth mewn meddiant yn cael ei chasglu gan y cleifion, dylid cynnal gweithdrefnau dilynol i archwilio p'un a oes angen y feddyginiaeth bellach.(4.69)

- 9.106 Dim ond mewn amgylchiadau eithriadol y dylid defnyddio dillad strip yn yr uned gofal iechyd, a dylid dychwelyd y claf i ddillad cyffredin ar y cyfle cyntaf. Dylid dal cofnod canolog o'r defnydd o ddillad strip.(4.70)
- 9.107 Dylai holl bolisiau iechyd meddwl sylfaenol gael eu hadolygu a'u diweddarau'n flynyddol.(4.71)
- 9.108 Dylai ymwybyddiaeth iechyd meddwl i'r holl swyddogion gael ei diweddarau o leiaf bob blwyddyn.(4.72)
- 9.109 Dylai'r tîm mewnol iechyd meddwl sylfaenol gyflwyno strategaethau ymdopi ar gyfer carcharorion gydag anghenion iechyd meddwl lefel isel. (4.73)
- 9.110 Dylai gwasanaethau cynghori generig gael eu cyflwyno er mwyn rhoi mwy o gefnogaeth i garcharorion.(4.74)

Dysgu a sgiliau a gweithgareddau gwaith

- 9.111 Dylai bod amrediad ehangach o raglenni addysgol ar gael ar gyfer carcharorion bregus. (5.1)
- 9.112 Dylid darparu dosbarthiadau ychwanegol gyda'r nos a phenwythnosau (5.2)
- 9.113 Dylai'r dyraniad at ddosbarthiadau addysg gael ei gydlynw'n iawn ac adlewyrchu anghenion ac asesiadau sgiliau cychwynnol y carcharorion. (5.3)
- 9.114 Dylai darpariaeth llythrennedd a rhifedd gwrdd ag anghenion carcharorion a chynnwys dosbarthiadau ar gyfer siaradwyr Saesneg fel ail iaith (5.4)
- 9.115 Dylid cael trefniadau i lenwi absenoldeb athrawon. (5.6)
- 9.116 Dylai carcharorion mewn gweithdai gael digon o waith i'w cadw'n brysur yn ystod y diwrnod gwaith (5.9)
- 9.117 Dylai diddymiad sesiynau llyfrgell fod cyn lleied â phosib. (5.22)
- 9.118 Dylai carcharorion yn yr uned carcharorion bregus gael gwell mynediad at y llyfrgell i ddibenion hamdden ac i gynnal prosiectau ymchwil. (5.23)

Addysg gorfforol a hybu iechyd

- 9.119 Dylai'r carchar sicrhau nad yw darpariaeth bloc tai newydd ar yr Astroturf presennol yn arwain at golled o fannau chwarae allanol yn y dyfodol. (5.34)

Gweithgareddau ffydd a chrefyddol

- 9.120 Dylai'r ystafell aml-ffydd gael ei hadleoli i safle mwy a mwy croesawgar. (5.40)
- 9.121 Dylai'r tîm caplaniaid gael eu hymgorffori fwy i bob agwedd ar fywyd y carchar, a dylid sefydlu cyfathrebiadau effeithiol gydag adrannau a phenaethiaid polisi eraill (5.41)

Amser allan o'r gell

- 9.122 Dylai staff lynu at y gyfundrefn a hysbysebwyd a hysbysu'r carcharorion o'r digwyddiadau mwyaf arferol. (5.50)
- 9.123 Dylid annog staff i herio ymddygiad anaddas gan garcharorion wrth ymarfer a chyfeillachu, a dylid rhoi'r gorau i weithgareddau gamblo. (5.58)
- 9.124 Dylid adolygu'r arferiad o roi'r gorau i symudiadau i'r boblogaeth carcharorion gyffredinol ar adegau penodol er mwyn galluogi defnydd mwy cynhyrchiol o amser staff a carcharorion. (5.59)
- 9.125 Dylid darparu gweithgareddau ychwanegol i garcharorion di-waith (5.60)

Disgyblaeth

- 9.126 Dylai'r trefniadau ar gyfer cyfleoedd addysg a chyfundrefn arall i garcharorion uned wahanu arhosiad hirach gael eu gwella a'r darparu'n gyson.. (6.14)
- 9.127 Dylai carcharorion dreulio'r lleiafswm o amser mewn llety arbennig a dylid bod rhyngweithio ystyrion yn digwydd gyda'r carcharorion yno, er mwyn hwyluso eu dychweliad i lety arferol cyn gynted â phosib (6.17)
- 9.128 Dylai'r rhesymau dros y defnydd o ddiplad strip gael eu cofnodi. (6.18)
- 9.129 Dim ond dan amgylchiadau eithriadol y dylid rhoi carcharorion mewn diplad strip, pan fo'n hanfodol er mwyn eu diogelwch, ac am y cyfnod byrraf bosib. (6.19)
- 9.130 Dylai targedau ymddygiad gael eu unigoleiddio a chymryd i ystyriaeth anghenion unigol a ffactorau risg carcharorion.(6.25)

Cymhellion a breintiau a enillwyd

- 9.131 Dylid adolygu'r cynllun cymhellion a breintiau a enillwyd (IEP)er mwyn pennu ei effeithiolrwydd (6.26)
- 9.132 Dylai'r rheolau sy'n llywodraethu'r IEP a'i weithrediad gael eu gosod allan a'u cymhwyso'n gyson. (6.27)
- 9.133 Dylid cynnal byrddau IEP rheolaidd gyda chynrychiolwyr yr holl unedau i annog cysondeb drwyddo draw. Dylai staff fod yn ymwybodol o'r hyn mae rheolwyr yn chwilio amdano mewn gwiriadau ansawdd. (6.30)

Arlwyo

- 9.134 Dylai brechwast gael ei weini ar y diwrnod y caiff ei fwyta. (7.5)
- 9.135 Dylai cinio ganol dydd gael ei weini rhwng hanner dydd a 1.30 pm a chinio nos rhwng 5pm a 6.30pm. (7.6)

Siop y carchar

- 9.136 Dylid tynnu'r powdr ennill pwysau Maximuscle Prograin o'r rhestr siop ar gyfer oedolion ifanc. (7.10)

Rheolaeth Strategol Adsefydlu

- 9.137 Dylid bod dadansoddiad cynhwysfawr o anghenion adsefydlu poblogaeth y carcharorion, a defnyddio'r canlyniadau i hysbysu'r holl ddatblygiadau gwasanaethau adsefydlu. (8.1)
- 9.138 Dylai'r grŵp polisi lleihau aildroseddu gyfarfod yn fwy rheolaidd a ffocysu ar reolaeth troseddwy'r llwybrau adsefydlu. (8.4)
- 9.139 Dylai targedau cynllun dedfrydu gael eu hunigoleiddio. (8.5)
- 9.140 Dylai cynllunio cystodaeth gael ei gyflwyno i'r holl garcharorion tymor byr, yn cynnwys carcharorion ar remand a charcharorion ifanc. (8.7)
- 9.141 Dylid darparu adnoddau digonol i reoli carcharorion IPP yn effeithiol drwy gydol eu dedfryd, yn cynnwys darparu cyrsiau ymddygiad troseddol i gwrdd â'r lefel o angen. (8.10)
- 9.142 Dylid symud carcharorion oes a charcharorion IPP ymlaen yn gyflym i garchardai ble gellir cwrdd â'u hanghenion yn well neu, os nad yw hyn y bosib, ddarparu cymorth mwy arbenigol iddynt. (8.21)
- 9.143 Dylid cynnal fforymau neu ddiwrnodiau carcharor oes o leiaf ddwy waith y flwyddyn i gynorthwyo carcharorion oes i ddeall ac ymgysylltu â lleihau risg a'u rhyddhad yn y pen draw. (8.22)
- 9.144 Dylid annog swyddogion personol a staff adsefydlu arbenigol sy'n gweithio â charcharorion i fynychu byrddau cynllun dedfrydu. (8.23)
- 9.145 Dylai goruchwylwyr troseddwy'r gyfarfod â charcharorion mewn sgôp rheolaeth troseddwy'r ar eu baich achosion o leiaf bob deufis i drafod cynnydd mewn cyflawni targedau. (8.24)

Llwybrau adsefydlu

- 9.146 Dylai'r cyfleoedd sydd ar gael yn y ffair adsefydlu fod yr un fath i'r holl garcharorion. (8.27)
- 9.147 Dylai carcharorion a ryddheir i Loegr fod â'r un sicrwydd llety â'r rhai a ryddheir i Gymru. (8.29)
- 9.148 Dylid gweld yr holl garcharorion o fewn pedair i chwe wythnos o'u rhyddhau er mwyn sefydlu p'un a oes ganddynt gyfeiriad rhyddhad addas, a gweithredu os nad oes ganddynt un. (8.30)
- 9.149 Dylid ailddechrau'r digwyddiadau adsefydlu. (8.36)

- 9.150 Dylai carcharorion gael gwybodaeth am gymorth cyflogaeth, a dylid integreiddio hyn i'r cynlluniau dysgu ac adsefydlu. (8.37)
- 9.151 Dylid datblygu ymhellach y ddarpariaeth i gefnogi carcharorion gyda materion ariannol a dyledion. (8.40)
- 9.152 Dylai'r polisi strategaeth gyffuriau gynnwys cynlluniau gweithredu a mesurau perfformiad manwl. (8.43)
- 9.153 Dylai profi cyffuriau yn wirfoddol (VDT) fod ar gael i'r holl garcharorion waeth ble maent wedi eu lleoli. (8.50)
- 9.154 Dylai'r unedau VDT i oedolion a charcharorion ifanc gynnig cefnogaeth strwythuredig. (8.51)
- 9.155 Dylai'r cyfleuster profi cyffuriau yn wirfoddol ar Adain C gael ei ailwampio. (8.53)
- 9.156 Dylai darpariaeth gwasanaeth CARAT gael ei chynyddu i gwrdd ag anghenion y boblogaeth.(8.65)
- 9.157 Dylid darparu rhaglen alcohol. (8.66)
- 9.158 Dylai'r sefydliad adolygu ei gynlluniau cydymffurfiad a VDT. Dylai amllder profion gael ei bennu gan asesiadau risg unigol. (8.67)
- 9.159 Dylid ymestyn y defnydd o ryddhau ar drwydded dros dro (ROTL).(8.68)
- 9.160 Dylai carcharorion gael y cyfle i gyfranogi mewn trafodaethau bwrdd ROTL, oni bai bod rhesymau penodol i'r gwrthwyneb (8.69)
- 9.161 Dylai bod digon o leoedd sgiliau meddwl uwch ar gael i gwrdd ag anghenion y boblogaeth. (8.76)

Pwyntiau cynnal a chadw

Unedau preswyl

- 9.162 Dylai carcharorion gael mwy o gyfleoedd i lanhau eu celloedd. (2.20)
- 9.163 Dylid caniatáu i garcharorion gael llenni fel breintiau a enillir. (2.21)

Hunan-niweidio a hunanladdiad

- 9.164 Dylai ffotograffau o'r grŵp Gwrandawyr presennol gael eu dangos ar yr unedau preswyl ac yn y prif fannau o amgylch y carchar, i'r carcharorion allu eu hadnabod. (3.40)
- 9.165 Dylai'r holl Wrandawyr ymweld â'r swit argyfwng a chael esboniad o'r cyfleusterau a gweithdrefnau, a dylai ymweliad o'r fath ffurfio rhan o hyfforddiant Gwrandawyr yn y dyfodol.(3.41)

Cydraddoldeb hiliol

- 9.166 Dylai grwpiau ffocws carcharorion gael eu hysbysebu'n well ar draws y sefydliad a'r adeiniau, a dylai'r holl garcharorion gael mynediad at gofnodion y cyfarfod a dyddiadau cyfarfodydd i'r dyfodol. (3.69)

Carcharorion sy'n wladolion tramor

- 9.167 Dylai lluniau a rolau cynrychiolwyr carchar y gwladolion tramor carcharor cynrychiolwyr gael eu hysbysebu ar draws y adeiniau. (3.86)
- 9.168 Dylid hysbysu staff o grŵp llywio'r gwladolion tramors a dylai'r cofnodion fod ar gael i garcharorion sy'n wladolion tramor a staff. (3.87)

Ceisiadau a Chwynion

- 9.169 Dylai'r cyflewnad o ffurflenni cwynion yn yr unedau preswyl gael eu hadnewyddu'n ddyddiol (3.106)

Gwasanaethau iechyd

- 9.170 Dylid addurno'r ardal cawod cleifion mewnol a dylai gael rhaglen lanhau reolaidd.(4.75)
- 9.171 Dylai stafelloedd triniaeth adeiniau fod â rhaglen lanhau reolaidd (4.76).

Disgyblaeth

- 9.172 Dylai ffurflenni anafiadau i garcharoro gael eu ffeilio gyda'r gwaith papurdefnydd grym. (6.13)

Enghreifftiau o arfer dda

Bwlio a gostwng trais

- 9.173 Roedd prosiect celfyddydau cymunedol lleol yn cynhyrchu ffilm gyda charcharorion am faterion bwlio a gostwng trais. Roedd yn fwriad defnyddio hon fel rhan o gyflwyniad carcharorion ac mewn hyfforddiant ymwybyddiaeth trais. (3.20)
- 9.174 Roedd y carchar yn monitro cenedligrwydd a tharddiad daearyddol y carcharorion a oedd yn ymladd er mwyn cael data i'w galluogi i fonitro unrhyw dueddiadau neu batrymau oedd yn ymddangos. (3.21)

Gwasanaethau iechyd

- 9.175 Roedd y clinig 'galw heibio' yn rhoi cyfle i garcharorion bregus, yn cynnwys carcharorion hŷn, geisio cyngor anffurfiol gan staff gwasanaethau iechyd heb orfod mynychu'r uned gofal iechyd. (4.77)

Siop y carchar

9.176 Roedd syrjerei brynu wythnosol yn cael ei chynnal ar yr unedau preswyl. (7.11)

Rheolaeth strategol adsefydlu

9.177 Roedd cydweithio rhwng y carchar a staff prawf allanol wedi datblygu cysylltiadau ardderchog, gan arwain at i'r mwyafrif o fyrddau cynllun dedfrydu gael eu cadeirio gan reolwyr troseddwyr allanol. (8.25)

Llwybrau adsefydlu

9.178 Roedd amrediad o reolwyr ac arbenigwyr yn mynychu'r panel ymyraethau i oruchwylio cyflwyniad unrhyw gyrsiau newydd heb achrediad, gan sicrhau eu bod yn briodol i gwrdd ag angen wedi'i ragbennu. (8.77)

Atodiad I: Tîm Arolygiad

Anne Owers	Prif Arolygydd
Jonathan French	Arweinydd tim
Karen Dillon	Arolygydd
Gail Hunt	Arolygydd
Vinnett Percy	Arolygydd
Sara Snell	Arolygydd
Sean Sullivan	Arolygydd
Lucy Young	Arolygydd
Bridget McEvilly	Arolygydd Gofal iechyd
Sigrid Engelen	Arolygydd Defnydd Sylweddau
John Reynolds	Arolygydd gwasanaethau deintyddol
Jill Williams	Arolygydd Fferyllfa.
Sandra Fieldhouse	Arolygydd Prawf EM
Samantha Booth	Ymchwilydd
Ellie Davies-Hoare	Ymchwilydd
Catherine Nicols	Ymchwilydd
Rachael Bubalo	Arweinydd tim, Estyn
Jenny Blackaby	Arolygydd Estyn
Alun Connick	Arolygydd Estyn
Angharad Reed	Arolygydd Estyn
Malcolm Ware	Arolygydd Estyn

Atodiad II: Proffil poblogaeth y carchar

Nid oes gwybodaeth ar gael.

Atodiad III: Cyfweiliadau perthynas staff-carcharor

Ar ddydd Mawrth 8 Gorffennaf 2008, gofynnodd y tîm ymchwil i 20 o garcharorion ymgymryd â chyfweiliad strwythuredig ynglŷn â chysylltiadau staff–carcharor yn CEM/STI Parc. Detholwyd unigolion ar hap o bob uned, ac eithrio'r uned wahanu a'r uned gofal iechyd.

Cynhaliwyd dau gyfweiliad ar adeiniau C a D ac wyth ar adeiniau A a B.

Cynhaliwyd y cyfweiliadau mewn ystafell gyfsweld breifat, ac roedd y gyfranogaeth yn wirfoddol.

Cynhyrwyd atodlen gyfsweld i bwrrpas cynnal cysondeb; felly gofynnwyd yr un cwestiynau i'r holl atebwyr. Gofynnwyd i'r holl atebwyr ddynodi p'un a oedd y cwestiynau'n dynodi ymddygiad/agweddau staff a oedd yn bodoli yn CEM/STI Parc, yn ogystal â graddio ymddygiad/agweddau ar raddfa 1–4 (1 = sgôr fwyaf positif i 4 = sgôr fwyaf negyddol). Yna cyfrifwyd 'sgôr difrifoldeb' trwy luosi'r nifer o unigolion a deimlai fod ymddygiad/agweddau negyddol yn bodoli gyda'r sgôr raddfa gyfartalog.

Gwybodaeth ddemograffaid

- Roedd yr hyd amser cyfartalog yn y carchar ar y ddedfryd hon oddeutu 11.5 mis, yn amrywio o fis i bedair blynedd.
- Roedd yr hyd amser cyfartalog yn CEM/STI Parc oddeutu chwe mis, yn amrywio o fis i 20 mis
- I saith o atebwyr, dyma eu tro cyntaf yn y carchar
- Roedd pedwar ar bymtheg o atebwyr wedi'u dedfrydu, un gyda dedfryd oes. Roedd hyd y ddedfryd yn amrywio o dri mis i naw mlynedd (ac eithrio'r rhai oedd â dedfrydau oes).
- Yr oed ar gyfartaledd oedd 27 (yn amrywio o 18 i 46)
- Cynhaliwyd saith cyfweiliad gyda charcharorion du a lleiafrifoedd ethnig ac 13 gyda charcharorion gwyn.
- Nid oedd un atebwr gyda Saesneg iaith gyntaf.
- Dywedodd tri atebwr eu bod yn Gristnogion; tri yn Foslemiaid; dau Eglwys Loegr, un yn Gatholig, un Bwddydd a'r 10 oedd yn weddill yn dweud nad oedd ganddynt grefydd.
- Dywedodd pedwar atebydd fod ganddynt anabledd.
- Dywedodd un atebydd ei fod yn wladolyn tramor.

Cysylltiadau staff–carcharor

Mae'r sgoriau a amlygir yn goch yn dangos y meysydd hynny ble bo dros 50% o'r atebwyr wedi nodi ei bod yn faes pryder, yn ogystal â graddio'r brblem yn uchel – hynny yw, 4 (ar raddfa 1–4).

	Mae'r ymddygiad/agwedd negyddol yma'n bodoli (nifer yr atebwyr)	Graddfa ar gyfartaledd	Sgor difrifoldeb
Nid yw staff fel mater o drefn yn curo ar	16	4	64

y drws cyn dod i mewn i'r gell			
Mae staff yn cyfarch carcharor wrth enw heblaw ei enw cyntaf neu Mr/Miss	15	3.73	56
Nid yw staff yn annog y carcharor i ymwneud â gweithgareddau	14	3.79	53
Nid yw staff yn rhoi cymorth wrth ymgeisio am swyddi/ addysg/ ROTL ayb	12	3.92	47
Mae staff yn trin carcharorion yn annheg	12	3.17	38
Nid yw staff yn helpu carcharorion i gynnal cysylltiadau â theulu	10	3.8	38
Diffyg ymddiriedaeth mewn staff i ddelio â phroblemau'n gyfrinachol	9	3.78	34
Staff yn defnyddio rheolau'r carchar yn annheg	10	3.3	33
Staff yn annheg wrth ymdrin â cheisiadau	9	3.56	32
Staff yn dangos ymddygiad amhriodol	12	2.58	31
Diffyg staff i droi atynt am gymorth, os oes problem	8	3.88	31
Staff yn methu hyrwyddo ymddygiad cyfrifol	8	3.75	30
Nid yw staff yn cynorthwyo gyda chwestiynau neu faterion dydd-i-ddydd	7	3.57	25
Nid oes modd gofyn i swyddogion personol am gymorth	6	4	24
Staff ym methu herio ymddygiad anaddas	7	3.29	23
Nid yw staff yn rhoi ymddiriedaeth briodol yn y carcharor	6	3.67	22
Staff yn annheg ac anghyson wrth ddelio gyda'r cynllun IEP	6	3.67	22
laith gorfforol staff yn ymosodol	7	2.79	19.5
Mae aelodau staff yn rhoi rhywbeth yn ôl i'r carcharor am ffafrau	7	2.71	19
Staff yn gwneud sylwadau amhriodol / arddangos agweddau amhriodol	7	2.57	18
Nid yw staff yn cymryd bwlio o ddifrif	5	3.6	18
Nid yw staff yn caniatáu amser i'r carcharor gyrraedd gweithgareddau ar amser	5	3.4	17
Nid yw staff yn rhyngweithio gyda'r carcharor	4	3.75	15
Mae'r mwyafrif o staff yn amharchus	5	2.6	13
Nid yw staff yn ymateb i ymladd mewn dull priodol/ digonol	3	4	12
Staff yn annheg wrth ddelio gyda chwynion	3	3.33	10
Rhagfarn staff yn ôl ethnigaeth	3	2.67	8
Carcharor yn amharchus gyda staff	2	2	4
Rhagfarn staff yn ôl crefydd	1	2	2
Rhagfarn staff yn ôl cyfeiriadedd rywiol	0	0	0
Rhagfarn staff yn ôl oed	0	0	0
Rhagfarn staff yn ôl anabledd	0	0	0

Graddfeydd cyffredinol

Gofynnwyd i atebwyr roi graddfa i gysylltiadau staff–carcharor yn CEM/STI Parc, gydag 1 yn ardderchog a 4 yn wael. Gofynnwyd i atebwyr wneud hyn ar gyfer grwpiau staff penodol:

- Graddiwyd Swyddogion yn 2.25 (bob un o'r 20 o atebwyr wedi rhoi graddfa)
- Graddiwyd staff y Gwasanaethau Iechyd staff yn 2.21 (16 o atebwyr wedi rhoi graddfa)
- Graddiwyd staff Addysg yn 1.63 (wyth o atebwyr wedi rhoi graddfa)
- Graddiwyd staff AG/ campfa yn 2.11 (17 o atebwyr wedi rhoi graddfa)
- Graddiwyd staff di-lifrai (gwasanaethau arbenigol; e.e. seicoleg/CARAT) yn 2.14 (14 o atebwyr wedi rhoi graddfa)

Graddfa gyfartalog swyddogion fesul adain

- **Adain C – 2**
- **Adain D – 1.5**
- **Adain A – 2.4**
- **adain B – 2.4**

Atodiad IV: Dadansoddiad o'r defnydd o rym

1. Cofrestr Defnydd grym

Cynhaliwyd dadansoddiad o'r gofrestr defnydd grym ar gyfer misoedd Ebrill, Mai a Mehefin 2008. Gweler y canlyniadau isod:

- Roedd nifer y digwyddiadau o ddefnydd grym ar draws y mis fel a ganlyn:

Ebrill	37
Mai	56
Mehefin	35
Cyfanswm	128

- Roedd digwyddiadau defnydd grym yn rhannu ar draws y grwpiau oed fel a ganlyn:

Pobl ifanc	61 (48%)
Oedolion ifanc	56 (44%)
Oedolion	11 (9%)
Cyfanswm	128

- Dyma'r patrwm o ethnigaeth pobl ifanc, oedolion ifanc ac oedolion y defnyddiwyd grym yn eu herbyn:

Ethnigaeth	PI (nifer; % o fewn grŵp oed)	OI (nifer; % o fewn grŵp oed)	Oedolyn (nifer; % o fewn grŵp oed)	Yn gyffredinol
Gwyn (yn cynnwys Gwyn arall)	50 (82%)	45 (80%)	10 (91%)	105 (82%)
Du	9 (15%)	6 (11%)	1 (9%)	16 (13%)
Cymysg	/	3 (5%)	/	3 (2%)
Asiaidd	2 (3%)	2 (4%)	/	4 (3%)
Cyfanswm	61	56	11	128 (100%)

- Roedd digwyddiadau'n cael eu cofnodi fel rhai wedi'u cynllunio/heb eu cynllunio fel a ganlyn, yn ôl grŵp oed:

	PI (nifer; % o fewn grŵp oed)	OI (nifer; % o fewn grŵp oed)	Oedolyn (nifer; % o fewn grŵp oed)	Yn gyffredinol
Wedi'u cynllunio	1 (2%)	8 (14%)	1 (9%)	10 (8%)
Heb eu gynllunio	60 (98%)	48 (86%)	10 (91%)	118 (92%)
Cyfanswm	61	56	11	128 (100%)

- Cafodd grym ei ddefnyddio yn y lleoliadau canlynol, yn ôl grŵp oed:

Lleoliad	PI (nifer; % o fewn grŵp oed)	OI (nifer; % o fewn grŵp oed)	Oedolyn (nifer; % o fewn grŵp oed)	Yn gyffredinol
Adain A	/	/	5 (45%)	5 (4%)
Adain C	/	/	1 (9%)	1 (1%)
Adain D	/	/	/	0
adain B	/	43 (77%)	1 (9%)	44 (34%)
Gofal iechyd	/	6 (11%)	2 (18%)	8 (6%)
Ystafell ar wahân/ dyfarniad	2 (3%)	5 (9%)	1 (9%)	8 (6%)
Arall (campfa/ ysbyty POW / Ardal 1 ayb)	1 (2%)	2 (4%)	1 (9%)	4 (3%)
E1/G	58 (95%)	/	/	58 (45%)
Yn gyffredinol	61	56	11	128 (100%)

- Roedd y digwyddiadau'n arwain i fyny at bob achos yn cael eu cofnodi yn y gofrestr fel a ganlyn, yn ôl grŵp oed:

	PI (nifer; % o fewn grŵp oed)	OI (nifer; % o fewn grŵp oed)	Oedolyn (nifer; % o fewn grŵp oed)	Yn gyffredinol
Diffyg cydymffurfio	15 (25%)	12 (21%)	3 (27%)	30 (23%)
Ymladd gyda/ ymosod ar garcharor	31 (51%)	33 (59%)	3 (27%)	67 (52%)
Ymosod ar staff	4 (7%)	4 (7%)	3 (27%)	11 (9%)
Hunan-niweidio/rhwystro niwed i'r hunan	1 (2%)	1 (2%)	/	2 (2%)
Adleoli i wahanu	/	1 (2%)	/	1 (1%)
'Ddim yn gwybod'	6 (10%)	4 (7%)	2 (18%)	12 (9%)
'ymchwiliadau'	1 (2%)	1 (2%)	/	2 (2%)
Arall	2 (3%)	/	/	2 (2%)
Cell wedi'i difrodi	1 (2%)	/	/	1 (1%)
Cyfanswm	61	56	11	128 (100%)

- Roedd yr amgylchiadau oedd yn berthnasol i'r achosion yn cael eu cofnodi fel a ganlyn, yn ôl grŵp oed:

	PI (nifer; % o fewn grŵp oed)	OI (nifer; % o fewn grŵp oed)	Oedolyn (nifer; % o fewn grŵp oed)	Yn gyffredinol
Rhwystro niwed i'r	6 (10%)	3 (5%)	1 (9%)	10 (8%)

hunan/ hunan-niweidio				
Niwed i drydydd parti	52 (85%)	49 (88%)	10 (91%)	111 (87%)
Trosglwyddo i Broadmoor	/	1 (2%)	/	1 (1%)
Adleoli	/	1 (2%)	/	1 (1%)
Dyfarnu	/	1 (2%)	/	1 (1%)
'Arall'	3 (5%)	1 (2%)	/	4 (3%)
Cyfanswm	61	56	11	128 (100%)

- Cofnodwyd fod gefynnau wedi eu defnyddio mewn 6 achos (5%) i gyd ar gyfer hebrwng. Roedd pump yn oedolion ifanc ac un yn garcharor oedd yn oedolyn.

2. Ffurflenni defnydd grym

Darparwyd cofnodion defnydd grym i Arolygiaeth Carchardai EM o 1 Ebrill 2008 i 30 Mehefin 2008. Cwblhawyd cyfanswm o 128 o ddogfennau defnydd grym dros y cyfnod hwn ar draws y carchar, gyda 67 ar draws adeiniau oedolion ifanc ac oedolion. Detholwyd sampl o'r ffurflenni defnydd grym ar gyfer oedolion ac oedolion ifanc. Yn gyffredinol, dadansodwyd 33 o gofnodion, a oedd yn cynnwys 49% o'r holl ffurflenni dros y cyfnod sampl. Roedd ein sampl yn cynnwys digwyddiadau gyda 25 o oedolion ifanc ac wyth o oedolion:

	Cyfanswm nifer yn y sampl	Nifer o garcharorion du a lleiafrifoedd ethnig
Ebrill 08	11	1
Mai 08	11	1
Mehefin 08	11	1
Cyfanswm	33	3 (9%)

Nid oedd ethnigaeth y carcharor wedi cael ei gofnodi ar dair ffurflen.

Lleoliad defnydd grym

Yn ddealladwy, o ystyried fod y rhan fwyaf o achosion yn cynnwys oedolion ifanc, adain B oedd prif leoliad y digwyddiadau defnydd grym.

	Nifer yr achosion
Adain A	3
Adain B	20
Gofal iechyd	5
Uned wahanu	2
Campfa	1
Bloc B allanol (tiroedd)	1
Ysbyty POW	1

Adleoli yn dilyn digwyddiad

Arweiniodd y mwyafrif o'r digwyddiadau yn ein sampl at i'r carcharorion gael eu hadleoli yn ôl i'w cell eu hunain (n=27, 82%) ac mewn un achos, symudwyd y carcharor i gell wag ar yr adain

nes iddo dawelu. Mewn dau achos (6%) adleolwyd y carcharor i'r uned wahanu. Mewn un achos, gosodwyd y carcharor mewn llety arbennig, gan gymryd ei ddillad oddi arno a'i adael gyda blanced, ar ôl iddo geisio ymosod ar aelod o staff yr uned wahanu. Yn dilyn un digwyddiad yn yr uned gofal iechyd, gosodwyd y carcharor mewn cell ddiogel, gan ei fod wedi bygwth hunan-niweidio petai'n cael ei osod ar riport. Roedd digwyddiad wedi cymryd lle mewn ysbyty allanol ac felly ni fu unrhyw adleoliad yn dilyn y digwyddiad.

Rhesymau dros y defnydd grym

- Nododd 13 o ffurflenni fod grym wedi'i ddefnyddio i rwystro ymladd ac i hebrwng carcharorion yn ôl i'w celloedd. Fodd bynnag, roedd chwech o ddiwyddiadau ychwanegol o 'ddigwyddiadau yn arwain at y digwyddiad' wedi eu ticio fel rhai 'ddim yn gwybod y rheswm', ond roedd hefyd yn cynnwys rhwystro ymladd ymhlith carcharorion. Yn cynnwys y rhain, roedd 19 (58%) o ddiwyddiadau mewn ymateb i ymladd.
- Roedd chwech (18%) o'r digwyddiadau mewn ymateb i ymosodiad/ ymgais i ymosod ar staff, chwech (18%) mewn ymateb i 'ddiffyg cydymffurfio', a oedd yn cynnwys yn bennaf carcharorion yn gwrthod mynd yn ôl i'w celloedd. Roedd un digwyddiad yn cynnwys hebrwng carcharor i'r uned wahanu mewn gefynnau clicied, a digwyddodd un achos mewn ysbyty allanol, ble'r oedd staff y carchar wedi cynorthwyo i rwystro'r carcharor rhag tynnu tiwbiau allan o'i frest.
- Nodwyd fod dau (6%) o'r digwyddiadau yn y sampl yn rhai wedi'u cynllunio, er bod y ddau'n cynnwys diffyg cydymffurfio yn yr uned gofal iechyd, felly galwyd ar swyddogion i gynorthwyo hebrwng carcharorion yn ôl i'w celloedd. Ni chafodd yr un o'r digwyddiadau eu recordio ar fideo. Nid oedd dwy ffurflen yn dynodi p'un a oedd y digwyddiad wedi'i gynllunio ynteu a oedd yn fyrfyr, ac roedd y 29 (88%) arall yn ddiwyddiadau byrfyr.
- Ar un ffurflen roedd 'grym a ddefnyddiwyd i rwystro' yn wag, ond ar y 32 ffurflen arall roedd y rheswm a gofnodwyd fel a ganlyn:

Grym wedi'i ddefnyddio i rwystro:	Nifer yr achosion (%)
Niwed i'r hunan (y swyddog dan sylw/carcharor)	4 (13%)
Hunan-niweidio	1 (3%)
Niwed i drydydd parti	23 (72%)
Difrod i eiddo	0
Ymgais i ddianc	0
Arall	4 (13%)

- Nodwyd fod rheoli ac atal (C&R) wedi ei ddefnyddio mewn 15 o achosion (45%).
- Defnyddiwyd gefynnau clicied mewn tri achos (9%). Mewn un achos, roedd hyn i hebrwng carcharor i'r uned wahanu, gan ddefnyddio gefynnau oherwydd ymddygiad blaenorol. Mewn achos arall, roedd y carcharor wedi rhoi llafn rasel yn ei geg ac yn gwrthod ei roi i'r swyddogion, ac aethpwyd ag ef i'r uned wahanu. Yn y trydydd achos, rhoddwyd gefynnau gan fod carcharor a oedd yn cael ei ddal yn yr uned wahanu wedi ceisio ymosod ar aelod o staff. Gan nad oedd wedi tawelu wrth ei ddal mewn cloeon C&R, defnyddiwyd gefynnau a rhoddwyd ef i eistedd ar ei wely. Roedd y carcharor wedi mynd yn ymosodol ar ôl dweud wrtho fod ei ddillad gwely i'w cymryd ymaith, am iddo fethu dod allan o'i wely yn ystod rownd y llywodraethwr ar ddyletswydd.

- Rhoddwyd meddyginiaeth dan ataliaeth mewn dau achos (6%). Roedd un digwyddiad wedi cymryd lle mewn ysbyty allanol, ble'r oedd dwylo'r carcharor wedi cael eu hatal i'w rwystro rhag tynnu tiwbiau allan o'i frest tra bod tawelydd yn cael ei roi iddo i'w lonyddu. Roedd y digwyddiad arall wedi digwydd yng nghanolfan gofal iechyd y Parc. Roedd y carcharor dan sylw wedi ei ata; am ddau ddiwrnod yn olynol er mwyn rhoi meddyginiaeth iddo. Roedd y digwyddiad cyntaf wedi ei recordio ar fideo ond nid oedd yr ail wedi'i recordio. Roedd y ddau ddigwyddiad wedi'u cynllunio.
- Nid oedd unrhyw ddigwyddiad pan ddefnyddiwyd baton.
- Nid oedd unrhyw ddigwyddiad pan ddefnyddiwyd belt corfforol.

Awdurdodiad

Roedd 27 (82%) o ffurflenni wedi eu hawdurdodi'n glir, o'r rhain:

- Roedd pedair ffurflen wedi'u hawdurdodi gan PCO4 (15%)
- Wyth gan PCO5 (30%)
- 15 gan PCO6 (56%)

F213

- Roedd gan 18 o'r ffurflenni (55%) ffurflen F213 ynghlwm â'r cofnod. Edrychwyd trwy ffolder ar wahân a oedd yn cynnwys ffurflenni F213 a canfuwyd ffurflenni ar gyfer 29 (88%) o'r digwyddiadau yn ein sampl.
- Ni chanfuwyd unrhyw ffurflenni SASH gydag unrhyw rai o'r dogfennau. Roedd ffurflen F213SH wedi ei chwblhau i'r carcharor a oedd wedi gosod llafn rasel yn ei geg.

Atodiad V: Crynodeb o holiaduron carcharorion

Methodoleg Arolwg Carcharorion

Cynhaliwyd arolwg gwirfoddol, cyfrinachol ac anhysbys o gyfran gynrychioliadol o'r boblogaeth carcharorion ar gyfer yr arolygiad hwn. Roedd canlyniadau'r arolwg yn ffurfio rhan o sail dystiolaeth i'r arolygiad.

Dewis maint y sampl

Cyfrifwyd y gwaelodlin ar gyfer maint y sampl gan ddefnyddio fformiwla ystadegol gadarn a ddarparwyd gan ystadegydd adran o'r llywodraeth. Yn ei hanfod, mae'r fformiwla yn dangos maint y sampl sydd ei angen ac i ba raddau mae'r canlyniadau o sampl o'r maint hwnnw yn adlewyrchu profiadau'r boblogaeth gyfan.

Ar amser yr arolwg ar 1 Gorffennaf 2008, roedd y boblogaeth o garcharorion CEM Parc yn 700. Maint y sampl oedd 126. Yn gyffredinol, roedd hyn yn cynrychioli 18% o'r boblogaeth o garcharorion.

Dethol y sampl

Detholwyd atebwyr ar hap o allbrint y boblogaeth o garcharorion o system gronfa ddata carcharorion lleol (LIDS), gan ddefnyddio dull sampl haenedig systemataidd. Golyga hyn yn y bôn fod bob yn ail berson wedi'i ddewis o restr LIDS, a argreffir mewn trefn lleoliad, os yw 50% o'r boblogaeth i'w samlo.

Gwirfoddol oedd cwblhau'r holiadur. Nodwyd gwrthodiadau ac ni wnaethpwyd unrhyw ymgais i gael rhai yn eu lle. Gwrthododd pedwar o atebwyr gwblhau holiadur.

Cynhaliwyd cyfweiliadau gydag unrhyw atebwyr oedd ag anawsterau llythrennedd. Un atebwr gafodd ei gyfweld.

Methodoleg

Gwnaethpwyd pob ymdrech i ddosbarthu'r holiaduron i bob atebwr ar sail unigol. Roedd hyn yn rhoi cyfle i ymchwilyr egluro annibyniaeth yr Arolygiaeth a phwrpas yr holiadur, yn ogystal ag ateb cwestiynau.

Roedd yr holl holiaduron a gafodd eu cwblhau yn gyfrinachol – dim ond aelodau'r Arolygiaeth oedd yn eu gweld. Er mwyn sicrhau cyfrinachedd, gofynnwyd i atebwyr wneud un o'r canlynol:

- Cael eu holiadur yn barod i'w roi'n ôl i aelod o'r tîm ymchwil ar adeg penodol;
- selio'r holiadur yn yr amlen barod a'i roi i aelod o staff, os oeddent yn fodlon; neu
- selio'r holiadur yn yr amlen barod a'i adael yn eu hystafell i gael ei gasglu.

Gofynnwyd i'r atebwyr beidio rhoi eu henwau ar eu holiadur.

Graddfa ymatebion

Cafwyd cyfanswm o 113 o atebwyr yn cwblhau a dychwelyd eu holiaduron. Roedd hyn yn cynrychioli 16% o boblogaeth y carchar. Roedd y raddfa ymateb yn 90%. Yn ychwanegol at y pedwar o atebwyr a wrthododd gwblhau holiadur, ni ddychwelwyd pum holiadur a daeth pedwar yn ôl yn wag.

Cymariaethau

Mae'r canlynol yn manylu ar ganlyniadau'r arolwg. Pwysolwyd y data o bob sefydliad, er mwyn dynwared canran gyson a samplwyd ym mhob sefydliad.

Cafodd rhai cwestiynau eu rhidyllu yn unol â'r ymateb i gwestiwn blaenorol. Mae cwestiynau a ridyllwyd wedi'u mewnnoli ac mae eglurhad o'u blaen ynghylch pa atebwyr a gynhwysir yn y cwestiynau a ridyllwyd. Fel arall, mae canrannau'n cyfeirio at y sampl cyfan. Hepgorwyd yr holl ymatebion coll o'r dadansoddiad.

Cynhaliwyd y dadansoddiadau canlynol:

- Yr arolwg ymatebion cyfredol yn 2008 yn erbyn ffigyrau cymharydd am bob carcharor a arolygwyd mewn carchardai hyfforddi. Mae'r cymharydd hwn wedi ei seilio ar yr holl ymatebion o arolygon carcharor a gynhaliwyd yn y 47 o garchardai hyfforddi ers Ebrill 2003.
- Yr arolwg ymatebion cyfredol yn 2008 yn erbyn ymatebion y carcharorion a arolygwyd yn CEM Parc yn 2005.
- Cymhariaeth o fewn arolwg 2008 rhwng ymatebion carcharorion sy'n oedolion gwyn a'r rhai grŵp du a lleiafrifoedd ethnig.

Yn yr holl ddogfennau uchod, defnyddir arwyddocâd ystadegol i ddangos p'un a oes gwahaniaeth gwirioneddol rhwng y ffigyrau – hynny yw, nid yw'r gwahaniaeth i'w briodoli i siawns yn unig. Mae'r canlyniadau sy'n arwyddocaol well yn cael eu lliwio'n wyrdd, y canlyniadau sy'n arwyddocaol waeth yn cael eu lliwio'n las, a ble nad oes gwahaniaeth arwyddocaol, nid oes unrhyw liw. Defnyddiwyd lliw oren i ddangos gwahaniaeth arwyddocaol ym manylion cefndir y carcharorion.

Er mwyn i gymariaethau ystadegol gael eu gwneud rhwng y data arolwg diweddaraf a rhai'r arolwg blaenorol, dylid nodi fod y ddau set o ddata wedi eu codio yn yr un ffordd. Gall hyn arwain at wahaniaeth mewn canrannau o'r arolygon a gyhoeddwyd eisoes. Fodd bynnag, mae'r holl ganrannau yn wir o'r poblogaethau o ble y'u cymerwyd, ac mae'r arwyddocâd ystadegol yn gywir.

Crynodeb

Yn ychwanegol, atodir crynodeb o ganlyniadau'r arolwg. Dengys hwn ddadansoddiad o'r ymatebion ar gyfer pob cwestiwn, yn ogystal ag enghreifftiau o sylwadau a wnaethpwyd gan garcharorion. Mae canrannau wedi eu rowndio i fyny neu i lawr ac felly mae'n bosib na fyddant yn cyfrifo 100%.

Nid oes unrhyw gwestiynau wedi'i rhidyllu o fewn y crynodeb, felly mae'r holl ganrannau yn cyfeirio at ymatebion y sampl cyfan. Gall y canrannau mewn rhai ymatebion o fewn y crynodeb – er enghraifft, opsiynau 'heb ddedfrydu' ar draws cwestiynau – wahaniaethu rywfaint. Mae

hyn oherwydd gwahanol raddfa ymateb ar draws cwestiynau, sy'n golygu fod y canrannau wedi'u cyfrifo o gyfansymiau gwahanol (hepgorwyd yr holl ddata oedd ar goll). Bydd y niferoedd gwirioneddol yn cydweddu, oherwydd glanhawyd y data er mwyn cael cysondeb.

Gall y canrannau a ddangosir yn y crynodeb wahaniaethu o 1% neu 2 % o'r rhai a welir yn y data cymhariaeth, gan fod y data hynny wedi eu pwysoli i bwrpas cymhariaeth.

Methodoleg arolwg oedolion ifanc

Cynhaliwyd arolwg gwirfoddol, cyfrinachol ac anhysbys o gyfran gynrychioliadol o'r boblogaeth carcharorion ar gyfer yr arolygiad hwn. Roedd canlyniadau'r arolwg yn ffurfio rhan o sail dystiolaeth i'r arolygiad.

Dewis maint y sampl

Cyfrifwyd y gwaelodlin ar gyfer maint y sampl gan ddefnyddio fformiwla ystadegol gadarn a ddarparwyd gan ystadegydd adran o'r llywodraeth. Yn ei hanfod, mae'r fformiwla yn dangos maint y sampl sydd ei angen ac i ba raddau mae'r canlyniadau o sampl o'r maint hwnnw yn adlewyrchu profiadau'r boblogaeth gyfan.

Ar amser yr arolwg ar 1 Gorffennaf 2008, roedd poblogaeth oedolion ifanc yn CEM/STI Parc yn 390. Maint y sampl oedd 113. Yn gyffredinol, roedd hyn yn cynrychioli 29% o'r boblogaeth oedolion ifanc.

Dethol y sampl

Detholwyd atebwyr ar hap o allbrint y boblogaeth o garcharorion o system gronfa ddata carcharorion lleol (LIDS), gan ddefnyddio dull sampl haenedig systemataidd. Golyga hyn yn y bôn fod bob yn ail berson wedi'i ddewis o restr LIDS, a argreffir mewn trefn lleoliad, os yw 50% o'r boblogaeth i'w samlo.

Gwirfoddol oedd cwblhau'r holiadur. Nodwyd gwrthodiadau ac ni wnaethpwyd unrhyw ymgais i gael rhai yn eu lle. Gwrthododd dau o atebwyr gwblhau holiadur.

Cynhaliwyd cyfweiliadau gydag unrhyw atebwyr oedd ag anawsterau llythrennedd. Un atebwr gafodd ei gyfweld.

Methodoleg

Gwnaethpwyd pob ymdrech i ddsbarthu'r holiaduron i bob atebwr ar sail unigol. Roedd hyn yn rhoi cyfle i ymchwilyr egluro annibyniaeth yr Arolygiaeth a phwrpas yr holiadur, yn ogystal ag ateb cwestiynau.

Roedd yr holl holiaduron a gafodd eu cwblhau yn gyfrinachol – dim ond aelodau'r Arolygiaeth oedd yn eu gweld. Er mwyn sicrhau cyfrinachedd, gofynnwyd i atebwyr wneud un o'r canlynol:

- Cael eu holiadur yn barod i'w roi'n ôl i aelod o'r tîm ymchwil ar adeg penodol;
- selio'r holiadur yn yr amlen barod a'i roi i aelod o staff, os oeddent yn fodlon; neu
- selio'r holiadur yn yr amlen barod a'i adael yn eu hystafell i gael ei gasglu.

Gofynnwyd i'r atebwyr beidio rhoi eu henwau ar eu holiadur.

Graddfa ymatebion

Cafwyd cyfanswm o 102 o atebwyr yn cwblhau a dychwelyd eu holiaduron. Roedd hyn yn cynrychioli 26% o boblogaeth y carchar. Roedd y raddfa ymateb yn 90%. Yn ychwanegol at y ddau atebwr a wrthododd gwblhau holiadur, ni ddychwelwyd wyth holiadur a daeth un yn ôl yn wag.

Cymariaethau

Mae'r canlynol yn manylu ar ganlyniadau'r arolwg. Pwysolwyd y data o bob sefydliad, er mwyn dynwared canran gyson a samplwyd ym mhob sefydliad.

Cafodd rhai cwestiynau eu rhidyllu yn unol â'r ymateb i gwestiwn blaenorol. Mae cwestiynau a ridyllwyd wedi'u mewnloli ac mae eglurhad o'u blaen ynghylch pa atebwyr a gynhwysir yn y cwestiynau a ridyllwyd. Fel arall, mae canrannau'n cyfeirio at y sampl cyfan. Hepgorwyd yr holl ymatebion coll o'r dadansoddiad.

Cynhaliwyd y dadansoddiadau canlynol:

- Yr arolwg ymatebion cyfredol yn 2008 yn erbyn ffigyrau cymharydd am yr holl oedolion ifanc a arolygwyd mewn Sefydliadau Troseddwy'r Ifanc. Mae'r cymharydd hwn wedi ei seilio ar yr holl ymatebion o arolygon oedolion ifanc a gynhaliwyd mewn 26 o Sefydliadau Troseddwy'r Ifanc ers Ebrill 2003.
- Yr arolwg ymatebion cyfredol yn 2008 yn erbyn ymatebion yr oedolion ifanc a arolygwyd yn CEM STI Parc yn 2005.
- Cymhariaeth o fewn arolwg 2008 rhwng ymatebion carcharorion sy'n oedolion ifanc gwyn a'r rhai grŵp du a lleiafrifoedd ethnig.

Yn yr holl ddogfennau uchod, defnyddir arwyddocâd ystadegol i ddangos p'un a oes gwahaniaeth gwirioneddol rhwng y ffigyrau – hynny yw, nid yw'r gwahaniaeth i'w briodoli i siawns yn unig. Mae'r canlyniadau sy'n arwyddocaol well yn cael eu lliwio'n wyrdd, y canlyniadau sy'n arwyddocaol waeth yn cael eu lliwio'n las, a ble nad oes gwahaniaeth arwyddocaol, nid oes unrhyw liw. Defnyddiwyd lliw oren i ddangos gwahaniaeth arwyddocaol ym manylion cefndir yr oedolion ifanc.

Er mwyn i gymariaethau ystadegol gael eu gwneud rhwng y data arolwg diweddaraf a rhai'r arolwg blaenorol, dylid nodi fod y ddau set o ddata wedi eu codio yn yr un ffordd. Gall hyn arwain at wahaniaeth mewn canrannau o'r arolygon a gyhoeddwyd eisoes. Fodd bynnag, mae'r holl ganrannau yn wir o'r poblogaethau o ble y'u cymerwyd, ac mae'r arwyddocâd ystadegol yn gywir.

Crynodeb

Yn ychwanegol, atodir crynodeb o ganlyniadau'r arolwg. Dengys hwn ddadansoddiad o'r ymatebion ar gyfer pob cwestiwn, yn ogystal ag enghreifftiau o sylwadau a wnaethpwyd gan oedolion ifanc. Mae canrannau wedi eu rowndio i fyny neu i lawr ac felly mae'n bosib na fyddant yn cyfrifo 100%.

Nid oes unrhyw gwestiynau wedi'i rhidyllu o fewn y crynodeb, felly mae'r holl ganrannau yn cyfeirio at ymatebion y sampl cyfan. Gall y canrannau mewn rhai ymatebion o fewn y crynodeb

– er enghraifft, opsiynau ‘heb ddedfrydu’ ar draws cwestiynau – wahaniaethu rywfaint. Mae hyn oherwydd gwahanol raddfa ymateb ar draws cwestiynau, sy’n golygu fod y canrannau wedi’u cyfrifo o gyfansymiau gwahanol (hepgorwyd yr holl ddata oedd ar goll). Bydd y niferoedd gwirioneddol yn cydweddu, oherwydd glanhawyd y data er mwyn cael cysondeb.

Gall y canrannau a ddangosir yn y crynodeb wahaniaethu o 1% neu 2 % o’r rhai a welir yn y data cymhariaeth, gan fod y data hynny wedi eu pwysoli i bwrpas cymhariaeth.

Atodiad Va : Crynodeb o gyfweiliadau ag oedolion sy'n garcharorion

Adran 1: Amdanoch Chi

Er mwyn inni sicrhau bod pawb yn cael ei drin yn gyfartal yn y carchar hwn, gofynnwn ichi roi'r wybodaeth ganlynol amdanoch chi eich hun. Fel hyn, byddwn yn gallu edrych ar yr atebion a roddwyd gan wahanol grwpiau o bobl er mwyn canfod gwahaniaethu ac ymchwilio i weld a oes cyfle cyfartal i bawb ym mhob agwedd ar fywyd y carchar. Bydd eich atebion i'r cwestiynau hyn yn cael eu cadw'n ddiennw a chyfrinachol.

C1.1 Ym mha adain neu floc tŷ ydych chi'n byw ar hyn o bryd?

Gweler y clawr blaen

C1.2 Faint yw eich oedran chi?

<i>O dan 21</i>	2%
<i>21 - 29</i>	49%
<i>30 - 39</i>	26%
<i>40 - 49</i>	17%
<i>50 - 59</i>	4%
<i>60 - 69</i>	1%
<i>70 a throsodd</i>	1%

C1.3 A ydych chi wedi cael eich dedfrydu?

<i>Ydw</i>	84%
<i>Ydw – wedi fy adalw</i>	12%
<i>Nac Ydw – disgwyl prawf</i>	3%
<i>Nac Ydw – disgwyl dedfryd</i>	2%
<i>Nac Ydw – disgwyl alltudiaeth</i>	0%

C1.4 Faint yw hyd eich dedfryd?

<i>Heb gael dedfryd</i>	5%
<i>Llai na 6 mis</i>	8%
<i>6 mis i lai nag 1 flwyddyn</i>	8%
<i>1 flwyddyn i lai na 2 flynedd</i>	11%
<i>2 flynedd i lai na 4 blynedd</i>	26%
<i>4 blynedd i lai na 10 mlynedd</i>	25%
<i>10 mlynedd neu fwy</i>	5%
<i>IPP (Dedfryd Amhenodol er Diogelu'r Cyhoedd)</i>	12%
<i>Oes</i>	0%

C1.5 Tua faint o amser sydd gennych yn weddill i'w fwrw (os ydych yn bwrw dedfryd oes neu IPP, defnyddiwch ddyddiad eich bwrdd nesaf)?

<i>Heb gael dedfryd</i>	5%
<i>6 mis neu lai</i>	44%
<i>Mwy na 6 mis</i>	51%

C1.6 Ers faint rydych chi yn y carchar hwn?

<i>Llai nag 1 mis</i>	9%
<i>1 mis i lai na 3 mis</i>	15%
<i>3 mis i lai na 6 mis</i>	18%
<i>6 mis i lai na 12 mis</i>	21%

	12 mis i lai na 2 flynedd	27%		
	2 flynedd i lai na 4 blynedd	8%		
	4 blynedd neu fwy.....	3%		
C1.7	A ydych chi'n wladolyn tramor? (h.y. does dim dinasyddiaeth yn y DU gennych)			
	Ydw.....	7%		
	Nac Ydw.....	93%		
C1.8	Ai Saesneg yw eich iaith gyntaf?			
	Ie.....	97%		
	Na.....	3%		
C1.9	Beth yw eich tarddiad ethnig?			
	Gwyn - Prydeinig.....	82%	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Bangladeshaidd.....	0%
	Gwyn - Gwyddelig	2%	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Arall	0%
	Gwyn - Arall	5%	Hil Gymysg – Gwyn a Du Caribïaidd.....	2%
	Du neu Ddu Prydeinig - Caribïaidd..	3%	Hil Gymysg – Gwyn a Du Affricanaidd	0%
	Du neu Ddu Prydeinig - Affricanaidd	0%	Hil Gymysg – Gwyn ac Asiaidd	1%
	Du neu Ddu Prydeinig - Arall	1%	Hil Gymysg - Arall.....	1%
	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Indiaidd.....	0%	Tsieineaidd.....	0%
	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Pacistanaidd	1%	Grŵp ethnig arall	3%
C1.10	Beth yw eich crefydd?			
	Dim	44%	Hindŵaidd.....	0%
	Eglwys Lloegr.....	19%	Iddewig.....	0%
	Catholig.....	18%	Mwslimaidd.....	5%
	Protestannaidd.....	1%	Sikh.....	0%
	Enwad Cristnogol arall.....	7%	Arall.....	3%
	Bwdhaidd.....	4%		
C1.11	Sut y byddech chi'n disgrifio eich cyfeiriadedd rhywiol?			
	Heterorywiol.....	96%		
	Cyfunrywiol/Hoyw	1%		
	Deurywiol.....	2%		
	Arall.....	1%		
C1.12	A ydych chi'n ystyried bod gennych anabledd?			
	Ydw.....	14%		
	Nac Ydw.....	86%		
C1.13	Sawl gwaith y buoch chi yn y carchar o'r blaen?			
	0	1	2 i 5	Mwy na 5
	27%	16%	25%	32%

C1.14 Gan gynnwys y carchar hwn, sawl carchar y buoch chi ynddo yn ystod amser y ddedfryd hon/y remand hwn?

1	2 i 5	Mwy na 5
36%	60%	4%

C1.15 A oes unrhyw blant o dan 18 oed gennych chi?

Oes.....	53%
Nac Oes.....	47%

Adran 2: Llysoedd, trosglwyddiadau a hebryngwyr

C2.1 Rydym eisiau gwybod am y siwrnai ddiweddaraf a wnaethoch yn ôl ac ymlaen i'r llys neu rhwng carchardai? Sut oedd ...

	Da iawn	Da	Gweddol	Gwael	Gwael iawn	Ddim yn cofio	Amhert hnasol
Glendid y fan	5%	42%	20%	15%	11%	5%	2%
Eich diogelwch personol yn ystod y siwrnai	7%	54%	10%	15%	8%	4%	2%
Cysur y fan	2%	13%	12%	36%	36%	0%	2%
Y sylw a roddwyd i'ch anghenion iechyd	2%	34%	23%	14%	14%	6%	7%
Amllder egwyliau toiled	2%	13%	17%	16%	32%	3%	17%

C2.2 Faint o amser a dreulioch chi yn y fan?

Llai nag 1 awr	Dros 1 awr i 2 awr	Dros 2 awr i 4 awr	Mwy na 4 awr	Ddim yn cofio
33%	45%	15%	4%	3%

C2.3 Sut gawsoch chi eich trin gan y staff hebrwng, yn eich barn chi?

Da iawn	Da	Gweddol	Gwael	Gwael iawn	Ddim yn cofio
10%	55%	19%	10%	3%	3%

C2.4 Atebwch y cwestiynau canlynol am yr adeg y cyrhaeddoch yma gyntaf:

	Do	Naddo	Ddim yn cofio
A roddwyd gwybod ichi i ble roeddech chi'n mynd pan adawoch y llys neu pan drosglwyddoch o garchar arall?	85%	14%	1%
Cyn ichi gyrraedd yma, a gawsoch chi unrhyw wybodaeth ysgrifenedig am beth fyddai'n digwydd i chi?	9%	80%	11%
Pan gyrhaeddoch yma gyntaf, a wnaech eich eiddo gyrraedd yr un pryd â chi?	87%	13%	0%

Adran 3: Derbyn, noson gyntaf a chynefino

C3.1 Yn y 24 awr gyntaf, a wnaeth staff ofyn ichi a oedd angen cymorth neu gefnogaeth arnoch gyda'r pethau canlynol? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi)

Colli eiddo.....	7%	Teimlo'n isel neu'n hunanladdol.....	68%
Problemau tai.....	32%	Problemau iechyd.....	73%
Cysylltu â chyflogwyr.....	8%	Angen eich diogelu rhag carcharorion eraill.....	19%
Cysylltu â theulu.....	67%	Cael rhifau ffôn.....	64%

<i>Sicrhau bod dibynyddion yn cael gofal</i>	9%	<i>Arall</i>	5%
<i>Pryderon ariannol</i>	12%		

C3.2 A gawsoch chi unrhyw un o'r problemau canlynol pan gyrhaeddoch yma gyntaf? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Heb gael unrhyw broblemau</i>	35%	<i>Pryderon ariannol</i>	26%
<i>Colli eiddo</i>	11%	<i>Teimlo'n isel neu'n hunanladdol</i>	16%
<i>Problemau tai</i>	16%	<i>Problemau iechyd</i>	19%
<i>Cysylltu â chyflogwyr</i>	4%	<i>Angen eich diogelu rhag carcharorion eraill</i>	6%
<i>Cysylltu â theulu</i>	17%	<i>Cael rhifau ffôn</i>	20%
<i>Sicrhau bod dibynyddion yn cael gofal</i>	6%	<i>Arall</i>	4%

C3.3 Atebwch y cwestiynau canlynol am dderbyn:

	<i>Do</i>	<i>Naddo</i>	<i>Ddim yn cofio</i>
A gawsoch eich gweld gan aelod o wasanaethau iechyd?	92%	4%	4%
Pan gawsoch eich chwilio, a wnaethpwyd hyn mewn modd parchus?	68%	21%	10%

C3.4 Ar y cyfan, pa mor dda gawsoch chi eich trin, yn eich barn chi, pan gawsoch eich derbyn?

<i>Yn dda iawn</i>	<i>Yn dda</i>	<i>Yn weddol</i>	<i>Yn wael</i>	<i>Yn wael iawn</i>	<i>Ddim yn cofio</i>
6%	48%	28%	12%	4%	3%

C3.5 Ar y diwrnod y cyrhaeddoch, a gynigiwyd gwybodaeth ichi am y pethau canlynol? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Gwybodaeth am beth oedd am ddigwydd i chi</i>	46%
<i>Gwybodaeth am ba gymorth a oedd ar gael i bobl sy'n teimlo'n isel neu'n hunanladdol</i>	53%
<i>Gwybodaeth am sut i wneud ceisiadau arferol</i>	37%
<i>Gwybodaeth am eich hawl i ymweliadau</i>	52%
<i>Gwybodaeth am wasanaethau iechyd</i>	50%
<i>Gwybodaeth am y gaplaniaeth</i>	39%
<i>Heb gael cynnig dim</i>	24%

C3.6 Ar y diwrnod y cyrhaeddoch, a gynigiwyd unrhyw rai o'r canlynol i chi? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Pecyn ysmygwyr/pobl nad ydynt yn ysmegu</i>	91%
<i>Y cyfle i gael cawod</i>	30%
<i>Y cyfle i wneud galwad ffôn rhad ac am ddim</i>	78%
<i>Rhywbeth i'w fwyta</i>	85%
<i>Ni chawsoch ddim byd</i>	1%

C3.7 A wnaethoch chi gwrdd ag unrhyw rai o'r bobl ganlynol yn ystod eich 24 awr gyntaf yn y carchar hwn? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Caplan neu arweinydd crefyddol</i>	37%
<i>Rhywun o wasanaethau iechyd</i>	81%
<i>Gwrandäwr/Samariaid</i>	14%
<i>Ddim wedi cwrdd ag unrhyw un o'r bobl hyn</i>	13%

C3.8	A gawsoch chi fynd i siop/ffreutur y carchar yn ystod eich 24 awr gyntaf yn y carchar hwn?	
	<i>Do</i>	13%
	<i>Naddo</i>	87%
C3.9	A oeddech chi'n teimlo'n ddiogel ar eich noson gyntaf yma?	
	<i>Oeddwn</i>	77%
	<i>Nac Oeddwn</i>	15%
	<i>Ddim yn cofio</i>	7%
C3.10	Pa mor fuan ar ôl ichi gyrraedd yr aethoch chi ar gwrs cynefino?	
	<i>Ddim wedi bod ar gwrs cynefino</i>	7%
	<i>Ymhen yr wythnos gyntaf</i>	71%
	<i>Mwy nag wythnos</i>	14%
	<i>Ddim yn cofio</i>	8%
C3.11	A oedd y cwrs cynefino'n cynnwys popeth roedd angen ichi ei wybod am y carchar?	
	<i>Ddim wedi bod ar gwrs cynefino</i>	7%
	<i>Oedd</i>	50%
	<i>Nac Oedd</i>	30%
	<i>Ddim yn cofio</i>	12%

Adran 4: Hawliau cyfreithiol a charcharu parchus

C4.1	Pa mor hawdd yw?					
		<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>
						<i>Amherthn asol</i>
	Cyfathrebu â'ch cyfreithiwr neu gynrychiolydd cyfreithiol?	8%	40%	17%	21%	7%
	Mynychu ymweliadau cyfreithiol?	12%	50%	16%	9%	3%
	Cael gwybodaeth am fechnïaeth?	2%	12%	24%	17%	17%
						27%
C4.2	A yw'r staff yma erioed wedi agor llythyron oddi wrth eich cyfreithiwr neu eich cynrychiolydd cyfreithiol pan nad oeddech chi gyda nhw?					
	<i>Ddim wedi cael unrhyw lythyrau</i>					12%
	<i>Ydyn</i>					60%
	<i>Nac Ydyn</i>					28%
C4.3	Atebwch y cwestiynau canlynol am yr adain/uned rydych chi'n byw ynddi ar hyn o bryd:					
			<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>	<i>Amherthn hnasol</i>
					<i>d</i>	
	A ydych chi'n cael cynnig digon o ddillad glân, addas ar gyfer yr wythnos fel arfer?	56%	34%	4%	6%	
	A ydych chi fel arfer yn gallu cael cawod bob dydd?	95%	5%	0%	0%	
	A ydych chi fel arfer yn cael cynfasau glân bob wythnos?	93%	7%	0%	0%	

A ydych chi fel arfer yn cael deunyddiau i lanhau cell bob wythnos?	69%	30%	0%	1%
A ydych chi fel arfer yn cael ateb ymhen pum munud pan ganwch y gloch alw yn eich cell?	42%	45%	12%	2%
A ydych chi fel arfer yn gallu ymlacio neu gysgu yn eich cell yn ystod y nos gan ei bod yn ddigon tawel?	64%	35%	0%	1%
A ydych chi fel arfer yn gallu cael gafael ar eich eiddo sy'n cael ei storio, os oes angen i chi?	28%	40%	21%	10%

C4.4 Sut mae'r bwyd yma?

<i>Da iawn</i>	<i>Da</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Gwael</i>	<i>Gwael iawn</i>
2%	29%	23%	23%	23%

C4.5 A ydy'r siop/ffreutur yn gwerthu amrywiaeth ddigon eang o nwyddau i fodloni eich anghenion?

<i>Ddim wedi prynu dim eto</i>	2%
<i>Ydy</i>	58%
<i>Nac Ydy</i>	41%

C4.6 A yw'n hawdd neu'n anodd cael

	<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
Ffurflen gwyno	32%	50%	6%	9%	2%	2%
Ffurflen gais	35%	55%	5%	4%	0%	1%

C4.7 A ydych chi wedi gwneud cais?

<i>Ydw</i>	91%
<i>Nac Ydw</i>	9%

C4.8 Atebwch y cwestiynau canlynol am geisiadau

	<i>Heb wneud cais</i>	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>
A ydych chi'n teimlo bod <i>ceisiadau</i> yn cael sylw teg?	9%	44%	47%
A ydych chi'n teimlo bod <i>ceisiadau</i> yn cael sylw prydlon? (ymhen saith diwrnod)	10%	35%	55%

C4.9 A ydych chi wedi gwneud cwyn?

<i>Ydw</i>	46%
<i>Nac Ydw</i>	54%

C4.10 Atebwch y cwestiynau canlynol am gwynion

	<i>Heb wneud cwyn</i>	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>
A ydych chi'n teimlo bod <i>cwynion</i> yn cael sylw teg?	54%	13%	33%
A ydych chi'n teimlo bod <i>cwynion</i> yn cael sylw prydlon? (ymhen saith diwrnod)	54%	7%	38%
A ydych chi wedi cael gwybod sut i wneud apêl?	33%	20%	47%

C4.11 A gawsoch eich gorfodi neu eich annog erioed i chi dynnu cwyn yn ôl ers ichi fod yn y carchar hwn?

Heb wneud cwyn 54%
Do 17%
Naddo 29%

C4.12 Pa mor hawdd neu anodd yw ichi weld y Bwrdd Monitro Annibynnol (IMB)?

<i>Ddim yn gwybod pwy ydyn nhw</i>	<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>
36%	2%	24%	17%	15%	7%

C4.13 Atebwch y cwestiynau canlynol am eich credoau crefyddol.

	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod/Am herthnasol</i>
A ydych chi'n teimlo bod eich credoau crefyddol yn cael eu parchu?	43%	16%	41%
A ydych chi'n gallu siarad ag arweinydd crefyddol eich ffydd yn breifat os hoffech wneud hynny?	46%	13%	41%

C4.14 A ydych chi'n gallu siarad â gwrandäwr ar unrhyw adeg, os hoffech wneud hynny?

<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
58%	4%	38%

C4.15 Atebwch y cwestiynau canlynol am staff yn y carchar hwn.

	<i>Oes/Ydyn</i>	<i>Nac Oes/Nac Ydyn</i>
A oes aelod o staff y gallwch droi ato am gymorth os oes problem gennych?	68%	32%
A yw'r rhan fwyaf o staff yn eich trin chi â pharch?	57%	43%

Adran 5: Diogelwch

C5.1 A ydych chi erioed wedi teimlo'n anniogel yn y carchar hwn?

Ydw..... 38%
Nac Ydw..... 63%

C5.2 A ydych chi'n teimlo'n anniogel yn y carchar hwn ar hyn o bryd?

Ydw..... 12%
Nac Ydw..... 88%

C5.3 Ym mha rannau o'r carchar hwn ydych chi'n teimlo/ erioed wedi teimlo'n anniogel? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Byth wedi teimlo'n anniogel</i> 65%	<i>Yn ystod prydau bwyd</i> 5%
<i>Ym mhobman</i> 7%	<i>Mewn gwasanaethau iechyd</i> 5%
<i>Uned wahanu</i> 6%	<i>Ardal ymweliadau</i> 10%
<i>Mannau cymdeithasu</i> 8%	<i>Yng nghawodydd yr adain</i> 4%
<i>Derbynfa</i> 4%	<i>Yng nghawodydd y gampfa</i> 2%
<i>Yn y gampfa</i> 3%	<i>Yn y coridorau/tyllau grisiau</i> 5%
<i>Mewn iard ymarfer</i> 4%	<i>Ar ben eich grisiau/adain</i> 5%
<i>Yn y gwaith</i> 5%	<i>Yn eich cell</i> 5%

Yn ystod Symud..... 10% Mewn gwasanaethau crefyddol..... 0%
 Mewn addysg..... 0%

C5.4 A ydych wedi dioddef dan law carcharor arall neu grŵp o garcharorion yma?

Ydw..... 21%
 Nac Ydw..... 79%

C5.5 Os felly, beth ddigwyddodd/beth oedd yn bod? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

Sylwadau sarhaus (amdanoch chi neu eich teulu neu ffrindiau) 12% Gan eich bod yn newydd yma 4%
 Camdriniaeth gorfforol (cael eich bwrw, cicio neu ymosod arnoch) 6% Oherwydd eich rhywioldeb..... 1%
 Camdriniaeth rywiol 1% Gan fod gennych anabledd 5%
 Oherwydd eich hil neu darddiad ethnig 3% Oherwydd eich crefydd/credoau 5%
 Oherwydd cyffuriau 2% Bod o wahanol ran o'r wlad i eraill. 6%
 Rhywun yn mynd â'ch eiddo/eiddo yn y ffreutur 3% Oherwydd eich trosedd..... 5%

C5.6 A ydych chi wedi dioddef dan law aelod o staff neu grŵp o staff yma?

Ydw..... 28%
 Nac Ydw..... 72%

C5.7 Os felly, beth ddigwyddodd/beth oedd yn bod? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

Sylwadau sarhaus (amdanoch chi neu eich teulu neu ffrindiau)..... 11% Oherwydd eich rhywioldeb..... 1%
 Camdriniaeth gorfforol (cael eich bwrw, cicio neu ymosod arnoch) 3% Gan fod anabledd gennych 3%
 Camdriniaeth rywiol 0% Oherwydd eich crefydd/credoau 3%
 Oherwydd eich hil neu darddiad ethnig 2% Bod o wahanol ran o'r wlad i eraill. 13%
 Oherwydd cyffuriau 6% Oherwydd eich trosedd..... 11%
 Gan eich bod yn newydd yma..... 6%

C5.8 Os buoch yn dioddef dan law carcharorion neu staff, a wnaethoch chi adrodd y peth?

Heb ddioddef..... 62%
 Do 12%
 Naddo 26%

C5.9 A ydych erioed wedi teimlo bod carcharor arall/grŵp o garcharorion yma yn eich bygwth neu'n codi arswyd arnoch?

Ydw..... 22%
 Nac Ydw..... 78%

C5.10 A ydych chi erioed wedi teimlo bod aelod o staff/grŵp o staff yma yn eich bygwth neu'n codi arswyd arnoch?

Ydw..... 28%
 Nac Ydw..... 72%

C5.11	A yw'n hawdd neu'n anodd cael cyffuriau anghyfreithlon yn y carchar hwn?	<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
		17%	13%	6%	10%	9%	45%

Adran 6: Gwasanaethau Iechyd

C6.1	Pa mor hawdd neu anodd yw gweld y bobl ganlynol:	<i>Ddim yn gwybod</i>	<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>
	Y meddyg	11%	3%	26%	12%	33%	15%
	Y nyrs	11%	11%	48%	12%	12%	6%
	Y deintydd	14%	0%	1%	3%	36%	47%
	Yr optegydd	36%	0%	7%	8%	21%	27%
C6.2	A ydych chi'n gallu gweld fferylllydd?						
	Ydw.....						65%
	Nac Ydw.....						35%
C6.3	Beth yw eich barn am ansawdd y gwasanaeth iechyd gan y bobl ganlynol:	<i>Heb fod</i>	<i>Da iawn</i>	<i>Da</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Gwael</i>	<i>Gwael iawn</i>
	Y meddyg	14%	5%	30%	15%	18%	18%
	Y nyrs	9%	15%	40%	19%	10%	7%
	Y deintydd	27%	6%	17%	12%	15%	23%
	Yr optegydd	50%	6%	15%	10%	6%	12%
C6.4	Beth yw eich barn am ansawdd cyffredinol y gwasanaethau iechyd yma?	<i>Heb fod</i>	<i>Da iawn</i>	<i>Da</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Gwael</i>	<i>Gwael iawn</i>
		6%	3%	31%	19%	21%	19%
C6.5	A ydych chi'n cymryd meddyginiaeth ar hyn o bryd?						
	Ydw.....						46%
	Nac Ydw.....						54%
C6.6	Os ydych chi'n cymryd meddyginiaeth, a ydych chi'n cael cadw eich meddyginiaeth yn eich cell eich hun?	<i>Ddim yn cymryd meddyginiaeth</i>					
							54%
	Ydw.....						32%
	Nac Ydw.....						13%
C6.7	A ydych chi'n teimlo bod gennych unrhyw broblemau lles emosiynol/iechyd meddwl?						
	Ydw.....						28%
	Nac Ydw.....						72%
C6.8	A yw eich problemau lles emosiynol/iechyd meddwl yn cael sylw gan unrhyw un o'r canlynol? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)	<i>Does gen i ddim problemau lles emosiynol/iechyd meddwl</i>					
							83%

Meddyg.....	6%
Nyrs.....	3%
Seiciatrydd.....	5%
Tîm Mewngymorth Iechyd Meddwl.....	3%
Cwnselydd.....	4%
Arall.....	3%

C6.9 A oedd gennych chi broblem ag un o'r canlynol pan ddaethoch i'r carchar hwn?

	Oedd	Nac Oedd
Cyffuriau	47%	53%
Alcohol	45%	55%

C6.10 A ydych wedi datblygu problem ag un o'r canlynol ers ichi fod yn y carchar hwn?

	Ydw	Nac Ydw
Cyffuriau	7%	93%
Alcohol	2%	98%

C6.11 A ydych chi'n gwybod pwy i gysylltu ag ef yn y carchar hwn i gael cymorth gyda'ch problem cyffuriau neu alcohol?

Ydw.....	50%
Nac Ydw.....	13%
<i>Heb gael problem / dim problem cyffuriau neu alcohol</i>	37%

C6.12 A ydych wedi cael unrhyw ymyriad neu gymorth (gan gynnwys cynlluniau CARAT, Gwasanaethau Iechyd ac ati) ar gyfer eich problem cyffuriau/alcohol, tra buoch yn y carchar hwn?

Ydw.....	41%
Nac Ydw.....	21%
<i>Heb gael problem / dim problem cyffuriau neu alcohol</i>	38%

C6.13 A oedd yr ymyriad neu'r cymorth a gawsoch, tra buoch yn y carchar hwn, yn ddefnyddiol?

Oedd.....	32%
Nac Oedd.....	10%
<i>Heb gael problem/Heb gael cymorth</i>	58%

C6.14 A ydych chi'n meddwl y byddwch yn cael problem ag un o'r canlynol pan fyddwch yn gadael y carchar hwn?

	Ydw	Nac Ydw	Ddim yn gwybod
Cyffuriau	16%	65%	19%
Alcohol	13%	65%	22%

C6.15 A ydych chi'n gwybod pwy yn y carchar hwn all eich helpu i gysylltu ag asiantaethau cyffuriau neu alcohol allanol pan gewch eich rhyddhau?

Ydw.....	19%
Nac Ydw.....	22%
<i>Amherthnasol</i>	59%

Adran 7: Gweithgarwch Pwrpasol

C7.1	A ydych chi'n gwneud unrhyw un o'r gweithgareddau canlynol ar hyn o bryd? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)						
	Swydd yn y carchar.....				84%		
	Hyfforddiant galwedigaethol neu sgiliau.....				15%		
	Addysg (gan gynnwys sgiliau sylfaenol).....				16%		
	Rhaglenni ymddygiad troseddol.....				22%		
C7.2	Os ydych wedi gwneud unrhyw un o'r canlynol, tra buoch yn y carchar, a ydych chi'n credu y bydd o gymorth ichi pan gewch eich rhyddhau?						
		<i>Heb wneud</i>	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>		
	Swydd yn y carchar	18%	43%	30%	8%		
	Hyfforddiant galwedigaethol neu sgiliau	35%	38%	21%	6%		
	Addysg (gan gynnwys sgiliau sylfaenol)	35%	32%	23%	11%		
	Rhaglenni ymddygiad troseddol	35%	32%	23%	10%		
C7.3	Pa mor aml ydych chi'n mynd i'r llyfrgell?						
	<i>Ddim eisiau mynd</i>				10%		
	<i>Byth</i>				24%		
	<i>Llai nag unwaith yr wythnos</i>				18%		
	<i>Tua unwaith yr wythnos</i>				43%		
	<i>Mwy nag unwaith yr wythnos</i>				4%		
	<i>Ddim yn gwybod</i>				2%		
C7.4	Ar gyfartaledd sawl gwaith ydych chi'n mynd i'r gampfa bob wythnos?						
	<i>Ddim eisiau mynd</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3 i 5</i>	<i>Mwy na 5</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
	17%	12%	8%	23%	33%	6%	0%
C7.5	Ar gyfartaledd sawl gwaith ydych chi'n mynd i ymarfer yn yr awyr agored bob wythnos?						
	<i>Ddim eisiau mynd</i>	<i>0</i>	<i>1 i 2</i>	<i>3 i 5</i>	<i>Mwy na 5</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>	
	8%	1%	17%	35%	37%	2%	
C7.6	Ar gyfartaledd sawl awr ydych chi'n ei threulio allan o'ch cell ar ddiwrnod yn ystod yr wythnos? (Cofiwch gynnwys oriau mewn addysg, yn y gwaith ac ati)						
	<i>Llai na 2 awr</i>					8%	
	<i>2 i lai na 4 awr</i>					24%	
	<i>4 i lai na 6 awr</i>					17%	
	<i>6 i lai nag 8 awr</i>					18%	
	<i>8 i lai na 10 awr</i>					17%	
	<i>10 awr neu fwy</i>					9%	
	<i>Ddim yn gwybod</i>					6%	

C7.7	Ar gyfartaledd, sawl gwaith ydych chi'n cael cymdeithasu bob wythnos?	<i>Ddim eisiau mynd</i>	0	1 i 2	3 i 5	<i>Mwy na 5</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
		1%	0%	4%	15%	77%	4%

C7.8	Pa mor aml mae staff yn siarad â chi fel arfer yn ystod amser cymdeithasu?					
	<i>Ddim yn mynd i gymdeithasu</i>					3%
	<i>Byth</i>					27%
	<i>Yn anaml</i>					24%
	<i>Weithiau</i>					27%
	<i>Gan amlaf</i>					14%
	<i>Drwy'r amser</i>					5%

Adran 8: Ailsefydlu

C8.1	Pryd wnaethoch chi gwrdd â'ch swyddog personol gyntaf?					
	<i>Ddim wedi cwrdd ag ef/hi eto</i>					29%
	<i>Yn yr wythnos gyntaf</i>					41%
	<i>Mwy nag wythnos</i>					19%
	<i>Ddim yn cofio</i>					11%

C8.2	Pa mor ddefnyddiol yw eich swyddog personol yn eich barn chi?						
	<i>Does dim swyddog personol gennyf</i>	<i>Defnyddiol iawn</i>	<i>Defnyddiol</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Ddim yn ddefnyddiol iawn</i>	<i>Ddim yn ddefnyddiol o gwbl</i>	
	29%	13%	25%	12%	14%	8%	

C8.3	A oes gennych gynllun dedfryd/OASys?					
	<i>Heb gael dedfryd</i>					5%
	<i>Oes</i>					57%
	<i>Nac Oes</i>					38%

C8.4	I ba raddau y cawsoch eich cynnwys wrth ddatblygu eich cynllun dedfryd?					
	<i>Does dim cynllun dedfryd/OASys gennyf</i>					44%
	<i>I raddau helaeth</i>					12%
	<i>Ychydig</i>					18%
	<i>I ryw raddau</i>					9%
	<i>Dim llawer o gwbl</i>					13%
	<i>Ddim o gwbl</i>					4%

C8.5	A allwch gyflawni'r cyfan neu rai o dargedau eich cynllun dedfryd yn y carchar hwn?					
	<i>Does dim cynllun dedfryd/OASys gennyf</i>					44%
	<i>Gallaf</i>					41%
	<i>Na Allaf</i>					16%

C8.6	A oes cynlluniau ichi gyflawni'r cyfan/rhai o dargedau eich cynllun dedfryd mewn carchar arall?					
	<i>Does dim cynllun dedfryd/OASys gennyf</i>					44%
	<i>Oes</i>					19%
	<i>Nac Oes</i>					37%

C8.7	A ydych chi'n teimlo bod unrhyw aelod o staff wedi'ch helpu i fynd i'r afael â'ch ymddygiad troseddol tra buoch yn y carchar hwn?			
	<i>Heb gael dedfryd</i>			5%
	<i>Ydw</i>			20%
	<i>Nac Ydw</i>			75%
C8.8	A ydych chi'n teimlo bod unrhyw aelod o staff wedi'ch helpu i baratoi ar gyfer cael eich rhyddhau?			
	<i>Ydw</i>			13%
	<i>Nac Ydw</i>			87%
C8.9	A ydych chi wedi cael unrhyw broblemau yn anfon neu'n derbyn post?			
	<i>Ydw</i>			36%
	<i>Nac Ydw</i>			58%
	<i>Ddim yn gwybod</i>			6%
C8.10	A ydych chi wedi cael unrhyw broblemau yn cael defnyddio'r ffôn?			
	<i>Ydw</i>			15%
	<i>Nac Ydw</i>			84%
	<i>Ddim yn gwybod</i>			1%
C8.11	A gawsoch chi ymweliad yn yr wythnos gyntaf roeddech chi yma?			
	<i>Heb fod yma wythnos eto</i>			4%
	<i>Ydw</i>			38%
	<i>Nac Ydw</i>			52%
	<i>Ddim yn cofio</i>			6%
C8.12	A yw'r carchar hwn yn rhoi'r cyfle ichi gael yr ymweliadau mae gennych hawl eu cael? (e.e. nifer a hyd yr ymweliadau)			
	<i>Ddim yn gwybod beth yw fy hawl</i>			9%
	<i>Ydy</i>			73%
	<i>Nac Ydy</i>			18%
C8.13	Sawl ymweliad gawsoch chi yn yr wythnos ddiwethaf?			
	<i>Heb fod yma wythnos</i>	<i>0</i>	<i>1 i 2</i>	<i>3 i 4</i>
	<i>5%</i>	<i>43%</i>	<i>49%</i>	<i>3%</i>
				<i>5 neu fwy</i>
				<i>1%</i>
C8.14	A ydych chi wedi cael cymorth i gadw cysylltiad â'ch teulu/ffrindiau tra buoch yn y carchar hwn?			
	<i>Ydw</i>			46%
	<i>Nac Ydw</i>			54%
C8.15	A ydych chi'n gwybod pwy i gysylltu ag ef i gael cymorth gyda'r pethau canlynol yn y carchar hwn: (ticiwch bob un sy'n berthnasol)			
	<i>Cynnal perthnasoedd da</i>	<i>35%</i>	<i>Hawlio budd-daliadau pan gewch eich rhyddhau</i>	<i>80%</i>
	<i>Osgoi perthnasoedd gwael</i>	<i>26%</i>	<i>Trefnu lle mewn coleg/parhau ag addysg pan gewch eich rhyddhau.</i>	<i>22%</i>
	<i>Dod o hyd i swydd pan gewch eich rhyddhau</i>	<i>54%</i>	<i>Parhau gwasanaethau iechyd pan gewch eich rhyddhau</i>	<i>20%</i>

Dod o hyd i lety pan gewch eich rhyddhau 63% *Agor cyfrif banc*..... 30%
Cymorth gyda'ch cyllid i baratoi ar gyfer cael eich rhyddhau 26%

C8.16 A ydych chi'n credu y byddwch chi'n cael problem ag unrhyw un o'r pethau canlynol pan gewch eich rhyddhau o'r carchar? (ticiwch bob un sy'n berthnasol)

Cynnal perthnasoedd da 31% *Hawlio budd-daliadau pan gewch eich rhyddhau*..... 49%
Osgoi perthnasoedd gwael 30% *Trefnu lle mewn coleg/parhau ag addysg pan gewch eich rhyddhau* . 34%
Dod o hyd i swydd pan gewch eich rhyddhau 69% *Parhau gwasanaethau iechyd pan gewch eich rhyddhau* 30%
Dod o hyd i lety pan gewch eich rhyddhau 58% *Agor cyfrif banc*..... 41%
Cymorth gyda'ch cyllid i baratoi ar gyfer cael eich rhyddhau 53%

C8.17 A ydych wedi gwneud unrhyw beth, neu a oes unrhyw beth wedi digwydd i chi yma a fydd yn eich gwneud yn llai tebygol o droseddu yn y dyfodol yn eich barn chi?

Heb gael dedfryd 5%
Ydw..... 44%
Nac Ydw..... 51%

Diolch am lenwi'r arolwg hwn.

Atodiad Vb : Crynodeb o gyfweiliadau ag oedolion ifanc sy'n garcharorion

Adran 1: Amdanoch Chi

Er mwyn inni sicrhau bod pawb yn cael ei drin yn gyfartal yn y carchar hwn, gofynnwn ichi roi'r wybodaeth ganlynol amdanoch chi eich hun. Fel hyn, byddwn yn gallu edrych ar yr atebion a roddwyd gan wahanol grwpiau o bobl er mwyn canfod gwahaniaethu ac ymchwilio i weld a oes cyfle cyfartal i bawb ym mhob agwedd ar fywyd y carchar. Bydd eich atebion i'r cwestiynau hyn yn cael eu cadw'n ddiennw a chyfrinachol.

- C1.1** Ym mha adain neu floc tŷ ydych chi'n byw ar hyn o bryd?
Gweler y clawr blaen
- C1.2** Faint yw eich oedran chi?
O dan 21	92%
21 - 29.....	8%
30 - 39.....	0%
40 - 49.....	0%
50 - 59.....	0%
60 - 69.....	0%
70 a throsodd.....	0%
- C1.3** A ydych chi wedi cael eich dedfrydu?
Ydw.....	69%
Ydw – wedi fy adalw	6%
Nac Ydw – disgwyl prawf.....	4%
Nac Ydw – disgwyl dedfryd.....	22%
Nac Ydw - disgwyl alltudiaeth.....	0%
- C1.4** Faint yw hyd yw eich dedfryd?
Heb gael dedfryd	26%
Llai na 6 mis.....	13%
6 mis i lai nag 1 flwyddyn.....	10%
1 flwyddyn i lai na 2 flynedd.....	17%
2 flynedd i lai na 4 blynedd	24%
4 blynedd i lai na 10 mlynedd.....	10%
10 mlynedd neu fwy.....	0%
IPP (Dedfryd Amhenodol er Diogelu'r Cyhoedd)	1%
Oes.....	0%
- C1.5** Tua faint o amser sydd gennych yn weddill i'w fwrw (os ydych yn bwrw dedfryd oes neu IPP, defnyddiwch ddyddiad eich bwrdd nesaf)?
Heb gael dedfryd	29%
6 mis neu lai.....	36%
Mwy na 6 mis.....	35%
- C1.6** Ers faint rydych chi yn y carchar hwn?
Llai nag 1 mis.....	15%
1 mis i lai na 3 mis.....	25%
3 mis i lai na 6 mis.....	24%
6 mis i lai na 12 mis	19%

	12 mis i lai na 2 flynedd	11%		
	2 flynedd i lai na 4 blynedd	8%		
	4 blynedd neu fwy.....	0%		
C1.7	A ydych chi'n wladolyn tramor? (h.y. does dim dinasyddiaeth yn y DU gennych)			
	Ydw.....	9%		
	Nac Ydw.....	91%		
C1.8	Ai Saesneg yw eich iaith gyntaf?			
	Ie	95%		
	Na	5%		
C1.9	Beth yw eich tarddiad ethnig?			
	Gwyn - Prydeinig 80%	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Bangladeshaidd..... 0%		
	Gwyn - Gwyddelig 2%	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Arall..... 2%		
	Gwyn - Arall..... 3%	Hil Gymysg - Gwyn a Du Caribïaidd..... 4%		
	Du neu Ddu Prydeinig - Caribïaidd. 4%	Hil Gymysg - Gwyn a Du Affricanaidd..... 0%		
	Du neu Ddu Prydeinig -Affricanaidd 1%	Hil Gymysg - Gwyn ac Asiaidd..... 0%		
	Du neu Ddu Prydeinig - Arall..... 0%	Hil Gymysg - Arall 1%		
	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig- Indiaidd..... 1%	Tsieineaidd..... 0%		
	Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig - Pacistanaidd 2%	Grŵp ethnig arall 0%		
C1.10	Beth yw eich crefydd?			
	Dim 62%	Hindŵaidd..... 0%		
	Eglwys Lloegr 9%	Iddewig..... 0%		
	Catholig 15%	Mwslimaidd 5%		
	Protestannaidd 1%	Sikh 1%		
	Enwad Cristnogol arall 4%	Arall..... 0%		
	Bwdhaidd 3%			
C1.11	Sut y byddech chi'n disgrifio eich cyfeiriadedd rhywiol?			
	Heterorywiol.....	96%		
	Cyfunrywiol/Hoyw.....	1%		
	Deurywiol.....	3%		
	Arall.....	0%		
C1.12	A ydych chi'n ystyried bod gennych anabledd?			
	Ydw.....	10%		
	Nac Ydw.....	90%		
C1.13	Sawl gwaith y buoch chi yn y carchar o'r blaen?			
	0	1	2 i 5	Mwy na 5
	41%	14%	28%	17%

C1.14 Gan gynnwys y carchar hwn, sawl carchar y buoch chi ynddo yn ystod amser y ddedfryd hon/y remand hwn?

1	2 i 5	Mwy na 5
72%	27%	1%

C1.15 A oes unrhyw blant o dan 18 oed gennych chi?

Oes.....	23%
Nac Oes.....	77%

Adran 2: Llysoedd, trosglwyddiadau a hebryngwyr

C2.1 Rydym eisiau gwybod am y siwrnai ddiweddaraf a wnaethoch yn ôl ac ymlaen i'r llys neu rhwng carchardai? Sut oedd ...

	Da iawn	Da	Gweddo I	Gwael	Gwael iawn	Ddim yn cofio	Amhert hnasol
Glendid y fan	3%	46%	21%	16%	12%	2%	1%
Eich diogelwch personol yn ystod y siwrnai	7%	52%	17%	14%	6%	3%	1%
Cysur y fan	2%	10%	9%	24%	55%	0%	0%
Y sylw a roddwyd i'ch anghenion iechyd	4%	26%	25%	17%	13%	8%	7%
Amllder egwyliau toiled	1%	17%	17%	11%	41%	3%	10%

C2.2 Faint o amser a dreulioch chi yn y fan?

Llai nag 1 awr	Dros 1 awr i 2 awr	Dros 2 awr i 4 awr	Mwy na 4 awr	Ddim yn cofio
37%	35%	23%	3%	2%

C2.3 Sut gawsoch chi eich trin gan y staff hebrwng, yn eich barn chi?

Da iawn	Da	Gweddol	Gwael	Gwael iawn	Ddim yn cofio
19%	51%	22%	5%	2%	2%

C2.4 Atebwch y cwestiynau canlynol am yr adeg y cyrhaeddoch yma gyntaf:

	Do	Naddo	Ddim yn cofio
A roddwyd gwybod ichi i ble roeddech chi'n mynd pan adawoch y llys neu pan drosglwyddoch o garchar arall?	74%	24%	2%
Cyn ichi gyrraedd yma, a gawsoch chi unrhyw wybodaeth ysgrifenedig am beth fyddai'n digwydd i chi?	16%	78%	6%
Pan gyrhaeddoch yma gyntaf, a wnaech eich eiddo gyrraedd yr un pryd â chi?	81%	15%	4%

Adran 3: Derbyn, noson gyntaf a chynefino

C3.1 Yn y 24 awr gyntaf, a wnaeth staff ofyn ichi a oedd angen cymorth neu gefnogaeth arnoch gyda'r pethau canlynol? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol i chi)

Colli eiddo.....	16%	Teimlo'n isel neu'n hunanladdol.....	66%
Problemau tai.....	44%	Problemau iechyd.....	74%
Cysylltu â chyflogwyr.....	27%	Angen eich diogelu rhag carcharorion eraill.....	16%
Cysylltu â theulu.....	82%	Cael rhifau ffôn.....	73%

<i>Sicrhau bod dibynyddion yn cael gofal</i>	13%	<i>Arall</i>	3%
<i>Pryderon ariannol</i>	22%		

C3.2 A gawsoch chi unrhyw un o'r problemau canlynol pan gyrhaeddoch yma gyntaf? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Heb gael unrhyw broblemau</i>	30%	<i>Pryderon ariannol</i>	32%
<i>Colli eiddo</i>	10%	<i>Teimlo'n isel neu'n hunanladdol</i>	23%
<i>Problemau tai</i>	13%	<i>Problemau iechyd</i>	18%
<i>Cysylltu â chyflogwyr</i>	6%	<i>Angen eich diogelu rhag carcharorion eraill</i>	5%
<i>Cysylltu â theulu</i>	27%	<i>Cael rhifau ffôn</i>	23%
<i>Sicrhau bod dibynyddion yn cael gofal</i>	1%	<i>Arall</i>	1%

C3.3 Atebwch y cwestiynau canlynol am dderbyn:

	<i>Do</i>	<i>Naddo</i>	<i>Ddim yn cofio</i>
A gawsoch eich gweld gan aelod o wasanaethau iechyd?	98%	1%	1%
Pan gawsoch eich chwilio, a wnaethpwyd hyn mewn modd parchus?	88%	12%	0%

C3.4 Ar y cyfan, pa mor dda a gawsoch chi eich trin, yn eich barn chi, pan gawsoch eich derbyn?

<i>Yn dda iawn</i>	<i>Yn dda</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Yn wael</i>	<i>Yn wael iawn</i>	<i>Ddim yn cofio</i>
15%	50%	24%	6%	4%	2%

C3.5 Ar y diwrnod y cyrhaeddoch, a gynigiwyd gwybodaeth ichi am y pethau canlynol? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Gwybodaeth am beth oedd am ddigwydd i chi</i>	59%
<i>Gwybodaeth am ba gymorth a oedd ar gael i bobl sy'n teimlo'n isel neu'n hunanladdol</i>	61%
<i>Gwybodaeth am sut i wneud ceisiadau arferol</i>	49%
<i>Gwybodaeth am eich hawl i ymweliadau</i>	69%
<i>Gwybodaeth am wasanaethau iechyd</i>	58%
<i>Gwybodaeth am y gaplaniaeth</i>	54%
<i>Heb gael cynnig dim</i>	13%

C3.6 Ar y diwrnod y cyrhaeddoch, a gynigiwyd unrhyw rai o'r canlynol i chi? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Pecyn ysmygwyr/pobl nad ydynt yn ysmegu</i>	96%
<i>Y cyfle i gael cawod</i>	20%
<i>Y cyfle i wneud galwad ffôn rhad ac am ddim</i>	89%
<i>Rhywbeth i'w fwyta</i>	86%
<i>Ni chawsoch ddim byd</i>	0%

C3.7 A wnaethoch chi gwrdd ag unrhyw rai o'r bobl ganlynol yn ystod eich 24 awr gyntaf yn y carchar hwn? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Caplan neu arweinydd crefyddol</i>	54%
<i>Rhywun o wasanaethau iechyd</i>	79%
<i>Gwrandäwr/Samariaid</i>	18%
<i>Ddim wedi cwrdd ag unrhyw un o'r bobl hyn</i>	11%

C3.8	A gawsoch chi fynd i siop/ffreutur y carchar yn ystod eich 24 awr gyntaf yn y carchar hwn?	
	<i>Do</i>	11%
	<i>Naddo</i>	89%
C3.9	A oeddech chi'n teimlo'n ddiogel ar eich noson gyntaf yma?	
	<i>Oeddwn</i>	74%
	<i>Nac Oeddwn</i>	20%
	<i>Ddim yn cofio</i>	7%
C3.10	Pa mor fuan ar ôl ichi gyrraedd yr aethoch chi ar gwrs cynefino?	
	<i>Ddim wedi bod ar gwrs cynefino</i>	20%
	<i>Ymhen yr wythnos gyntaf</i>	64%
	<i>Mwy nag wythnos</i>	13%
	<i>Ddim yn cofio</i>	4%
C3.11	A oedd y cwrs cynefino'n cynnwys popeth roedd angen ichi ei wybod am y carchar?	
	<i>Ddim wedi bod ar gwrs cynefino</i>	20%
	<i>Oedd</i>	49%
	<i>Nac Oedd</i>	22%
	<i>Ddim yn cofio</i>	10%

Adran 4: Hawliau cyfreithiol a charcharu parchus

C4.1	Pa mor hawdd yw?					
		<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>
						<i>Amherthn asol</i>
	Cyfathrebu â'ch cyfreithiwr neu gynrychiolydd cyfreithiol?	14%	27%	14%	30%	7%
	Mynychu ymweliadau cyfreithiol?	18%	56%	14%	2%	1%
	Cael gwybodaeth am fechnïaeth?	7%	23%	21%	18%	11%
						20%
C4.2	A yw'r staff yma erioed wedi agor llythyron oddi wrth eich cyfreithiwr neu eich cynrychiolydd cyfreithiol pan nad oeddech chi gyda nhw?					
	<i>Ddim wedi cael unrhyw lythyrau</i>					9%
	<i>Ydyn</i>					53%
	<i>Nac Ydyn</i>					38%
C4.3	Atebwch y cwestiynau canlynol am yr adain/uned rydych chi'n byw ynddi ar hyn o bryd:					
		<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>	<i>Amhert hnasol</i>	
	A ydych chi'n cael cynnig digon o ddillad glân, addas ar gyfer yr wythnos fel arfer?	39%	42%	5%	13%	
	A ydych chi fel arfer yn gallu cael cawod bob dydd?	91%	9%	0%	0%	
	A ydych chi fel arfer yn cael cynfasau glân bob wythnos?	95%	5%	0%	0%	

A ydych chi fel arfer yn cael deunyddiau i lanhau cell bob wythnos?	58%	41%	0%	1%
A ydych chi fel arfer yn cael ateb ymhen pum munud pan ganwch y gloch alw yn eich cell?	41%	53%	3%	3%
A ydych chi fel arfer yn gallu ymlacio neu gysgu yn eich cell yn ystod y nos gan ei bod yn ddigon tawel?	51%	47%	0%	2%
A ydych chi fel arfer yn gallu cael gafael ar eich eiddo sy'n cael ei storio, os oes angen i chi?	30%	38%	26%	7%

C4.4 Sut mae'r bwyd yma?

<i>Da iawn</i>	<i>Da</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Gwael</i>	<i>Gwael iawn</i>
1%	19%	27%	31%	22%

C4.5 A ydy'r siop/ffreutur yn gwerthu amrywiaeth ddigon eang o nwyddau i fodloni eich anghenion?

<i>Ddim wedi prynu dim eto</i>	2%
<i>Ydy</i>	76%
<i>Nac Ydy</i>	22%

C4.6 A yw'n hawdd neu'n anodd cael

	<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
Ffurflen gwyno	39%	34%	5%	15%	2%	6%
Ffurflen gais	27%	41%	15%	12%	3%	2%

C4.7 A ydych chi wedi gwneud cais?

<i>Ydw</i>	83%
<i>Nac Ydw</i>	17%

C4.8 Atebwch y cwestiynau canlynol am geisiadau (Os nad ydych chi wedi gwneud cais, ticiwch y dewis 'heb wneud cais' os gwelwch yn dda)

	<i>Heb wneud cais</i>	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>
A ydych chi'n teimlo bod <i>ceisiadau</i> yn cael sylw teg?	18%	58%	24%
A ydych chi'n teimlo bod <i>ceisiadau</i> yn cael sylw prydlon? (ymhen saith diwrnod)	18%	45%	38%

C4.9 A ydych chi wedi gwneud cwyn?

<i>Ydw</i>	27%
<i>Nac Ydw</i>	73%

C4.10 Atebwch y cwestiynau canlynol am gwynion (Os nad ydych chi wedi gwneud cwyn, ticiwch y dewis 'heb wneud cwyn' os gwelwch yn dda)

	<i>Heb wneud cwyn</i>	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>
A ydych chi'n teimlo bod <i>cwynion</i> yn cael sylw teg?	74%	10%	16%
A ydych chi'n teimlo bod <i>cwynion</i> yn cael sylw prydlon? (ymhen saith diwrnod)	75%	8%	17%
A ydych chi wedi cael gwybod sut i wneud apêl?	76%	9%	15%

C4.11 A gawsoch eich gorfodi neu eich annog erioed i chi dynnu cwyn yn ôl ers ichi fod yn y carchar hwn?
Heb wneud cwyn 74%
Do 5%
Naddo 21%

C4.12 Pa mor hawdd neu anodd yw ichi weld y Bwrdd Monitro Annibynnol (IMB)?
Ddim yn gwybod pwy ydyn nhw *Hawdd iawn* *Hawdd* *Gweddol* *Anodd* *Anodd iawn*
 63% 1% 10% 14% 6% 6%

C4.13 Atebwch y cwestiynau canlynol am eich credoau crefyddol.

	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod/Am herthnasol</i>
A ydych chi'n teimlo bod eich credoau crefyddol yn cael eu parchu?	46%	7%	46%
A ydych chi'n gallu siarad ag arweinydd crefyddol eich ffydd yn breifat os hoffech wneud hynny?	49%	4%	47%

C4.14 A ydych chi'n gallu siarad â gwrandawr ar unrhyw adeg, os hoffech wneud hynny?

	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
	57%	9%	34%

C4.15 Atebwch y cwestiynau canlynol am staff yn y carchar hwn.

	<i>Oes/Ydyn</i>	<i>Nac Oes/Nac Ydyn</i>
A oes aelod o staff y gallwch droi ato am gymorth os oes problem gennych?	72%	28%
A yw'r rhan fwyaf o staff yn eich trin chi â pharch?	55%	45%

Adran 5: Diogelwch

C5.1 A ydych chi erioed wedi teimlo'n anniogel yn y carchar hwn?
Ydw..... 34%
Nac Ydw..... 66%

C5.2 A ydych chi'n teimlo'n anniogel yn y carchar hwn ar hyn o bryd?
Ydw..... 10%
Nac Ydw..... 90%

C5.3 Ym mha rannau o'r carchar hwn ydych chi'n teimlo/ erioed wedi teimlo'n anniogel? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Byth wedi teimlo'n anniogel</i>	67%	<i>Yn ystod prydau bwyd</i>	11%
<i>Ym mhobman</i>	6%	<i>Mewn gwasanaethau ieched</i>	3%
<i>Uned wahanu</i>	3%	<i>Ardal ymweliadau</i>	6%
<i>Mannau cymdeithasu</i>	11%	<i>Yng nghawodydd yr adain</i>	9%
<i>Derbynfa</i>	0%	<i>Yng nghawodydd y gampfa</i>	3%
<i>Yn y gampfa</i>	4%	<i>Yn y coridorau/tyllau grisiau</i>	3%
<i>Mewn iard ymarfer</i>	7%	<i>Ar ben eich grisiau/adain</i>	9%
<i>Yn y gwaith</i>	2%	<i>Yn eich cell</i>	11%
<i>Yn ystod Symud</i>	7%	<i>Mewn gwasanaethau crefyddol</i>	2%
<i>Mewn addysg</i>	2%		

- C5.4 A ydych wedi dioddef dan law carcharor arall neu grŵp o garcharorion yma?**
 Ydw..... 21%
 Nac Ydw..... 79%
- C5.5 Os felly, beth ddigwyddodd/beth oedd yn bod? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)**
<i>Sylwadau sarhaus (amdanoch chi neu eich teulu neu ffrindiau)</i>	9%	<i>Gan eich bod yn newydd yma</i>	6%
<i>Camdriniaeth gorfforol (cael eich bwrw, cicio neu ymosod arnoch)</i>	7%	<i>Oherwydd eich rhywioldeb.....</i>	2%
<i>Camdriniaeth rywiol</i>	0%	<i>Gan fod gennych anabledd</i>	1%
<i>Oherwydd eich hil neu darddiad ethnig</i>	5%	<i>Oherwydd eich crefydd/credoau crefyddol</i>	1%
<i>Oherwydd cyffuriau</i>	5%	<i>Bod o wahanol ran o'r wlad i eraill.</i>	7%
<i>Rhywun yn mynd â'ch eiddo/eiddo yn y ffreutur</i>	5%	<i>Oherwydd eich trosedd.....</i>	3%
- C5.6 A ydych chi wedi dioddef dan law aelod o staff neu grŵp o staff yma?**
 Do 27%
 Naddo 73%
- C5.7 Os felly, beth ddigwyddodd/beth oedd yn bod? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)**
<i>Sylwadau sarhaus (amdanoch chi neu eich teulu neu ffrindiau).....</i>	8%	<i>Oherwydd eich rhywioldeb.....</i>	0%
<i>Camdriniaeth gorfforol (cael eich bwrw, cicio neu ymosod arnoch)</i>	2%	<i>Gan fod anabledd gennych</i>	1%
<i>Camdriniaeth rywiol</i>	0%	<i>Oherwydd eich crefydd/credoau crefyddol</i>	0%
<i>Oherwydd eich hil neu darddiad ethnig</i>	1%	<i>Bod o wahanol ran o'r wlad i eraill.</i>	7%
<i>Oherwydd cyffuriau</i>	3%	<i>Oherwydd eich trosedd.....</i>	5%
<i>Gan eich bod yn newydd yma.....</i>	8%		
- C5.8 Os buoch yn dioddef dan law carcharorion neu staff, a wnaethoch chi adrodd y peth?**
Heb ddioddef..... 62%
 Do 3%
 Naddo 35%
- C5.9 A ydych erioed wedi teimlo bod carcharor arall/grŵp o garcharorion yma yn eich bygwth neu'n codi arswyd arnoch?**
 Ydw..... 24%
 Nac Ydw..... 76%
- C5.10 A ydych chi erioed wedi teimlo bod aelod o staff/grŵp o staff yma yn eich bygwth neu'n codi arswyd arnoch?**
 Ydw..... 22%
 Nac Ydw..... 78%
- C5.11 A yw'n hawdd neu'n anodd cael cyffuriau anghyfreithlon yn y carchar hwn?**
<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
19%	8%	5%	9%	8%	51%

Adran 6: Gwasanaethau iechyd

C6.1 Pa mor hawdd neu anodd yw gweld y bobl ganlynol:

	<i>Ddim yn gwybod</i>	<i>Hawdd iawn</i>	<i>Hawdd</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Anodd</i>	<i>Anodd iawn</i>
Y meddyg	15%	4%	33%	13%	27%	7%
Y nyrs	11%	11%	46%	13%	15%	4%
Y deintydd	22%	1%	10%	5%	34%	28%
Yr optegydd	41%	1%	7%	9%	22%	19%

C6.2 A ydych chi'n gallu gweld fferylllydd?

Ydw.....	72%
Nac Ydw.....	28%

C6.3 Beth yw eich barn am ansawdd y gwasanaeth iechyd gan y bobl ganlynol:

	<i>Heb fod</i>	<i>Da iawn</i>	<i>Da</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Gwael</i>	<i>Gwael iawn</i>
Y meddyg	35%	8%	30%	14%	8%	4%
Y nyrs	21%	11%	40%	18%	5%	5%
Y deintydd	54%	5%	15%	13%	8%	5%
Yr optegydd	73%	2%	9%	10%	4%	2%

C6.4 Beth yw eich barn am ansawdd cyffredinol y gwasanaethau iechyd yma?

<i>Heb fod</i>	<i>Da iawn</i>	<i>Da</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Gwael</i>	<i>Gwael iawn</i>
20%	5%	33%	24%	12%	5%

C6.5 A ydych chi'n cymryd meddyginiaeth ar hyn o bryd?

Ydw.....	19%
Nac Ydw.....	81%

C6.6 Os ydych chi'n cymryd meddyginiaeth, a ydych chi'n cael cadw eich meddyginiaeth yn eich cell eich hun?

<i>Ddim yn cymryd meddyginiaeth</i>	82%
Ydw.....	11%
Nac Ydw.....	6%

C6.7 A ydych chi'n teimlo bod gennych unrhyw broblemau lles emosiynol/iechyd meddwl?

Ydw.....	28%
Nac Ydw.....	72%

C6.8 A yw eich problemau lles emosiynol/iechyd meddwl yn cael sylw gan unrhyw un o'r canlynol? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)

<i>Does gen i ddim problemau lles emosiynol/iechyd meddwl</i>	77%
<i>Meddyg</i>	7%
<i>Nyrs</i>	6%
<i>Seiciatrydd</i>	9%
<i>Tîm Mewngymorth Iechyd Meddwl</i>	10%
<i>Cwnselydd</i>	5%
<i>Arall</i>	5%

C6.9	A oedd gennych chi broblem ag un o'r canlynol pan ddaethoch i'r carchar hwn?			
		<i>Oedd</i>	<i>Nac Oedd</i>	
	Cyffuriau	46%	54%	
	Alcohol	31%	69%	
C6.10	A ydych wedi datblygu problem ag un o'r canlynol ers ichi fod yn y carchar hwn?			
		<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	
	Cyffuriau	3%	97%	
	Alcohol	3%	97%	
C6.11	A ydych chi'n gwybod pwy i gysylltu ag ef yn y carchar hwn i gael cymorth gyda'ch problem cyffuriau neu alcohol?			
	<i>Ydw</i>		35%	
	<i>Nac Ydw</i>		15%	
	<i>Heb gael problem / dim problem cyffuriau neu alcohol</i>		49%	
C6.12	A ydych wedi cael unrhyw ymyriad neu gymorth (gan gynnwys cynlluniau CARAT, Gwasanaethau Iechyd ac ati) ar gyfer eich problem cyffuriau/alcohol, tra buoch yn y carchar hwn?			
	<i>Ydw</i>		23%	
	<i>Nac Ydw</i>		29%	
	<i>Heb gael problem / dim problem cyffuriau neu alcohol</i>		48%	
C6.13	A oedd yr ymyriad neu'r cymorth a gawsoch, tra buoch yn y carchar hwn, yn ddefnyddiol?			
	<i>Oedd</i>		17%	
	<i>Nac Oedd</i>		5%	
	<i>Heb gael problem/Heb gael cymorth</i>		77%	
C6.14	A ydych chi'n meddwl y byddwch yn cael problem ag un o'r canlynol pan fyddwch yn gadael y carchar hwn?			
		<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
	Cyffuriau	16%	61%	23%
	Alcohol	10%	66%	24%
C6.15	A ydych chi'n gwybod pwy yn y carchar hwn all eich helpu i gysylltu ag asiantaethau cyffuriau neu alcohol allanol pan gewch eich rhyddhau?			
	<i>Ydw</i>		15%	
	<i>Nac Ydw</i>		30%	
	<i>Amherthnasol</i>		55%	

Adran 7: Gweithgarwch Pwrpasol

C7.1	A ydych chi'n gwneud unrhyw un o'r gweithgareddau canlynol ar hyn o bryd? (Ticiwch bob un sy'n berthnasol)	
	Swydd yn y carchar.....	73%
	Hyfforddiant galwedigaethol neu sgiliau.....	6%
	Addysg (gan gynnwys sgiliau sylfaenol).....	29%
	Rhaglenni ymddygiad troseddol.....	10%

C7.2 Os ydych wedi gwneud unrhyw un o'r canlynol, tra buoch yn y carchar, a ydych chi'n credu y bydd o gymorth ichi pan gewch eich rhyddhau?

	<i>Heb wneud</i>	<i>Ydw</i>	<i>Nac Ydw</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
Swydd yn y carchar	47%	32%	14%	6%
Hyfforddiant galwedigaethol neu sgiliau	70%	18%	5%	7%
Addysg (gan gynnwys sgiliau sylfaenol)	51%	32%	10%	6%
Rhaglenni ymddygiad troseddol	61%	20%	11%	8%

C7.3 Pa mor aml ydych chi'n mynd i'r llyfrgell?

<i>Ddim eisiau mynd</i>	14%
<i>Byth</i>	31%
<i>Llai nag unwaith yr wythnos</i>	26%
<i>Tua unwaith yr wythnos</i>	25%
<i>Mwy nag unwaith yr wythnos</i>	2%
<i>Ddim yn gwybod</i>	2%

C7.4 Ar gyfartaledd sawl gwaith ydych chi'n mynd i'r gampfa bob wythnos?

<i>Ddim eisiau mynd</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3 i 5</i>	<i>Mwy na 5</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
	7%	4%	32%	31%	17%	6%

C7.5 Ar gyfartaledd sawl gwaith ydych chi'n mynd i ymarfer yn yr awyr agored bob wythnos?

<i>Ddim eisiau mynd</i>	<i>0</i>	<i>1 i 2</i>	<i>3 i 5</i>	<i>Mwy na 5</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
	4%	1%	16%	20%	54%

C7.6 Ar gyfartaledd sawl awr ydych chi'n ei threulio allan o'ch cell ar ddiwrnod yn ystod yr wythnos? (Cofiwch gynnwys oriau mewn addysg, yn y gwaith ac ati)

<i>Llai na 2 awr</i>	15%
<i>2 i lai na 4 awr</i>	36%
<i>4 i lai na 6 awr</i>	19%
<i>6 i lai nag 8 awr</i>	14%
<i>8 i lai na 10 awr</i>	4%
<i>10 awr neu fwy</i>	3%
<i>Ddim yn gwybod</i>	9%

C7.7 Ar gyfartaledd, sawl gwaith ydych chi'n cael cymdeithasu bob wythnos?

<i>Ddim eisiau mynd</i>	<i>0</i>	<i>1 i 2</i>	<i>3 i 5</i>	<i>Mwy na 5</i>	<i>Ddim yn gwybod</i>
	2%	0%	4%	14%	72%

C7.8 Pa mor aml mae staff yn siarad â chi fel arfer yn ystod amser cymdeithasu?

<i>Ddim yn mynd i gymdeithasu</i>	6%
<i>Byth</i>	21%
<i>Yn anaml</i>	22%
<i>Weithiau</i>	34%
<i>Gan amlaf</i>	8%
<i>Drwy'r amser</i>	8%

Adran 8: Ailsefydlu

C8.1	Pryd wnaethoch chi gwrrd â'ch swyddog personol gyntaf?					
	<i>Ddim wedi cwrdd ag ef/hi eto</i>					33%
	<i>Yn yr wythnos gyntaf</i>					35%
	<i>Mwy nag wythnos</i>					11%
	<i>Ddim yn cofio</i>					20%
C8.2	Pa mor ddefnyddiol yw eich swyddog personol yn eich barn chi?					
	<i>Does dim swyddog personol gennyf</i>	<i>Defnyddiol iawn</i>	<i>Defnyddiol</i>	<i>Gweddol</i>	<i>Ddim yn ddefnyddiol iawn</i>	<i>Ddim yn ddefnyddiol o gwbl</i>
	34%	11%	26%	11%	11%	8%
C8.3	A oes gennych gynllun dedfryd/OASys?					
	<i>Heb gael dedfryd</i>					27%
	<i>Oes</i>					27%
	<i>Nac Oes</i>					45%
C8.4	I ba raddau y cawsoch eich cynnwys wrth ddatblygu eich cynllun dedfryd?					
	<i>Does dim cynllun dedfryd/OASys gennyf</i>					73%
	<i>I raddau helaeth</i>					6%
	<i>Ychydig</i>					11%
	<i>I ryw raddau</i>					3%
	<i>Dim llawer o gwbl</i>					5%
	<i>Ddim o gwbl</i>					2%
C8.5	A allwch gyflawni'r cyfan neu rai o dargedau eich cynllun dedfryd yn y carchar hwn?					
	<i>Does dim cynllun dedfryd/OASys gennyf</i>					73%
	<i>Gallaf</i>					19%
	<i>Na Allaf</i>					7%
C8.6	A oes cynlluniau ichi gyflawni'r cyfan/rhai o dargedau eich cynllun dedfryd mewn carchar arall?					
	<i>Does dim cynllun dedfryd/OASys gennyf</i>					74%
	<i>Oes</i>					10%
	<i>Nac Oes</i>					16%
C8.7	A ydych chi'n teimlo bod unrhyw aelod o staff wedi'ch helpu i fynd i'r afael â'ch ymddygiad troseddol tra buoch yn y carchar hwn?					
	<i>Heb gael dedfryd</i>					27%
	<i>Ydw</i>					17%
	<i>Nac Ydw</i>					56%
C8.8	A ydych chi'n teimlo bod unrhyw aelod o staff wedi'ch helpu i baratoi ar gyfer cael eich rhyddhau?					
	<i>Ydw</i>					11%
	<i>Nac Ydw</i>					89%

- C8.9 A ydych chi wedi cael unrhyw broblemau yn anfon neu'n derbyn post?**
- Ydw..... 38%
 Nac Ydw..... 53%
 Ddim yn gwybod 9%
- C8.10 A ydych chi wedi cael unrhyw broblemau yn cael defnyddio'r ffôn?**
- Ydw..... 32%
 Nac Ydw..... 67%
 Ddim yn gwybod 1%
- C8.11 A gawsoch chi ymweliad yn yr wythnos gyntaf roeddech chi yma?**
- Heb fod yma wythnos eto** 1%
 Do 37%
 Naddo 55%
 Ddim yn cofio 7%
- C8.12 A yw'r carchar hwn yn rhoi'r cyfle ichi gael yr ymweliadau mae gennych hawl eu cael? (e.e. nifer a hyd yr ymweliadau)**
- Ddim yn gwybod beth yw fy hawl** 22%
 Ydy..... 63%
 Nac Ydy..... 16%
- C8.13 Sawl ymweliad gawsoch chi yn yr wythnos ddiwethaf?**
- | Heb fod yma
wythnos	0	1 i 2	3 i 4	5 neu fwy
	1%	45%	52%	2%
				0%
- C8.14 A ydych chi wedi cael cymorth i gadw cysylltiad â'ch teulu/ffrindiau tra buoch yn y carchar hwn?**
- Ydw..... 46%
 Nac Ydw..... 54%
- C8.15 A ydych chi'n gwybod pwy i gysylltu ag ef i gael cymorth gyda'r pethau canlynol yn y carchar hwn: (ticiwch bob un sy'n berthnasol)**
<i>Cynnal perthnasoedd da</i> 25%	<i>Hawlio budd-daliadau pan gewch eich rhyddhau</i> 52%
<i>Osgoi perthnasoedd gwael</i> 14%	<i>Trefnu lle mewn coleg/parhau ag addysg pan gewch eich rhyddhau.</i> 29%
<i>Dod o hyd i swydd pan gewch eich rhyddhau</i> 64%	<i>Parhau gwasanaethau iechyd pan gewch eich rhyddhau</i> 21%
<i>Dod o hyd i lety pan gewch eich rhyddhau</i> 59%	<i>Agor cyfrif banc</i> 18%
<i>Cymorth gyda'ch cyllid i baratoi ar gyfer cael eich rhyddhau</i> 25%	
- C8.16 A ydych chi'n credu y byddwch chi'n cael problem ag unrhyw un o'r pethau canlynol pan gewch eich rhyddhau o'r carchar? (ticiwch bob un sy'n berthnasol)**
<i>Cynnal perthnasoedd da</i> 17%	<i>Hawlio budd-daliadau pan gewch eich rhyddhau</i> 37%
<i>Osgoi perthnasoedd gwael</i> 25%	<i>Trefnu lle mewn coleg/parhau ag addysg pan gewch eich rhyddhau.</i> 39%
<i>Dod o hyd i swydd pan gewch eich rhyddhau</i> 71%	<i>Parhau gwasanaethau iechyd pan gewch eich rhyddhau</i> 20%

Dod o hyd i lety pan gewch eich rhyddhau 32% *Agor cyfrif banc*..... 31%
Cymorth gyda'ch cyllid i baratoi ar gyfer cael eich rhyddhau 41%

C8.17 **A ydych wedi gwneud unrhyw beth, neu a oes unrhyw beth wedi digwydd i chi yma a fydd yn eich gwneud yn llai tebygol o droseddu yn y dyfodol yn eich barn chi?**

Heb gael dedfryd 29%
Ydw..... 38%
Nac Ydw..... 33%

Diolch am lenwi'r arolwg hwn.